

**ANTİK DÖNEMDEN GÜNÜMÜZE TOPLUMSAL CİNSİYET
AYRIMCILIĞININ KADINLARIN OLİMPİYATLARDA YER ALMA
SÜRECİNE ETKİLERİ**

Gülcan TEKİN

Doktora Tezi

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

AĞRI-2022

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Gülcan TEKİN

ANTİK DÖNEMDEN GÜNÜMÜZE TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞININ
KADINLARIN OLİMPİYATLARDA YER ALMA SÜRECİNE ETKİLERİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

AĞRI-2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Antik Dönemden Günümüze Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Kadınların Olimpiyatlarda Yer Alma Sürecine Etkileri” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin 1 (bir) yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18/04/2022

Gülcan TEKİN

ÖZET
DOKTORA TEZİ
ANTİK DÖNEMDEN GÜNÜMÜZE TOPLUMSAL CİNSİYET
AYRIMCILIĞININ KADINLARIN OLİMPİYATLARDA YER ALMA
SÜRECİNE ETKİLERİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

2022, 219 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

Prof. Dr. Hüseyin KIRIMOĞLU

Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

Doç. Dr. Serkan ZENGİN

Doç. Dr. Ünsal TAZEGÜL

Bu doktora çalışmasında; Antik Dönem'den günümüze gelen süreç içerisinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kadınların beden eğitimi, spor ve dolayısıyla Antik ve Modern Olimpiyatlar'a katılımlarına etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada; Antik Yunan'da kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki olup olmadığı, Antik Yunan'da kadınların spor ve Antik Olimpiyatlar'a seyirci veya sporcu olarak katılımlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının etkilerinin neler olduğu, Antik Yunan'dan sonraki süreçte Avrupa ve Birleşik Devletler'de kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki olup olmadığı; bu süreçte hâkim olan toplumsal yapının kadının genelde spora ve özelde Modern Olimpiyatlar'a sporcu olarak katılımında ne derecede belirleyici olduğu, Pierre de Coubertin'in ve UOK'nin kadın sporu hakkındaki tutumunun kadınların Modern Olimpiyatlar'a sporcu olarak katılımını nasıl etkilediği ve kadın sporcuların Modern Olimpiyat Oyunları'nda toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla nasıl yüzleştiği ve mücadele ettiği, hangi gelişmelerin bu mücadeleye katkı sağladığı ve sonuçlarının neler olduğu, kadınların günümüz Modern Olimpiyatlar'ında sporcu olarak tam bir eşitliğe sahip olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

On ana bölümden oluşan bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Veri toplanması için The Perseus Digital Library, ProQuest, ScienceDirect, Project Muse, Scopus, Google Academic, ICPSR, JSTOR, EBSCO, SOBIAD, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında taramalar yapılmış; Olimpiyat Oyunları resmi raporları, UOK bildirileri, UOK'nin resmi yayını olan Olympic Review adlı dergi ve Modern Olimpiyatlar'ın kurucusu olarak tanınan Coubertin'in yazışmaları, söylevleri ve yazıları gibi dokümanlar analiz edilmiştir. Ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgilere göre sonuçlar ve öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: Antik Dönem, Olimpiyat Oyunları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kadın sporları, beden eğitimi, rekreasyon.

ABSTRACT

Ph.D. DISSERTATION

THE EFFECTS OF GENDER DISCRIMINATION FROM ANCIENT PERIOD TO THE PRESENT ON THE PROCESS OF WOMEN’S PARTICIPATION IN THE OLYMPICS

Advisor: Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

2022, 219 pages

Jury: Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR

Prof. Dr. Hüseyin KIRIMOĞLU

Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

Doç. Dr. Serkan ZENGİN

Doç. Dr. Ünsal TAZEGÜL

In this doctoral study, in the process from the Ancient Period to the present, the effects of gender discrimination against women on physical education, sports and thus their participation in the Ancient and Modern Olympics have been tried to be explained.

In the research; whether there is a relationship between the social status of women and gender discrimination in Ancient Greece, what are the effects of gender discrimination on women's participation in sports and Ancient Olympics as spectators or athletes in Ancient Greece, whether there is a relationship between the social status of women and gender discrimination in Europe and the United States in the period after Ancient Greece; to what extent the dominant social structure in this process is decisive for women's participation in sports in general and Modern Olympics in particular as an athlete, how Pierre de Coubertin's and IOC's attitude on women's sport affects women's participation as athletes in Modern Olympics Games and how female athletes face and combat gender discrimination in Modern Olympic, which developments contributed to this struggle and what the results were, whether women have full equality as athletes in today's Modern Olympics have been tried to figure out.

In this study, which consists of ten main sections, a qualitative method was used for data collection. The databases of the Perseus Digital Library, ProQuest, ScienceDirect, Project Muse, Scopus, Google Academic, ICPSR, JSTOR, EBSCO, SOBIAD, ULAKBİM and YOK National Thesis Center were searched; the documents such as the official reports of the Games, the IOC declarations, the Olympic Review journal which is the official publication of the IOC, and the correspondence, speeches and writings of Coubertin, who is known as the founder of the Modern Olympics, were analyzed. According to the information obtained from the available sources, the results and recommendations were presented.

Keywords: Ancient Period, Olympic Games, gender discrimination, woman sports, physical education, recreation.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının tamamlanmasında özen, nezaket ve hoşgörüsüyle emek veren danışmanım Prof. Dr. Gökhan BAYRAKTAR'a;

Çalışmanın fikrî olarak ortaya çıkmasında, metodolojik olarak şekil almasında ve kaynakların temininde danışmanımla birlikte destek olan ve İngilizce çevirilerde önemli katkılar yapan Prof. Dr. Ali TEKİN'e;

Geleceğim açısından önemli olan bu süreçte tez izleme komitesinde yer alarak çalışmanın bilimsel bir süreç dahilinde ilerlemesinde desteklerini aldığım Doç. Dr. Ahmet AKÇAY ve Doç. Dr. Serkan ZENGİN'e;

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesine geçiş yapmadan önce doktora başladığım Malatya İnönü Üniversitesinde danışmanlığımı yapan Prof. Dr. Cemal Gündoğdu ve derslerime giren Spor Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerine;

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında tamamladığım yüksek lisans çalışmamda danışmanlığımı yürüten ve spor tarihi alanına yönelmemde çok büyük etkisi olan Prof. Dr. Adnan ÇEVİK'e;

Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında tamamladığım yüksek lisans çalışmamda danışmanlığımı yürüten ve benim için önemli bir rol model olan Prof. Dr. M. Tayfun AMMAN'a;

İlköğretimden bu yana eğitim-öğretim hayatımda hakkı geçen tüm öğretmenlerime;

Bir öğretmen olmanın hazzını yaşatan, eğitim-öğretim hayatımın velinimetini olarak gördüğüm öğrencilerime;

Bu güzel vatani bize emanet eden Büyük Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e, silah arkadaşlarına ve aziz şehitlerimize teşekkür ederim.

Gülcan TEKİN

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Modern Olimpiyat’larda Kadın Sporları, Sporcu Sayıları ve Yüzdeleri.....	162
Tablo 2. Modern Olimpiyat’larda Sporcuların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	163
Tablo 3. Kadın Spor Dallarının Yıllara Göre Olimpik Programa Alınışları.....	164

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
TABLolar DİZİNİ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Kapsamı.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırma Soruları.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
BÖLÜM 2: TEMEL KAVRAMLAR.....	7
2.1. Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet	7
2.2. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı.....	8
2.3. Sporda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı.....	10
2.4. Antik ve Modern Olimpiyatlar.....	11
BÖLÜM 3: YÖNTEM	14
3.1. Araştırmanın Yöntemi	14
3.2. Araştırmanın Deseni.....	14
3.3. Tezin Ana Bölümleri	16
BÖLÜM 4: ANTİK YUNAN DÖNEMİ'NDE BEDEN KÜLTÜRÜ, KADININ TOPLUMSAL KONUMU VE KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI.....	18
4.1. Antik Yunan Dönemi	18
4.2. Antik Yunan Dönemi'nde Kadının Statüsü ve Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı İlişkisi.....	19
4.3. Antik Yunan Döneminde Beden Kültürü, Spor ve Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı	24

4.4. Antik Yunan Dönemi Günlük Yaşamında Kadın Sporları	29
4.5. Antik Yunan Dönemi'nde Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Bir Kent Devleti: Sparta	30
BÖLÜM 5: MİTOLOJİK VE ANTİK DÖNEM OLİMPİYATLARINDA KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI.....	34
5.1. Panhelenik Oyunlar	34
5.1.1. Pythia Oyunları	36
5.1.2. Nemea Oyunları	38
5.1.3. Isthmia Oyunları.....	40
5.1.4. Olimpiya Oyunları (Antik Olimpiyatlar)	41
5.1.4.1. Mitolojik Dönemde Olimpiya Oyunları.....	41
5.1.4.2. Antik Dönemde Olimpiya Oyunları.....	44
5.2. Antik Dönem Olimpiyatları'nda Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı	50
5.3. Hera Oyunları	52
BÖLÜM 6: MODERN OLİMPİYAT OYUNLARI ÖNCESİ DÖNEMLERDE KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI	58
6.1. Antik Yunan Dönemi Sonrası	58
6.2. Viktorya Dönemi Öncesi İngiltere	63
6.3. Viktorya Dönemi.....	68
6.4. Edward Dönemi	72
6.5. Fransa	73
6.6. Almanya.....	75
6.7. Birleşik Devletler	76
BÖLÜM 7: OLİMPİYAT OYUNLARINI YENİDEN CANLANDIRMA SÜRECİ	85
7.1. Cotswold Olimpiyatları	85
7.2. Drehberg Festivali	87
7.3. Cumhuriyet Olimpiyatı.....	87
7.4. İsveç Olimpiyat Yarışmaları (Olimpiyat Oyunları)	87

7.5. Wenlock Olimpiyat Oyunları.....	88
7.6. Zappas Olimpiyatları.....	90
7.7. Sorbon Kongresi.....	92
BÖLÜM 8: COUBERTİN, KADIN SPORU VE MODERN OLİMPİYATLARDA KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI	95
8.1. Coubertin ve Olimpik Hareket.....	95
8.2. Modern Olimpiyatlarda Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ...	103
BÖLÜM 9: KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI BAĞLAMINDA KADINLARIN MODERN OLİMPİYATLARDA YER ALMA SÜRECİ.....	115
9.1. Erken Dönem Modern Olimpiyatlarında Kadınlar	115
9.1.1. Atina 1896	115
9.1.2. Paris 1900	117
9.1.3. St. Louis 1904.....	119
9.1.4. Atina 1904 (Resmi Olmayan Olimpiyat Oyunları)	120
9.1.5. Londra 1908.....	120
9.1.6. Stockholm 1912	124
9.1.7. Berlin 1916	126
9.1.8. Antwerp 1920	127
9.2. Birinci Dünya Savaşı'nın, Toplumsal Değişimin ve Bilimselliğin Etkileri ..	130
9.3. Bir İnsan Hakkı Olarak Kadınların Spora Katılımını Destekleyen Kurum- Kuruluşlar ve Gelişmeler.....	138
9.3.1. Birleşmiş Milletler'in (BM) Girişimleri ve Katkıları	139
9.3.2. UOK'de Değişim Sürecinin Olumlu Etkileri	142
9.3.3. Diğer Kurum ve Kuruluşların Katkıları	151
9.3.4. Kadınların Spora ve Olimpiyatlara Katılımında Bir Öncü: Alice Joséphine Marie Milliat ve Dünya Kadın Oyunları	152
9.3.5. Kadınların Spora Katılımına Karşı Devam Eden Olumsuz Yaklaşımlar ve Engeller	156
BÖLÜM 10: SONUÇ	168

BÖLÜM 11: KAYNAKLAR	191
----------------------------------	------------

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Yeryüzünde kendi koyduğu engellerin üstlerinden atlayarak bitiş çizgisine ilk kimin ulaşabileceğini görmeye çalışan ve kazanmanın mutlak doyumuna ulaşmak için rekabet eden yegâne canlı insandır. Diğer canlılar da insanlar gibi oyun oynarlar ama sporu sadece insanlar yapar. Çünkü spor insana özgüdür, tüm insanlara aittir ve doğuştan gelen bir haktır (DeFrantz, 1997).

Spor, geçmişi ilk insanların yaşamlarını sürdürebilmek için doğaya ve diğer canlılara karşı verdiği mücadeleler esnasında sergiledikleri avlanma, av olmama, tırmanma, kaçma ve kovalama gibi iptidai hareketlere ve kullandıkları aletlere kadar geriye giden bir olgudur (A. Tekin ve G. Tekin, 2014). Tarihsel süreç içerisinde ilkel insanların sergilediği spor benzeri etkinlikler, bazı dönüşümlerin sonucunda halkın katıldığı eğlence ve yarışmalardan kurumsallaşmış profesyonel bir yapıya evrilerek ulusal hatta uluslararası bir kimliğe bürünmüştür (Rowe, 1994). Sporun geçirdiği bu değişimi Amman (2006), gelenekselin kendisinde mevcut olanı üreterek moderni doğurması ve modernin de devamlı şekilde kendini üretmesiyle açıklamıştır. Bu açıdan ele alındığında modern sporun ilkel hallerinin Antik Dönem öncesi Mısır (Decker, 1992), Mezopotamya (Rollinger, 1994) ve Anadolu uygarlıklarında (Scanlon, 2009) görüldüğü söylenebilir. O dönemlerin spora benzeyen etkinlikleri daha sonraki yıllarda endüstrileşme, kentleşme, kurumsallaşma, sekülerleşme, kitleselleşme gibi önemli değişim süreçlerinden geçerek günümüze gelmiş ve modern sporun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Amman, 2006).

Günümüz modern sporlarının ve olimpiyat oyunlarının Antik Yunan Dönemi'nden temellendiği yönündeki yaygın görüş, özellikle tarihsel bağlamda tartışmaya açıktır. Sporun Antik Yunan'ın bir mirası olarak kabul edilmiş olmasının en muhtemel nedenleri, MÖ 776'da Olimpiya'da yapılan antik döneme ait ilk olimpiyatların resmi olarak kaydedilmesi ve Antik Yunan'da sporun; edebiyat, sanat ve felsefe kadar önemli olmasıdır (Tekin, 2009).

Antik Yunan erkek egemen bir toplum anlayışına sahiptir. Dolayısıyla cesaret erkeklere özgü bir erdem olarak onanmıştır (Rubarth, 2013). Hâlbuki döneme ait birçok

yazılı ve görsel eserde, kadını tüm kötülüklerin nedeni ve bir nevi köle kabul eden bakış açısı hâkimdir (Akdemir, 1991). Kadın sürekli kontrol altında tutulmuş, evleneceği kişiyi seçememiş (Blundel, 1995), geçerli bir neden olmadıkça evinden çıkamamış (Garland, 1993), ev işleriyle uğraşmış, eğitim (Bingham vd., 2014) ve siyasi hakları olmamış böylece toplumdan olabildiğince uzaklaştırılmıştır (Garland, 1993).

Antik Yunan Dönemi'nde kadınlara getirilen fiziksel ve sosyal yaşama yönelik sınırlama ve kısıtlamalara sporun en büyük organizasyonu kabul edilen modern olimpiyatlarda da rastlanmıştır. Gerek “antik” gerekse “modern” olimpiyatlarda muhtemelen Antik Yunan kültürünün ürünü olan “Antik Olimpiyatlar’a evli kadınların seyirci veya sporcu olarak katılmalarını yasaklayan ve bu yasağa uymayanların sonunun ölüm cezası olduğu” toplumsal cinsiyet ayrımının izleri görülmüştür (Tekin, 2017).

Kadınların Modern Olimpiyat Oyunları'nda ilk kez yer almaları ve kabul edilmeleri de oldukça zahmetlidir. Kadınların ilk katılımı 1900'de kayıtlara geçmişse de onların Modern Olimpiyatlar'a katılan toplam sporcu sayısı içinde %40,7'lik bir dilimi oluşturması ancak 2004 yılında gerçekleşmiştir. Bu süreç, kadınların Modern Olimpiyat Oyunları'nda yer almak için birçok zorlukla mücadele ettikleri 104 yıl anlamına gelmektedir (IOC, 2021).

Günümüzde cinsiyet, ırk, din ve siyasete ilişkin tüm ayrımcılık, olimpiik hareketin ilkelerine aykırı kabul edilmesine rağmen en başından beri spor ve spor yarışmaları özellikle Modern Olimpiyat Oyunları, herkese eşit koşullar ve eşit erişim sağlandığı iddiasına rağmen erkeklerin alanı olmuştur. Bunun en güzel örneği 1896'da yapılan ilk Modern Olimpiyatlar'da bile kadınların tıpkı Antik Yunan'da olduğu gibi erkek muhafazasında olan oyunların dışında bırakılmasıdır. Kadınların olimpiyat oyunlarına katılımı, genel olarak kadın sporunun ve kadınların toplumdaki rollerinin gelişimini yansıtır (Pfister, 2010).

Kadınların modern olimpiyat programına tam olarak dâhil edilme mücadelesiyle ilgili gerçekler bir araya getirilir ve kadınların eşitliği için ortaya konan çabaların bir parçası olarak ele alınırsa kadınların ve özellikle olimpiik sporcu kadınların bu eşitlik kazanımı sürecine katkıları daha iyi anlaşılabilir. Tarih analizi, insanların yaşamlarının

ve öz imajlarının inşasına katkıda bulunan olayları, güçleri ve süreçleri takdir etmeleri ve anlamaları için önemli bir araçtır. Bu nedenle kadınların Modern Olimpiyat Oyunları'na aşamalı olarak katılımıyla ilgili sürecin detaylı bir şekilde ortaya konması son derece yararlı olabilir.

1.1. Araştırmanın Kapsamı

“Antik dönemden günümüze toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kadınların olimpiyatlarda yer alma sürecine etkileri” başlıklı bu doktora çalışmasının kapsamını; kadınların spor ve dolayısıyla Antik ve Modern Olimpiyatlar'a katılımlarını kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığının nasıl etkilediği oluşturmuştur. Kadınların bu etkinliklere katılım sürecinin hangi toplumsal faktörlere bağlı olarak kısıtlandığı ve/veya engellendiği ve hangi gelişmelerin bu sürece olumlu veya olumsuz katkı yaptığı ele alınmıştır. Bu kapsam dâhilinde kadını spordan, Antik ve Modern Olimpiyat Oyunları'ndan dışlayan toplumsal yargının nedeni, kadının Modern Olimpiyatlar'a kabul edilme ve sporcu olarak yarışabilme serüveninde yaşadıkları ve mücadeleleri toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kavramıyla ilişkileri üzerinden incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, kadınları toplumsal yaşamda ötekileştiren; beden eğitimi ve spor yanında erkeğe verilen diğer birçok doğal, demokratik hak ve olanaklardan mahrum bırakan toplumsal bakış açısı ve yargının oluşma nedenleri ve sonuçlarının, bu sonuçların kadınların Antik ve Modern Olimpiyat Oyunları'ndan hariç tutulma ve bu etkinliklere kabul edilme sürecine olan etkilerinin toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla (TCA) ilişkili olarak tarihsel ekseninde analizi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırma Soruları

- Antik Yunan'da kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki var mıdır?
- Antik Yunan'da kadınların spor ve Antik Olimpiyatlar'a seyirci veya sporcu olarak katılımlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının etkileri olmuş mudur?

- Antik Yunan'dan sonraki süreçte Avrupa ve Birleşik Devletler'de kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki var mıdır? Bu süreçte hâkim olan toplumsal yapı, kadının genelde spora ve özelde modern olimpiyatlara sporcu olarak katılımında belirleyici olmuş mudur?
- Pierre de Coubertin'in ve UOK'nin kadın sporu hakkındaki tutumu, kadınların Modern Olimpiyatlar'a sporcu olarak katılımını nasıl etkilemiştir?
- Kadın sporcular Modern Olimpiyat Oyunları'nda toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla nasıl yüzleşmiş, nasıl mücadele etmiş, hangi gelişmeler bu mücadeleye katkı sağlamış ve sonuçları neler olmuştur?
- Kadınların günümüz Modern Olimpiyatlar'ında sporcu olarak tam bir eşitliğe sahip olduğu söylenebilir mi?

1.4. Araştırmanın Önemi

Tarihin incelenmesi yoluyla insanlar kaderlerini şekillendiren güçleri ve olayları değerlendirip anlayabilirler. Böylece geçmişte meydana gelen hatalardan kaçınmak ve mevcut ortamda var olan olumsuz güçleri anlamak için bir içgörü kazanabilirler. Sporda kadınların tarihini inceleyen araştırmaların sonuçları, önceki neslin kadınlarının mücadeleleri ve başarıları, bu başarıları sınırlayan veya engelleyen koşulların daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Bu tasarımdaki çalışmaların sonuçları, kadınların kendi geleceklerini şekillendirmek için daha büyük bir amaç ve kararlılık duygusuna sahip olmasına katkı sunabilir. Kadınların spora ve Olimpiyat Oyunları'na katılımını etkileyen olayların tarihsel bağlamda incelenmesini kapsayan bu araştırmadan elde edilecek sonuçların alana katkı sağlayabileceği ve araştırmanın ilgi çekici bir başlığa sahip olduğu düşünülmüştür.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, toplumun kadına konum ve statü açısından olumsuz şekilde farklı davranmasıdır. Antik Yunan Dönemi'nin sona ermesinden yüzyıllar sonra kullanılmaya başlanan toplumsal cinsiyet ayrımcılığının spor bağlamında incelenmesi yabancı araştırmacıların oldukça ilgisini çekmiş ve farklı bilimsel alanlarda yapılan çok sayıda çalışmada ele alınmıştır.

Spor ve kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda yapılan ulusal araştırmaların sayısal yetersizliği açıkça ortadadır. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) web sayfası üzerinden *Ulusal Tez Merkezi'nde* 06.12.2020 tarihinde “toplumsal cinsiyet ayrımcılığı” anahtar kelimesi kullanılarak katalog taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda sosyoloji alanından bir doktora tezine; çalışma ekonomisi ve endüstri, siyasal bilimler, kamu yönetimi, psikoloji, Türk dili ve edebiyatı alanlarından birer (toplam beş) yüksek lisans tezine ulaşılabilmiştir. Aynı tarihte “olimpiyatlar” anahtar kelimesi ile yapılan taramada ise otuz lisansüstü çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan altısı doktora, yirmi dördü yüksek lisans tezidir. Bu lisansüstü tezlerden kadın ve olimpiyat konusunda *Modern Olimpiyatlara Katılan ve Türkiye'yi Temsil Eden Kadın Sporcuların Katılım Sürecine Etki Eden Etmenler: 1988-2012* başlıklı yalnızca bir araştırmanın yapıldığı anlaşılmıştır. *Google Akademik* üzerinden aynı tarihte “olimpiyatlar ve kadın” anahtar kelimesi ile yapılan tarama sonucunda konumuzu ilgilendiren herhangi bir ulusal makale çalışmasına rastlanamamıştır. Doktora tez çalışması olarak tasarladığımız *Antik Dönemden Günümüze Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Kadınların Olimpiyatlarda Yer Alma Sürecine Etkileri* başlıklı bu araştırma, spor bilimleri veya başlığı ilgilendiren diğer bilimsel alanlar açısından ülkemizde yapılan ilk lisansüstü çalışmadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırmada spor kavramı İngiltere’de modern sporun ortaya çıkışından öncesi dönemler için metnin bağlamına göre oyun, serbest zaman etkinliği, *beden eğitimi*, *askeri (savaş) eğitim*, *fiziksel egzersiz veya fiziksel aktivite* anlamında kullanılmıştır.
- Bu araştırmada; *Antik Olimpiyat Oyunları*, *Antik Olimpiyatlar* ve *Antik Oyunlar* ifadeleri Antik Yunan Dönemi’nde Olimpiya’da düzenlenen spor, festival ve yarışmalar anlamında kullanılmıştır.
- Bu araştırmada; *Modern Olimpiyatlar*, *Modern Olimpiyat Oyunları* ve *Modern Oyunlar* ifadeleri *Modern Yaz Olimpiyat Oyunları* anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla kadına karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bağlamında *Modern Kış Olimpiyat Oyunları* araştırma kapsamına alınmamıştır.

- *Olimpiyat Oyunları* ve *Olimpiyatlar* ifadeleri ise hem *Antik Olimpiyat Oyunları* hem de *Modern Yaz Olimpiyat Oyunları* anlamında kullanılmıştır.

- Tarih konusunda çalışan her araştırmacı çalışmasını geçmişle ilgili mevcut bilgilere dayanarak sürdürdüğü için bu bilgilere güvenmek zorundadır. Dolayısıyla bu araştırma sonuçları için diğer sınırlılıklar; ulaşılabilen kitap, makale, gazete, resmi kurum ve kuruluşların tüzükleri ve toplantı kararları gibi kaynak materyallerden antik ve modern toplumun sosyal, siyasi, ekonomik ve eğitimsel yapısını ve bu yapıların sporda kadınlara karşı tutumlarla ilişkisini açıklamaya yönelik *elde edilebilen bilgiler, bunların gerçekliği ve çok sayıda gerçek kanıtı ulaşılamamış olma* ihtimalidir.

BÖLÜM 2: TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet

Biyolojik cinsiyet (sex), bireyin dişi veya erkek olduğunu ortaya koyan genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir (Santrock, 2012). Çoğu kültürde bireyler, fizyolojik ifadelerine dayalı olarak doğumdan itibaren dişi ve erkek kategorilerine ayrılır (Blackless ve ark. 2000). Bunlar, kadın ve erkeğe karşılık gelen kategorilerdir (Ansara ve Hegarty, 2014). Cinsiyete ilişkin bu görüş, biyolojiyi kadın ve erkek arasındaki ayrımlar açısından özellikle belirgin kılar (Brescoll vd., 2013). Bu görüş ayrıca insanların birbirlerinin tamamlayıcıları olarak düşünülen iki cinsiyete bölünmesinin temelini üreme rollerine bağlar (Morgan ve Davis-Delano, 2016).

Toplumsal cinsiyet, mevcut cinsiyete sahip bir bedene toplumsal bir sınıf atfedilmesidir. Toplumsal cinsiyeti belirleyen erkek veya kadın olarak doğmak değil insanın sosyo-kültürel çevresiyle girdiği etkileşimin sonucunda cinsiyete ilişkin rollerin kültürel tasarımının sosyal bir süreçten geçmesidir (Scott, 2013). Toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetten ayıran en önemli unsur, toplumsal cinsiyetin toplumsal bir yapılandırmanın sonucunda oluşması, toplumsal kültürün yüklediği anlam ve beklentileri içermesi (Dökmen, 2004) ve bireyin erkek veya kadın olarak sosyo-kültürel kimliğini ortaya koymasdır (Shaffer ve Kipp, 2010).

“İnsan kadın doğmaz: sonradan olur” ifadesi toplumsal cinsiyet kavramına gönderme yapar. Kadının toplumsal rollerini biyoloji, ekonomik durum veya kader değil insan uygarlığının bizzat kendisi belirler (De Beauvoir, 1993). Erkekler ve kadınlar arasındaki fizyolojik farklılıklar kültürler arasında benzer olsa da cinsiyet rollerinin birbirinden farklılaşma derecesi ve kadın ile erkeğe uygun davranış ve rollerin belirlenmesinde kültürel değerler öne çıkar (Krumov ve Larsen, 2013). Bu nedenle kadınsı ve erkeksi davranışlar farklı kültürler arasında değişiklik gösterir. Erkeksi kültürler belirleyiciliği, canlılığı ve sorumluluğu erkeklerin; sevecenliği ve kibarlığı kadınların özellikleri olarak görürler (Hofstede, Hofstede ve Minkov, 2010).

Erkek ve kadın olarak kategorize edilen bireylerden, toplum tarafından kendi kategorilerine biçilen toplumsal cinsiyet rollerine sorumluluk, hak, tutum ve yükümlülükler açısından uygun şekilde davranmaları beklenmektedir (Bee ve Boyd, 2009). Bu şekilde toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin, kamu ve özel alanlardaki yerini ve toplumsal yaşama ne oranda ve nasıl katılacağını belirler (Ökten, 2009). Birey, toplumsal cinsiyetine göre doğru olan davranış örüntüsüne riayet etmediğinde toplumsal sorguya çekilmekte ve olumsuz tutumlara maruz kalmaktadır (Dökmen, 2004).

Toplumsal cinsiyet bağlamında erkek ve kadın, toplum tarafından sosyo-kültürel açıdan ayırt edilerek farklı toplumsal rollerle tanımlanır. Dolayısıyla kadınlık ve erkeklik, karmaşık toplumsal ilişkilerin sonucu olarak ortaya çıkar (Bora, 2016). Toplumsal cinsiyet erkeklik ile kadınlık arasında toplumsal bakımdan erillik ve dişillik olarak eşit olmayan bir bölünmedir (Oakley, 2015). Toplumsal cinsiyet tam da erillik ve dişillikğin sosyal olarak nasıl inşa edildiği, cinsiyet kalıplarının toplum tarafından nasıl oluşturulduğudur (Bayhan, 2013). Bu yapı içerisinde kadın ve erkek, erkek lehine olacak şekilde ayrılmakta böylece erkek, toplumsal yapı içinde kadına göre imtiyazlı bir pozisyona sahip olmaktadır (Ridgeway ve Smith-Lovin, 1999).

2.2. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Sosyal Politika Kavramları Sözlüğü'ne göre ayrımcılık, *“Bir bireye ya da sosyal gruba, dini inancı, siyasi görüşü, etnik kökeni, cinsiyeti, yaşı, medeni hali veya bedensel engeli gibi belli özelliklerinden dolayı önyargılı/olumsuz davranılmasıdır.”* (<http://www.ika.org.tr>, 15.04.2021). Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük'e göre cinsiyet ayrımcılığı ise *“Genellikle eğitim veya iş yaşamında bireye erkek veya kadın olduğu için farklı tutum ve davranışlar içinde olma durumudur.”* (<https://sozluk.gov.tr/>, 15.04.2021). Sosyologlar, başlangıçta ayrımcılığı ırk ve etnik köken bağlamında ele alırken, günümüzde kadına yönelik ayrımcılık çerçevesinde de incelemektedirler (Gordon, 1999).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler tarafından 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nce 1985'de onaylanmıştır. Sözleşmenin 1. maddesinde kadınlara

yönelik ayrımcılık özetle; “kadın-erkek eşitliğinin yaşamın tüm alanlarında insan hakları ve temel özgürlüklere bağlı olarak uygulanmasını engelleyen veya ortadan kaldıran cinsiyete bağlı her tür kısıtlama, ayırım ve mahrumiyet” olarak tanımlanmıştır (United Nations, 1979). Gerek bu madde de gerekse diğer tanımlamalarda kadına yönelik ayrımcılık; “bir kadına salt cinsiyetinden dolayı bir erkeğe olduğundan daha olumsuz davranılması, kadının temel hizmetlerden yoksun olması, çalışma hayatı ve siyasette sınırlı olarak yer alması, şiddete uğraması ve eğitim hakkının yetersiz olması” anlamına gelir (Onaran-Yüksel, 2000). Toplumsal cinsiyet eşitliği ise, ulusal ve uluslararası kamu politikasında çok çeşitli alanlarda her düzeyde kadın ve erkeğin eşit haklarına, sorumluluklarına ve fırsatlarına atıfta bulunmak için kullanılan bir terimdir (United Nations Division for the Advancement of Women, 2007).

Toplumsal cinsiyet ayrımının merkezinde iktidar kavramı yer alır. Bir kişi veya grup; kendi amaçlarını, isteklerini ve iradelerini sosyal pratikte gerçekleştirmek için iktidarı elinde tutmaya çalışır ve gerektiğinde başkalarının direnmesine karşı bu gücü kullanabilir (Clegg, Kornberger ve Pitsis, 2011). İktidarda bulunanların varlık nedeni rasyonellik ve verimlilik olduğu için rolleri ciddi şekilde erkeksileşir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına neden olan bireysel özelliklerden ziyade toplumsal yapıdır (Kanter, 1977). Bu bakış açısına dayanarak Acker (1990), örgütlerin ve kurumların toplumsal cinsiyetten bağımsız olmadığını; yapı, ideoloji, politika ve uygulama, etkileşim ve kimlik temel bileşenlerinin erkek ve dişi, eril ve dişil arasındaki bir ayrımla karakterize edildiğini vurgulamıştır. Kvande (2007), toplumsal cinsiyetin sosyal çevreye yanıt olarak sürekli olarak yaratıldığı için dinamik ve değişken olduğunu öne sürmüştür, toplumsal cinsiyetin kalıtsal ve/veya öğrenilmiş bireysel niteliklerden oluştuğu görüşünün aksine dinamik-etkileşimli doğasını vurgulamıştır. Connell (2009), toplumsal cinsiyet uygulamalarını “toplumsal cinsiyet düzeni” olarak tanımlamıştır.

Lorber (1987), *Gender & Society* dergisinin ilk sayısında “*Odak noktamız cinsiyetin sosyal yönüdür ki bu sınıfsal bir faktör olarak değerlendirilemez. Çünkü bu, mevcut her sosyal düzenin temellerinden biridir. Bu bakış açısıyla kadınlar ve erkekler kendiliğinden karşılaştırılmaz daha ziyade cinsiyet sınıfları sorgulanır ve toplumsal*

cinsiyeti oluşturan durumsal ve kurumsal süreçler odağa alınır” demiştir. Toplumsal cinsiyetin, insan etkileşiminin çeşitli biçimleri arasındaki karmaşık bağlantıları anlamak için bir yol olduğunu belirten (Scott, 1999), toplumsal cinsiyet kavramının kitlesel ve değişmez olmadığını daha ziyade tarihsel dönem, siyasi durum, ırk, etnisite ve sosyal sınıf gibi birçok faktörden etkilendiğini ifade etmiştir.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kavramı 1950’li yıllarda ortaya çıksa da sosyal yaşamda görülmesi çok eskilere kadar uzanmaktadır. Ataerkil toplumların yarattığı ve birbirlerini dışlayacak karşıtlık içinde oluşturulan “kadınlık” ve “erkeklik” kimlikleri, bir cinsiyetin diğerinden üstün ve ona egemen olma çabalarını yansıtır. Bu toplumlarda erkek; akıllı, uygarlığı ve kültürü kadın ise bedeni, duyguları ve doğayı temsil ettiği için erkeğin üstünlüğü tartışmasız kabul görmüştür (Berktaş, 2004). Ataerkil toplumlarda kadının yeri “evin içi” olarak kabul edilirken erkekler, kadınlar üzerinde kontrol sahibi olan “aile reisi” rolünü üstlenirler. Bu nedenle ataerkil inançlar toplumsal cinsiyet kalıpları ve cinsiyet eşitsizlikleri yaratmıştır (Tekkas, Beser ve Park, 2020). Özellikle erkek egemen sosyal ortamlarda kadınlar; kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda erkeğe göre düşük statüdedir (Sakallı-Uğurlu, 2002).

2.3. Sporda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Toplumsal yaşam içinde erkeklere ve kadınlara çeşitli roller atama, cinselliğin ve toplumsal cinsiyetin tarihsel inşasının bir sonucudur ve sosyolojik açıdan birçok toplumu etkileyen Viktorya Dönemi’nden miras kalmıştır. Dönemin etkisiyle toplumlar, “bireylerin duygusal iyiliğinden sorumlu” olan kadınları; fiziksel zayıflık, bağılılık, şefkat ve duygudaşlık gibi “kadınsı” özelliklere sahip olmaya zorlarken saldırganlık, fiziksel kuvvet ve bağımsızlık gibi “erkeksi” özellikleri kazanmaları için erkeklere verilen destek, kamusal spor alanlarını onlar için daha uygun hale getirmiştir (Peters, 1996).

Çok baskın olmamakla birlikte benzer bir yapının günümüzde de izlerine rastlamak mümkündür. Sporun erkeklere özel olduğu fikri, bazı toplumların genelinde veya bir toplumun belli bir kesiminde dayatılmaya devam edilmiş böylece spor ile erkeklik kavramları birlikte anılır hale gelmiştir (Whisenant, Pederson ve Obenour, 2002). Spor, erkeklerin yapması gereken bir etkinlik olarak kabul görülmeye başlayınca,

kadınlar ister istemez “oyunu erkek kurallarına” göre oynamak zorunda kalacakları spor dünyasına girmekten imtina etmişlerdir (Bryson, 1994). Doğal olarak spor dünyası toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin norm olarak kabul edildiği bir alan olmuş, tarihsel olarak sporla ilişkilendirilen ataerkil değerler bu ortamda sürekli olarak pekiştirilmiştir (Rowe ve Brown, 1994). Spor ortamında erkekler ve diğerleri vardır; norm olan erkek, “diğer” olan kadındır. Diğer, kadınların önce kadın sonra sporcu olduğunu ima eden ve onların sporcu olarak önemsizleştirilmesine öncülük yapan sınıflandırmadır (Messner, 1988). Dolayısıyla erkeklik batı kültürü içinde vücut bulurken bu kültürün yarattığı ideal kadın bedeni, kadın sporcu fikriyle ters düşmüştür (Krane, Choi, Baird, Aimara ve Kauer, 2004). Bu durum sporcu kadınları, sporcu ve/veya kadın olma ikileminde, spor kültürü ve toplumsal kültür arasında sürekli bir çatışmayla uğraşarak yaşamak zorunda bırakmıştır (Trolan, 2013).

Spor, en erkeksi sosyal kurumlardan biridir, belirgin farklılıklar yaratır ve bunları muhafaza edip sürekliliğini sağlar. Spor bu anlayışla, sözde kadınsı ilkelerin değerini düşürürken erkeksi değerleri yüceltir (Peters, 1996). Erkek bakış açısıyla toplumsal cinsiyet ayrımcılığı özellikle kadınlar üzerinde bir güç olarak yapılandırılmıştır. Bu nedenle erkeklerin kendilerini sporcu olarak tanıtmak ve pazarlamak için cinselliği kullanması sorgulanmaz. Çünkü bu, erkeklerin erkek olarak zaten sahip oldukları bu gücü daha da sağlamlaştırmalarından ve daha sonra onun tüm toplumsal kurumlara yayılmasını sağlamalarından başka bir anlam taşımaz (Randall, 1990).

2.4. Antik ve Modern Olimpiyatlar

Olimpiyat Oyunları’nın yaklaşık 2800 yıllık tarihini; Antik Olimpiyatlar öncesini kapsayan *Mitolojik Olimpiyatlar Dönemi*, 1169 yıl boyunca sürdürülen ve MS. 393 yılında Roma İmparatoru I. Theodosius tarafından sona erdirilen *Antik Olimpiyatlar Dönemi*, MS. 393’ten 1896’ya kadar Olimpiyat Oyunları’nın yapılmadığı 1503 yıllık *Yarı Unutulmuşluk Dönemi* ve Coubertin’in girişimleriyle 1896’da düzenlenmeye başlanan ve halen sürdürülen *Modern Olimpiyatlar Dönemi* olarak dört dönemde incelemek mümkündür.

Oyunlarla ilgili ilk kesin kaydın tarihi olan MÖ 776, Antik Olimpiyat Oyunları tarihinin ve takviminin başlangıcı olarak kabul edilir (Tekin ve Tekin, 2014). Homer'in MÖ 8. yüzyılda yazdığı (derlediği) *Iliad and Odyssey* adlı eserinde, Yunanların Olimpiya'daki spor etkinliklerini MÖ 776'nın çok öncesinden beri düzenlediklerini belirtmiştir (Scanlon, 2009). Antik Olimpiyatlar'ın 500 yıl öncesinde, mitolojik dönemde, bu spor oyunlarının var olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan arkeolojik verilerden hareketle bazı tarihçiler, oyunların başlangıç tarihini MÖ 1500'lere kadar dayandırmış ve o yıllardan beri Olimpiya'da bu sporların yapılmakta olduğunu ileri sürmüştür (Kyrieleis ve Binder, 2003). Bu çelişkili bilgilere göre, olimpiyatların ilk organizasyonunun Olimpiya'da yapılan yarışmalar olmaması ihtimali bulunmaktadır (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi [TMOK], 2021).

Pan-Hellenik oyunların en ünlüsü olan Antik Olimpiyatlar, MS 4. yüzyılın sonlarında ortadan kaldırılınca kadar dört yılda bir düzenlenen dini bir spor festivali olmuştur (Nunes, 2019). Roma İmparatoru I. Theodosius'un pagan ritüellerin yaşatılmasını önleme gerekçesiyle MS 393'de oyunları yasaklaması sonucu Olimpiya kaderine terk edilmiş, böylece Batı, Rönesans Dönemi'ne oyunlarla ilgili boş bir hafızayla girmiştir (Yıldıran, 2014). Yarı unutulmuşluk olarak adlandırılan bu dönemde, Rönesans'la birlikte Avrupa'da Antik Yunan kültürüne büyük hayranlık duyulmaya başlanmıştır. Bunun bir neticesi olarak 18. ve 19. yüzyıllarda bazı Avrupa ülkelerinde "olimpiyat" adını taşıyan birkaç gayri resmi yerel nitelikli spor festivali düzenlenmiştir (Lennartz, 2005). Antik Yunan'ın uzun süredir kayıp bir geleneği olan Olimpiyat Oyunları, Roma İmparatoru I. Theodosius tarafından yasaklandıktan yaklaşık 1500 yıl sonra, Coubertin'in öncülüğünde 6 Nisan 1896'da Atina'da "modern kimliğiyle" yeniden doğmuştur.

Modern Olimpiyat Oyunları, dört yılda bir "Yaz ve Kış Olimpiyatları" olarak düzenlenen en büyük uluslararası spor organizasyonudur. Yaz Olimpiyat Oyunları en büyük spor organizasyonu olmasının ötesinde, daha derin anlamıyla, hümanizmin tutkulu bir kutlamasıdır. Farklı geçmişlere sahip insanları bir araya getirme gücüne sahiptir ve bu insanların olimpizmin değerlerini tecrübe etmelerini sağlar (IOC, 2021). Günümüzde

Dünya ve Avrupa şampiyonaları, Afrika, Asya, Pan-Amerikan, Akdeniz, İslam ülkeleri ve üniversite oyunları gibi uluslararası önemde birçok spor organizasyonu düzenlenmektedir. Ancak bu organizasyonların herhangi birinin atfedilen anlam, medya ilgisi, elde edilen ekonomik gelir, kültürel ve sosyal etkileşim, seyirci, ülke ve sporcu bazında katılım sayısı, rekabet düzeyi ve özellikle tarihsel süreç açısından Modern Olimpiyat Oyunları ile mukayese edilmesi mümkün değildir.

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel (niteliksel-kalitatif) araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Nitel araştırma; nitel veri toplama teknikleri olan gözlem, görüşme ve doküman analizinin kullanıldığı, algı ve olayların kendi tabii ortamında gerçekçi bir biçimde ortaya konmasını amaçlayan araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmada, inter-disipliner kapsayıcı bir bakış açısıyla araştırmaya konu olan olgu ve olaylar kendi içinde ele alınır ve bunlara bireylerin atfettikleri anlamlara göre tartışılır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2010). Bu tip araştırmalarda neden-sonuç ilişkisi kurulmaz, olaylar bağlamı içerisinde incelenir. Yani olaylar içinde oluşup geliştiği değerler sisteminden yalıtılmadan analiz edilir (Neuman, 2012). Nitel araştırmada araştırmaya temel kuramsal çerçeve açık bir şekilde oluşturulur, sistematik ve esnek bir araştırma stratejisi belirlenir ve okuyucunun rahatlıkla anlayabileceği bir rapor haline getirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2. Araştırmanın Deseni

Çalışmada veri toplanması için öncelikle alanyazın (literatür) taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması, akademik çalışmalarda önemli ve ilk aşamalardan biridir. Çünkü bilimsel gelişmelerin temeli önceki araştırmalardır ve mevcut oldukları sürece sonraki çalışmalar için önem taşırlar. Bu nedenle daha önce yapılmış araştırmalar üzerine bilgi sahibi olunmalıdır (Üstdal ve Schulze, 2007). Bu aşama, belirlenmiş bir konu hakkında yayımlanmış mevcut kaynaklardan mümkün olan en fazla sayıya ulaşılarak bunların detaylı ve sistematik bir analize tabi tutulmasıdır (Gash, 1999). Alanyazın taraması ile araştırmacı kendi çalışmasının alanyazına nasıl bir katkı sunacağına dair fikir edinir, araştırma problemini gözden geçirmiş olur ve daha önce yapılmış ve orijinal olmayan bir araştırmaya yönelmemiş olur (Çolak, 2012).

Çalışmada verilerin toplanması için kullanılan diğer bir teknik nitel araştırmalarda sıkça kullanılan doküman analizidir. Bilimsel araştırmalarda çok yıllar öncesinden beri kullanılan doküman analizi yöntemi Duverger (1973) tarafından “doküman gözlemi” olarak adlandırılmıştır. Neredeyse her çalışma için kaçınılmaz veri toplama yöntemi olan

doküman analizinde bilgilere, araştırma konusuna ilişkin yazılı dokümanların incelenmesiyle ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Özellikle araştırmacının çalıştığı konuya ilişkin kaynaklara doğrudan erişiminin mümkün olmadığı anlarda, tarihsel veya güncel, sahibi belli veya anonim dokümanların hepsi birer veri kaynağıdır (Bailey, 1987). Doküman analizi, genelde herhangi bir bilimsel araştırma sürecinin bir aşaması olarak değerlendirilmektedir. Aslında verileri sağlamak için dokümanlara ulaşma, gözden geçirme, sorgulama ve analiz başlı başına bilimsel bir araştırma yöntemi olarak değerlendirilebilir (O’leary, 2004). Bu tez çalışmasında doküman incelemesi süreci; dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliklerinin tespiti, dokümanların olabildiğince anlaşılması, verilerin incelenmesi ve uygun görülen verilerin kullanılması sırasıyla beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada özellikle antik döneme ilişkin bulgulara ulaşmak için dönemin öne çıkan felsefecilerinin, eğitimcilerinin, şairlerinin vb. orijinal eserlerinin İngilizce çevirilerinden yararlanılmıştır. Eserlerin orijinalden İngilizce’ye çevirilerine <http://www.perseus.tufts.edu> web sayfasından hizmet veren *The Perseus Digital Library* üzerinden ulaşılmıştır. *The Perseus Digital Library*, dijital metinlerin ve açık kaynaklı yazılımların yer aldığı önemli bir eğitim kaynağıdır. *The Perseus Digital Library* Tufts Üniversitesine bağlı olmakla birlikte Boston ve Harvard Üniversitesi ve çok sayıda önemli resmi ve özel kuruluş tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla güvenilir ve ciddi bir eğitim hizmetiyle greko-romen döneminden günümüze kalan tüm kaynakların orijinallerine ve bazı dillerde yapılan çevirilerine ulaşma olanağı sağlamaktadır.

Bilgi edinme sürecinde çeşitli veri tabanları üzerinden (ProQuest, ScienceDirect, Project Muse, Scopus, Google Academic, ICPSR, JSTOR, EBSCO, SOBİAD, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi) anahtar kelimelerin Türkçe ve İngilizcelerini kullanarak yapılan taramalarla hem tarihi hem de güncel bilgilerin yer aldığı diğer bilimsel eserlere de ulaşılmaya çalışılmıştır. Taramalarda kullanılan İngilizce ve Türkçe anahtar kelimeler şunlardır: “olympics-olimpiyatlar”, “sex-cinsiyet-biyolojik cinsiyet”, “gender-toplumsal cinsiyet”, “Ancient Greece-Antik Yunan”, “Coubertin-Coubertin”, “women and sport in Ancient Greece-Antik Yunan’da kadın ve spor”, “gender

discrimination in sport-sporda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı” ve “women in modern olympics-modern olimpiyatlarda kadın.”

Modern Olimpiyat Oyunları’nın düzenlenmesinden sorumlu organizasyon komitesi tarafından yayımlanan Olimpiyat Oyunları resmi raporları, UOK (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) bildirileri, UOK’nin resmi yayını olan *Olympic Review* adlı dergi ve Modern Olimpiyatlar’ın kurucusu olarak tanınan Coubertin’in yazışmaları, söylevleri ve yazıları da incelenmiştir. Ayrıca ilgili döneme ait sanatçıların görselleri ve arkeolojik buluntularına da yer verilmiştir.

3.3. Tezin Ana Bölümleri

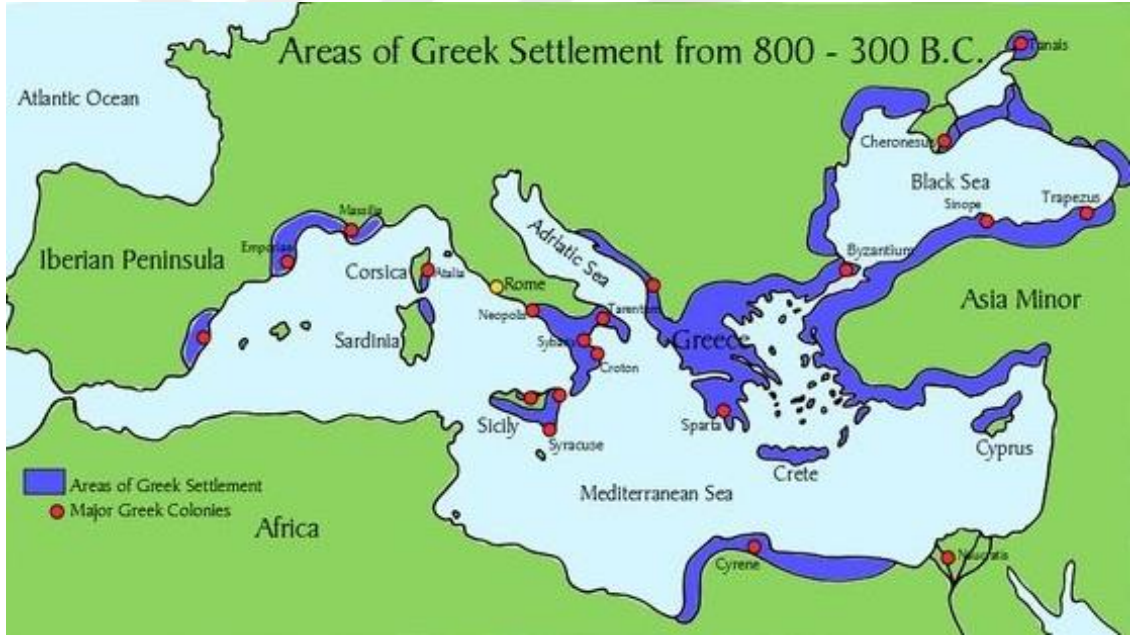
Bu doktora tezi 10 ana bölümden oluşmuştur. Tezin birinci bölümünde araştırmanın kapsamı, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi ve araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiştir. İkinci bölümde; doktora tezinin sonraki bölümlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için araştırmanın temel kavramları olan biyolojik ve toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve spor ile Antik ve Modern Olimpiyat Oyunları kavramlarına değinilmiştir. Üçüncü bölümde; tez çalışmasında kullanılan bilimsel araştırma yöntemi ve deseni (modeli) açıklanmış, tezin bölümleri ve içerikleri tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde; Antik Yunan Dönemi toplumsal yaşamı ve beden eğitimi-sporda kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı, Antik Yunan Dönemi günlük yaşamında kadın sporları ve bir kent devleti olan Sparta’da kadın ve spor açısından öne çıkan farklı uygulamalar ele alınmıştır. Beşinci bölümde; Panhelenik oyunlar (Pythia, Nemea, Isthmia ve Olimpiya) tanıtılmış, mitolojik ve Antik Olimpiyat Oyunları hakkında bilgi verilmiş, Antik Olimpiyat Oyunları’nda kadına karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve Hera oyunlarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Altıncı bölümde; Antik Yunan Dönemi sonrası, Viktorya Dönemi öncesi ve sonrası İngiltere’ye ve aynı dönemlerde Fransa, Almanya ve Birleşik Devletler’e dair bulgular üzerinden kadın sporlarına toplumun bakış açısı, kadının toplumdaki yeri ve kadına karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla bağlantı şeklinde açıklanmıştır. Yedinci bölümde Olimpiyat Oyunları’nı yeniden canlandırma girişimleri bağlamında yaşanan olaylar ve düzenlenen organizasyonlar izah edilmiştir. Sekizinci bölümde Coubertin’in olimpiik hareketinde kadın sporuna ve kadınların sporcu

olarak modern olimpiyatlara katılımıyla ilişkin tutumu ve Modern Olimpiyatlar'da kadının maruz kaldığı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı özellikle Coubertin'in kendi söylemleri üzerinden ifade edilmiştir. Dokuzuncu bölümde, erken dönem Modern Olimpiyatlar'da kadın sporcuların durumu, Modern Olimpiyatlar'a kadınların sporcu olarak katılımında toplumsal olayların, toplumsal değişimin, çeşitli öncü şahsiyetlerin, bilimselliğin, çeşitli uluslararası ve ulusal organizasyonların etkileri ve katkıları açıklanmıştır. Kadın sporlarına ve Modern Olimpiyatlar'a kadın katılımı açısından halen devam eden engeller üzerinde durulmuştur. Onuncu bölümde mevcut bulgulardan ulaşılan sonuçlar değerlendirilerek ve önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM 4: ANTİK YUNAN DÖNEMİNDE BEDEN KÜLTÜRÜ, KADININ TOPLUMSAL KONUMU VE KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Bu tezin “Antik Yunan’da kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki var mıdır? Antik Yunan’da kadınların toplumsal yaşama, spora ve Antik Olimpiyatlar’a seyirci veya sporcu olarak katılımlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının etkileri olmuş mudur?” şeklindeki araştırma sorularına cevap verebilmek için hem antik hem de çağdaş eserlerden elde edilen bulgular, çalışmanın bu bölümünde sunulmuştur.

4.1. Antik Yunan Dönemi

Res. 1: Antik Yunan Devleti’nin yerleşim bölgeleri (koyu işaretli alanlar). Noktalar büyük Yunan kolonilerini göstermektedir. <https://www.quora.com/Which-modern-day-countries-did-the-Greek-Empire-comprise>, 13/11/2021.

Antik Yunan Dönemi’nin tarihlenmesinde kesin ve ortak bir görüş yoktur. Dönem, bazı kaynaklara göre Miken medeniyetinin MÖ 1200 yıllarında yok olmasıyla başlamış ve Büyük İskender’in MÖ 323’de ölümüyle sona ermiştir (<https://www.britannica.com>). Diğer bazı kaynaklara göre bu dönem, MÖ 800’de başlamış; Arkaik (MÖ 800-500), Klasik (MÖ 500-323) ve Helenistik (MÖ 323-146)

dönemleri kapsayarak, Yunanların MÖ 146'da Roma İmparatorluğu'na yenilmesine kadar devam etmiştir (Spears, 1984). Antik Yunan, ortak bir dil, din ve sosyal geleneklere sahip fakat oldukça farklı siyasi, sosyal ve ekonomik kurumların görüldüğü, çok sayıda dağınık ve bağımsız kent devletinden oluşmuştur. Antik Yunan coğrafi olarak MÖ 8. yüzyıldan MS. 2. yüzyıla kadar batıda Güney İtalya ve Sicilya'nın bazı kısımlarını, Ege ve Karadeniz'in diğer tarafındaki tüm kıyılarını, Kuzey Afrika, Güney Fransa ve İspanya dâhil olmak üzere Akdeniz'in birçok bölümünü kaplamıştır (Zouboulakis, 2014). Avrupa'yla ilgilenen tarihçiler Antik Yunan Dönemi'ni bilim tarihinin başlangıcı olarak görseler de Antik Yunan'ın özellikle felsefe, güzel sanatlar, mimari ve edebiyat alanlarındaki otoritesi, aslında daha öncesinde Ege Bölgesi, Mezopotamya ve Mısır'da yaşamış uygarlıkların semeresi olmuştur (Sarton, 1975).

4.2. Antik Yunan Dönemi'nde Kadının Statüsü ve Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı İlişkisi

Yunan mitolojisinin evreni “doğurarak” yaratan “ana tanrıça” figürü ile başladığı ifade edilir. Üstelik ana tanrıça Gaia (toprak ana), eşi olmadan doğurma yeteneğine sahiptir (Rosenberg, 1994). Yunan mitolojisinde kadınlar, doğuran ve doğurtan güçleri yanında üstün ve hayranlık uyandıran varlıklar olarak görülmüştür (Güzel, 2014). Akdeniz'in en eski ve önemli uygarlığı olarak nitelenen ve tarih sahnesine MÖ 3000'lerde tarih sahnesine çıkan Girit Uygarlığı'nda anaerkil bir yapı geçerli olmuş, bu nedenle kadınların toplumsal rolü oldukça önemsenmiştir (Rodgers, 2008). Kadının ana tanrıça olarak yüceltildiği Mitolojik Yunan ve toplumsal düzende anaerkil yapının egemen olduğu Girit Uygarlığı Dönemi'nde toplumsal açıdan bir cinsiyet eşitsizliği olduğunu iddia etmeye yetecek kadar bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle anılan dönemlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olmadığını varsaymak daha doğru bir tespit olacaktır.

Önceleri ana figürünü temsil eden kadın tanrıların yönetiminde olduğu Yunan toplumunda, daha sonraları baba figürünü yansıtan erkek tanrıların baskın olduğu yönetime evrilme görülmüştür (Elçi, 2018). Bunun ilk izlerine Homer'in *Iliad and Odyssey* destanlarında (Kirk, vd., 1985) rastlanmıştır. Amazon kraliçesi Penthesilea, on iki kişisel korumasıyla birlikte Truva Savaşı'nda birçok efsanevi Yunan savaşçısını

öldürmüştür. Belki de bundan dolayı Homer, Iliad'ın sadece birkaç satırında Amazonları erkeklere eşit kadınlar olarak tasvir etmiştir (Hom. II. 3.63).

Aslında Sparta hariç tüm Yunanistan'da kadınlardan “kadınsı” erdemlere ulaşmaları beklenmiştir. Bu nedenle bazı vazoların dönemin savaş teknik ve stillerini yansıtan savaşçı Amazonların resimleriyle süslenmesi, aslında o dönemin toplumunun kadından beklentisiyle tamamen çelişmektedir (Spears, 1984). Her ne kadar bu eserlerde kahramanları tarafından sevilip sayılan, evin hanımı olarak kabul edilen, dışarı çıkabilen birçok kadından söz edilse de onlar aynı zamanda savaşta elde edilen zaferlerin ganimeti (Demiralp, 2018) olarak küçük düşürülmüştür.

Yunan didaktik şiirinin babası olarak kabul edilen ve MÖ 7. yüzyılda yaşamış olduğu düşünülen Hesiod'un bir kadın tanrıça ile başlayan *Theogony* adlı eserinin sonunda Tanrı Zeus'un (erkeğin) hâkimiyetine ulaşılmıştır. Bu durum aslında o ana kadar toplumda baskın olan anaerkil yapının ataerkil yapıya dönüştüğünün anlatımıdır (Katz, 1992). Bu eserde; dünyaya kötülüğü, uğursuzluğu, acıyı ve üzüntüyü getirmek üzere Zeus tarafından insanoğluna bir ceza olarak gönderilen *Pandora* adlı ölümlü kadın temasıyla, bundan sonra oluşturulmak istenen kadın imgesinin ilk temelleri atılmıştır (MacLachlan, 2012). *Pandora*'ya atfedilen aşağılayıcı sıfatların hepsi kadınlara genellenmiş, sonucunda kadınlar yeryüzünde kötü olan her şeyin müsebbibi olarak yaftalanmıştır. Kadınlar daha önce bu topraklarda sahip oldukları itibarlarını tamamen kaybetmişler, kadın belasıyla uğraşmak zorunda kalacak erkekler için mutlu günler geride kalmıştır (Geoghegan, 2008).

Yunan filozof ve felsefi diyalogların ünlü yazarı Plato ideal yönetim biçimi üzerine olan *Republic* adlı eserinde; kadınların toplumsal olarak daha büyük bir rol oynaması gerektiğini, birinin daha zayıf ve diğlerinin daha güçlü olması dışında erkeklerin ve kadınların devleti koruma konusunda doğalarının benzer olduğunu, kadınların kocalarıyla birlikte yan yana ülke savunmasında rol alabileceklerini, kadınlara müzik ve cimnastik gibi erkeklerle aynı uğraşların içinde olma fırsatının verilmesinin doğaya aykırı olmadığını belirtmiştir (Plat. Rep. 5.455b, Plat. Rep. 5.455c, Plat. Rep. 5.455d, Plat. Rep. 5.455e, Plat. Rep. 5.456a, Plat. Rep. 5.456a). Antik Yunan toplumunun kadına bakış

açısına ters düşen bu fikirler Plato'nun sadece kendi tasarımları olarak kalmıştır. Çünkü Antik Yunan'da bu haklar kadınlara hiçbir zaman verilmemiştir.

Kadının erkekler gibi bazı özellikleri sergileyebileceği ve erkekleri destekleyebileceği Apollonius'un (1964) *The Argonautica* adlı eserinde de vurgulanmıştır. Kocasını Jason'a "altın postu" elde etme macerasında eşlik eden Medea, kocasının yoluna çıkan korkunç bir canavarı yenmesinde yardımcı olmuştur (Apollonius, 1964). O dönemde bir kocanın karısından yoldaşlık bekleme alışlagelmiş bir durum değildir. Hâlbuki Yunan kadınları, Antik Yunan dünyasındaki ilişkilerinde hiçbir zaman bu tür bir role sahip olamamışlardır (Nelis, 1991). Aslında bu anlatımlar, Antik Yunan'da kadınlara karşı var olan gerçek bakış açısının kurgusal olarak tersine döndürülmesinden başka bir durum değildir. Kadınlar, yukarıda belirtilen birkaç Yunan edebi metninde erkeklerle "yoldaş" ya da kamusal yaşamda "söz sahibi" olarak tasvir edilseler bile bu eserler istisnadır ve Antik Yunan'da gerçek durum hiçbir zaman böyle olmamıştır. Penthesilea'nın, kamusal erkek alanında (savaş alanı) efsanevi bir kadın imgesi olarak kurgulandığı doğrudur ancak Yunan toplumunda kadınların, erkeklerin dâhil olduğu dışarıdaki olaylara katılımının kısıtlandığı çok iyi bilinmektedir. Kadınların sosyal yaşamının yalnızca "kocalarının evi ve kocalarının iktidar alanı" ile sınırlandırıldığı bir kurgu değil, gerçektir (Lacey, 1983).

Antik Yunan'da kadına lanetli, şeytani ve değersiz vatandaş olarak muamele edildiği, döneme ait birçok görsel ve yazılı eserde yansıtılmıştır. MÖ 5. yüzyılda yaşayan Perikles'in yazdığı *Thucydides-The Peloponnesian War* adlı eserde kadınlara yönelik ifadeler dikkat çeker:

"Öte yandan, şimdi dul kalanlarınız için kadın mükemmelliği konusunda bir şey söylemem gerekirse, hepsi bu kısa nasihatte yer alacaktır. Doğal karakterinizin gerisinde kalmamanız büyük bir onur olacaktır; iyi ya da kötü olsun, erkekler arasında en az konuşulanınız en şerefli olacaktır" (Thuc. 2.45.2).

Perikles bu sözleriyle, kadının kendi doğasına yakışır şekilde davranması ve erkeklerin diline düşmemek için mümkün olduğunca ortalıkta gözükmemesi gerektiğini

vurgulamıştır. Böylece kadınlardan toplumun beklentisi ve kadınların toplumsal yaşamının baskı altına alınması açık bir şekilde ima edilmiştir.

Aristo, *Politics* adlı eserinde:

“...üstelik aynı durum insan ve diğer hayvanlar arasında da geçerlidir: evcil hayvanlar doğaları gereği vahşi hayvanlardan üstündür hatta ilki için insan tarafından yönetilmek avantajlıdır çünkü bu onlara güvenlik sağlar. Ayrıca cinsiyetler arasında olduğu gibi erkek, doğası gereği kadından üstündür ve kadın aşağıdadır; erkek yönetici, kadın tabidir. Aynısı, bir bütün olarak insanlık için de zorunlu olarak geçerli olmalıdır. Bu nedenle, insanın kendinden aşağı olan hayvandan farklı olduğu gibi bu insanlar (kadınlar) doğaları gereği bu tür bir otorite tarafından yönetilecek olan kölelerdir.” (Aristot. Pol. 1.1254b) ifadeleriyle evcil hayvanların insan, kadınların ise erkek tarafından yönetilmesi gerekliliğini kadını evcil hayvanla özdeşleştirerek açıklarken çok vahim bir tarz kullanmıştır.

Kadınlar için yaratılan olumsuz algı ve kadınlara reva görülen roller zamanla toplumsal yaşamın her kurum ve yapısında baskın hale gelmiş, “zayıf beyinlerde güçlü duygular” barındırdığına inanılan kadınları, kendilerine ve başkalarına zarar vermekten korumak için *kyrios* denilen muhafızlar tahsis edilmiştir. En yakın erkek akraba veya uygun olduğunda kadının bizzat kocasının muhafızlığıyla kadınların yaşamları tamamıyla kontrol altına alınmıştır (Blundell, 1995). Kadınlar erkeklerden ayrı, ailenin diğer kadın üyeleriyle birlikte yaşamışlar ve dini kutlamalar, doğum ve ölüm gibi birkaç neden haricinde evlerinden dışarı çıkamamışlardır (Garland, 1993).

Aristo’nun “eksik erkek” olarak tasvir ettiği, Plato’nun “erkeklerin altında” gördüğü kadınlardan sadece yaşlı olanların sokağa çıkması doğal karşılanmıştır. MÖ 4. yüzyılın ünlü hatibi Hyperides’e göre; evin dışında olan bir kadının, “*kimin karısı olduğu değil kimin annesi olduğu*” merak edilmiştir. Kadınlara yaşlılık döneminde verilen bu özgürlük, toplumsal değerlerinin artmasıyla değil, doğurganlıklarını kaybettikleri için korunmalarına gerek kalmamasından kaynaklı değer kaybıyla ilişkilidir (Garland, 1993).

Antik Yunan’da kadının kısıtlanması, eve hapsedilmesiyle kalmamıştır. Evliliğin esas amaçları mülkiyet (servet) edinme ve doğurganlığın sürdürülmesi olduğu için kadına

eşini seçme hakkı tanınmamış, kadın açısından evlilikte sevgi gerekli görülmemiştir. Bu nedenle kadınlar ergenlik çağından kısa bir süre sonra babalarının genellikle kendi toplumsal sınıfından seçtiği erkeklerle evlendirilmiştir (Blundell, 1995). Kadınların doğurganlık dışındaki işlevleri evin işlerini ve bütçesini ayarlamak, ip eğirme ve dokuma yapmak, çocuklara ve ailede hasta olan kişilere bakmak olmuştur (Bingham vd., 2014).

Bu şekilde içinde yaşadıkları toplumdan olabildiğince soyutlanan kadınlara, kanunlar karşısında birer özgür vatandaş olmalarına rağmen siyasi hakları verilmemiştir (Garland, 1993). Aristo, *Economics* adlı eserinde (Aristot. Econ. 3.1, 3.2), iyi bir kadının sahip olması gereken özellikleri anlatırken kamu işleriyle sadece özgür erkeklerin uğraşması gerektiğini, bunların kadın işi olmadığını belirtmiştir. Bu dönemde, devlet işlerini yürütecek vatandaşların yetiştirilmesi için eğitime çok önem verilmesine rağmen okullarda sadece erkeklere eğitim olanağı sunulmuştur (Bingham vd., 2014).

Plutarch, *Solon*¹ adlı eserinde (Plut. Sol. 21.5); kadınların halka açık görünmelerini, yaslarını ve festivallerini düzenleyen ve ahlaksız davranışlara son vermeyi amaçlayan bir yasadan söz etmiştir. Yasaya göre; kadınlar kapıdan dışarı çıktığında üçten fazla giysi giyememişler, bir obol² değerinden fazla yiyecek-içecek veya on sekiz inçten daha yüksek bir sepet taşımalarına ve yolu aydınlatan lambalı bir at arabası içinde olmadan geceleyin seyahat etmelerine izin verilmemiştir. Kadınların sözde iyiliği ve onları koruma adına çıkarılan bu yasayla aslında kadınların toplumsal yaşam alanı ve davranışları daha çok kısıtlanmaya çalışılmıştır.

Antik Yunan Dönemi'nde erkekler açısından koşullar çok farklı olmuştur. Toplumda baskın olan ataerkil-geniş aile tipinden kaynaklı olarak aile reisi soyun en yaşlı erkeği olurken (Mansel, 2014) ekonomik ve kültürel nedenlerle erkek çocuklar da kızlara göre daha çok tercih edilmişlerdir (Garland, 1993). Erkekler, sosyal ve siyasal yaşamda her türlü başarıyı elde etme olanağına sahipken kadın, ömrünü dört duvar arasında yün dokumayla geçirmiştir (Şenel, 1970).

¹ Atina'lı devlet adamı ve şair (tahminen MÖ 640-560).

² Bir drahminin altıda biri değerinde bozuk para.

Miras tümüyle erkek çocukların hakkı olmuş, ailenin erkek çocuğu yoksa bile kız evlat mirası hak edememiş, miras erkek hısım ve akrabalara kalmıştır (Henriques, 1966). Erkekler, kadınların siyasette karar verme kapasitesine sahip olmadıklarını düşünmüş (Cantarella, 1987), sorumluluklar cinsiyete dayanmış, sadece erkeklerin hakkı olan ve halka açık alanda yapılan oy kullanma esnasında kadınlar evlerinde tecrit edilmiştir (O’Pry, 2012).

Antik Yunan’da, erkek dünyasıyla çok az temasta bulunabilen kadının eşit olmayan bir dünyada yaşamak zorunda bırakılması gerçeği, felsefenin beşiği olarak kabul edilen Atina’da bile pek değişmemiştir. Atina kadınlarının kendi durumları hakkında neler hissettiğini anlamak için modern bilim insanlarına ışık tutacak ilk elden kanıtlar dönemin üst sınıf kadınlarının papirüs üzerine yazdığı ve günümüze kadar tesadüfen korunabilmiş bazı özel şiirlerden elde edilmiştir. Atinalı kadınların yaşamları hakkında edinilen diğer tüm bilgiler dönemin erkek tarihçilerinin eserlerinden bir araya getirilmiştir (Lefkowitz ve Fant, 1977). Kadınlar burada da erkeklerin tamamen egemen olduğu bir toplumda yaşamıştır (O’Pry, 2012). Erkek çocuk doğduğunda evin kapısına zafer sembolü zeytin dalı ve kız çocuk doğduğunda ise yün asılması âdeti, iki cinsiyet arasındaki eşitsizliğin doğuştan başladığının ve kadının toplumsal kaderinin baştan kötü yazıldığının işaretidir (Caroll, 1907). Kadınların kendi giysi, mücevherat ve kölelerine sahip olmaları uygun görülmüş ancak sözlü veya yazılı bir sözleşmeyle eşya veya mal edinmelerine, siyasi veya ekonomik faydaya sahip olmalarına müsaade edilmemiştir (Thompson, 2013). Tarihçi Nardo (2000); bir kadının büyük bir âlim, şair, politikacı ya da sanatçı olabilmesinin mümkün olmadığını çünkü kadınların Atina da dâhil olmak üzere Antik Yunan’da ya çok az hakka sahip olduklarını ya da hiç hak sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

4.3. Antik Yunan Dönemi’nde Beden Kültürü, Spor ve Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı

Beden kültürü ile ilgili etkinliklerin ilk izlerini eski Türklerde, Çin’de, Hindistan’da, Uzak Doğu’nun büyük bölümünde, Mısır’da, Mezopotamya’da ve Güney Amerika’da yaşayan kadim uygarlıklarda görmek mümkündür (Decker, 1992). Bu

toplumların tamamında beden kültürü, savaşa bedensel hazırlık olarak değerlendirilmiş bu nedenle toplumun her kesimi ve çoğu zaman her iki cinsiyet bu faaliyetler içinde yer almıştır (Rollinger, 1994).

Antik Yunan Dönemi felsefe, matematik, astronomi, tıp, edebiyat, tiyatro, heykel sanatları ve mimari sanatlar hakkındaki yazılı eserler ve beden kültürü, beden eğitimi ve spor alanında günümüze gelen uygulamaları nedeniyle milat öncesi dönemlerde var olan diğer medeniyetlere nispeten daha çok bilinmektedir (Scanlon, 2009). Spor tarihi metinleri öncelikle Akdeniz havzasına odaklanmış, çoğu durumda Antik Minoa, Mısır, Sümer ve Etrüsk uygarlıkları gözden geçirilmiş ama asıl ilgi önünde sonunda Antik Yunanlara kaymıştır (Kyle, 2007). Spor tesisleri, Olimpiyat Oyunları ve beden kavramına verilen önem ve kısmen de bu dönemden günümüze kalan arkeolojik ve el yazması materyallerin bolluğu nedeniyle Antik Yunan, spor tarihinde oldukça önemli bir medeniyet olarak öne çıkmıştır (Mechikoff, 2010).

Antik spor tarihi ile ilgili 1983 yılına kadar yayımlanan 100 eserin incelendiği kapsamlı bir araştırmanın sonuçları; sporun Antik Yunanistan'da aslında kısa bir altın çağ yaşadığını, dönemin geri kalanında ise uzun ve üzüntü veren bir düşüşe katlanmak zorunda kaldığını ortaya koymuştur (Kyle, 1983). Buna rağmen Antik Yunan sporuyla ilgili eserlerde, dönemin sporuna toz kondurmayan ve sporun Antik Yunan Dönemi'yle var olduğu şeklindeki klasikleşmiş bir ön yargıya her zaman yer verilmiştir. Gardiner (1930), *Athletics of the Ancient World* adlı eserinde Antik Yunan sporunu “sosyal-seçkin, idealist-ırkçı” bir şekilde tasavvur ederek savunduğu için Young (1996) tarafından, sporda profesyonelliğin ortaya çıkmasıyla “Yunan amatörlüğü efsanesi” ve “safkan sporun” azaldığı ve çöktüğü fikrini zorla dayatmaya çalıştığı gerekçesiyle ise Kyle (1990) tarafından eleştirilmiştir. Hal böyleyken Antik Mısır, Mezopotamya, Çin, Hindistan, İran, Yunanistan ve Roma uygarlıklarında beden eğitimi ve sporun incelendiği *A World History of Physical Education* adlı eserin (Van-Dalen, Mitchel ve Bennett, 1971) önemli bir bölümünü yine Antik Yunan sporu işgal etmiştir.

Baker (1988), *Sports in the Western World* adlı çalışmasında Aztek, İnka ve Apaçilerin, Grönland eskimolarının ve bazı Güney Afrika kabilelerinin spor

uygulamalarını irdelemiştir. Yazar, kitabının antik dini ritüellerden ve basit kabile yarışmalarından yüksek düzeyde organize edilmiş modern gösterilere kadar rekabetçi sporların tarihiyle ilgili olduğunu iddia etse de antik dünyaya büyük ölçüde Antik Yunan ekseninden yaklaşmıştır.

Antik Yunan sporuna olan bilimsel ilgi, alanında saygın bir periyodik olan *Journal of Sport History* adlı dergide 1979'dan 1990'a kadar yayımlanan çalışmaların ezici çoğunluğunun Antik Yunan ve/veya Antik Olimpiyat Oyunları hakkında olmasından da rahatlıkla anlaşılmıştır (Jable, 1979). Aynı dergide 1998-2000 yılları arasında Antik Dönem ile ilgili yayımlanan beş çalışmanın üçünün Antik Yunan, ikisinin ise Antik Yunan'ın mirasçılarından Bizans'ı konu edinmesi Antik Dönem spor tarihinde konu dağılımının sınırlı olduğu ve araştırmaların daha çok Antik Yunan etrafında döndüğünün başka bir göstergesidir (Cox, 2000).

Kyle, *Sport and Spectacle in the Ancient World* başlıklı eserinde (2007), antik sporla ilgili geleneksel çalışmaların Yunanlardan önceki kültürleri önemsiz gösterdiğini veya görmezden geldiğini; Yunan sporunu takdire şayan, saf, katılımcı, amatör, zarif, güzel, asil ve ilham verici olarak öne çıkarmaya devam ettiğini öne sürmüş ve Yunanlardan önce spor olmadığına dair ortaya atılan Avrupa merkezli varsayıma itiraz etmiştir. Kyle, on beş bölümden oluşan bu çalışmasının on bölümünde Antik Yunan'ı çeşitli tarihsel evreleriyle incelemiştir. Roma'ya 3 bölüm ayırırken geriye kalan iki bölümde Mezopotamya, Mısır, Minoa, Miken ve Hitit uygarlıklarını ele almıştır. Kyle'ın (2007) eserinin büyük bir bölümünü Antik Yunan'a ayırması, spor tarihçilerinin Antik Yunan sporunu abarttıkları iddiasıyla çelişmiştir.

Spor tarihçilerinin diğer uygarlıklara fazla değinmeden Antik Yunan'a daha çok eğilmesinin yadsınamaz nedenleri vardır. Öncelikle batı dünyası, sadece spor tarihi değil her türden akademik araştırma için Antik Yunan'la bağlantı kurmuştur. Nitekim bugün var olan düşünceler, uygulamalar ve kurumların kökleri Antik Yunan toplumuna uzanmaktadır. İkinci olarak Yunanlar bu düşüncelerini ve uygulamalarını kitaplarda, el yazmalarında, kabartmalarda, çizimlerde, sanat eserlerinde, mimaride hatta su kapları

gibi gündelik materyallerde bile tasvir ederek dönemden günümüze pek çok edebi ve arkeolojik kanıt bırakmıştır (Decker, 1992).

Yunan sporuyla ilgili en eski edebi anlatım, Aşil'in ölen arkadaşı Patroklos için atlı araba yarışı ile başlayıp mızrak atma yarışmasıyla sona eren cenaze oyunlarını nasıl düzenlediğini anlatan Homer'in *İliad*'ında (Hom. II. 23. 262-897) yer almıştır. Seçkin savaşçı sporcuları, ödül olarak verilen silahlar ve savaş ganimetleriyle bu cenaze oyunları, sporun savaş gibi değerlendirildiği izlenimini vermiştir. Homer eserin başka bir yerinde (Hom. II. 22. 158-164), ince detaylı bronz kazanlar ve kadınlar gibi pahalı ödüllerin verildiği at yarışlarını içeren cenaze oyunlarını, kurban edilmiş hayvan eti veya öküz derisi gibi basit ödüller sunan koşu yarışlarının yer aldığı daha mütevazı etkinliklerle karşılaştırmıştır. Homer *Odyssey* adlı eserinde soylu gençlerin ödüller için değil konuk Odyssey'i eğlendirmek için halka açık daha sıradan yarışmalarda yer aldığını belirtmiştir (Hom. Od. 8.97-253). Homer, MÖ 9. ve 8. yüzyıllarda spora ilişkin bazı örnekleri verirken sporla ilgili değişimleri de yansıtmıştır.

Arkaik dönemde (MÖ 700-480) Yunan sporu oldukça gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Spor yarışmaları zafer, şan, statü elde etme vesilesi; militarizm, erotizm, dikkat çekici tüketim ve gösteriş aracı olmuştur. Yarışmalar görünüşte cenaze oyunları, başlangıç ritüelleri ve kahraman kültleri gibi çeşitli kaynaklardan gelen gelenekleri içerse de çoğu, dini festivallerin tamamlayıcıları olarak halka açık şekilde düzenlenmiştir (Christesen, 2007a). Oyunlar, tanrıları ve kahramanları onurlandırmanın yerinde bir yolu olarak görülmüş; din, kutsal alanlar ve oyunlar arasında yüzyıllarca süren temel bir bağ oluşmuştur. Yarışmalardan önce sporcular ilahi yardım için dua ve kutsal yeminlerini etmişler, Zeus ve Athena gibi büyük, Hermes ve Herakles gibi sporla ilişkili tanrılara adanmışlık sözü vermişlerdir (Kyle, 2013). Zafer kazanan sporcuların tanrısal bir ayrıcalık kazandığına inanılmış, bazı önemli sporcuların büyümlü güçlere sahip olduğu düşünülmüş, yaşamını yitirmiş bazı sporcular ise kahraman kültleriyle saygı görmüştür. Sporun önemi zamanla daha fazla etkinlik, tahsis ve tesislerle artmış ancak dinin, oyunları kutsaması ve oyunların düzenlemesine etkisi devam etmiştir. Spor hiçbir zaman

festivalleri laikleştirmemiş ve yarışmalar hiçbir zaman bir din veya dindarlığın yerini almamıştır (Kyle, 2013).

Yunan erkek baskın yaşamında “erkeklik” bir erdem olarak genellikle savaş alanında mertliği ve korkusuzluk anlamına gelen cesaretle ilişkilendirilmiştir. Cesaret kadınsı bir erdem olarak kabul edilmediğinden kadınlar, Sparta hariç tüm Yunan kent devletlerinde askeri eğitim ve faaliyetlerden dışlanmıştır (Rubarth, 2013). Diğer taraftan bir erkeğin savaşabilmek için fiziksel olarak her an hazır olması gerektiği dönemin önemli eserlerinde sık sık vurgulanmıştır.

Plato *Laws* adlı eserinde, “*savaş için hepsinden önemli olan, şüphesiz, vücudun genel olarak aktif olmasıdır. Ayaklar kadar eller; hem geri çekilmek hem de takip etmek için*” ifadeleriyle tüm vücudun antrenmana tabi tutulmasının savaşa hazır olmak için herşeyden önemli olduğunu belirtmiştir (Plat. *Laws* 8.832e, 8.833a). Aynı eserde Plato, “*...diğer belirtilenlerin arasında güreş askeri dövüşe (savaşa) en yakın hareketleri içermektedir. Güreş, ilkinin uğruna öğrenilecek ikinci değil aksine ikincinin uğruna öğrenilecek ilktir*” diyerek savaş becerileri açısından güreşe çok daha fazla önem verilmesini tavsiye etmiştir (Plat. *Laws* 7.814d). Aristo *Rhetoric* adlı eserinde benzer görüşler ortaya koymuştur: “*Sporda fiziki mükemmeliyet büyüklük, kuvvet ve ayak çabukluğundan oluşur; hızlı olmak güçlü olmaktır. Kim bacaklarını belli bir düzende, uzun adımlarla hızlı hareket ettirirse iyi bir koşucu; sarılıp boğuşabilen iyi bir güreşçi; yumruk atabilen iyi bir boksör; boksta ve güreşte üstün olan iyi pankration sporcusu ve tüm bunlarda başarılı olan iyi bir pentatlon sporcusu olur.*” (Aristot. *Rh.* 1.5.15, 1926).

Bedenin eğitilmesine çok önem veren Antik Yunan Dönemi’nde mimarinin en göze çarpan spor mekânları, cinnazyum, stadyum ve palaestradır. Çoğunlukla stadyuma bağlantılı olan cinnazyumun içinde kare veya dikdörtgen şeklinde kolonatlarla çevrili, üstü örtülü inşa edilen palaestralar, savaşçıların ve sporcuların güreş, boks ve pankration gibi dövüş sporlarına, cinnazyum ise koşu ve atma antrenmanlarına tahsis edilmiştir (Harris, 1972). Spor yarışmalarının yapıldığı tesisler olan stadyumlar, uygun vadi kenarı veya yamaçlarda toprak yığılarak inşa edilmiştir (Şentürk, 2003). Bu mekânlara sadece antrenörler, sporcular ve onlarla birlikte olmak koşuluyla yardımcı hizmetleri yerine

getiren ve Yunan vatandaşı olmayan çocuklar (*pais*) girebilmiştir (Kratzmuller, 2004). Sporcular, cimnazyum veya palaestrada tamamen çıplak olarak antrenman yapmıştır (Scanlon, 2014).

4.4. Antik Yunan Dönemi Günlük Yaşamında Kadın Sporları

Antik Yunan sporlarıyla ilgili çok az kitapta beden eğitimi veya fiziksel aktivite yapan kadınlardan söz edilmiştir (Meyer, 1999). Antik Yunan’da kadınların spora benzer aktivitelere katılımıyla ilgili en eski kayıt, Homer’in *Odysey* adlı eserinde Nausicaa’nın çamaşırlarının kurumasını beklerken *Ourania* veya *skyball* denilen top oyununu oynadığını belirtmesi olmuştur (Gardiner, 1930). Bir oyuncuyla oynanan ve amacı yere sertçe vurulan topu mümkün olduğunca çok sektirmek olan *Aporrhaxis* adlı oyuna ait ilk bulgu, elindeki topla *hydria* denilen büyük bir su kabının üzerinde resmedilen kız figürüdür (Gardiner, 1910). *Ephedrismos*, oyuncunun elindeki taşı atarak başka bir taşı devirmeye çalıştığı oyundur. Ephedrismos’un başlangıçta sadece erkekler tarafından oynandığı düşünülmüş ancak kadınların da bu oyunu oynadığını gösteren bazı kanıtlara ulaşılmıştır (Palmer, 1967). *Passe-Boule*, iki oyuncunun yere dikine oturtulmuş bir tahta panonun merkezindeki delikten topu geçirmek amacıyla, panonun önünden ve arkasından atış yaptığı bir oyundur. *Passe-Boule* oyununu tasvir eden sadece iki tane insan yapımı eser mevcuttur (McClees, 1924).

Xenophon *Symposium* adlı eserinde; farklı şekillerde amuda kalkabilen, saltolar atabilen, aynı anda on iki çember (hula-hup) çevirirken dans edebilen ve çemberleri havaya atarak tekrar yakalayabilen kadınları anlatmıştır. Bunlar kadınların akrobasi konusunda sadece aktif değil aynı zamanda yetkin olduklarını göstermiştir (Xen. Sym. 2.7-14).

Denizlerle iç içe olan Antik Yunanistan’da, günlük yaşamın bir gereği olan su aktiviteleri, kadınlar için popüler bir serbest zamanı değerlendirme etkinliği haline gelmiştir (Eisen, 1974). Nausicaa ve maiyeti, nehirde banyo yapmış, oynamış ancak özellikle (bugünkü şekliyle) yüzdükleri belirtilmemiştir (Hom. Od. 6.85.110). Pausanias, Scyllis ile kızı Hydna’nın denizin çok derinlerine dalabildiklerini ifade etmiştir (Paus. 10.19.1, 10.9.2).

Lycurgus, Sparta’da hem erkek hem de kadınların avlanmalarının devlet açısından faydalı olduğuna hükmetmiştir (Xen. Hunt. 13.18). Mitolojik Yunan yazılarında avcılık etkinliğinde yer alan birçok kadından söz edilmiştir. Euripides *Hippolytus* adlı eserinde Phaedra’nın avlanmaya tutkuyla bağlı olduğunu ve kadınların avlanmayı nasıl sevdiğini anlatmıştır (Eur. Hipp. 215.225).

Kadınların binicilik ile uğraştığı yine ilk kez Homer’in *Odyssey’sinde* kayıt edilmiş; Nausicaa, çamaşırlarını yıkarken top oyunları oynamış nehre giderken bir katır arabasını sürmüştür (Hom. Od. 6.71.85). MÖ 700 ve MÖ 550’ye tarihlenen bazı vazolarda tören alayında savaş arabaları kullanan kadınlar resmedilmiştir (Devambez, 1962). Klasik dönemde birçok üst sınıf kadın at ve at arabalarına sahip olmuş, sürücü erkekler bu kadınlar adına yarışmalara katılmıştır (Harris, 1972; Harris, 1964). Yunanistan’ın Antik Dönemi’nde at binen kadınlara ait bazı kanıtlar elde edilmiş, Xenophon *Hellenica* adlı eserinde, atçılığın ve at binmenin hem erkekler hem de kadınlar için makul bir egzersiz olduğunu belirtmiştir (Xen. Hell. 1.1.1).

Antik Yunanistan’da güreş en popüler sporlardan biri olmasına rağmen kadınlar arasında Sparta dışında yaygınlaşmamıştır (Eisen, 1974).

Koşu, Antik Yunanistan kadınları için en popüler fiziksel aktivitedir. Yunan kadınların koşuya katılımı dini kült ritüellerine dayanmış ve tarım gelenekleri etrafında odaklanmıştır (Meyer, 1999). Koşu ile doğurganlık arasındaki bağlantı, bereket (doğurganlık) tanrıçası Demeter’in sunağının Olimpiya’daki stadyumun yanında dikilmesi gerçeğinden anlaşılabilir (Erwin, 1974). Gerek Yunan mitolojisinde (Bonnard, 1957) gerekse Yunan sanatında (Kyle, 1902) kadınların koşu yaptığına dair kanıtlar mevcuttur ancak en büyük kanıt Spartalı kadınlarla ilgili yazılarda görülmüştür. Kadınların koşu yarışmalarındaki en eski kaydı, Olimpiya’daki spor karşılaşmalarıdır (Scanlon, 1984).

4.5. Antik Yunan Dönemi’nde Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Bir Kent Devleti: Sparta

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Antik Yunan kent devletlerinde alenen sergilenirken toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yaşanmadığı tek yer olan Sparta bir istisna

olmuştur (Şenel, 1970). Savaşçı bir toplum olmasıyla diğer kent devletlerinden ayrılan Sparta'da, erkek çocuklar yedi yaşından itibaren devlet tarafından iyi birer savaşçı olabilmeleri maksadıyla sıkı bir eğitimden geçirilmiştir. Erkekler evlendikten sonra bile askeri gruplar içinde yaşamışlar ve nadiren evlerine uğramışlardır. Bu nedenle, kadınların aynı zamanda kocalarının mallarına bakmaları, evin dışında görünmeleri ve daha fazla kamusal yaşam sürdürmeleri gerekmiştir (Lerner, 1986).

Yunanistan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi günlük işleri dışında hareketsiz kalan kadınların mükemmel asker olabilecek soylar doğuramayacağı düşüncesinde olan Sparta Kralı Lycurgos, kızların da erkek çocuklar gibi çeşitli spor etkinliklerine katılarak güçlü ve sağlıklı olmalarını güvence altına almak için MÖ 7. yüzyılda bir yasa çıkarmıştır (Caroll, 1907). Sparta tarihi boyunca değişmeden kalan bu yasa, çocuk doğurmanın bir savaşçının devlete hizmeti kadar önemli olduğunu ifade etmiş, sadece savaşta ölen bir erkeğin ve doğum sırasında ölen bir kadının adının mezarına yazılmasına izin vermiştir (Lerner, 1986). Çünkü çocuk sahibi olmanın özgür bir kadının en makbul işlevi olduğuna ve güçlü ebeveynlerden gelen soyların daha güçlü olacağına inanılmıştır (Xen. Const. Lac. 1.4). Kız çocukları; sağlam evlatları olan sağlıklı ve zinde anneler olmak üzere yetiştirilirken erkekler çetin savaşçı olmak üzere eğitilmiştir (Pomeroy, 2002). Lycurgos'un yasalarıyla Spartalı kadınlar koşu, disk atma yarışmalarına hatta güreş müsabakalarına katılabiliştir (Miller, 1991). MÖ 9. yüzyılda Lycurgos tarafından Sparta'da başlatılan; Xenophon, Plutarch ve Euripides'in eserlerinde atıfta bulunduğu kadın güreşi, Sparta'dan dışarı neredeyse hiç çıkamamıştır. Sparta'da kadınlar sadece diğer kadınlarla güreşmemiş, erkeklerle güreş tutmak olağan bir hadiseye dönüşmüştür (Eisen, 1974).

Kısaca söylemek gerekirse Spartalı kadınların özgürlükleri doğumda başlamış; aileler kız bebeklere tıpkı erkek gibi davranmıştır. Kız çocukları, diğer kent devletlerindeki akranları gibi evlerine kapatılmamış, bedenlerini erkekler gibi güçlendirmek amacıyla açık havada hatta çıplak olarak spor yapmaları toplum tarafından desteklenmiştir (Scanlon, 2004). Amacı spor yapmaktan ziyade üstün savaşçılar yetiştirmek olan ve kadınların katılımının desteklendiği spor etkinlikleri sayesinde

Spartalı kadınlar Yunan dünyasının en güzel, özgür ve değerli kadınları olarak anılmıştır. Kadınların toplumsal konularda etkili olmaları, kadın-erkek eşitliğini de kendiliğinden sağlamıştır (Levinsohn, 1964).

Aristophanes'in *Lysistrata* adlı oyununda geçen diyalog, Spartalı bir kadının fiziksel güzelliğini, gücünü ve spor yapmasını anlatır:

Lysistrata: "*Sevgili güzel yüzlü Spartalı kız, gül suyuyla yıkanmış, ne de taze görünürsün, kibar ve narin yürüyüşünle, devirebilirsin bir boğayı.*"

Lampito: "*Evet, sanırım yapabilirim, çünkü topuklarımı arkama değdirerek egzersiz yapıyorum.*" (Aristoph. Lys. 46).

Kendine özgü toplumsal ve siyasal örgüt yapısıyla Sparta, diğer kent devletlerinden farklı şekilde gelişim göstermiş ve aykırı bir toplum olarak anılmıştır. Yunan kültürünün kadına karşı olumsuz bakış açısından etkilenen başta Aristo olmak üzere bazı felsefeciler Sparta'daki bu yaşam tarzını hiç hoş karşılamamış, kadınlara sağladıkları ayrıcalıklar nedeniyle Spartalıları şiddetle tenkit etmişlerdir (Freeman, 1999).

Bu konuda öğrencisi Aristo'dan farklı düşünen Plato, Spartalı kadınlara uygulanan beden eğitiminden oldukça etkilenmiş, Atinalı kadınların da beden eğitilmesini salık vermiştir (Plat. Rep. 5.452b). Daha önce de belirtildiği gibi Atina'da bile kadınların davranışlarında geleneksel ilkelerin baskısı sert bir şekilde görülmüştür. Atinalılar, kadınların bedenlerini ifşa etmelerini hoş görmedikleri için kadınların spor yarışmalarına katılmalarına izin verilmemiştir (Reese ve Vallera-Rickerson, 2002). Spartalı kadınlar, geçmişten günümüze, olumlu veya olumsuz, birçok tartışmanın konusu olmuş ve Spartalı kadınların zamanının çok daha ilerisine dönük davranışları Yunanlıları çok şaşırtmıştır (Fantham vd., 1994).

Antik Yunan Dönemi'nde, kadın-erkek arasındaki doğal biyolojik ve fiziksel farklılıklar kadın cinsiyetinin eksiklikleri olarak ileri sürülmüş, her iki cinsiyetin toplumsal rolleri arasında eşitsizlik oluşmuş ve sonuçta kadın ikinci sınıf vatandaş haline getirilmiştir. Bu nedenle kadınlar yaradılıştan gelen özellikleriyle kabul edilmek yerine toplumsal kültürle bütünleşememe, idrak ve irade açısından zayıf olmakla itham edilmiştir (Kieckhefer, 2004). Günümüzde izleri halen rahatlıkla görülebilen toplumsal

cinsiyet eşitsizliğinin temellerinin ilk olarak Antik Yunan Dönemi'nde atıldığı bile ileri sürülmüştür (Stone, 2006).

BÖLÜM 5: MİTOLOJİK VE ANTİK DÖNEM OLİMPİYATLARINDA KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Çalışmanın bu bölümünde Mitolojik ve Antik Olimpiyatlar'da kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin bulgular sunulmuştur.

5.1. Panhelenik Oyunlar

Antik Olimpiyat Oyunları ve diğer spor festivallerinin tarihi, kronolojik olarak Arkaik dönem (MÖ 800-500), Klasik dönem (MÖ 500-323), Helenistik dönem (MÖ 323-146) ve Roma dönemi (MÖ 146-MS 400) şeklinde sıralanabilir (Spears, 1984).

Arkaik dönemde (700-480) Yunan spor olgusu büyük ölçüde gelişmiş ve çeşitlenmiştir (Christesen 2007b). Spor yarışmaları; ün, mevki, savaşı zihniyet, erotizm, çarpıcı tüketim ve teşhir amacıyla rekabet ile ilişkilendirilmiştir. Yarışmalar görünüşte cenaze oyunları, kabul törenleri ve kahraman kültleri gibi çeşitli kaynaklardan gelen gelenekleri içerse de resmi halka açık spor yarışmaların çoğu dini bayramların bileşenleri olarak yapılmıştır (Kyle, 2013).

Tanrılar onuruna yapılan bu festivallerinden Delphi'de düzenlenen Pythia, Nemea'da düzenlenen Nemea, Corinth'de düzenlenen Isthmia ve Elis kentinde düzenlenen Olimpiya Oyunları Antik Yunan Dönemi'nin en önemli spor etkinliklerine sahne olmuştur (Kotynski, 2006). Bu dört spor festivali, sadece ve tüm özgür Yunan erkeklerine açık olduğu ve tüm Yunan kent devletlerinden bolca ziyaretçi çektiği için "Panhelenik"³ olarak adlandırılmıştır (Scott, 2010). Antik kayıtlara göre, Olimpiya MÖ 776'da, Pythia 586'da, Isthmia 580'de ve Nemea 573'de Panhelenik festival merkezleri olmuştur. Kazananların sadece bir taçla ödüllendirildiği bu oyunlar adını, Yunanca taç anlamına gelen "stephanos" kelimesinden almış ve "stephanitik" oyunlar olarak adlandırılmıştır. Olimpiya'da zeytin ağacından, Delphi'de defne yaprağından, Nemea'da

³ Pan: tüm, Hellene: Yunan, Panhelenik: Tüm Yunanlılar veya Yunanistan'la ilgili anlamına gelir. Antik Yunanistan tek bir devlet değildi, siyasi ve ekonomik olarak bağımsız birçok kent devletinden oluşmuştu. Oyunlar böyle bir ortamda Yunan dünyasını bir araya getirdiği için çok özel olarak kabul edildi. İnsanlar aynı kültüre veya dine ait olma hissinden ilham alarak bu oyunlara katılmak veya izlemek için Yunanistan'dan ve İtalya, Kuzey Afrika ve Anadolu'daki (Küçük Asya) Yunan kolonilerinden seyahat etti.

yabani kerevizden, Isthmia’da önceleri çam ağacı sonrasında kuru kereviz yaprağından yapılan taçlar ödöl olarak verilmiştir (Broneer, 1962). Bu oyunlar, kazananların madden ödüllendirildiği diğer (yerel) festivallerden ayrı tutulmuştur.

Res.2: Panhelenik Oyunlar’ın yapıldığı yerleri gösterir harita. <https://www.cambridge.org>, 23/11/2021.

Bu dört festival, sadece ödülleri ve Panhelenik mütareke ile değil spor yarışma ve müsabakalarının seçkinliğiyle de diğerlerinden farklılaşmıştır. Oyunların dördünde de başarılı olan biri “*periodonikes*” (dönem şampiyonu) olarak onurlandırılmıştır. Oyunlar 4 yıllık bir döngüde, Olimpiya ve Delphi’de 4 yılda bir, Isthmia ve Nemea’da iki yılda bir yapılmıştır (Tekin, 2017). Her ne kadar Olimpiya ve Pythia Oyunları daha popüler olsa da MÖ 430 yılında Atina’da çıkarılan bir yasayla Isthmia ve Nemea’da kazanılan başarının değeri de artırılmıştır. Bu yasaya göre Panhelenik Oyunların herhangi birinde zafer kazananlar hayatlarının geri kalanında devlet hesabından ücretsiz yemek imkânına kavuştular. Pindar’ın oyunların kahramanlarına övgüler dizdiği eserinde, bu dört yerde kazananların isimlerini ayırm yapmaksızın geçirmesi de bu değeri göstermiştir (Svarlien, 1990).

5.1.1 Pythia Oyunları

Efsaneye göre tanrı Apollo; yeryüzü tanrıçası (toprak ana) Gaia'ya ait tapınağı koruyan büyük yılanı (Python olarak adlandırılır) öldürdükten sonra Delphi'deki oyunların başlangıcını ilan etmiştir (Frazer, 1921).

Res. 3: Apollo ve Piton. MÖ 6. yy. <https://www.theoi.com/Gallery/K5.12.html>, 07/02/2022.

Pausanias ise Pythia Oyunlarının Yunanları bir fırtınadan kurtarması üzerine Diomedes tarafından Apollo onuruna ilk kez başlatıldığını belirtmiştir (Paus. 2.32.2). İlk Pythia oyunlarında spor yarışmalarının yanında harp ve flüt çalma ve flütle şarkı söyleme gibi sanatsal yarışmalar da yer almıştır.

Antik Yunanlar Delphi'yi Yunanistan'ın merkezi olarak görmüştür. Delphi'de bulunan tapınağın ünü, dünyanın her köşesinden çok sayıda hacı adayını burada bir araya getirmiştir. Bu nedenle oluşan zengin ortam ve dini etki, doğal olarak karmaşıklığa ve Delphi'nin kontrolünü kazanmak için savaşa neden olmuştur. Amphictyon Birliği, Delphi'yi kontrol etmek, tapınakları korumak ve oyunları devam ettirmek için kurulmuştur (Valavanis, 2004). Oyunlar, Amphictyonlar'ın sorumluluğunda düzenlenmiş, oyunlarda hangi yarışmaların yer alacağını kararı onlar tarafından verilmiştir (Paus. 10.7.4; 10.7.5). Birlik, Olimpiya Oyunları çizgisinde bir festival organize etmiştir (Parke, 1967).

Res. 4: Delphi Stadyumu'nun güncel durumu. <https://www.letto-delphi.gr/2016/12/27/pythian-games-their-mythical-history/>, 09/01/2022.

Pythia Oyunları, Antik Yunanda düzenlenen spor organizasyonları arasında önem sırasında Olimpiya oyunlarından sonra gelir. Aynı zamanda kültürel ve sanatsal içeriğiyle diğerlerinden ayrılmıştır. Olimpiya'da var olan yarışmaların aynıları (dört atlı araba yarışması hariç) oyunlarda yer almıştır. Olimpiya Oyunlarından farklı olarak erkek

çocuklar için uzun (long course veya dolichos) ve kısa mesafe (diaulos veya double course) koşu yarışmaları ilave edilmiştir (Paus.10.7.5).

Pythia Oyunları, Olimpiya Oyunlarının taklidi niteliğiyle onun gölgesinde kalsa da bu oyunlardaki rekabet ve zorluk “*Olimpiya ve Pythia’da elde edilen zafer ve mutluluklar, büyük acılara bağlıdır*” şeklinde ifade edilmiştir (Freeman, 1983).

5.1.2. Nemea Oyunları

Res. 5: Nemea Aslanı ile güreşen Herkül. Philadelphia L-64-185, Attic kırmızı figür, MÖ 490, <https://www.perseus.tufts.edu/Herakles/lion.html>, 09/01/2022.

Dört Panhelenik oyundan bir diğeri, Antik Yunan’da her iki veya üç yılda bir düzenlenen Nemea Oyunları’dır. Bir efsaneye göre oyunların kurucusu, Nemea Aslanı’nı çok uğraşmasına rağmen odun, ok ve kılıçla öldüremeyen ve sonra saatlerce aslanla boğuşarak onu kolları ile boğan Hercules’ti.⁴ Diğer bir efsane, Nemea kentinin aslında Opheltes’in ölümü anısına *Thebes’e Karşı Olan Yediler* tarafından kurulduğunu ve

⁴ Nemea oyunlarının başlaması ile aslanın öldürülmesi arasında bağlantı kurulması daha çok Roma döneminin hadisesidir. Yunan döneminde, oyunların başlangıcıyla ilgili olarak başka efsanelere inanılmıştır. <http://nemeangames.org/ancient-nemea/mythology/herakles-and-the-lion.html>.

Yediler'in, Ophelties'in anısına her üç yılda bir yapılan (cenaze) oyunları başlattığını ileri sürer (Paus. 2.15.2). Pindar, oyunların daha sonraları Zeus onuruna düzenlendiğini belirtirmiştir (Svarlien, 1990).

Pausanias'ın belirttiğine göre oyunlarda yer alan yarışma ve müsabakalar; zırhlı koşu yarışı (2.15.3), güreş (2.20.7), pentatlon (6.3.2), boks (6.4.10), koşu (6.16.5) ve at yarışdır (6.16.4). Bu etkinliklerin Nemea oyunlarında yer aldığı bazı Antik Dönem eserlerinde de belirtilmiştir (Svarlien, 1990). Nemea oyunlarında ayrıca yüksek atlama, demir halka atma, mızrak ve okçuluk yarışmaların yapıldığı Apollodorus tarafından kaydedilmiştir (Frazer, 1921). Oyunlarda büyük ve genç erkekler (Paus 6.4.10; Paus. 6.3.2) kendi yaş kategorilerinde (Paus. 6.3.2) yarışmışlardır. Nemea oyunlarında spor mücadelelerinin yanında müzikle ilgi yarışmalar da yapılmıştır (Paus. 8.50.3, Pindar, pos=6).

Res. 6: Antik Nemea stadyumu güncel durumu, <https://commons.wikimedia.org>, 13/08/2021

5.1.3. Isthmia Oyunları

MÖ 582 civarında başlatılan Isthmia oyunları, en çok seyirci çeken oyunlardan biri olmasına rağmen hakkında bilinenler oldukça azdır. Bunun nedeni muhtemelen Olimpia ve Pythia oyunlarının tarihçilerin çok daha fazla ilgisini çekmiş olmasıdır (Gardner, 1881). Bu iddia; Fransız, İngiliz ve Birleşik Amerikalı arkeologların kazılarıyla birçok materyal açığa çıkarılmış olsa da günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (Walton, 1982). Ancak Pausanias ve çağdaşlarından bu oyunlarla ilgili bazı bilgilere ulaşmak mümkündür.

MS 2. yüzyıl yazarı Dio Chrysostom *Discourses* adlı eserinde ilk Isthmia Oyunlarını anlatırken Korinti şöyle tasvir eder: “...tanrıların oyunları kontrol ettiği bir yer, kahramanlar; kazananlar ve yenilgiye uğratanlardır...” (Cohoon ve Crosby, 1940). Pausanias’a göre oyunlar Melicertes’in anısına başlatılmış (Paus, 1.44.7-8), Poseidon onuruna düzenlenmiştir (Paus. 2.1.6).

Isthmia oyunlarının yürütücülüğünü birkaç istisna dışında Korintliler üstlenmiştir. Bunun muhtemel nedeni Korint’in varlıklı, kozmopolit ve ticari bir kent devleti olmasıdır. Makedon Alexander’ın Isthmia’yı yeni İmparatorluğun başkenti yapmasından sonra önemi daha da artmıştır (Brooner, 1973). Roma döneminde Korint, İmparatorluğun doğu ve batı tarafının buluşma noktası haline gelmiştir. Gardiner (1910), Strabo’nun, “Isthmia oyunları spor standardı açısından Olimpiya’dan kutsallık açısından Pythia’dan aşağı olmasına rağmen Panhelenik festivaller içerisinde belki de en işlek olanıydı” dediğini aktarır. Doğu Yunanistan’ın özgürlüğünü ilan ettiği MÖ 196’ya kadar oyunlar devam etmiştir (Harris, 1972).

Pausanias’a göre Isthmia oyunlarında koşu (6.13.9), at (6.13.10) ve atlı araba yarışmaları (6.1.8) ile pentatlon (6.2.11), pankrasyon (6.3.9), boks (6.11.5) ve güreş (6.14.2) müsabakaları yer almıştır. Pausanias söz etmemiş olsa da başka kaynaklarda bu sporlara ilaveten disk atma, halter ve uzun atlama yarışmalarının da yapıldığı kaydedilmiştir (Harris, 1964). Yaklaşık bin yıldır yapılan Isthmia oyunlarının diğer Panhelenik oyunlar gibi MS 393’de İmparator Theodosius’un oyunları yasaklamasından sonra sona erdiği varsayılabilir.

5.1.4. Olimpiya Oyunları (Antik Olimpiyatlar)

5.1.4.1. Mitolojik Dönemde Olimpiya Oyunları

Homer'e göre Yunanlarda, ölümsüz ama tüm insani özellikleri taşıyan pek çok tanrıya ve onlara ilişkin efsanelere dayanan bir inanç hakim olmuştur. Yunanistan'ın en yüksek dağı olan Olimpos aynı zamanda Antik Yunan'ın en büyük on iki tanrısının yaşadığı yer olduğundan onlara Olimpiyanlar denmiştir (Sinclair, 1967). Olimpiyanlar'ın başı ve hem tanrıların hem de insanların babası olan gök tanrısı Zeus, tanrıların tanrısı olarak kabul edilmiştir (Mansel, 2014).

Birçok kaynağa ve yaygın kaniya göre Olimpiya Oyunları'nın düzenlenmesindeki temel amaç, Zeus'a olan inancı ve bağlılığı göstermek olmuştur. Ancak Pausanias, bu oyunlar hakkındaki bazı ezberleri bozmuştur. Pausanias, aşağıdaki pasajlarda Olimpiya Oyunları'nın mitolojik bağlantısı hakkında çok detaylı bir anlatımla ilginç bilgiler verirken oyunların başlama nedenlerini de açıklamıştır:

“...Olimpik Oyunlar'a gelince, Elis'in en bilgili eski insanları der ki Cronus cennetin ilk kralıydı ve onun onuruna o dönemde “Altın Soy” diye adlandırılanlar Olimpiya'da bir tapınak inşa ettiler. Zeus doğduğunda Rhea oğlunun vesayetini İdalı Dactyls'e verdi. Onlar Girit'teki İda'dan geldiler-Heracles, Paeonaeus, Epimedes, Iasius ve Idas.” (Paus. 5.7.6). “En büyükleri olarak Heracles, kardeşlerini oyun olsun diye bir koşu yarışında eşleştirdi ve birinciyi yabani zeytin dalıyla taçlandırdı. Zeytinin, Hyperborealılar'ın ülkesinden Heracles tarafından getirildiği söylenir.” (Paus. 5.7.7). “... İdalı Heracles bu yüzden oyunları başlatan ve oyunları Olimpik diye adlandıran ilk kişi olarak bilinir. Böylece Heracles, oyunları her beş yılda bir düzenleme âdetini yerleştirdi; çünkü kardeşleriyle birlikte beş kişiydiler.” (Paus. 5.7.9).

Pausanias'a göre, mitolojik dönemde Olimpiya Oyunları ilk kez Olimpiya'da Heracles tarafından tesis edilmiştir. Pausanias bir taraftan bunu ileri sürerken diğer taraftan bazılarınca iddia edildiği gibi ilk Olimpiya Oyunları'nın Zeus adına düzenlenmediğini açıklamaya çalışmıştır:

“Şimdi bazıları Zeus’un burada Cronus’la taht için g reştiğini söyler; bazıları da Zeus’un Cronus’a karşı olan zaferinin şerefine bu oyunları düzenlediğini iddia eder. Kayıtlarda, şampiyon olarak yarışta Hermes’i geçen ve boksta Ares’i yenen Apollo’nun adı geçer. Bu yüzden pentatlonda yarışmacılar atlama yarışındayken Pythia flüt şarkısı çalar; çünkü flüt şarkısı Apollo için kutsaldır ve Apollo Olimpiyat zaferleri kazanmıştır.” (Paus. 5.7.10).

Pausanias, kayıtlarda şampiyon olarak Apollo’nun adı geçtiği için, Zeus’un Cronus’u yenmesi diye bir durumun söz konusu olmadığını düşünmüştür. Pausanias, Zeus’un böyle bir zafer kazanmadığından yola çıkararak, Olimpiya Oyunları’nı Zeus’un başlatmış olmasını da muhtemel görmemiştir.

Pausanias, Olimpiya Oyunları’nın mitolojik dönemiyle ilgili başka bilgiler de vermiştir:

“Dediklerine göre daha sonradan, Deucalion’un zamanında Grekler’in üstüne bir sel geldikten elli yıl sonra Giritli Cardys’in oğlu Clymenus gelmiştir. Clymenus İdalı Heracles’in soyundandır; Olimpiya’da oyunları düzenlemiş ve atası Heracles onuruna bir sunak yapmıştır. Endymion⁵, Clymenus’u tahtından edip Olimpiya’da oğullarına  d l  krallık olan bir yarış düzenlemiştir.” (Paus. 5.8.1).

Pausanias ilerleyen bölümlerde Oyunların kimler tarafından düzenlendiğini sırasıyla anlatmaya devam etmiştir:

“Ve Endymion’dan yaklaşık bir nesil sonra Pelops, Olimpiyalı Zeus’un şerefine kendinden önce gelenlerin hepsinden daha görkemli bir şekilde oyunlar düzenledi. Pelops’un oğulları Elis’ten Peloponnesus’un geri kalanına dağıldıkları zaman Cretheus’un oğlu ve baba tarafından Endymion’un kuzeni olan Amythaon Olimpiya Oyunlarını düzenledi...” (Paus. 5.8.2).

“Augeas da oyunları düzenlemiştir ve onun gibi Amphityron’un oğlu Heracles de Elis’in fethinden sonra oyunları düzenlemiştir. Heracles tarafından taçlandırılan

⁵ Elis prensi, Yunan mitolojisinde ay tanrıçası Selene’nin aşkı.

şampiyonlar arasında Heracles'in kısıraklarıyla zafer kazanan Iolaus da vardır. Homer, Patroclus'un şerefine oyunları düzenlemiştir..." (Paus. 5.8.3).

Mitolojik dönemde Olimpiya Oyunları'yla ilgili bilgiler neredeyse Pausanias'ın anlattıklarıyla biçimlendirilmiştir. Mitolojik dönemde Olimpiya Oyunları'nın tarihiyle ilgili olarak Pausanias'ın eserinden yola çıktığımızda; bilinenin aksine mitolojik dönemde Olimpiya Oyunları'nın Zeus adına değil Pelops, Heracles ve onların soyundan gelenler tarafından düzenlenmiş ve geleneksel hale getirilmiş olduğu sonucuna varılmıştır.

5.1.4.2. Antik Dönemde Olimpiya Oyunları

Res 7: Antik Olimpiya'nın günümüzdeki durumu: Üstte stadyum alt tarafta Zeus ve Hera tapınakları görülmektedir. <https://greekreporter.com/2021/11/17/ancient-greek-sanctuaries-temples-olympia/>, 17/06/2021.

Elis (Eleia) kentindeki Olimpiya'da düzenlenen oyunlar, daha eski tarihlerden beri yapılması nedeniyle Panhelenik Oyunlar'ın en bilineni olmuştur. İyonya Denizi'ne

15 km. mesafede ve Peloponnesos yarımadasının kuzey-batısında konumlanan Olimpiya, düz ve çayırılık bir alanda inşa edilmiştir. Dini bir merkez olma niteliğiyle kutsal bir yer olarak kabul gören Olimpiya, erken dönem Yunanistan'ın uluslararası hareketliliğine ev sahipliği yapan, tüm Yunanistan'dan seçkin vatandaşların gerek siyaset gerekse ticaret için toplandığı bir yer haline gelmiştir (Tekin ve Tekin, 2014).

Olimpiya üç bölümden oluşmuştur: Kutsal alan, tanrılara tapınılan ve Altis olarak adlandırılan sınır duvarla belirlenmiş alan ve halkın her zaman bulunabildiği sivil alan (Paus. 6.20.7). Kutsal alanda; tapınaklar, adaklar için sunaklar ve kent-devletleri tarafından yapılmış kıymetli eşyaların (vazo, heykel vb.) muhafaza edildiği küçük yapılar yerleştirilmiştir. Kutsal alanı sınırlayan duvarın dışında kalan sivil alanda cimnazyum, palaestra, stadyum ve hipodrom dışında, oyunların idaresi ve önemli konukları karşılamak için kullanılan yapılar inşa edilmiştir. Sadece rahipler ve tapınağın bakımından sorumlu görevliler Olimpiya'da yaşamıştır (www.britannica.com/place/Altis, 12.06.2021).

Tarihçiler tarafından çoğunlukla kabul edilen anlatıma göre, Yunanistan'ın MÖ 776 civarında iç savaş ve salgın hastalıklardan dolayı büyük sıkıntılar yaşaması üzerine o zamanki Elis kralı Iphitos Delphi'deki tanrıya bu kötülükleri neyin ortadan kaldıracabileceğini sorar. Pythia rahibesi tarafından, Yunanların başlarına gelen bu felaketlerin sona ermesi için Iphitos ve Elislilerin Olimpiyat Oyunları'nı tekrar düzenlemesi gerektiği duyurulur. Delphi Kahini'nin tavsiyesi üzerine anlaşmaya varan Iphitos, Pisa kralı Cleosthenes ve Spartalı kanun koyucu Lycurgus, oyunların dört yılda bir Olimpiya'da yapılmasını ve kutsal mütarekenin ilan edilmesinin gerekliliğini kabul ederek oyunları MÖ 776'da yeniden başlatmıştır (Kidd, 1984).

Böylece Olimpiya'daki Zeus tapınağı her dört yılda bir yaz sonunda (Temmuz-Ağustos) en eski, en büyük ve en uzun süre devam eden Yunan spor festivaline ev sahipliği yapmıştır (Christesen, 2007a). Her ne kadar MÖ 1200 yıllarından beri yapılageldiği ileri sürülse de Yunanlar olimpiyat takvimini ancak MÖ 776'dan sonra benimsemişler, oyunlar tarihine ancak bundan sonra girilmiştir. Aynı zamanda Olimpiyat Oyunları Antik Yunan dünyası için tarihi bir işaret, ilk olimpiyatların yapıldığı MÖ 776

yılı Yunan tarihinde kaydı kesin ilk tarih olmuştur. Çünkü kazananların isimleri resmi olarak kayıt altına alınmıştır (Andronicos, 1985).

Kutsal (Olimpik) mütareke her festival öncesinde mutlaka ilan edilmiştir. Mütareke metni, *Íphitos Diski adı verilen* bakır bir tabak üzerine dairesel biçimde yazılmıştır. Olimpiya'nın en kutsal hazinesi olarak Hera tapınağında özenle saklanan disk üzerindeki yazıda "*Olimpiya'nın kutsal bir bölge olduğu, buraya silahlı olarak girmeye çalışanların tanrıya karşı en büyük günahı işlemekle damgalananacağı, gücü yetmesine rağmen böyle kötü bir davranışın intikamını almayanların da tanrısız sayılacağı*" belirtilmiştir (Tekin ve Tekin, 2014).

Elis kentinde hazırlıklar, oyunların 10 ay öncesinde Yunan hakemlerinin seçimiyle başlamıştır (Paus. 5.9.4-6). Her Olimpiyat öncesinde *spondophoroi* denilen haberciler görevlerinin bildirilmesi için Olimpiya'da toplanmış, festivali ve sözde kutsal mutarekeyi duyurmak için oyunlardan aylar önce tüm Yunan kent devletlerine dağılarak sporcuları, seyircileri ve temsilcileri davet etmiştir (Syrigos, 2009). Elis içinde veya Elis'e karşı düşmanlıkları yasaklayan mütareke; sporcuların, hakemlerin, sanatçıların ve seyircilerin Olimpiya'ya güvenli bir ortamda gelip dönmelerini sağlamıştır (Swaddling, 2008). Olimpiyatlar sırasında orduların Elis topraklarına girmesini yasaklayan ve oyunlara seyahat edenlerin herhangi bir kent devletinden güvenli geçişini sağlayan mütarekenin oyunların başarılı bir şekilde düzenlenmesine yardımcı olduğu doğrudur. Ancak bu mütareke, modern zamanlarda aşırı derecede idealleştirildiği gibi ortak bir barışı sağlayamadığı için genel inanın aksine Yunanistan genelindeki savaşları durduramamıştır⁶ (Crowther, 1999; Lämmer, 2010). Olimpiyat mütarekesi, Olimpiyat Oyunları'nı kent devletleri arasındaki savaşların üstesinden gelmek ve tüm özgür Yunanların rekabet etmesini sağlamak için kullanmak ustaca bir hamle olarak görülmüştür. Ancak daha sonra sadece erkeklerin mücadele ve hareket alanı haline gelen

⁶ MÖ 424'te Spartalılar Olympiya'yı işgal etmekle tehdit ettiler; MÖ 365'te, Oyunlar tüm hızıyla devam ederken, kutsal koru Arkadyalılar ve Pisalılar tarafından işgal edildi ve MÖ 312'de Makedonlar Olympiya'ya baskın düzenlediler ve hazineleri yağmaladılar. Bu durum, barışı kutlayan ve mütarekeyi ancak dünyanın çeşitli yerlerinde silahlı çatışmaların yaşanmasını engellemeyen modern oyunlardan çok farklı değildi. file:///C:/Users/A%C4%B0CU/Downloads/the_ancient_olympics_bridging_past_and_present_printable.pdf, 06.08.2021.

Antik Oyunlar, kadınları ve köleleri seçilebilirlikten ve zaferin görkeminden dışlayan ve oyunları ideolojik bir boyun eğdirmeye kutlayan egemen bir iktidar sistemine bütünüyle bağlı hale gelmiştir (Kidd, 1984).

Res 8: MÖ 5. yüzyılda Antik Olimpiyatlar'a yarışmacı gönderen kentleri gösteren harita, <http://www.perseus.tufts.edu/Olympics/spirit.html>, 13/07/2021.

Oyunlara katılacak sporcular Olimpiya'ya kendi tasarruflarıyla gitmiş, kent devlet yetkilileri tarafından bir seçme veya elemeye tabi tutulmamışlardır (Young, 1984). Oyunların bir ay öncesinde antrenman yapmak için Elis'e gelmek zorunda olan sporcuların kalabilmesi için iki resmi cimnazyum ve diğer bazı spor mekânları ayarlanmıştır. Bu süre boyunca sporcuların kendi antrenman programlarını uygulamalarına müsaade edilmemiş, sadece hakemlerin belirlediği antrenman programlarını uygulamışlardır Bu bir aylık sürede yeterince iyi olmadığına hakemlerce karar verilen sporcular oyunlardan men edilmiştir (Measham, Donnelly, Measham ve Spathari, 2000).

Sporcuların sınıflandırılması ve yaş kontrolleri dışında Yunan kent devleti vatandaşı olmayanların, kölelerin ve genç erkekler sınıfında gayrimeşru olanların yarışmalara katılmamasını sağlamak da hakemlerin sorumluluğunda olmuştur (Crowther, 2004). Oyunlara sadece Yunan vatandaşların katılması kuralı çok meşhur birkaç sporcu (örneğin Roma İmparatoru Nero) için esnetilse de Oyunlar tarihinin büyük bölümünde bu yasağa riayet edilmiştir (Measham vd., 2000).

Oyunların açılış gününde yarışmalardan önce Zeus sunağında yemin töreni düzenlenmiştir. Zeus adına yapılan bu yemini Pausanias şöyle tarif eder:

“Ama konsey odasındaki Zeus’un imgeleri, günahkârların kalbine muhtemelen en çok korkuyu salan tüm imgelerden oluşmaktaydı. Soyadı Yemin Tanrısı olan Zeus, her iki elinde birer yıldırım tutar. Bu imgenin yanında antrenörleri gibi sporcuların, onların babalarının ve erkek kardeşlerinin Olimpik oyunlara karşı günah işlemeyeceklerine dair domuz eti dilimlerinin üzerine yemin etmeleri adettir. Sporcular ayrıca ardışık on ay boyunca antrenmanlarla ilgili kurallara kesinlikle bağlı kalacaklarına yemin ederler.” (5.24.9).

“Genç erkekleri ve yarışmalara katılan tayları kontrol edenler (hakemler) tarafından, adil bir şekilde karar verecekleri, rüşvet almayacakları ve kabul edilsin veya edilmesin adaylar hakkında öğrendiklerini gizli tutacaklarına dair bir yemin daha edildirdi.” 5.24.10.

Antik Olimpiyatlar için geleneksel başlangıç tarihi MÖ 776, antik çağlardan beri sorgulanmıştır (Christesen, 2007a) ve günümüz arkeoloji Olimpiya’daki büyük yarışmaların MÖ 700 civarında başladığını öne sürmüştür. MÖ 7. yüzyıla gelindiğinde Olimpiya’da iki yaygın kategoride etkinlikler sunulmuştur: çıplak sporlar (*gymnikoi agones*) denen atletizm ve dövüş sporları, at ve atlı araba yarışları (*hippikoi agones*) (Miller, 2004). Benzer tespitleri çok daha önce (II. yüzyıl) yapan Pausanias’ göre MÖ 776’da yapılan ilk oyunlarda sadece bir spor dalında (koşu) yarışma yapılmıştır. Zamanla, oyunlara çifte koşu ve uzun mesafe koşusu da eklenmiştir (Paus. 5.8.6). Sekizinci oyunlarda pankrasyon müsabakaları ve at yarışları (Paus. 5.8.8), on sekizinci oyunlarda pentatlon ve güreş, yirmi üçüncü oyunlarda boks, yirmi beşinci oyunlarda tam

yetişkin atlı araba yarışı (Paus. 5.8.7) oyunlara dâhil edilmiştir. Kırk birinci oyunlarda genç erkekler boks müsabakaları (Paus. 5.8.9), altmış beşinci oyunlarda zırhlı koşu yarışları, doksan üçüncü oyunlarda iki tam yetişkin atlı araba yarışı tasdik edilmiştir. Doksan dokuzuncu oyunlarda taylar tarafından çekilen arabalarla yapılan yarışları düzenlemeye karar vermişlerdir (Paus. 5.8.10). Daha sonra at arabaları ve tay çiftleri için yarışlara ve binicili tek tay yarışlarına ve yüz kırk beşinci oyunlarda genç erkekler pankrasyon müsabakalarına onay verilmiştir (Paus. 5.8.11). Buradan anlaşılan MÖ 776 itibariyle Olimpiya’da düzenli olarak yapılmaya başlanan oyunların yüz kırk beşincisine kadar farklı spor dallarından etkinlikler oyunlara ilave edilmeye devam edilmiştir.

Olimpiya’da yapılan oyunlar, Yunanistan’da yapılan diğer oyunlara göre çok daha fazla insanın ilgisini çekmiştir (Drees, 1968). Olimpiya’da konuşlandırılan stadyumların seyirci kapasiteleri, oyunları izleyen seyircinin sayısına ilişkin kesin olmasına rağmen bir fikir verebilir. Seyirciler Olimpiya I’de oyunları yapay olarak oluşturulan yamaçlardan izledikleri için o dönemde oyunlara katılan seyirci sayısı konusunda bir öngörude bulunmak mümkün değildir. Olimpiya II (MÖ 6. yüzyılın sonları) yaklaşık 24.000, Olimpiya III (MÖ 4. yüzyılın ortaları) yaklaşık 40.000 seyirci kapasitesine sahiptir. (Romano, 1993). Diğer taraftan, bu kapasitelerine rağmen stadyumların yarışmalar esnasında her zaman dolu olup olmadığı bilinmemektedir (Finley, 1976). Olimpiya’da yapılan oyunları izleyen seyircilerin sayıları, Yunanistan’ın diğer kentlerinde yapılan oyunlardaki seyirci sayılarıyla stadyum kapasiteleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılabilir. Örneğin stadyumlar Delphi’de 7.000, Isthmia’da 21.000 seyirci kapasitelidir (Romano, 1993).

Olimpiya’da en çok seyircinin stadyumlara nispeten atlı araba ve at yarışlarının yapıldığı hipodromlarda bir araya geldiği söylenebilir. Bununla birlikte hipodromlardan çok az iz kaldığı için kesin veya yaklaşık sayı vermek mümkün olmamakla birlikte (Gardiner, 1930) oyunlar döneminde ortamın çok değiştiği; binlerce sporcu, seyirci ve her türden tüccarın Olimpiya’ya akın ettiği ve 40.000 civarında insanın Olimpiya’da bir araya geldiği tahmin edilmektedir (Tekin ve Tekin, 2014).

MÖ 148-146 yıllarından itibaren Yunan toprakları Roma İmparatorluğuna katılmış, Olimpiyat oyunları Roma'ya transfer edilmiş, Romalıların spora ve paraya duydukları ilgi Olimpiya'nın eski saygınlığını kazanmasına (Kieran, 1977) diğer taraftan panhelenistik yapısını kaybederek bozulmasına neden olmuştur (Seçilmiş, 2004).

Antik Olimpiyatlar'ın çöküşü aslında Romalıların Yunanistan'ı işgal etmesinden önce başlamıştır. Kitaplara ve sanata olan ilginin tüm Yunanistan'da hızla artması gençlerin spora olan ilgisinin azalmasına neden olmuştur. Paleologos'a (1976) göre, özellikle ünlü filozof Socrates'in eserlerinde ortaya koyduğu öğretiler, gençleri oldukça etkileyerek spor yapmaktan uzaklaştırmıştır.

Pausanias oyunlarda başarılı sporculara el altından para verilerek (6.3.11) veya siyasi gerekçelerle kendi kent devletinden sürülen başarılı sporcuların başka kent devletlerinin vatandaşı yapılarak yeni memleketleri adına yarıştırdığını kaydetmiştir (6.4.11). Oyunlar Roma imparatorluğu döneminde ruhunu iyiden iyiye yitirmiş; büyük bir eğlence, alışveriş ve dini olmayan meselelerden mütevellit bir karnavala dönüşmüştür. Roma amfi-tiyatrolarından gelen kana susamış etkinlikler izlenir olmuş, İmparator Julian döneminde spor ve müzik etkinliklerinin yerini arenada vahşi hayvan avlama ve gladyatör dövüşleri almıştır (Gardiner, 1910). Romalılar Yunanistan'ı fethettikten sonra stadyumları amfi tiyatrolara ve sporcuları vahşi hayvanlarla mücadele etmeye zorlanan kölelere dönüştürmüşlerdir. Sporun bir eğlence olarak gören ve seyirciyi tatmin etmeye yönelik olarak yapılan sporun bu yeni "şekli" Romalı halk ve askerlerin çok hoşuna gitse de Olimpiyat Oyunları'nın temsil ettiği törensel şeref, onur hislerinin ve oyunların temel ideallerinin yitip gitmesine neden olmuştur (Henry ve Yeomans, 1984).

Roma İmparatorluğu, 4. yüzyılda Hristiyanlığı resmi din olarak kabul ettikten sonra, ilk Hristiyanlar Olimpiyatlara karşı çıkmışlardır. Çünkü oyunlar çok tanrılı eski Yunan dininin izlerini taşıyan pagan adetleri olarak kabul edilmiştir. Roma'nın ilk Hristiyan imparatorlarından Büyük Theodosius, 320 Olimpiyat ve yaklaşık 1200 yıl sonra MS 393-394 yılında tanrıların onuruna yapılan bu oyunlara süresiz olarak ara verdirmiştir (Henry ve Yeomans, 1984). Delphi, Corinth ve Nemea'da düzenlenen diğer panhelenik oyunlar da aynı dönemde ortadan kalkmıştır.

Olimpiya; oyunlar sona erince vandalizm, sel ve depremlerin etkisiyle yavaş yavaş ortadan kalkmış ve unutulmaya yüz tutmuştur. Kent 1766'da, İngiliz Richard Chandler tarafından yeniden keşfedilmiş, otoritelerinin onayıyla Almanlar tarafından 1875'de yapılan arkeolojik kazılar Olimpiya'nın kalıntılarının yeniden ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu keşifler, Coubertin'e Modern Olimpiyatlar'ın yeniden başlatılması için ilham vermiştir (IOC, 2021).

5.2. Antik Dönem Olimpiyatları'nda Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Olimpiyat Oyunları'nın katılımcılara ve sporculara iletişim kurma olanağı sunarak, birçok küçük kent devletinden oluşan Antik Yunanistan'da etnik köken ve kültürel birleştirici işlevine sahip olduğu öne sürülse de (Mansel, 2014) Antik Yunan'da sporun ana temalarından biri, cinsiyetlerin ayrılığıdır. Toplum, hem erkek hem de kadınlarda farklı özelliklere önem vermiştir.

Tanrıların çok sevdiği bu dinsel kökenli oyunlara katılmak tanrılara bağlılığı göstermek, onların sevgisini kazanmak, ömürlerinin geri kalanında iç huzuru yakalamak anlamına gelmiştir. Yunan erkeği için oyunlara katılmak elde edilebilecek en büyük onurken sadece kazananların ölümsüzlüğü hak edeceğine inanılmıştır (A. Tekin, G. Tekin ve Çalışır, 2018). Özellikle genç erkekler ve erkekler spora ve bu oyunlara katılıma olabildiğince teşvik edilirken kadınların katılımları toplumsal bir baskıyla engellenmiştir (O'Pry, 2012).

Pausanias'a göre, Olimpiyatlara ev sahipliği yapan Elis kent yasaları, evli kadınların Olimpiyatlara katılmalarını hatta izlemelerini kesin olarak yasaklamıştır. Olimpiyat Oyunları'nın düzenlendiği dönemde evli kadınlar Olimpiya'dan uzaklaştırılırken diğer zamanlarda hem bakireler hem de evli kadınlar Olimpiya'da bulunan Zeus sunağının kaidesine kabul edilmişlerdir (Paus. 5.13.10). Olimpiya'da yakalanan kadınlara uygulanan yaptırım, Typaeum Dağı'ndan nehre atılarak öldürülmek olmuştur. Sonu muhtemel ölüm olan bu kurala kimsenin karşı gelmediği söylene de bu kuralı ve toplumsal normları ihlal eden bir kadının varlığı, Pausanias tarafından şöyle kaydedilmiştir (Tekin, 2017):

“Scillus’dan Olimpiya’ya giden yolda, Alpheijs’u geçmeden önce keskin uçurumları olan Mount Typaeum adında yüksek bir dağ vardır. Olimpik Oyunlarda ve hatta Alpheijs’un diğer tarafında kadınlara yasak günlerde yakalanan kadınların buradan atılması Elis yasalarından biriydi. Hiçbir kadının yakalanmadığını söyleseler de Callipateira (Pherenike) yakalandı (5.6.7). “O bir dul kadın olarak kendini tıpkı bir cimnastik antrenörü gibi gizledi ve oğlunu Olimpiyata yarışmaya getirdi. Oğlu Peisirodus şampiyondu ve Callipateira, içinde antrenörleri barındırdıkları duvarın üstünden atlarken bedeni açıldı ve cinsiyeti anlaşıldı ama babası,⁷ kardeşleri ve Olimpiya şampiyonu oğluna olan saygıdan dolayı onu cezalandırmadılar. Ama sonraki antrenörler için sahaya girmeden önce soyunmalarını gerektiren bir yasa çıkarıldı.” (Paus. 5.6.8)

Bu olayın başka bir anlatımı Claudius Aelianus tarafından *Varia Historia* adlı eserde yapılmıştır:

Callipateira oğlunu Olimpiyat oyunlarında yarışmaya getirdi ancak hakemler onun yarışmaları izlemesine izin vermediler. Olimpiyat şampiyonu babası ve üç kardeşi olduğunu ve şimdi yarışmacılardan biri olması için bir oğul getirdiğini söyleyerek hakemlerle tartıştı. Böylece kadınların yarışmaları izlemesini yasaklayan yasadan muaf tutuldu ve oyunları izledi. (Aelia.10.1)

Bu açıklama antrenörlerin neden çıplak olduğunu açıklayan etiyolojik (nedensel) bir efsane olabilir. Ancak Pausanias ve Aelianus eserlerindeki anlatımlarına göre, Antik Olimpiyat Oyunları’na kadınların katılımının yasaklanmasının altını çizen gerçek olduğuna inanılmış bir hikâyedir.

Olimpiyatlar tüm kadınlar için yasaklanmamış; bakirelerin bir eş ve hayat kadınlarının bir sevgili bulabilmesi için oyunlara katılımlarına izin verilmiştir. Bir istisna da Demeter rahibesi içindir (Scanlon, 2004). Pausanias’ın eserinde Demeter ve bakireler

⁷ Callipateira’nın kocası Rodoslu Diagoras, Pausanias (6.7.2), Diagoras’ın MÖ 464 yılında boksta elde ettiği Olimpiyat zaferi Pindar (Pindar, Odes, Olimpiyan. 7) tarafından kutlanmıştır. <http://perseus.uchicago.edu/perseus/cgi/citequery3.pl?dbname=GreekTexts&getid=1&query=Pind.%20Ol.7>, erişim: 14.11.2020.

belirtilmiştir. Ancak ilginç olan, genel inanişın aksine zaman zaman “muhtemelen imtiyazlı) başka kadınların da orada bulunduğundan söz edilmesidir (Tekin, 2017):

“Bu sunağın üstüne Olimpik Oyunları izlediği varsayılan Demeter Chamyne’in rahibesine ait bir kadın heykeli oturtuldu. Bu makam zamandan zamana Elisliler tarafından değişik kadınlara bahşedildi. Kızlar (bakireler) oyunları seyretmekten alıkonulmadılar (Paus. 6.20.9).”

Ancak hiçbir kadının oyunlara sporcu olarak katılmasına müsaade edilmemiştir. Bir erkeğin yarıştığından emin olmak için sporcular oyunlara çıplak katılmışlardır. Bu kurala rağmen Kral Archidamus II’nin kızı olan Sparta prensesi Cynisca bir istisnadır (Tekin, 2017). Pausanias (Paus. 6.1.6), Olimpiya’da yapılan oyunlara katılan ve şampiyonluk kazanan Cynisca’dan ve onun anısına Olimpiya’da dikilen heykelden şöyle söz etmiştir (Tekin, 2017):

*“Sparta kralları benim babam ve kardeşlerimdir
Cynisca, bir atlı arabayla zafere ulaşan, bu heykeli dikti
Kendimi tüm Yunanistan’da bu tacı kazanan tek kadın ilan ederim,
Bunu (heykeli), Kallikles’in oğlu Apelleas yaptı.”*

5.3. Hera Oyunları

Her ne kadar kadınlar Antik Olimpiyat Oyunları’na katılmaktan men edilmiş olsalar da kadınlara özel *Hera Oyunları* düzenlenmiştir. Hera Oyunları’nın evveli antik zamanlara kadar uzanır (Scanlon, 1984). Bu oyunlarla ilgili en geniş bilgi Pausanias’ın eserinde yer almaktadır. *“Hippodamia’nın babası Pisa Kralı Oenomaus damadı tarafından öldürüleceğine dair bir kehanetten korkmaktadır. Taliplere, kendisini atlı araba yarışında yenme koşuluyla kızıyla evlenebileceklerini, kaybettikleri takdirde idam edileceklerini söyler. Hippodamia’nın on sekiz talibi bu şekilde Oenomaus tarafından öldürölür ve başları sarayın ahşap kolonlarına yapıştırılır (Paus. 6.21.9-11). Ancak Pelops ve Oenomaus arasında yapılan atlı araba yarışını hile (şike) yaparak kazanan Pelops Hippodamia ile evlenir.”*

Oyunların yapılma nedeni öncelikle Hippodameia'nın Pelops'la evliliğinden dolayı Hera'ya şükranları sunmaktır. Oyunların diğer yapılma nedeninin, erkek kardeşlerinden biri hayatta olmasına rağmen Amphion evinin tek kızı Chloris'in kazandığı zaferle ilgili olduğu da ileri sürülmüştür (Paus. 5.16.4). Nihayetinde neden, Olimpiyat Oyunları gibi dinsel bir kökene dayanmıştır.

Hera Oyunları hakem yöneticilerle idare edilmiştir. Ancak buradaki önemli fark, Hera Oyunlarını yönetenlerin Olimpiyat Oyunları'na katılmaktan ve seyretmekten men edilen evli kadınlardan oluşmasıdır. Oyunlardan önce Hippodameia bu on altı kadını toplamış ve onlarla Hera Oyunları'nın açılış merasimini yapmıştır.

“...Oyunların yönetimini üstlenen “on altı kadın” oyunların “başkanları” gibidir ve hepsi evlidir (Paus. 5.16.3). “Pisa tiranı Damophon Elislilere ağır zararlar verdi. Damophon öldüğü zaman, Pisa halkı tiranlarının günahlarına iştirak etmeyi reddettiler. Elisliler, Pisa halkının bu olumlu davranışlarından memnun kaldılar ve Damophon tarafından uğradıkları mağduriyetlerini bir kenara bırakmaya karar verdiler. Elisliler, o zamanlar kendilerine bağlı on altı kentin her birinden en yaşlı, en asil ve en çok saygı duyulan birer kadın seçtiler (Paus. 5.16.5). “Hera oyunlarında akla gelen her ritüelin yerine getirilmesi On Altı Kadın'ın görevidir. Bunlar Olimpiya'dan Elis'e giden düz yolu takip ederek ulaşılan Piera kaynağında, oyunlardan önce geleneğe uygun olarak domuz eti ve suyla kendilerini arındırmadan önce oyunlara başlamazlar” (Paus. 5.16.8).

“... her dört yılda bir yapılan bu oyunlardaki tek spor etkinliği koşu yarışıdır ve sadece bakire kadınların katılmasına müsaade edilir. Oyunlara katılacak olan bakireler yaşlarına göre üçe ayrılır ve yarışmalar bu sınıflandırmaya göre yapılır. Önce gençler, sonra daha yaşlı olanlar ve son olarak en yaşlı olanlar yarışır.” “Olimpik stadyum Hera oyunları için tahsis edildi. Ancak stadyumun pist uzunluğu kadınlar için altıda bir oranında kısaltıldı” (Paus. 5.16.2, 5.16.3).

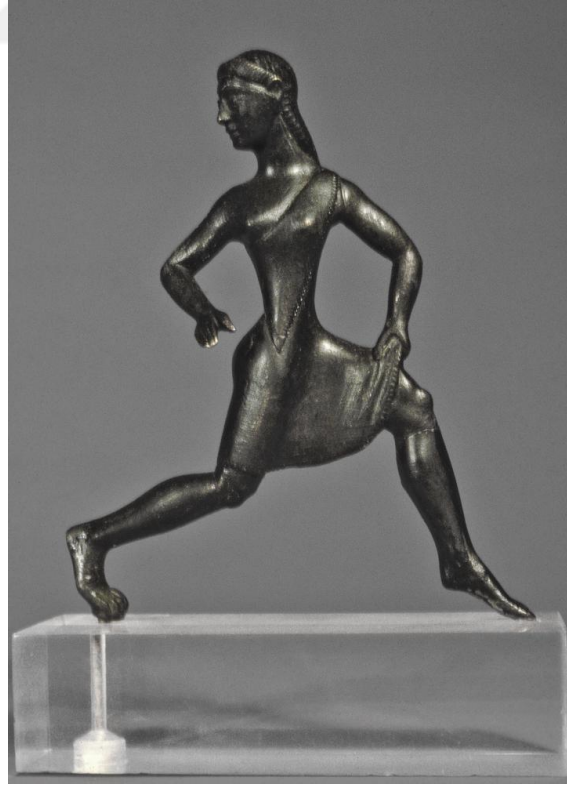
Res 9: Pelops ve Hippodamia, atlı araba yarışı, MÖ 27-MS 68, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/252499>, 17/12/2020.

Pausanias, Hera ve Olimpiyat Oyunları'nın aynı zaman döngüsünde Olimpiya stadyumunda yapıldığını belirtmiştir. Hera ve Olimpiyat Oyunları'nın aynı anda yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte, katılımı teşvik etmek için en iyi yol olması nedeniyle Olimpiyatların hemen öncesinde veya sonrasında düzenlenmiş olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır (Cornford, 1912). Yarışmalarda muhtemelen denk güçte mücadeleler olması yani daha adil olunması için yaşa göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Bazı araştırmacılar bu yarışmalara üç farklı yaş kategorisindeki ergenlerin katılmasından yola çıkarak Hera Oyunları'nın bir tür ergenlik ritüeli olduğunu düşünmüşlerdir (Dillon, 2000). Oyunlarda tek bir dalda yarışma düzenlenmiş, koşu mesafesi kadınlar için

kısaltılmıştır. Bu mesafenin Hera Tapınağı'nın ölçüleri ile ilişkili olarak hesaplandığı ileri sürülmüştür. Hera tapınağının ölçümü için kullanılan aynı ayak, kızların koşu mesafesini ölçmek için kullanılmıştır. Dolayısıyla kadınlar 200 (155-158m) Hera-tapınak-ayak mesafesini koşmuşlardır (Romano, 1983).

Pausanias (5.16.3), “*koşuya katılan kadınların koşu esnasında, saçlarının aşağı sarktığını (yani saçları açık ve aşağı salınmış) ve sağ omuzlarını göğüslerine kadar çıplak bırakacak şekilde dizlerinin üzerine kadar uzanan tunik tarzı bir elbise giydiklerini*” belirtmiştir.

Erkeklerin Olimpiyat Oyunları'nda veya spor yaparken her an çıplak olmaları zorunluymışken kadınlar bu etkinliklerde *chiton* denilen bir tunik giymişler, kadınların çıplak yarışmaları uygun görülmemiştir. Pausanias'ın tasvir ettiği giyim tarzı, yarışma için giyinmiş muhtemelen Spartalı olduğu düşünülen kadın koşucunun MÖ 6. yüzyıldan kalma bronz heykelinde görülen giyim tarzıyla çok benzerlik göstermiştir (Sweet, 1987).

Res. 10: Pausanias'ın tasvirlediği kadın koşucuya çok benzeyen bronz heykel. MÖ 520-500, https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1876-0510-1, 10/10/2021.

Geçmişten günümüze kalan ve bir başka heykeltik de, kadın koşucuları tam olarak bu şekilde giyinmiş olarak yansıtmaktadır. MÖ 6. yüzyıldan kalma kalma arkaik sanat stiline özgü heykeltikğin tasvir ettiği kadın sporcunun; “bacaklarının iri, uyluklarının kaslı ve baldırlarının şişkin” olduğuna dikkat çekilmiştir (Spears, 1984). Kazanan kadınlar zeytin ağacından taç ve yarışmadan önce Hera’ya adanmış ineğin bir bölümü ile ödüllendirilmiştir. Kazananların ayrıca heykellerinin üzerlerindeki kitabelere isimlerini yazarak Olimpiya’da adamalarına müsaade edilmiştir (Paus. 5.16.3).

Res. 11: Spartalı sporcu kız, MÖ 530, National Archaeological Museum, Athens. <https://www.antiquesandthearts.com/athens-sparta-on-view-at-onassis-center-december-6/>, 06.03.2022

Antik Yunan’da kadınların, egzersize veya beden eğitimine katılmaya teşvik edilmediği birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir (örn. Lammer, 1981; Kyle, 1987). Bununla birlikte Atina’nın hemen dışında yer alan Brauron’daki kazı çalışmaları sonucunda, bu alanda Hera Oyunları’na benzer yarışmaların tanrıça Artemis’in onuruna yapıldığını gösteren kanıtlar bulunmuştur. Arkeologlar, çanak çömlek parçaları ve diğer kanıtlardan yola çıkarak çocukların ve genç kızların tanrıçayı onurlandırmak için

yarişmalara ve danslara katıldığı görüşündedirler. Üstelik bazı kadınlar Olimpiyat Oyunları’nda erkek sporcuların yaptığı gibi çıplak yarişmışlardır. Bu yarişlar hakkında çok az şey bilinmesine rağmen tarih Allen Guttmann, ıplak Brauron koşucularından birinin kaslı fiziğine ve modern bir sporcunun uzun adımına sahip olmasını kanıt göstererek bu yarişların sadece bir çeşit doğurganlık ayini değil spor olayları olabileceğini ileri sürmüştür (Guttmann, 1991).

BÖLÜM. 6: MODERN OLİMPİYAT OYUNLARI ÖNCESİ DÖNEMLERDE KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Araştırmanın bu bölümünde “Antik Yunan Dönemi’nden sonraki süreçte Avrupa ve Birleşik Devletler’de kadınların toplumsal statüsü ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı arasında bir ilişki var mıdır? Bu süreçte hâkim olan toplumsal yapı, kadının genelde spora ve özelde Modern Olimpiyatlar’a sporcu olarak katılımında belirleyici olmuş mudur? şeklinde belirlenen araştırma sorularına cevap aranmıştır.

6.1. Antik Yunan Dönemi Sonrası

Res. 12: MS 320-350'lere tarihlenen “Bikini Kızlar” mozaïği, Piazza Armerina yakınında Villa Romana del Casale adı verilen büyük bir Roma villasında bulunmuştur. <https://www.ancientworldmagazine.com/articles/roman-girls-bikinis-mosaic-villa-romana-del-casale-sicily/>, 23/09/2021.

Antik Yunanistan ile karşılaştırıldığında Roma medeniyetinde kadınlar daha fazla ekonomik, siyasi ve sosyal özgürlüğe sahip olmuştur. Romalı kadınların Circus

Maximus'taki at ve araba yarışlarına, Kolezyum'daki gladyatör etkinliklerine katılmalarına, hamamlarda ve kaplıcalarda yıkanmalarına izin verilmiştir.

Resim.12'de koşan, dambıl kullanan, topla oynayan ve disk atan kadınları tasvir eden MS 4. yüzyıl'a ait mozaikten bazı kadınların fiziksel egzersizlere de katılabildikleri anlaşılmaktadır (R. Howel ve M. Howel, 1987). Mozağin zenginlere ait bir villada bulunması muhtemelen sadece üst sınıftaki kadınların bu tür egzersizleri yaptıklarını akla getirmektedir. MS. I. yüzyılın ünlü hiciv ustası Juvenal Satire VI tarafından kadın eskrimci, sporcu ve gladyatörlere atıf yapılmıştır (Higgs ve Isaacs, 1977).

Batı dünyasında dansın kadınlar için dini bir ifade aracı olduğunu gösteren bazı kanıtlar olmasına rağmen Avrupa'da Orta Çağ'ın başlarında fiziksel rekreasyonla ilgili çok az kanıt vardır. Beşinci yüzyıl piskoposu ve şairi Sedonius bazı yazılarında kadınların satranç (Resim.13) ve çeşitli top oyunları oynadıklarını öne sürmüştür (Kennard ve Carter, 1994).

Res. 13: Roma İmparatoru Otto IV, bir kadınla satranç oynuyor, 1305-1340, <https://discover.hubpages.com/education/Women-in-Sports-During-Medieval-Times>, 24.02.2022.

O dönemde şövalye eğitimi erkekler için beden eğitiminin bir biçimi haline gelmiştir. Kadınlar fiziksel olarak eğitilmedikleri için izin verilmesine rağmen şövalye yarışmalarına katılmamışlardır. Orta Çağ'ın sonlarında, üst sınıfın oyun ve sporları köylülerin oyunlarından tamamen farklılaşmıştır. Erkek feodal aristokrasiden gelenler at yarışlarına katılmış, at sırtında av yapmış, bilardo ve shuffleboard⁸ oynamışlardır (Kennard ve Carter, 1994). Oldukça popüler hale gelen dansa ilaveten üst sınıftan kadınlar, avcılık ve asiller arasında popüler olan çeşitli top oyunları ile uğraşmışlardır. Bir at ve koşu yarışı olan *palio*, birçok ortaçağ İtalyan toplumunun favori sporu olmuş ve burjuva kadınlar bu yarışmalara katılmıştır. Köylü eğlenceleri daha çok futbol, güreş, dokuz kuka ve süt sağıcı kızlar tarafından geliştirilen, krikete çok benzeyen *stoolball* gibi oyunları içermiştir (Van Dalen ve Bennett, 1971).

Res. 14: Asil Kadın At Üzerinde, Albert Durer, 1497 yılı, <https://www.albrecht-durer.org/Noble-Woman-At-Horses-And-Lansquenet.html>, 12.02.2022.

⁸ Shovelbord olarak da bilinen, Tudor zamanında İngiliz üst sınıfları arasında popüler olan ve 9 metre uzunluğundaki dar masalar üzerinde bir diskin itilmesiyle oynanan bir oyundur.

Bu dönemin sanatçılarından özellikle Dürer ve Bruegel tarafından yapılan resim ve gravürler, bu faaliyetleri tasvir ederken döneme ait resmi, edebi ve sanatsal kanıtlar üst sınıftan kadınların okçuluk, kürek çekme, satranç, binicilik (Resim.14), kuş avcılığı ve buz pateni (Resim.15) etkinliklerine katıldığını açıkça ortaya koymuştur (Kennard ve Carter, 1994).

Res. 15: Buz patencileri ve kuş kapanı ile kış manzarası, Pieter Bruegel, 1565 yılı, Kunsthistorisches Museum, https://en.wikipedia.org/wiki/Winter_Landscape_with_Ice_skaters_and_Bird_trap

Avrupa’da hümanizmin yeniden doğuşu beden eğitimi ve sporla ilgili fikirlerin de doğmasına neden olmuştur. Avrupa’nın asilleri birçok sporla ilgilenmişlerdir. Okçuluk, horoz dövüşü, boğa ve ayı dövüşleri⁹ İngiltere’de çok popülerleşmiştir. Fransa’da *Jeu de paume*, kortta oynanan tenis oyununa dönüşmüş ve neredeyse her şehirde bir tenis kortu yapılmış, saray okullarında eskrim ve dans eğitmenleri işe alınmıştır. Dönemin

⁹ En popüler olanı ayı dövüştürmekti. Hümanizmle hiç ilgisi olmayan bu sözde sporda, ayı bir çukura yönlendirilir ve ardından bacağı veya boynundan bir kazığa zincirlenirdi. Seyirciler tezahürat yapıp bahis oynadıkça, bir sürü köpek- genellikle bulldog veya mastiff-ayıya işkence etmek ve saldırmak için arenaya salınırdı.

kraliçelerinin ilgilendiği sporlar, soylu kadınların spor faaliyetlerine yön vermiştir. 16. yüzyıla ait tablolarda, Rönesans Avrupa'sı dışında farklı kültürlerden kayda değer serbest zamana ve imtiyaza sahip üst sınıftan İskandinav kadınlar kayak üzerinde avlanırken, Japon kadınlar balık tutarken ve Hindistanlı kadınlar polo oynarken tasvir edilmiştir (Fox, 1989).

17 ve 18. yüzyılda Avrupa'da sporu ilk kurumsallaştırma girişimleri başlatılmıştır. Fiziksel rekreasyon etkinliklerin çoğu büyük ölçüde gayri resmi şekilde tatiller, festivaller ve diğer kutlamalarla ilişkilendirilmiştir (Park, 1994). Kadınların bu etkinliklere katılımı erkeklerinkinden daha az olmaya devam ederken pek çok kanıt kadınların önceki yüzyıllarda olduğu gibi az sayıda faaliyete katıldıklarını göstermiştir. İngiltere'de at yarışlarında, ödüllü dövüşlerde ve kriket müsabakalarında seyirci olarak yer alan kadınlar; bilardo, *shuffleboard*, *battledore* ve kriket oynamışlar, bazı kadınlar ödüllü dövüşlere ve güreş müsabakalarına katılmıştır (Park, 1994). Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden baskı ve resimler; paten, kızak, dans, binicilik, avcılık ve çeşitli salon oyunları oynayan kadınları tasvir etmiştir. Fransa ve Almanya'da üst sınıf kadınlara ait tablolar, sıcak hava balonları içindeki kadınları yansıtmıştır. Hindistan'da asil kadınlar vahşi hayvan avı yaparken ve Japonya'da üst sınıftan kadınlar futbol oynarken resmedilmiştir (Fox, 1989). Birleşik Devletler'de kadınlar serbest zamanlarının izin verdiği ölçüde fiziksel aktivitelerle uğraşmışlar, kart, top ve masa oyunları oynamışlar, dans etmişler, boks müsabakalarına ve at yarışlarına seyirci olarak katılmışlardır. Kadınlar ayrıca kriket oynamış, kendilerine ait kanolarıyla kürek çekmişler ve at yarışlarına katılmışlardır. Resimler ve gravürler, kolonilerdeki üst sınıf kadınların Avrupalı kadınlara benzer eğlencelerden hoşlandıklarını göstermiştir (Struna, 1996).

Modern sporun doğum yeri Britanya'dır. Modern spor, hızla endüstrileşen Britanya'dan Avrupa, Kuzey Amerika ve dünyanın geri kalanına emperyalizm, göç ve özenme yollarıyla yayılmıştır. Bu nedenle İngiltere ve Fransa başta olmak üzere özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da 19. yüzyılın tamamında ve 20. yüzyılın başlarında egemen olan toplumsal yapının ve bu yapı içinde kadına yönelik toplumsal tutumun iyi irdelenmesi gerekmektedir.

6.2. Viktorya Dönemi Öncesi İngiltere

İngiliz dilinin ülkenin resmi dili olarak kabul edildiği 16. yüzyıldan önceki İngiliz sporu hakkında kaynaklarda, Roma askerlerinin İngiltere'ye organize sporu getirmesi ve Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle bunun ortadan kalkması dışında çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. İngiltere Orta Çağ'a girerken yeni fiziksel aktivite biçimleri ortaya çıkmasına rağmen spora çok az tarihsel referans yapılmıştır (Crystal, 1995). 1337 yılında çıkarılan ve okçuluk dışındaki tüm sporları hem kumar (zar, horoz dövüşü) hem de fiziksel saldırganlık (futbol, sopa oyunları) veya her ikisini de içermesi nedeniyle men eden yasaya rağmen insanlar bu yasakları delmenin çeşitli yollarını bulmuştur. Bunun sonucunda daha önce yasaklanan bu oyunlardan bazıları (örneğin futbol) resmi olarak onaylanmıştır. Özellikle kilise arşivlerinden elde edilen bazı belgelerden futbolun 14. ve 15. yüzyıllarda çok yaygın olduğu ve kiliseden yapılan bağışlarla futbol topu satın alındığı anlaşılmıştır (Derek, 1993).

Bununla birlikte halkın spora olan ilgisini azaltmak için birçok önlem alınmaya devam edilmiştir (Miragaya, 2006). IV. Henry; Britanya'nın potansiyel silahlı kuvvetlerini silahlarıyla, kılıçlarıyla ve yaylarıyla yaptıkları eğitimden uzaklaştırdığı gerekçesiyle *pétanque* (Fransız topları) oyununu, okçuluktan daha popüler hale gelen futbol ve golf oynamayı, şeytanın aletleri olarak gördüğü kart, zar, dokuz kuka ve tenis oyunlarını engellemek için vergi cezalarını içeren bazı önlemler almıştır (Derek, 1993). Bu önlemden İngilizlerin savaş eğitimine öncelik vermeleri kadar, spor ve oyunlara erişebilenlerin sınırlı düzeyde de olsa erkekler olduğu anlaşılmıştır.

1406 yılında spor balıkçılığı üzerine bilinen ilk makaleyi yazan Dame Juliana Berners (Sparhawk vd., 1989) ve hırslı bir golfçü olan İskoç Kraliçesi Mary (Resim.16) dışında hiçbir kadından söz edilmemiştir (American Association of University Women, 2005).

Res. 16: İskoç Prensesi Mary St Andrews'da golf oynarken. The Illustrated London News, National Library of Scotland, <https://digital.nls.uk/golf-in-scotland/elite/mary-queen-of-scots.html>, 04.01.2022.

17. yüzyılda, dini liderlerin sert protestolarına rağmen özellikle kumar ve pazar oyunu her yerde rastlanan sıradan etkinlikler olmuş, yıl içinde kutlanan gün sayıları 150'ye ulaşmıştır. Elbette bu durum girişimcilerin aklına insanların serbest zaman etkinliklerine katılımından para kazanılabileceği fikrini getirmiştir. Çünkü büyüyen ekonomi, kâr için gerekli olan en önemli iki bileşeni (harcanabilir gelir ve serbest zaman) sağlamıştır (Brailsford, 2001). Benzer kutsal gün kutlamaları katolik erkeklere özel olarak Fransa'da ortaya çıkmış (Holt, 1981) sonrasında rekreasyonel ve dini kutlamalar tüm dünyaya yayılmıştır (Brailsford, 2001).

İç savaşlar neticesinde 1642-1660 yılları arasında İngiltere'de iktidara gelen Püritenler, seks ve alkol içeren kötü doğası nedeniyle pagan kabul ettikleri ve iyi bir Hristiyan'ın yaşamında yeri olmadığını düşündükleri bu popüler kutlamaları önce kınamışlar, iç savaşların bitiminde her türlü eğlenceyi yasaklamışlardır (Miragaya, 2006). Ancak mayıs bayramı, doğurganlık ayinlerini içerdiği için özel bir anlama sahip olmuştur. Mayıs bayramının sembolü olan erkeklerin kaçan kadınları yakalayıp üstlerinde sakladıkları kurdeleleri almaya çalıştıkları oyun, daha sonra kilise tarafından bir vaftiz

kutlaması olarak kabul edilmiştir. Bu eğlencenin pagan erkeklik hayranlığının bir göstergesi olduğu belirtilmiştir (Stone, 1990).

Püritenlerin kısa süren iktidarının birçok insan açısından Britanya'daki yaşam tarzlarıyla ilgili bir uygarlaşma sürecinin başlangıcı anlamına geldiğini ifade edilmiştir. Bu süreç Püritenlerin Pazar (Sunday: güneşgünü) günü kutlamalarına, bütün sporlara ve içki içme alışkanlığına karşı tavırlarıyla başlamıştır. Püriten hükümeti daha sonra İngiliz kültür ve düşüncesini derinden etkileyen ve özellikle spor kurumunun gelecek yüzyılları için toplumsal kuralları belirleyen önlemler almıştır. Öncelikle Tanrı'nın günü (Şabat) olan pazarları çalışma, içki içme ve her türlü oyun; ikinci olarak kutsal gün kutlamaları ve pagan ritüelleri; son olarak eğlence ve zevk amaçlı toplantılar yasaklanmıştır (Holt, 1991a). Püritenlerin ailevi erdemleri koruma gerekçesiyle “dışarıda boş boş yürümeyi” ve “kapı önünde boş yere oturmayı” men eden yasayla, kadınları eve kapatıp toplumsal yaşamdan ve spordan iyice uzaklaştırdığı ileri sürülmüştür (Brailsford, 2001).

İngiliz monarşisi, İngiliz, İskoç ve İrlanda monarşilerinin, bu üç krallığın savaşlarını izleyen fetret döneminden sonra 1660 yılında başa geçen II. Charles tarafından yenilenmiştir. 1685 yılına kadar devam eden II. Charles dönemi *Restorasyon* olarak anılmıştır (Pritchard, 2000). Restorasyon, püritenlerin sert tutumlarının yavaş bir şekilde gevşemesine neden olsa da sanayi devrimi hızla gelmiş ve çalışan kadının serbest zamanını kısıtlamıştır (Miragaya, 2006). Fabrikalarda çalışmayan kadınlar bile yemek yapmak ve çocuklara bakmaktan dolayı çok az serbest zamana sahip olmuşlardır. Restorasyondan sonra Püritenlerin getirdiği neredeyse tüm yasaklar kalkmıştır. Kutlamalar geri gelmiş, içki içmek ciddi bir sosyal sorun olmuştur. 18. yüzyılın sonlarından itibaren şehir hayatının kalabalık yaşam koşulları bu sosyal sorunu daha da kötüleştirmiş, artan içki tüketimi ve ritüellere karşı saygının azalması nedeniyle kutlama alanları özellikle saygın kadınlar için nahoş bir yer haline gelmiştir (Brailsford, 2001). 18. yüzyılın ikinci yarısında insanların ilgisi, fuar ve bayram günü kutlamalarından kademeli olarak yeni bir olay olan spor gösterilerine doğru kaymıştır. Ancak 18. yüzyıla ait literatürde 1722 yılında ilk kez boks ringine çıkan Elizabeth Wilkinson dışında başka bir sporcu kadına yapılan atıfa rastlanmamıştır (American Association of University

Women, 2005). Bir spor olarak seyircili at yarışı 1780’de Lord Derby himayesinde başlatılmış, bu nedenle *derby* kelimesi at yarışı anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Derby, çok geçmeden binlerce seyirciyi cezbetmeye başlamış, yarış severlerin yanında kumarbazlar, yankesiciler, fahişeler, bahisçiler ve dolandırıcılar da yerlerini almışlardır. At yarışı, sadece erkeklere değil aynı zamanda yarışları izlemeye gelen tüm sınıflardan kadınlara da hitap ettiği için 19. yüzyıl boyunca bir seyirci sporu olarak gelişmiştir. Alicia Meynell 1804 yılında ilk kadın jokey olarak York’da 4 mil yarışına katılırken Donald Walker 1837 yılında yazdığı *Exercises for Ladies* adlı eserinde, fizyolojik nedenlere dayanarak at binmenin alt kısımlarına zarar vereceği konusunda kadınları uyarmıştır (American Association of University Women, 2005).

Res. 17: Çıplak el boks yapan iki kadın ve onlara su ve havlu tutan erkekler. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-4706536/Photos-female-prize-female-fighters-Victorian-era.html>, 13.02.2022

Sokaklarda hayat zor olduğundan ödül için yumruk dövüşü (*bare-knuckle fighting, pugilism*) dönemin ikinci büyük kumar ve seyirci sporu olmuştur (Resim.17). Nadir de olsa kadınlar arasında bazı dövüşler gerçekleşmiş ancak erkeklerin mücadeleleri

gibi seyirci çekmemiştir. Birçok yaralanma ve ölüme sebebiyet verdiğiinden bu sporu kurallı hale getirmek maksadıyla 1880 yılında *Amateur Boxing Association* kurulmuştur. Nispeten güvenli ama yine de erilliği baskın olan boks sporu, tüm sınıflardan katılımcıların ilgisini çekmiş, sıradan insan için zafer ve zenginlik hayalleri sağladığı için emekçi sınıfının sporu haline gelmiştir (Brailsford, 2001).

İç çamaşırlarıyla vücutlarını göstermekten çekinmeden pugilistik yarışmalara katılabilen kadınların yanı sıra 18. yüzyılda ve 19. yüzyıla girildiği yıllarda açık saçık giyinmiş kadınlar, yaygın bir spor olan kriket maçlarına seyirci çekmek için kullanılmıştır (Holt, 1991a). Alt sınıftan kadınlar; at ve koşu yarışlarında, futbol ve boks müsabakalarında teşhir edilmeye devam edilmişlerdir. Kraliçe Anne'in at yarışına olan sevgisi, 1711'de Ascot Hipodromu'nun düzenlenmesine ve saygın kadınların seyirci olarak at yarışlarına kabul edilmesine yol açmıştır. Bu tür faaliyetler istisnai kabul edilmiş ve sporun esasen bir erkek işi olduğu görüşünden ödün verilmemiştir (Miragaya, 2006).

Durhamlı bir din adamı olan Thomas Gisborne 1747'de kadınların sağlıklı, güçlü ve uyanık olmak için daha yoğun beden egzersizlerine ihtiyacı olduğunu savunurken John Gregory 1770'lerde kızlarına açık havada egzersiz yapmayı, pembe yanaklar ve sağlık için at binmeyi önermiştir (McCrone, 1988). Kadınların cinsel işlevlerinin entelektüel kapasitelerini sınırladığına, yumuşak başlılık ve suskunluğun geliştirilmesi gerektiğine inanmasına rağmen Erasmus Darwin; doğanın değil sosyal düzenin genç kadınları hareketsiz hale getirdiğini belirtmiş, top oyunlarının, ağırlık egzersizlerinin, hızlı yürüyüşün ve dansın sağlık açısından faydalı olduğunu savunmuştur. Tüm bunlar Georgiyan Dönemi'nde meydana gelen olumlu gelişmelerdir ancak genç kadınların açık alan etkinliklerine gereksinimine dair tüm argümanlar eğitimciler tarafından göz ardı edilmiştir (McCrone, 1988). Kadınlar 18. ve erken 19. yüzyılda mevsimlik tatiller esnasında fuar ve festival gibi çeşitli vesilelerle, kriket ve futbol gibi daha sonra Viktorya Dönemi'nde erkekler tarafından eril spor olarak kabul edilecek olan çeşitli top oyunları oynamışlar, koşu yarışları ve ödüllü dövüş müsabakalarına katılmışlardır (Parratt, 2001). Kadınların katıldığı bu oyunların tümü, Orta Çağ İngiltere'sinin kasaba ve köylerinde popüler hale gelen son derece basit oyunlardır. Kadınlar arasında belgelenmiş ilk kriket

müسابakası 1745'te güney İngiltere kasabaları olan Bramley ve Hambleton takımları arasında gerçekleşmiştir (Baker, 1988). Georgiyan Dönemi'nde meselenin özünü anlayabilenlerden biri olan ve kadın haklarıyla ilgili *A Vindication of the Rights of Woman* adlı eseri kaleme alan Mary Woolstonecraft, kadın bedenlerinin özgürleştirilmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Bedensel bağımlılığın zihinsel bağımlılığı ürettiğini ve zayıf annelerin zayıf çocuklar dünyaya getirdiğini düşünen Woolstonecraft, erkeklerin üstün vücut gücünü kabul etmekle birlikte kadınları erkeksi egzersizler yapmaya teşvik etmiştir (Woolstonecraft, 1988). Ancak Woolstonecraft, bu eserinde tasvirlediği kadın imgesi ile şiddet içermeyen, siyasi güdülenmeleri olmayan, kendisini potansiyel bir yönetici olarak görmeyen sadece cinsel ve üretken işlevleriyle öne çıkan bir kadın tiplemesine işaret etmiştir (Klarer, 1998).

6.3. Viktorya Dönemi

Kraliçe Viktorya'nın 1837-1901 yılları arasında saltanat sürdüğü Viktorya Dönemi'nde Britanya İmparatorluğu siyasal anlamda en parlak günlerini yaşamıştır. Bu dönemin en önemli olayı olan sanayi devrimi ve İngiltere'nin izlediği sömürgeci politikalar sayesinde büyük bir ekonomik bir güç haline gelen İngiltere, "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" olarak anılmaya başlanmıştır (Daldal, 2020).

Viktorya Dönemi, fikir karmaşalarının ve tekrarlayan toplumsal huzursuzluğun dinamik değişiminin ve yorucu eylemlerinin yanında özgün gelişme ve genişlemelerin ortaya çıktığı bir dönem olarak da tanımlanır (Abrams vd., 1997). Viktorya Dönemi'nin bu karşıt nitelikleri en iyi-en kötü, bilgelik-aptallık, inanç-kuşku, umut-umutsuzluk vb. şeklinde ifade edilirken dönemin gelişim ve dönüşümdeki tutarsızlıklarına vurgu yapılmıştır (Dickens, 2003).

Viktorya Dönemi, yalnızca İngiliz tarihi ve ulusal bilincinde değil aynı zamanda dünya çapında erdemli yaşama dair bozulmamış ahlak ve gelenek, ciddiyet ve ağırbaşlılık, Hristiyan ideallerine ve görgü kurallarına sıkı sıkıya bağlılık gibi katı ve kesin sosyal değerlerle bağlantılı hale gelmiştir (Crowley, 1990). Viktorya Dönemi, İngiltere tarihinde sosyal, politik ve kültürel değişimlerin gerçekleştiği, yeni ideolojiler ve teknolojik ilerlemelerin temellerinin atıldığı en önemli zaman dilimini oluşturmuştur.

Daha modern bir yaşam anlayışı doğmaya başladıkça Georgiyan gelenekleri ortadan kalkmış, yeni sosyal ve estetik kavramlar ortaya çıkmıştır (Chancellor, 2007).

Bu nedenle 19. yüzyılın ortalarında bazı ahlaki değişimlere tanık olunmuştur. Püriten ideallerin yaşanmadığı iki yüzyıldan sonra spor dünyasında ve bireysel serbest zaman anlayışında Püritenlerin eski doktrinlerinin çoğuna bir geri dönüş yaşanmıştır. Ancak endüstrileşme bu geri dönüşe radikal anlamda etki etmiştir (Miragaya, 2006). Kumarın yaygınlaşmaya devam etmesiyle bahis oynanacak yeni sporların ve yerlerin arayışına girilmiştir. İki pound karşılığında temin edilebilen lisans ile herkesin halk evi (pub) olarak adlandırılan yerlerde bira yapıp satabilmesine müsaade eden 1830 tarihli bira yasasıyla gelecek elli yıl boyunca işçi sınıfının sporu ve bahis oynaması için yeni bir yer bulunmuştur. O dönemin gözde sloganı olan “adil oyun ve erkekçe katılım,” kadınları dışarıda tutan “kaslı hristiyanlık” ruhuyla öne çıkarılmıştır (Brailsford, 2001).

Viktorya Dönemi İngiliz devlet okulu sisteminde *mens sana in corpore sano* sözüyle ahlaki saflık ve sağlık telkin edilmiştir. Tıp alanındaki gelişmelerin fiziksel egzersiz ve açık alan etkinliklerinin gerekliliğine ilişkin bilinci artırması, Püriten dönemin yüksek ahlaki ilkelerinin Viktorya’nın taç giymesiyle yeniden canlanması ve Fransa, Almanya ve Rusya gibi ülkelerle savaş olasılığı gibi nedenlerle bu telkin birçok devlet okulu tarafından ilke olarak benimsenmiştir (Brailsford, 2001). Çünkü Britanya’nın büyük liderlere ihtiyacı olabileceği ve en iyi liderlerin spor yoluyla sağlanabileceği düşüncesi hâkim olmuştur. Elbette bu liderlerin erkekler arasından çıkması beklenmiştir (Brailsford, 2001). Hayvanlar eğitilebildiğine göre “insandaki hayvanın” ehlileştirilmesi de mümkün olduğu düşüncesi öne çıkmış, erkeklere özel okullarda enerjilerini ve ruhlarını kendi okullarının diğer okullara karşı yapılan spor müsabakalarına adayan öğrencilerin yoldan çıkmaları önlenmeye çalışılmıştır. Böylece okullar erkek çocukların yetenek ve yiğitliklerini geliştirip sergileyebilecekleri yerler haline gelmiştir. Sağlık önemli bir konu olmakla birlikte Hristiyan inancı beden ve ruh gelişimini bir bütün olarak ele almıştır. Fiziksel egzersiz cinselliği değil karakter ve erkeklığe giden zorlu süreçte yiğitliği oluşturma bir yolu olarak düşünülmüştür (Miragaya, 2006). *Play up and play the game* (elinden gelenin en iyisiyle oyna ve kurallara göre oyna) fikrine bağlılık orta

sınıf kültürüne derinlemesine yerleşmiştir. Erkeklik ve fair-play hem spor alanında hem de hayatın içinde bir “beyefendiyi” karakterize etmiştir. Amaç kazanmak değil, şerefli bir şekilde takım ruhu ile rekabet etmek olmuştur. Takım sporları bu bağlamda erkek çocukları toplumun sorumlu üyeleri olarak hayata hazırlayarak belirlenmiş kurallara bağlılığı teşvik etmiştir (Mangan & Park, 1987). Erkek devlet okullarında ordudakine çok benzeyen beraber yürüme, sağa sola dönüşler gibi itaat ve düzen kalıpları uygulanmıştır (Holt, 1991a). Öğrenciler tarafından oldukça sıkıcı ve angarya olarak görülen eğitimler çoğunlukla saatlik işe alınan eski ordu çavuşları tarafından verilmiştir. Bu basmakalıp eğitimler can sıkıcı olması yanında dönemin tıbbi ve ahlaki görüşleriyle arzulanan egzersiz olanağını sağlayamamıştır (Holt, 1997).

Viktorya Dönemi ahlak anlayışı, İngiliz toplumunda kadının konumunu anlamak açısından çok önemlidir. Viktorya Dönemi’nde İngilizler bilim ve teknolojiyi geliştirdikleri gibi toplumu da iyileştirebileceklerini düşünmüşler, haysiyet ve itidal görünümü altında kamu ahlakını iyileştirmek için çok sayıda sosyal reform yapmışlardır. Diğer taraftan fahişeliğe, çocuk işçiliğine, emperyalist bir sömürge ekonomisine ve çok zorlu yaşam koşullarına ortam hazırlayan bir sınıf sisteminin oluşmasına müsaade etmişlerdir (Miragaya, 2006).

19. yüzyıl boyunca görev, saygınlık, ticari başarı, orta sınıf ahlakı gibi bazı değerler Viktorya Dönemi bilincinde merkezi bir konumu işgal etmiştir (Gillespie, 1995). Kadınların ev dışında eğitim almalarına veya bilgi edinmelerine de izin verilmemiştir çünkü burası erkeklerin dünyası olarak kabul edilmiştir. Bir kadın, erkeğin sahip olmadığı kadınlığı dışında her yönden bir erkekten aşağıda görülmüştür. Ataerkil toplum, kadınların erkeklerle aynı ayrıcalıklara sahip olmasına izin vermemiştir (Altick, 1973). Kadınlar fiziksel ve hatta entelektüel güç açısından erkeklerden çok aşağı ve zayıf olarak görülmüşler ancak etik olarak üstünlükleri kabul edildiğinden evin kontrolüne hâkim olmaları uygun bulunmuştur (Hughes, 2016). Böylece kadınların başlıca rolleri evlenmek, kocalarının ilgilerine ve işlerine katılmak olmuştur. Zengin bir aileden olmayan kadınlar evlenmeden önce el ve ev işlerini öğrenmişlerdir (Altick, 1973). Bu dönemde toplum, kadınların ilerlemesini imkânsız kılmıştır. Toplumsal konumları ne

olursa olsun, hukukun gözünde kadınlar ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilmiştir (Gallagher, 1985).

Viktorya Dönemi erkekleri kadınların masumiyet kadar kadınsı niteliklere sahip olmasını beklemişlerdir. Bu beklentiler; kadınları ideal Viktorya kadın toplumuna uygun olmaya zorlamış, kadınlar kendilerini sadece evliliğe hazırlamış ve neredeyse hiç özgür olamamışlardır (Barret, 2013). Kadınlar, çalışma ya da erkeğin dünyasında yer alma fırsatlarından mahrum bırakılmaları nedeniyle gelişim dönemlerini evliliğe hazırlanmak için harcamışlar, kendi kendilerine bakamayacak duruma düşmüşler ve erkeklerin kendilerine bakmalarına mahkûm olmuşlardır (Petrie, 2000). Üstelik çalışan kadınlar, çok acımasız iş koşullarında az bir ücretle ölümüne çalıştırılmaya katlanmak zorunda bırakılmışlar, iyi bir yaşam ve itibara layık görülmemişlerdir. Kadınlara karşı suç işleyen erkeğe cezai yaptırım uygulanmaması tecavüz, işyerinde cinsel taciz, cinsel tehdit gibi kadına yönelik suçları yaygın hale getirmiştir (Barret, 2013). Diğer taraftan erkek olmak, kendini evden ve onun kadınsı rahatlığından uzaklaşmayı ve erkekliğin akranları tarafından tanınması da dâhil olmak üzere daha geniş bir dünyada maddi bir başarı seviyesine ulaşmayı içermiştir. Böylece erkekler sadece evlilikten önce kadının saygısını kazanmak zorunda kalmamış aynı zamanda toplumun geri kalanını ve erkek cinsiyetini etkilemek zorunda bırakılarak başarılarını dikkatle takip eden erkek akranlarının sosyal baskılarına maruz kalmışlardır (Ranum, 2009). Böylece erkek güya daha erkek gibi, kadın ise daha kadın gibi olmaya itilmiştir.

Devlet okullarının çoğunun erkekleri eğitmek üzere tasarlandığı, tezin daha önceki bölümlerinde belirtilmişti. Okullarda erkeklere sunulan eğitimlere kadın öğrenciler alınmamıştır. Çünkü kadınların hafta sonu ev temizliği yapmalarının fiziksel egzersiz açısından kâfi olduğu görüşü, onların ayrıca fiziksel aktifliğe ihtiyaç duymadıkları anlamına gelmiştir. Yardımcı ve izleyici olarak en pasif ve ikincil yetenekler dışındaki tüm faaliyetlerden neredeyse tamamen dışlanan kadınlara yapılan bu aşağılama, onların ufkunu sınırlayan ve onları edilgenliğe sürükleyen kültürel, ekonomik ve politik diğer tüm güçleri pekiştirmiştir (Hargreaves, 1987).

19. yüzyılın başlarında toplumda ve dolayısıyla sporda, erkekler ve kadınlar arasında bir güç dengesi görülmezken Viktorya Dönemi'nde egemen olan eril kimliğin yaratılması çabaları sonraki dönemlerde Britanya ve tüm dünyada görülecek gelişmeler üzerinde baskın olacak bir model oluşturmuştur (Fossey, 2005). Bu yüzyılda Britanya'da kadınların spora katılımına dair tutumlar, toplum genelinde kadınlara yönelik yaygın tavır tarafından pekiştirilmiştir (Hargreaves, 1994). Aslında birer toplumsal norm haline gelen bu tür tutumlar, sadece İngiliz toplumunda değil aynı zamanda İngiliz kültüründen etkilenen toplumlarda da derin ve uzun süreli etkisi olan ilkeler olarak kabul edilmiştir (Polley, 1998).

6.4. Edward Dönemi

1901 yılından I. Dünya Savaşı'na kadar süren Kral VII. Edward Dönemi, İngiltere'de ve diğer bazı ülkelerde, kadınlar açısından hem şovenizm hem de özgürleşme dönemi olarak nitelendirilmiştir (Hargreaves, 1987). Edward Dönemi aslında İngiliz sınıf sisteminin en katı şekilde görüldüğü dönem olmuştur. Üst sınıflar için serbest zaman sporları hızla yaygınlaşmış hatta bu sporlara uygun olarak rahat hareket etmeye elverişli giyim tarzına yönelik bir moda eğilimi bile başlamıştır (Schweinbenz, 2001).

Spor faaliyetleri genç kadınlara kapalı kaldıkları evlerinden çıkma şansı vermiş; rekabetçi olmadıkları için erkek onuru açısından bir tehdit olarak görülmeyen binicilik, bisiklete binme ve ev tenisi gibi rekreasyonel spor faaliyetleri yoluyla sosyalleşme olanağı sağlamıştır. Bu sayede kadınların, erkeğin süs eşyası olmaktan ziyade dikkate alınması gereken bir ortak olarak görülmesinin adımı atılmıştır (Hargreaves, 1987). Spor ve fiziksel egzersizlere katılmak kadınların sağlıklarını iyileştirmek dışında spor yoluyla kendileriyle ve karşı cinsle daha özgürce sosyalleşebilmelerini sağlamış, burjuva kadınlarının bağımsızlık ve özgürlük bağlamında sosyal ufuklarını genişletmiştir (Hargreaves, 1994).

Ancak 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş esnasında ortaya çıkan bu değişim, erkeklerin kadınları tam anlamıyla kendilerine eşit kabul etmelerini sağlayamamıştır. Kadınların olaylara kendi açılarından bakmak ve kendileri gibi davranmak seçeneğinin olduğu gerçeği erkeklerce bir türlü kabul görmemiştir (Miragaya, 2006). Çünkü Viktorya

Dönemi ilkeleri ve davranış kuralları ile yetişmiş erkekler, kadınlara spor hiyerarşisinde yer vermeye henüz hazır hale gelmemiştir. Kadınların spor için uygun olmadığına dair genel kanı; 20. yüzyılın başlarındaki dergiler, gazeteler ve sporla ilgili kitaplarda da yansıtılmıştır. Yine de kadınlar birer birey olarak statüleri konusunda toplumda bir farkındalığın oluştuğunu anlamaya başlamıştır (Miragaya, 2006).

6.5. Fransa

Aslında o dönemde Fransa'daki koşullar İngiltere'den çok farklı olmamıştır. Toplumun refahı için cinsiyet eşitliğinden ziyade cinsel farklılıklara dayalı toplumsal cinsiyet düzeni temel olarak kabul edilmiştir. Erkek ve kadın, kafa ve kalp gibidir. Erkek; zekâ, mantık, bilgelik, heybet, güç, enerji, otorite, kararlılık özellikleriyle kafa; kadın duyarlılık, zarafet, hassasiyet, nezaket, sadakat ve samimiyet özellikleriyle kalp olarak sembolize edilmiştir. Erkeğin işi iyi vatandaş, kadının ise iyi bir eş ve anne olmasıdır. Erkek dış dünyaya davet edilirken kadın içerde tutulmuştur (McMillan, 2000).

Mezhep fark etmeksizin Katolik ve Protestan kadınlar; yetenek, güç ve etki noksanlıkları nedeniyle bir nevi cezalandırılmışlardır. Kızlar kocalarına itaat etmeleri gerektiğine, erkekler ise karılarını cezalandırma ve ıslah etme gücüne sahip olduklarına inanarak yetiştirilmişlerdir (Davis, 1968). O dönemde bir kadının fiziksel aktivite yapması son derece alışılmadık bir durum olsa da 15. yüzyılda erkekler gibi tenis oynayabilen Hainult'lu Margot adında bir Fransız kadın dikkat çekmiştir (Sparhawk vd., 1989).

16. yüzyılın ortalarında Fransa'nın tüm kentlerinde ve aslında tüm Avrupa'da bazılarında spor yarışmalarının da yer aldığı çeşitli şenlikler yapılmıştır (Davies, 1968). 18. yüzyıldaki öncüllerinin çalışmalarından yola çıkan 19. yüzyıl tıp doktorları cinsel farklılığın biyolojinin gerçeklerinde yattığını daha büyük bir inançla onaylamışlardır (McMillan, 2000). Tıbbi söylemlerde; cinselleştirilmiş kadın bedeni, kadınları cinsiyet olarak tanımlamanın yanı sıra toplumsal düzende kadının yerini belirten bir anlama evrilmiş böylece kadın “diğer” olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak erkek ve kadın birbirini dışlayan gruplar haline gelmiştir (Pfister ve Hartmann-Tews, 2003).

İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya gibi güçlü bir Protestan orta sınıfa sahip olmayan Fransa'da, kadınların siyasi ve sosyal eşitlik hareketi zayıf kalmıştır. Sağcı katolikler kadınların yalnızca anne ve eş olmasını isterken solcu katolikler kadınların muhafazakâr yapılarından korktukları için onların özgürleşmelerini desteklemek istememiştir (Holt, 1991b). Tüm kadınları dışlamaya ve erkekleri geçerli kılmaya yarayan erkeklik ve kadınlık imgelerinin inşası, Fransız devriminin siyasi kültürünü oluşturmuştur. On dokuzuncu yüzyılda erillik ve dişillik arasında algılanan farklılıkların “doğuştan” olmadığı konusunda feministlerin halkı ikna etme çabalarına şahit olunmuştur. (Outram, 1989).

Doğacak çocukların niteliklerini artıracığına inanıldığı için yani tamamen öjenik bir nedenle kadınların bazı fiziksel aktiviteleri yapmalarına izin verilmiştir (Holt, 1981). Çünkü Fransa, 1870-1871 yıllarında Fransa-Prusya arasında yapılan savaşı kaybetmiş ve Almanya'ya karşı demografik yetersizliğinden dolayı endişe içine girmiştir. Bir taraftan doğum oranı artırılmak istenmiş diğer taraftan güçlü bir neslin yaratılması hedeflenmiştir (McMillan, 2000). Liderler genel olarak beden eğitimi ve spor reformuna destek verirken kadınların erkek akranları gibi fiziksel aktiviteye katılma haklarından yana olmamışlardır. Fransa'daki kadın sporu, geçmişten miras kalan erkek pozisyonuna meydan okuyan feminist bir tezahür olarak görülmemelidir. Çünkü beden eğitimi ve spor dünyasında kadınlar için harekete geçen yenilikçiler bile kadınların spora katılım haklarından ziyade annelik gibi görevleri konusundaki argümanları daha fazla destekleme eğiliminde olmuştur (Holt, 1981).

Tıp mesleği, kadınlar için güvenli ve yeterli olan spor aktivitelerin reçetelendirilmesinde baskın bir rol oynamıştır. Bu hâkimiyet, kadınların spora katılımlarını teşvik değil aksine kadınların yaşamları ve özellikle üreme üzerindeki tıbbi kontrolün bir başka örneği olarak anlaşılmalıdır (Lenskyj, 1986). Önceleri sıradan kadınlar arasında bazı spor karşılaşmaları ve dövüş müsabakaları gerçekleştirilirken 19. yüzyılın sonlarında bunlar yerini daha zarif kadınların katıldığı araba, kayak ve bisiklet yarışmalarına bırakmıştır (Champclos, 1899).

Holt (1981), Fransız kadınların spor ve fiziksel aktiviteye katılımı hakkındaki toplumsal tutumun, kadın sporuna yönelik tam bir düşmanlıktan sınırlı bir onamaya doğru evrildiğini belirtmiştir. Bu nedenle Coubertin başta olmak üzere kadınların rekabetçi sporlara her türlü katılımına büyük ölçüde ve doğrudan muhalefet kadınların Olimpiyat Oyunları'na katılımını geciktirse de, kadın sporunun gelişmesi devam etmiştir.

1900'de yapılan “modern kadınlara” yönelik bir tutum araştırması, soylu kadınların ev içi yönetim görevine verdikleri önemin azaldığını göstermiştir. Erkeklerle ait bir özellik olarak kabul gören “yiğitlik” bir dereceye kadar kadınlara atfedilmeye başlanmıştır. Avcılık ve atıcılık soylu kadınların çok ilgisini çekmemiş ama bisiklet 1890'larda Fransa'da bir kadın sporu haline gelmiştir (Holt, 1981). Kadınların bisiklete binmesi hakkında pek çok tartışma yaşanmış, 1894'te tıp fakültesinde yapılan bir ankette 48 doktorun 39'u orta mesafede ve çaba ile bisiklet sürmenin kadınlar için zararlı olmadığı yönünde fikir beyan etmişlerdir (McMillan, 2000).

Kadın sporu muhalifleri, “terli, saç baş darmadağın ve bitkin” bir şekilde yarışmayı bitiren kadınların erkek röntgenciliğine ortam yarattığı gerekçesiyle *La Marche des Midinettes* yarışmasını işaret ederek kadınların ciddi rekabet sporları için uygun olmadığını savunmuşlardır (Holt, 1981). Erkekler, kadınların kazanmak için gönüllü olarak acı çekebileceklerini kabul etmek istememişlerdir. Erkeklerin acı çekmesi normal bir durum olarak kabul edilmiştir çünkü acı ve bitkinliğe dayanma yeteneği erkekliği ispat edilmesinin bir yolu olarak görülmüştür. Hâlbuki kadınların gönüllü olarak bu tür zorluklara boyun eğdiklerini görmek erkeklik mantığını baltalamıştır. Diğer erkekler gibi Fransız toplumunun tipik bir erkek üyesi olan Coubertin tarafından bu sosyal değişimin kabul edilmesi oldukça zor olmuştur (Miragaya, 2006). Ancak kadınlar, egemen sosyal ve siyasi davranışlar sistemi içinde bu sisteme karşı olmadan yaşamaları nedeniyle tenis ve atletizm gibi spor faaliyetlerinde ilerlemeleri mümkün olmuştur (McMillan, 2000).

6.6. Almanya

Kadınlar açısından İngiltere ve Fransa'daki koşulların benzeri Almanya'da da görülmüştür. Diğer uluslara benzer şekilde, sanayi devrimi ve kapitalizmin yükselişinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ilke ve davranış kurallarında meydana gelen değişiklikler,

gelişmiş toplumların ekonomik ve sosyal yapısında kalıcı değişiklikler meydana getirmiştir. Kadınların yaşamları ve onlara olan yaklaşımlar da bunlardan etkilenmiştir. “Güçlüleri yalnızca güçlüler doğurur” fikrine dayanan kuram, ülkenin nihai bir savaş için güçlü erkeklere ihtiyaç duyacağı için kadınların daha sağlam ve sağlıklı olması gerektiğini öne sürmüştür. 19. yüzyılın sonlarına doğru kadınlar, genellikle kadın beden eğitimi öğretmenlerinin inisiyatifiyle oyunlara ve spora gittikçe daha fazla katılmaya başlamıştır (Miragaya, 2006).

Kadınların fiziksel uygunluğa artan ilgisi özellikle spor bağlamında fiziksel kültürde yeni istikametlerle çakışmıştır. Bu durum, kadınlar için yeni fırsatlar yaratırken dönemin öjenik idealiyle çelişecek şekilde engel de teşkil etmiştir. Kadınların sosyal kaderi bedenleri tarafından belirlenmiştir. Kadının fiziksel kültürüne, onun çocuk doğurma yükümlülüğüne göre erkek tıpçılar tarafından karar verilmiştir. Bir bakıma kadın, kendi üreme sisteminin sadece ürünü değil aynı zamanda kölesi olmuştur (Miragaya, 2006). 19. yüzyıl jinekologları; insan organlarının sınırlı ve yenilenemeyen miktarda enerji içerdiği, uterusun kadın vücudunun en savunmasız kısmı olduğu ve aşırı fiziksel egzersizin pelvisin gelişimini engelleyerek kadınların çocuk sahibi olmalarını zorlaştıracığı veya çocuk doğurma yeteneklerini kaybedebilecekleri, fiziksel ve psikolojik olarak daha erkeksi hale gelebilecekleri ve heteroseksüellikten uzaklaşabilecekleri gibi o zaman bile tereddüt yaratan kuramlarla, çocuk doğurma ve spora katılım arasındaki bağlantıyı açıklamaya çalışmışlardır (Pfister, 1990).

Kadınların sözde “erkekleştirilmesine” sadece kadının temel işlevine bir tehdit oluşturduğu gerekçesiyle değil aynı zamanda iş bölümüne ve toplumun egemen yapısına bir tehdit oluşturduğu için de karşı çıkmıştır. Erkek bir norm ve standart olarak ele alınmış, buna göre kıyaslandığında kadınlar normalin dışında ve yetersiz olarak tanımlanmıştır (McCrone, 1988).

6.7. Birleşik Devletler

Erkeğin toplumda norm olarak kabul edildiği görüş, o dönemin gelişmiş diğer ülkelerinde de bir standart haline gelmiştir. Viktorya Dönemi’nin Atlantik ötesine ihraç edilen kadınları kısıtlayıcı ideolojilerinden etkilenen 19. yüzyıl Birleşik Devletler

toplumunda kadınlar zayıf varlıklar olarak algılanmış ve fiziksel eşitsizliğin temel varsayımı olan “daha zayıf cinsiyet” fikrine uyum sağlamaya şartlandırılmıştır (Vertinsky, 1989). Kadınların kırılğanlığı, kadın ve erkeklerin farklı sosyal sorumluluklara sahip olmaları fikri, gazeteler ve kitaplar aracılığıyla sürekli tekrarlanan bir konu haline gelmiş böylece tüm toplumda yaygınlaştırılarak baskın bir tutum olmuştur. Sonuçta kadınlar genel olarak kamusal serbest zaman, yoğun egzersiz ve spordan kısıtlanmıştır (Vertinsky, 1979).

Gerda Lerner, *In The Creation of Patriarchy* adlı eserinde toplumsal cinsiyetin “erkek ve kadınların eşit olmayan danslarını yaptıkları bir kostüm, bir maske, bir deli gömleği” olduğunu söylemiştir (Lerner, 1986). *Womanhood in America* adlı eserinde Mary P. Ryan, kabul edilen bu biyolojik ve psikolojik farklılıklar nedeniyle erkeklerin ve kadınların toplumda farklı rollere sahip olduğunu belirtmiştir: “İki cinsiyetin sosyal rolleri ve işyerleri birbirinden ayrıldı; erkekler gelir elde etmek için evden uzaklaşırken kadınlar, kocalarına ve çocuklarına sıkı bir bağlılığa doğru yönlendirildi.”

Hayır ve dinle ilgili işler dışında kadınlar ev dışına çıkamamış, oy kullanamamış, dava açamamış, mahkemede tanıklık yapamamış, evlilikten sonra kişisel mülkiyet üzerinde sınırlı kontrolleri olmuş ve yüksek öğretim kurumlarına erişimleri olmamıştır (Ryan, 1975). Bir kadının kendini yargıladığı ve kocası, komşuları ve toplum tarafından yargılandığı gerçek kadınlığın nitelikleri dört ana erdemden oluşmuştur: dindarlık, saflık, itaatkârlık ve evine bağlılık. Bunlar kadınlar açısından zamanın toplumsal cinsiyet beklentileri olmuştur. Bunlar olmadan, kadının şöhret, başarı ya da zenginliği hiçbir anlam ifade etmemiştir (Welter, 1966). Toplumun neredeyse her alanında bu toplumsal cinsiyet ayrımı desteklenmiştir. Eş ve anne olmak, ailelerini beslemek ve muhafaza etmek, dini örnek ve ilham sağlamak ve özel ahlaki etki kullanarak etrafındaki dünyayı etkilemek gibi ifadelerle kadınların toplumdaki sınırlı rolü sürekli yinelenmiştir. Bu yaklaşım daha önce herhangi bir nüfuzları olmayan ve itibarlarını savunamayan kadınlara toplumda bir rol biçtiği için o zamanlar sanki bir ilerleme gibi görülmüştür. “Kadına özel alan” onlara; aile içi etki, dine dayalı bir ahlak ve çocuk yetiştirme yollarını açmış olsa da bu, genel insan haklarından ziyade özel kadın niteliklerine dayanan sosyal bir güç

anlamına gelmiştir (Cott, 1977). Kadınlara özel görev verilerek sınırlı alanlara hapsedilmiş yani kadınlara cinsiyetleri nedeniyle belirli yollar açılırken diğerlerine açılan yollara, spor alanı da dâhil olmak üzere barikatlar kurulmuştur.

19. yüzyılın ikinci yarısında Birleşik Devletler toplumunda meydana gelen birkaç değişiklik kadınların spordan dışlanmasını değil ama spora bakış açısını değiştirmiştir. Aslında bu değişiklikler, kadınları yeni kurulan spor kurumunun dışında tutma kararlılığını güçlendirmiştir (Houry, 2011). İç savaştan sonra Amerikalıların sağlığının kötüleştiğine inanan zamanın eğitilmiş orta sınıf sosyal reformcuları “kaslı hristiyanlık” adlı bir kavram aracılığıyla erkek sporunu desteklemeye başlamış böylece ahlaki karakter, erdem, disiplin ve vatanseverliğin gelişimine katkıda bulunabileceği inancı ortaya çıkmıştır. Uygun sporla elde edilen sağlığın, erkeğin bir iş adamı ve lider olarak rolünü yerine getirmesini sağlayacağı düşünüldüğünden erkekler için kariyer hazırlığı sporu özellikle içermiştir. Elbette bu inanç kadınlara uygun görülmemiştir (Borish, 1987). Aynı nedenlerle erkeklerin fiziksel aktiviteye katılmalarının gerekliliği vurgulanmaya devam edilmiştir. Hatta erkeklerin yeterince aktif olmamasının ulusun sağlığını ve erkekliğini tehlikeye attığı görüşü öne çıkarılmış, çözümün ağır sporlar yapmakta olduğuna inanılmıştır (Houry, 2011). Erkekçe faaliyetlerde bulunmayan erkekler, kadınsı ve üretken olmayan vatandaşlar olarak görülme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Tarihçi Ellen Gerber, spor ve erkeklik arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

“Spor, çağdaş Amerika’da Antik Yunan’daki kadar güçlü bir erkeklik imajıyla tesis edilmiştir. Spor; doğuştan gelen erkek içgüdüleri olduğuna inanılan saldırganlık ve kendini kanıtlama fırsatları ve büyük ölçüde erkek atılganlığının unsurları olan azim ve rekabet isteğiyle erkeklere özel görülen Amerikan eğilimini temsil eder.” (Gerber, Felshin, Berlin, Wyrich, 1974).

Bu açıdan bakıldığında, kadınların dışlanması sporu daha erkeksi ve dolayısıyla toplum için daha değerli kılmıştır. Bu spor yaklaşımı o zamanın eğitimcilerinin ve sosyal reformcuların, sadece erkeklerin erkekliği sergileyen sporlarla uğraşmasında neden ısrar ettiğini de hepten açıklamıştır (Nagel, 1998). Örneğin savaş öncesinde orta sınıf Amerikalılar için şiddet, mantıksızlık, düzensizlik ve zamanın verimsiz kullanımı

anlamına gelen ve oldukça itici bulunan boks, 19. yüzyılın ikinci yarısında erkekleri savaşa ve mücadeleye hazırlamanın etkili bir yolu, üst ve orta sınıf erkeklerin etkileyici bulduğu bir etkinlik haline gelmiştir. Boks sporuna; erkekleri rekabet ortamına hazırlayarak kadınsılaştırıcı eğilimlere sosyal bağlamda karşı koyma işlevi, dışı ahlaki ve fiziksel özelliklere tam bir karşıtlık içinde inşa edilerek atfedilmiştir (Gorn, 1986).

Amerikan toplumunda meydana gelen ve sporun sosyal işlevini ve sonuç olarak kadınların spor kurumundaki rolünü etkileyen diğer önemli etkenler, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ve Birleşik Devletler’de artan göç, kentleşme ve sanayileşme olmuştur. Otomasyona geçilmesiyle işgücü fazlalığı oluşmuş dolayısıyla işsizlik artmıştır (Houry, 2011). Tarihçi Stephanie Twin’e göre “*Sanayileşmenin getirdiği iş dünyasındaki değişiklikler, kadınların erkek gücünü zayıflattığı korkusunu da yaratmıştır.*” Yeni koşullarda erkek işçiler, kendilerine bir miktar özerklik sağlamak ve tatmin duygusu yaşamak için başka yer ve uğraşlar bulmak zorunda hissetmiştir (Rosenzweig, 1983). Spor, erkeklerin bu arayışına uygun bir ortam yaratmıştır çünkü erkeklik ve kadınlık arasındaki bir karşıtlık üzerine inşa edilmiştir. Ancak sporun erkeksi karakterini koruması için kadınların dışlanmasına gerek duyulmuştur. Erkeklerin erkekliklerini yaşamak için yeni alanlar bulma arayışı sürecinde barların, umumi eğlencelerin ve sporun patlaması şaşırtıcı olmamıştır (Betts, 1953).

Spor alanları bu nedenlerle genellikle saldırgan bir şekilde kumar oynayan, alkol ve sigara tüketen erkeklerin uğrak yerleri haline gelmiştir. Spor dergilerini okumak bile ahlaki görülmemiş ve birçok kadın bu materyallerin evlerinde olmasına izin vermemiştir (Shaulis, 1999). Yine de yüzücü, boksör, beyzbol oyuncusu, güreşçi, bisikletçi ve profesyonel uzun mesafe yürüyüşçüsü olarak sportif başarılar elde eden çok sayıda kadın ortaya çıkmıştır. Gazeteler, Viktorya Dönemi’nin baskın inanışlarına rağmen sansasyonel olmak ve tiraj sayılarını artırmak hedefiyle kadın sporculara bolca yer vermeye başlamıştır (Shaulis, 1999).

Viktorya Dönemi’nin Birleşik Devletlere ithal edilen ilkeleri bilimde de karşılığını bulmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısında Birleşik Devletler’de tıp bilimi büyük ölçüde toplumsal cinsiyet farklılığı üzerine yoğunlaşarak cinsel ideolojinin inşası ve

“beden olarak kadın” toplumsal algısı açısından etkin bir faktör haline gelmiştir (Vertinsky, 1989). Erkek doktorlar, kadınların spora erişimini engellemek için çeşitli tıbbi teorileri ileri sürmüştür. Kadın doktorları “ebe” rolüne indirgeyen erkek doktorların teorileri yıllar boyunca tartışmasız kabul görmüş ve kadınların biyolojik ve sosyal işlevlerine ilişkin toplumsal algıyı belirlemiştir (Vertinsky, 1990). Bilim böylece, doktorların kullandığı temel argümanlarla yerleşik dogmayı güçlendirmek için kolayca manipüle edilmiştir. Doktorlar, antropologlar, fizyologlar ve psikologlar kadınların zihinsel olarak ne kadar aşağı olduklarını kanıtlamak için kadın ve erkek beyinlerini tartmış, beyindeki gri maddeyi (korteks) ölçmüş ve beyne giden arterlerin mikroskobik yapılarını incelemiştir. Alyuvarların kadınlarda dört milyon beş yüz bin iken, erkeklerde beş milyon olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bir kadının sahip olduğu zekâyı geliştirmeye değmeyeceğine karar verilmiştir (Park, 1991).

1840-1850’lerde ortaya çıkan, insan organizması için enerjinin, sınırlı ve yenilenemez olduğunu bu nedenle yalnızca ailenin, tanrının veya ülkenin hizmetinde kullanılması gereken bir hayati güçten türetildiğini savunan “vitalist teori” kadınların erkeklerin alanlarına girmemesi gerektiği inancını daha da güçlendirmiştir (Lenskyj, 1996). Bu teoriye dayanarak, temel görevi annelik olan ve büyük bir yaşamsal enerjiye sahip genç kızların, bu enerjilerini annelik için harcamak yerine hokey sahasında veya tenis kortunda kullanmalarına müsaade edilmemesi düşüncesi ağırlık kazanmıştır (Wolven, 1921). Kadınların ulusun geleceğine fayda sağlamayacak faaliyetler için enerjilerini ‘boşa harcamalarına’ müsaade edilmemiştir. Kısacası tıp kurumu; kadınları eğitim, siyaset, iş ve spor ortamından dışlama gereksinimini dayatmak, sürdürmek ve haklı çıkarmak için birçok sözde tıbbi paradigma ortaya atarak kadın bedeninin ergenlik döneminde kontrol altına alınmasına yoğunlaşmıştır (Smith-Rosenberg, 1973).

Bu nedenle 1890’lara kadar kadınlar, periyodik hastalıklara ve sinirsel bozukluklara eğilimli kırılgan yaratıklar olarak görülmüş, kadınların biyolojik işlevleri olan menstrüasyon, doğum ve menopoza doğal olaylardan ziyade hastalıklar olarak yorumlanmış, doktorlar kadınları evde tutmak için bu hastalıklara atıfta bulunmuştur. (Maines, 2002). Başka bir deyişle tıp bilimciler, orta sınıf kadınların yaşam tercihlerini

rasyonelleştirmek ve faaliyetlerinin sınırlarını tanımlamak için üreme yaşam döngüsünün kadınların fiziksel yetenekleri üzerindeki etkileri hakkında sözde bilimsel teoriler kullanmıştır (Maines, 2002).

19. yüzyıl boyunca kadınlar spor arenasında açıkça hoş karşılanmamış ve erkekler bu dışlamayı haklı çıkarmak için birçok iddiayı kullanmıştır. Spor yapan kadınlar, kendilerini ev içi alanla sınırlayan önceden belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinden bariz bir şekilde saptıkları için özellikle tehdit edici olarak görülmüştür. Ancak 1890’lardan başlayarak sosyal reformcular kadının “hasta yaratık” olarak görülmesi klişesine meydan okumaya başlamıştır. Kadınlar aynı zamanda tıp mesleğine yeniden girmiş böylece kadın bedeni hakkında kendi tıbbi sonuçlarına ulaşmıştır. O andan itibaren artan sayıda kadın spor yapmıştır (Patterson, 2009).

Birleşik Devletler’de spor aktiviteleri çoğunlukla üst sınıf üyelerine ait olduğundan kadınların spora katılımının amacı, fiziksel gücün geliştirilmesi değil saygın sosyal toplantıların teşvik edilmesi olmuştur. Bu nedenle kadınların spora katılımları önceleri bowling, kroket, golf ve binicilik gibi rekabetçi olmayan açık alan serbest zaman etkinlikleriyle sınırlı kalmıştır. Kadınlar daha sonra boks, halter, atıcılık, uzun mesafe yürüyüş ve balonla uçma sporlarına katılmış, kadınlara üniversitelerin spor kulüplerinde kürek ve eskrim sporlarına katılmalarına fırsat verilmiştir (Henderson vd., 1996).

Sporda Amerikalı kadınlar için gerçek atılım, 1876’da Philadelphia Centennial’de bisiklet sporunun Amerikan halkına ve özellikle de kadınlara tanıtıldığı zaman gerçekleşmiştir. Daha sonra Amerikan toplumunda daha fazla kadının hem bisiklete binmek hem de çeşitli spor aktiviteleri yapmak için büzgülü kısa pantolon giydiğine tanık olunmuştur (Sparhawk vd., 1989). Ulusal Okçuluk Derneği 1879’da, 20 kadın ve 59 erkeğin katıldığı halka açık bir beceri gösterisine sponsor olmuştur. Bu gösteri, Amerikalı kadınların 1904 Saint Louis Oyunları’na katılımına esasen katkıda bulunduğu için son derece önemlidir.

Mary Ewing Outerbridge, 1874’de tenis sporunu Amerikalı kadınlara tanıtmış ve kadınlar arasında rekabet sporu olarak yaygınlaşmasını sağlamıştır. Sonrasında kadınlar;

at yarışları, buz pateni ve beyzbol gibi diğer sporlara da seyirci olarak kabul edilmiştir (Sparhawk vd., 1989).

Pantolon ve kısa saçlarıyla ata binerek toplum içine çıkan Eleonora Sears, kadın sporları açısından önemli bir figür olarak polo ve atıcılık gibi erkek sporları yanında tenis, squash ve binicilikte isim yapmıştır (Cahn, 1994). Birleşik Devletler'in ilk kadın kitle örgütü olan *Woman's Christian Temperance Union*'ın lideri Frances E. Willard, doktorunun dışarıda egzersiz yapmasını tavsiye etmesi üzerine 54 yaşında bisiklete binmeyi öğrenmiş ve daha sonra at binmeyi öğrenmeye karar vermiştir. Onun yaşında geleneksel olarak uzun etek giyen bir kadın için kolay olmamasına rağmen o topluma meydan okumuştur. Kendi örneğinin kadınlara daha geniş bir dünya arayışında yardımcı olacağını umarak birlikte yola çıkan erkekler ve kadınlar arasındaki dostluk ve karşılıklı anlayışta büyük avantaj görmüştür (Willard, 1991).

Res. 18: Bisiklete binmeyi öğrenen Frances E. Willard, Frances E. Willard Memorial Library and archives. <https://www.bicycling.com/news/a20014635/cycling-history/>, 19.11.2021.

Özetle söylemek gerekirse; Büyük Britanya, Fransa, Avrupa'nın geneli ve Birleşik Devletler'de endüstrileşme bir yandan kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel hayatını olumlu etkilerken diğer taraftan toplumsal cinsiyet alanıyla ilgili sorunları da açığa çıkarmıştır. Sanayi devriminin asıl etkileri 19. yüzyılda görülmüştür. Erkeklerin kamusal alan, konum ve hakları artarken kadınlar ailevi sınırlara hapsedilmiştir (Kıryaman, 2016). 19. yüzyılda kahraman, fatih, müsabık ve avcı gibi sıfatlarla batı

dünyasında yaratılan baskın eril imge elbette erkeklere ait olmuştur. Fiziksel güç, şövalyevari idealler, erdemli cesaret, askeri zihniyet ve vatanseverlik “erkek gibi erkeklerin” nitelikleri olarak kabul edilmiştir. Erkeklik; daha çok acılara göğüs germe, tahammül ve dayanıklılık gibi Spartalı erdemlere bağlanmıştır. O zamanki spor olaylarının bu imgeleri yansıtması şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla spor; halka açık bir ortamda erilliğin kutlanmasına, sergilenmesine ve baskın hale gelmesine olanak sağlamıştır (Polley, 1998).

İlginç olan, 19. yüzyılda modern sporun doğuşundan itibaren spor erkekler için olurken ve erkekler tarafından yaratılan bir kurum olarak ortaya çıkarken bu kurumu destekleyen ve hizmet veren kadınlar olmuştur. Kadınlar; erkeklerin spora katılımlarına alan sağlamış, onların spor yaşamlarına doğrudan katkıda bulunmuş ve spor kurumuna hizmet etmişlerdir (Thompson, 2013). Bu durum iki nedene bağlanmıştır: Öncelikle ataerkil bir toplumda yüzyıllar içinde egemen hale gelen cinsiyetçi tutumlar, sporda kadınların yetersiz temsiline yol açmıştır. İkincisi, kadınlar ucuz iş gücü olarak birkaç vardiya halinde çalıştırılmış ve spora katılmak için yeterince zamana sahip olmaları engellenmiştir. Böylece kadınlar uzun yıllar boyunca hem profesyonel hem de amatör sporlara katılımdan, finansal ödüllerden ve medyada yer alma olanaklarından mahrum kalmışlardır (Miragaya, 2006).

Erkeklik kültü Büyük Britanya’dan Fransa’ya, oradan Avrupa ve diğer birçok dünya ülkesine ve Birleşik Devletler’e ihraç edildiğinden Trans-Atlantik bir olay haline gelmiştir. Bu kültürün Coubertin’in kadınların Olimpiyat Oyunları’na katılımını reddetme davranışında görülmesi tesadüf olmamıştır (Mangan ve Park, 1987). Çünkü Coubertin Olimpiyatları canlandırma projesini başlattığında kadın sporu diye bir kavram henüz ortaya atılmamıştır. Hatta kadın sporu bir normalin dışında, ulusun refahı için uzak durulması gereken bir faaliyet olarak algılanmıştır. Hayatın her alanına nüfuz eden bu katı toplumsal cinsiyet algısı, Modern Olimpiyatlar’a katılmaya çalışan kadınların karşılaştıkları ilk engel olmuştur. Coubertin’in genel olarak yaşamında ve sporda ayrımcılığa dayalı bu cinsiyetçi yaklaşımı güçlü bir şekilde onaylaması, ikinci engel

olarak kadınların spora ve Modern Olimpiyatlar'a katılımında hareket alanlarını daraltmıştır (Houry, 2011).

BÖLÜM. 7: OLİMPİYAT OYUNLARINI YENİDEN CANLANDIRMA SÜRECİ

Roma İmparatoru I. Theodosius 393 yılında Roma İmparatorluğu'nda tüm pagan ibadetlerini yasaklamış pagan tapınaklarının kapatılması yönünde bir ferman yayınlamıştır (Young, 2004). Antik Olimpiyatlar'ın sona erdirilmesi anlamına geldiği konusunda genel fikir birliği olan bu tarih aynı zamanda 1896'ya kadar süren “yarı unutulmuşluk döneminin” başlangıcı olmuştur. Roma İmparatoru II. Theodosius 426'da bu yasakları daha da sertleştirmiştir. Olympiya rahipleri işlerinden uzaklaştırılmış Hristiyanlar Olympiya'yı devralmıştır. Antik Olimpiyat Oyunları'nın esasen böylece sona erdiğini ileri sürenler de olmuştur (Young, 2004).

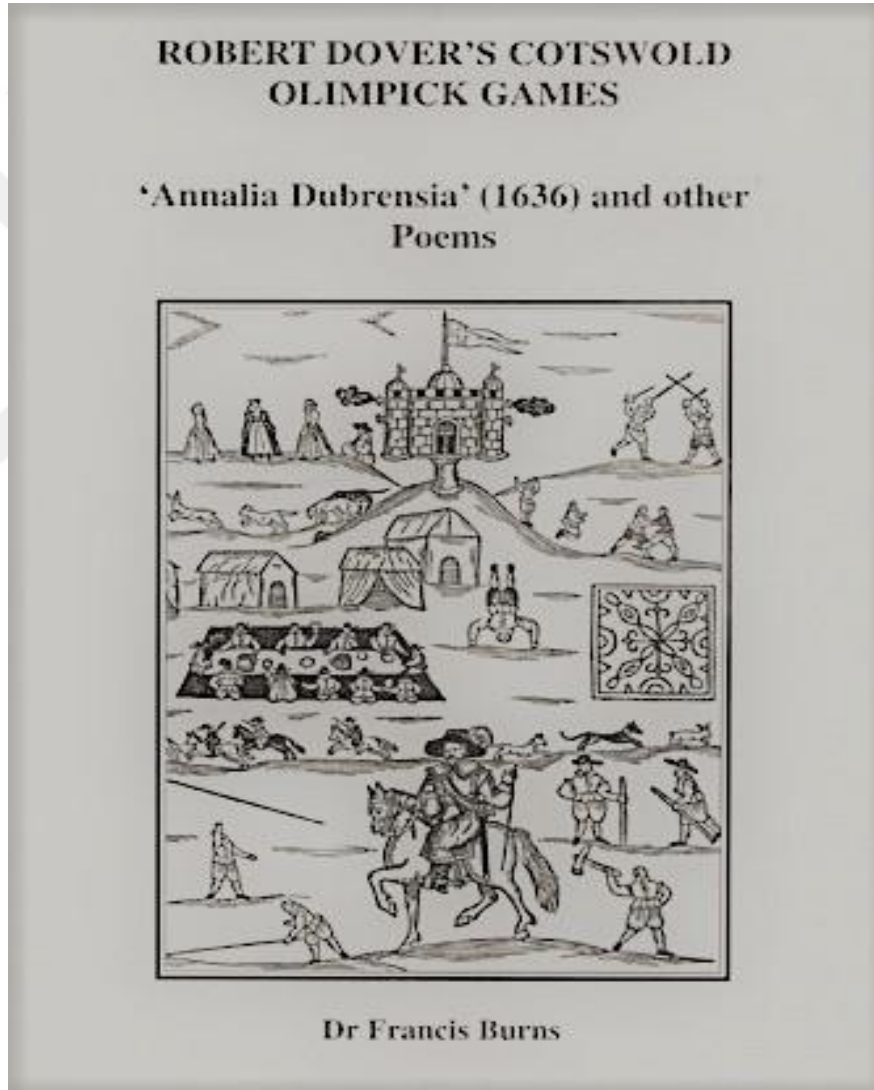
Yarı unutulmuşluk dönemi, oyunların tamamen unutulduğu anlamına gelmemelidir. Oyunların “yarı unutulmuşluğu,” oyunları sürdürme çabalarının olduğuna delalettir. Çok fazla duyulmayan, bilinmeyen belki de yeterince önemsenmeyen ama 1896'da yapılacak olan Modern Olimpiyatlar'ın başlangıcına giden süreçte çokça katkı sağladığına inanılan Olimpiyatları yeniden canlandırma girişimleri bu dönemde olmuştur.

7.1. Cotswold Olimpiyatları

Cotswold Olimpiyatları, Robert Dover (1582-1652) öncülüğünde İngiltere'nin Chipping Campden pazar kasabasında 1612'de düzenlenmeye başlanmıştır. Oyunlarda at yarışı ve koşu çok popüler olmuştur. Bunun yanında atlama, güreş, kaval-tekmeleme, kılıç oyunu, balyoz ve cirit atma gibi beceri ve güç gerektiren etkinlikler de oyunlarda yer almıştır. Bu oyunlar, sporu hatta genel olarak eğlenceyi hoş görmeyen püriten düşünceye¹⁰ karşı gelmek amacıyla yapıldığından daha çok bir amaca yönelik bir araç olarak spordan çok siyaset tarafından yönlendirilmiştir (Burns, 1985). Michael Drayton, Ben Jonson, Thomas Randolph gibi zamanın saygın şairleri 1636'da *Annalia Dubrensia* adlı bir kitap yayınlamıştır. Kitapta yer alan on sekiz şiir; yarışmanın heyecanını, güler

¹⁰ Püritenizm, Hristiyanlıkta 16. yüzyılda aşırı İngiliz Protestanların oluşturduğu bir dini harekete işaret etmektedir. Püritenler, I. Elizabeth'in İngiliz Kilisesinde başlattığı reformist harekete karşı çıkan, kendini “saflığı” aramak olarak tanımlayan Protestan cemaattir. Püritenizm, ritüel zevklerden arınmış, tembelliği/aylaklığı aforoz etmiş, bedensel hazı denetim altına almış, çalışma ve üretmeyi bir dini ibadete dönüştürmüştür.

yüzlü rekabeti ve her şeyden önce Robert Dover'ın yarattığı dürüst sportmenlik duygusunu anlatmıştır. 1942'de başlayan iç savaş nedeniyle askıya alınan oyunlar, 1963 yılından itibaren "Robert Dover Oyunları" olarak yeniden düzenlenmiştir (Lennartz, 2005). Oyunlar, Robert Dover'ın 1652'de ölümünden sonra I. Charles, William ve Mary dönemlerinde büyük bir ruhla sürdürülmesine rağmen 1852 yılında III. Charles saltanatında püriten etkisi nedeniyle sona erdirilmiştir (Driega, 1997).

Res. 19: 1636'da yayımlanan "Annalia Dubrensia" ve Cotswold Oyunları. <https://web.archive.org/web/20100606050845/http://www.olimpickgames.co.uk/contentok.php?id=862>, erişim:09.11.2020.

Oyunlar 1951'de *Britanya Festivali* için yeniden canlandırılmıştır. Oyunları her yıl düzenlenmek üzere 1965 yılında *Robert Dover Oyunları Topluluğu* kurulmuştur

(Radford, 2012). Cotswold Olimpiyatları'nda yer alan etkinliklerde Antik Olimpiyat Oyunları'yla bazı benzerlikler olmasına rağmen herkesin yarışmaya hakkı olduğu için toplumsal sınıf ayrımcılığı veya kadınlara karşı bir ayrımcılık görülmemiştir. Seyirciler özellikle kadınlar için yapılan ve ödülü bir kadın kıyafeti olan yarışmadan büyük zevk almıştır (Burns, 1985).

7.2. Drehberg Festivali

Olimpiyat Oyunlarını yeniden canlandırmak amacıyla Almanya'da 1776-1799 arasında düzenlenen *Drehberg Festivali* esnasında at, koşu ve atıcılık yarışmaları yapılmıştır. Bugünün Olimpiyat yıldızlarıyla boy ölçüşemeyecek yarışmacılar; güreş, çuval yarışı, yuvarlanma, eskrim, çekiç atma, dans, at yarışı ve hatta incik tekmeleme gibi ilginç yarışmalara katılmıştır. Dışa dönük olmaması tartışmaya açık olsa da bu oyunlar, olimpiyat hareketinin öncülerinden olmuş ve Britanya'da nihayetinde Modern Olimpiyatlar'ın yaratılmasına yol açacak olan tarihi çizgiyi başlatmıştır (Guttmann, 1992).

7.3. Cumhuriyet Olimpiyatı

Cumhuriyet Olimpiyatı Fransa'da 1796-1798 arasında her yıl düzenlenmiştir. Ulusal nitelikteki bu olimpiyat festivalinde Antik Olimpiyat Oyunları taklit edilmeye çalışılmıştır. Antik Yunan Olimpiyatları'ndan çeşitli disiplinleri içeren yarışmaların 1796 yılında yapılanında metrik sistem¹¹ sporda ilk kez kullanılmıştır (Borgers, 2003).

7.4. İsveç Olimpiyat Yarışmaları (Olimpiyat Oyunları)

Bir başka deneme İsveç'te gerçekleştirilmiştir. Royal Karolinka Akademisi'nde cinnastik ve eskrim öğretmeni olan Gustaf Johan Schartau'nun girişimleriyle Helsingborg, İsveç'te 1833 yazında Olimpiyat Birliği kurulmuştur. İsveç cinnastiğinin kurucusu Per-Henrik Ling'in öğrencisi olan Schartau, hocasının ünlü Gymanstika Centralinstitutet'ını kurmak için Stockholm'e taşındığı 1814'te onun yerine geçmiştir (Shavn, 1984). Olimpiyat Birliği, zamanın gazetelerinin "Olimpiyat Yarışmaları" veya

¹¹ Metrik sistem, 1795 yılında Fransızlar tarafından tanıtılan uzunluk için metre ve ağırlık için kilogram temel birimlerine dayalı, uluslararası kabul görmüş ondalık tabanlı ölçüm sistemidir.^[1]

“Olimpiyat Oyunları” adını verdikleri etkinlikleri 1834 ve 1836’da Ramlösa’da düzenlemiştir. Bu yarışmalar binlerce seyirci çekmesine rağmen 40 civarında yarışmacı katılmıştır. Aslında bu yarışmalar, Antik Oyunlar ile aynı yapı ve düşünce kapsamında yapılmıştır. İsveç’te beden eğitiminde önemli gelişmelerin olduğu 18. yüzyılın sonundan beri fiziksel aktivite yapan insan sayısındaki artış nedeniyle spor ve cimmastik İsveçliler arasında zaten bilindik hale gelmiştir. Yıllar boyunca özellikle yüzme, koşu, atma ve at terbiyesi yarışmaları yapılmıştır (Shavn, 1984). İsveç, Napolyon Savaşları nedeniyle 1809’da Finlandiya’yı Rusya’ya kaybettikten sonra ülkedeki manevi iklim Olimpiyat Birliği’nin teşvik etmeye çalıştığı faaliyetler için uygun ortamı oluşturmuştur. Çok güçlü vatanseverlik ruhu ve İsveç’in görkemli günlerinin çağrışımı, Schartau’nun çalışmalarının temeli olmuştur (Shavn, 1984). Farklı araştırmacılar tarafından gözden geçirilen makale ve gazete haberlerinde, kadınların hem seyirci hem de katılımcı olarak varlığına herhangi bir atıfta bulunulmadığı görülmüştür (Driega, 1997).

7.5. Wenlock Olimpiyat Oyunları

Wenlock Olimpiyat Oyunları, Modern Olimpiyat Oyunları’nın öncüsüdür. William Penny Brookes tarafından 1849 ve 1889 yılları arasında İngiltere’nin Shropshire kentinde, küçük pazar kasabası olan Much Wenlock’un merkezinde her yıl düzenlenmiştir. Bu oyunlarda atletizm yarışmaları, kriket müsabakaları, at üzerinde mızrak oyunu gibi spor faaliyetlerine ilaveten edebi ve sanatsal yarışmalar da yer almıştır. 2012 Yaz Olimpiyatları’ndaki iki maskottan birine, Wenlock Olimpiyat Oyunları onuruna Wenlock adı verilmiştir (Guttmann, 1992). Coubertin, 1890’da Much Wenlock’a gittiğinde Brookes’u ziyaret etmiş, onunla Olimpiyatların canlandırılması konusunda görüşmüştür (Dacosta, 1997). İlk Wenlock Oyunları, eski İngiliz altın çağıının erkek sporları ve açık alan rekreasyon etkinliklerinin yeniden canlanması olarak değerlendirilmiştir. Mullins (1983), Joseph Strutt’un 1777’de yayımlanan *Sports and Pastimes of the People of England* adlı eserinin Brookes’un İngiliz geleneklerini yeniden canlandırma girişimi için ilham kaynağı olduğunu ileri sürmüştür. Strutt eserinde, Romalılar ve İngilizler arasındaki bağlantıyı Romalılardan türemiş bazı spor faaliyetlerine atıfta bulunarak ifade etmiştir:

“Dövüş egzersizlerinin genel olarak genç soyluların eğitimiyle sınırlı olduğunu düşünmüyoruz. Vatandaşların oğulları da askeri dövüslere benzeyen sporları yaptılar. Genç Londralılar tarafından erken dönemde uygulananların Romalılardan geldiği görülüyor. At sırtında, kalkan ve mızrakla donanmış gençler Romalıların kullandığı çeşitli hücum ve savunma taktiklerini sergilerler. Bu tür etkinlikler kuşkusuz krallığın diğer bölgelerindeki gençler tarafından da yapılıyordu.”(Strutt, 2015).

Res. 20-21-22: William Penny Brookes ve Wenlock Olimpiyat Oyunları'ndan görseller. <https://www.amusingplanet.com/2021/07/the-wenlock-olympian-games-that.html>, 04.01.2022.

1850-1860 yılları arasında yerel parkurda gerçekleştirilen programda farklı mesafe koşuları, atmalar, atlamalar, at yarışı, futbol ve kriket gibi 44 farklı etkinlik yer almıştır. 1858'de Wenlock Oyunları'nda tanıtılan *tilting* yarışması Wenlock Olimpiyat Oyunları'nın en popüler etkinliği olmuştur. Bu oyunda dört nala giden atların üzerindeki Orta Çağ kostümü giymiş yarışmacılar parkurun üzerindeki bir bardan sarkan küçük bir çemberi mızrak atarak vurabilmek için mücadele etmiştir (Rühl, 1997). Oyunların çalışmamız açısından değinilmesi gereken asıl yönü, bu oyunlarda genç kız, kadın hatta daha yaşlı kadınlara özel yarışmaların da programda yer almış olmasıdır. Daha yaşlı

kadınlar koşu, kadınlar örgü örme, genç kızlar ise dikiş dikme, okuma, okuma-heceleme, İncil tarihi, İngiliz tarihi, çizim ve şarkı söyleme yarışmalarına katılmışlardır.

7.6. Zappas Olimpiyatları

Avrupa’da hal böyleyken spor açısından Yunanistan’da yaşanan gelişmelere değinmek gerekir. Osmanlı İmparatorluğu’na karşı 1830’da yapılan bağımsızlık savaşının ardından Yunan devleti kurulduğunda tıbbi ve pedagojik gerekçelerle fiziksel egzersize ilgi çoktan ortaya çıkmış, Olimpiyat Oyunları’nın yeniden canlandırılması fikri hâlihazırda güncel hale gelmiştir (Koulari, 2010).

Antik Yunan yazarlarına ait eserlerin yayınlanmaya başlaması, modern Yunanların birer “torun” olarak atalarının antik kültüründen esinlenmelerine neden olmuştur. Ataların tarihine yönelen ilgi, 18. yüzyılın sonlarında iyice belirginleşmiş ve 19. yüzyılda Yunan ulusal kimliğinin oluşumunda önemli bir etken olmuştur. Farkına varılan ulusal geçmişin bir mirası da fiziksel egzersiz ve spor olmuştur (Gallant, 2016). 19. yüzyılın ikinci yarısında Yunanistan’da batı kökenli modern sporlara ilginin artması üzerine spor kulüpleri ve spor salonları kurulmuş, başkent Atina ve büyük şehir merkezlerinde spor yarışmaları düzenlenmeye başlanmıştır.

Bu yarışmalar arasında Zappas Olimpiyat Oyunları (Yunanistan’da “Olimpiya” olarak adlandırılır) ayrı bir öneme ve değere sahip olmuştur. Oyunlar adını, Olimpiyatlar’ın yeniden canlandırılması için büyük bir servet harcayan Yunan tüccar ve hayırsever Evangelis Zappas’tan almıştır. Bu oyunlar Coubertin öncesinde Yunanların Olimpiyatları tam anlamıyla yeniden canlandırma girişimi olarak kabul görmüştür. Atina’da 1859, 1870, 1875 ve 1888 yıllarında dört kez gerçekleştirilen bu oyunlar esasen tarımsal-endüstriyel ve kültürel yarışmalar olarak düzenlenirken birkaç spor etkinliğini de barındırmıştır (Georgiadis, 2003). Zappas Olimpiyatları’nda bedeni değil akli yarışmalar öne çıkarılmıştır. Bununla birlikte bir kitle gösterisi olarak başlatılan oyunların 1870 yılında yapılanı 25.000-30.000 arasında seyirciyi bir araya getirmiştir. Spor yarışmaları için hazırlanan bir yönetmelikle oyunlarda yer alan etkinliklerin antik esintileri ve modern uygulamaları aynı anda içermesi sağlanmıştır (Georgiadis, 2003).

Res. 23: 1870 Zappas Olimpiyatlarında birinciye verilen altın madalya. <https://www.pcgs.com/news/revival-of-the-olympic-games>, 26.03.2022.

Bu anlamda oyunlar, antik dönemde olmayan etkinlikleri ve amatörlük kavramını tanıtan modern sporları yansıtmıştır. İkinci “Olimpiya” (1870) esnasında Yunanistan’da atletizm ve cimnastik organizasyon komitesi tarafından ilk kez ciddi şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca oyunların organizasyonu ilk başta tecrübe edilerek yapılmış, zamanla kurumsallaşmış ve neredeyse tamamen Antik Dönem’den esinlenmiştir. Yarışmalara bütünleştirilmiş dini ritüeller, oyunların yeni özelliklerinden biri olmuştur (Georgiadis, 2003). Bu şekilde tören unsuru, oyunların bir parçası haline gelmiştir.

Zappas Olimpiyatları, modern Yunanistan’da bir tür spor geleneği yaratmış, Antik Yunan modeline dayanan spor yarışmalarının modern bir ortamda düzenlenmesi fikrini pekiştirmiştir. Bu gelenek, Yunan toplumunu 1896’da yapılacak olan Modern Uluslararası Olimpiyat Oyunları’na hazırlayan önemli bir unsur olmuştur. Zappas Olimpiyatları, 1850’den beri İngiltere’deki Wenlock Olimpiyat Oyunları’nı düzenleyen W.P Brookes ve 1896 Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ni daha fazla güdülemiştir (Young, 1996).

Eddowes’s Shrewsbury Journal 6 Ekim 1858’de Atina’da 1550 yıl sonra Zappas Olimpiyatları’nın yeniden canlandırılacağı hakkında küçük bir haber yayınlamıştır. Bu haber W.P Brookes’u heyecanlandırmış, yeni bir girişimde bulunmaya yönlendirmiş ve Bookes’un zihnine enternasyonalizmin tohumlarını da atmıştır (Young, 1996). Brookes,

Evangelis Zappas'ın Olimpiyat Oyunları'nı Atina'da gerçekleştirmek üzere olduğunu haber aldıktan hemen sonra Yunan organizatörlerle yazışmalar yapmış hatta onlara bir öneri olarak 1858 Wenlock Oyunları programını göndermiştir. Ancak Yunanlar gönderilen programı çok uzun bulmuşlar bu nedenle kadın ve çocukların katıldığı yarışmalar programdan çıkarılarak sadece erkeklerin yarışmalarına yer verilmiş böylece Antik Olimpiyat Oyunları geleneği devam ettirilmiştir (Young, 1996). Brookes, 1858 Zappas Olimpiyatları'ndan sonra 1860 Ekim'inde Yunan Kraliçesi Amalia ile yazışmalara başlamış ve sonraki yıllarda Wenlock Olimpiyat Oyunları "Olimpiya" adı verilen sahada gerçekleştirilerek, kurdelelerde Yunanca yazılara yer verilerek, galipler defne ve zeytin taçlarla ödüllendirilerek, altın, gümüş ve bronz madalyalar basılarak ve Yunan zafer tanrıçası Nike'nin büstü taşınarak sözde Helenik bir görünümle cılalayıp süslenmiştir (Miragaya, 2006).

7.7. Sorbon Kongresi

Antik Olimpiyat Oyunları MS 393 yılında resmen yasaklanmış olsa da oyunların yerleşmiş uygulamalarının, kutsallıklarının bozulmasının neticesinde çok daha önce sona erdiğini söylemek mümkündür. Roma İmparatorluğu, MS 3. ve 4. yüzyıllarda bir buhran ve can çekişme dönemi yaşamış ve Roma İmparatoru Diocletian tarafından MS 286 yılında ikiye ayrılmıştır: Batı Roma İmparatorluğu ve Bizans Roma İmparatorluğu olarak da bilinen Doğu Roma İmparatorluğu (Davies, 1998). Sonrasında büyük bir ekonomik gerileme yaşayan Batı Roma İmparatorluğu MS 476'da Romulus Augustus'un tahttan çekilmesiyle tarih sahnesinden silinmiştir. Geç Antik Çağ'dan Erken Orta Çağ'a (MS 300-700, Göç Çağı olarak da bilinir) geçişi işaret eden Batı Roma İmparatorluğu'nun sonu, Avrupa'yı doğurmuştur (Davies, 1998). Yunan pedagog Dimitrios Manos, yeni zamanları determinizmin önyargısıyla şöyle değerlendirmiştir:

"...Hiçbir şey kaybolmaz, her şey değişir. Tarihi, siyasi veya kültürel olayların yanı sıra fikirlerin kendisi de hatıralar, sonuçlar ve gelenekler gibi canlıdır ve özgün yaşamlarını sürdürmeye devam ederler. Doğarlar, gelişirler ve sonra gerilerler ama hiçbir zaman gerçekten ölmezler. Kesinlikle hayatta kalmaya devam ederler bazen bu hayatta kalma öyle oluyor ki bir yenileme veya yenilenmeden bahsediyoruz."

İmparator Theodosius, büyük imparatorluğunun siyasi ve askeri çıkarları nedeniyle MS 393’de Antik Olimpiyat Oyunları’nın “ölüm fermanını” imzalamıştır. Bir zamanlar Yunanistan’ın merkezi olan Olimpiya bu yeni medeniyet tarafından yok edilmiştir (Miragaya, 2006). Ancak Olimpiya’nın ruhu asla ölmemiştir. Yüzyıllar boyunca elverişli bir ortam ve gerekli koşulların oluşmasını uykuda bekleyerek hayatta kalmıştır. Aslında bu ortam ve koşullar Coubertin’in Sorbon Kongresi aracılığıyla 1894’te Olimpiyat Oyunları’nı “hayata döndürmeden” önce birkaç kez sağlanmıştır. Coubertin’in Olimpiyat Oyunları’nı uluslararası bir etkinlik olarak yenilemesine ön ayak olan sosyo-tarihsel koşullar, Modern Olimpiyat Oyunları’na giden tüm yolu açmıştır (Miragaya, 2006).

Coubertin, Olimpiyat Oyunları’nın bugün bildiğimiz haliyle yeniden başlatılması fikrinin kendine ait olduğunu iddia etse de (Young, 1998), oyunların canlandırılması düşüncesinin tazeliğini her zaman korumasının asıl nedeni, daha önce bahsedildiği gibi Coubertin’den çok önce başlatılan yeniden canlandırma girişimleridir. Bu bağlamda “Coubertin’in Olimpiyat Oyunları” aslında başkaları tarafından daha öncesinde temelleri atılmış, hazırlıkları yapılmış uzun bir sürecin son aşamasıdır.

Ancak Coubertin’in 25 Kasım 1892’de *Union of French Societies of Athletic Sport* tarafından düzenlenen bir etkinlikte yaptığı ilk öneri, doğru olmamasına rağmen bu başlangıcın ilk adımları olarak bilinir. Asıl ve kesin adım, Temmuz 1894’te düzenlenen Sorbon Kongresi’nde atılmıştır. Amatörlük, kongrenin ana konusu olarak sunulmuş ancak Olimpiyat Oyunları’nın yeniden canlandırılması tartışması da bireysel bir mesele olarak dâhil edilmiştir. Kongre bunun üzerine “Uluslararası Amatörler Kongresi” olarak belirlediği ana temasını “Olimpiyat Oyunları’nın Yeniden Kurulması İçin Uluslararası Kongre” olarak değiştirmiştir (Young, 1996).

Kongrenin 23 Haziran 1894 tarihli oturumunda ilk Modern Olimpiyatlar’ın 1896’da Atina’da düzenlenmesine coşkulu alkışlarla karar verilmiştir. Coubertin, 1896

Atina Oyunları'ndan hemen sonra 1925 yılına kadar sürdürdüğü UOK başkanlığını üstlenmiştir.

Res. 24: Sorbon Kongresi'nin 8. gününde Olimpiyat Oyunları'nın yeniden başlatılmasına karar verilmiştir. <https://olympics.com/ioc/news/the-ioc-at-125>, 19/11/2021.

BÖLÜM. 8: COUBERTİN, KADIN SPORU VE MODERN OLİMPİYATLARDA KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Tezin bu bölümünde “*Pierre de Coubertin’in ve UOK’nin kadın sporu hakkındaki tutumu nedir ve bu tutum kadınların Modern Olimpiyatlar’a sporcu olarak katılımını nasıl etkilemiştir?*” şeklindeki araştırma sorusuna cevap aranmıştır.

8.1. Coubertin ve Olimpik Hareket

Aristokrat bir ailenin soyundan gelen 1863 doğumlu Coubertin, Fransa-Prusya savaşında alınan *Alsace* ve *Lorraine* yenilgilerinden sonra hüküm süren “rövanş” ikliminde büyümüştür (Sloane, 1920). Başlangıçta askeri bir kariyer düşünen Coubertin, St. Cyr’daki Fransız askeri akademisine bir süre devam etmiş ama asker olmanın kendisine uygun olmadığına karar vererek buradan ayrılmıştır. Daha sonra *École Libre des Sciences Politiques*’te sosyal bilimler derslerine devam etmiştir. 1883’te *Unions de la Paix*’e katılmış ve *La Reforme Sociale* dergisinde yayımlanan birçok makale yazmıştır (Guttmann, 1992).

Coubertin, üst sınıftan bir soylu olmasına rağmen tezat oluşturacak şekilde ve en uysal gruplar olan gençler ve temel hak ve özgürlüklerden mahrum işçi sınıfının belirgin olarak hep yanında olmuştur. Çünkü o, üst sınıf veya soyluların alt sınıflar için koruma, yönlendirme ve ahlaki rehberlik sağlamanın sosyal bilincin bir yükümlülüğü olduğu düşüncesinde olmuştur. Bu yöndeki gayretlerinin başında ne yapmak istediğini çok kesin bir şekilde bildiği için onlardan asla sapmamıştır (Eyquem, 1966). Coubertin, endüstrileşmenin toplum üzerindeki etkileriyle ilgilenmiş, teknolojik ve endüstriyel bilimin ürettiği ahlaki bozukluk dikkatini çekmiştir. Bu nedenle insanların ahlaki gücü bulabilmek için tutunacak herhangi bir dal aradıklarını düşünmüş, çözümün 19. yüzyılın başlarında gerçekleşen Alman ve İsveç cimmastik sistemlerinin gelişimi gibi fiziksel yeniden yapılanmayla olabileceğine inanmıştır (Coubertin, 1966).

Coubertin, Fransa-Prusya savaşındaki yenilginin III. Napolyon’un askeri becerilerinin eksikliğinden değil ortalama Fransız gençliğinin fiziksel olarak yetersiz olmasının bir sonucu olduğunu düşünmüştür (Hill, 1992). Bu nedenle Coubertin

çağdaşlarının pek çoğu gibi, Fransız gençliğinin iyi yetiştirilmesinin dolayısıyla Fransız ulusunu güçlendirmenin yollarını ve yöntemlerini aramıştır. Tarih, edebiyat, eğitim, sosyoloji ve diğer pek çok konuda çalışmasına rağmen dikkatini daha çok eğitime ve özellikle spor pedagojisine vermiş olan Coubertin'in vatanseverlik nazariyesi de spor ve beden eğitimine dayanmıştır. Bu nedendedir ki Coubertin hayatı boyunca eğitim reformu ve sporu yaşamın temel bir etkinliği haline getirme hedeflerinin peşinde koşmuştur (Hill, 1992).

Coubertin, spor pratiğinin erkeğin öncelikle sağlığı için önemli, erkeğin dürüstlüğüne geliştirmek için iyi bir yöntem, karakteri oluşturma ve topluma olumlu katkıda bulunma açısından işlevi olduğuna inanmış, işbirlikçi tutum ve öğrenilen becerileri, demokratik toplumların gelişimi ve işleyişi için gerekli bulmuştur. Coubertin ayrıca sporu; kendini keşfetme ve kontrol etme için önemli bir araç olarak kabul etmiş böylece entelektüel ve ahlaki niteliklerin tohumlarını erkeklere aktarmanın yolu olarak görmüştür (Boulongne, 1999). Bu gerekçelerle spor pedagojisini okul müfredatlarına dâhil etmeye çalışmış ancak geleneksel Fransız eğitim sistemi bu tür bir eğitimi muhtemelen zekâyâ zararlı ve en iyi ihtimalle zaman kaybı olarak değerlendirmiştir (Coubertin, 1966a). Coubertin, amacı temelde vatanseverlik olan ve Fransa'da sayıları hızla artan cimnastik topluluklarını da sürekli olarak sert disiplini öne çıkaran askeri eğitime dayalı programları nedeniyle eleştirmiştir:

“Benim fikrim Fransa'nın tüm eğitim sistemine bulaşan disiplin kültürüyle yok olup gittiği yönündedir. Ergen cumhuriyetimiz ancak gençliği baskı altına alan ve özerklik için hazırlamasına engel olan deli gömleğinden kurtarmayı başarırsak hayatta kalabilir. Bu yüzden Anglo-Sakson sistemine eğilimliyim. Tarihinin bu dönüm noktasında Fransız eğitiminin, bunu sağduyulu yapması şartıyla onlardan öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum (Coubertin, 1931).”

Coubertin, 1870'ten beri büyük ölçüde tecrit edilmiş bir şekilde yaşayan, savaşta mağlup olduğu ülkelere nefret duyan ve intikam arzusuyla yanan Fransa'nın bu şekilde devam edildiğinde herhangi bir kazanımının olmayacağı görüşünü belirtmiştir. Ancak 1890'ların başlarına gelindiğinde bu intikam arzusu yoğunluğunu hiç kaybetmemiş,

milliyetçilik hatta şovenizm Fransa'yı etkisi altına almıştır. Şovenist milliyetçilik kavramı yanında Fransa'nın o dönemde iç reform ve sömürgeci genişleme ile meşgul olması Coubertin'in pedagojik spor hareketini başlatmasını engellemiş ve Coubertin, evrensel spor kavramının benimsenmesi çağrısının henüz kabul edilmeyeceğinin farkına varmıştır (Lucas, 1962). Fransız okullarına sporu yerleştirmek için çalışmalarına devam eden Coubertin, özellikle Ulusal Beden Eğitimi Birliği'nin kurucusu Paschal Grousset'in milliyetçi gerekçelerle muhalefetiyle karşılaşmıştır. Grousset 1888'de, *Le Temps* dergisinde okullarda spor fikrini destekleyen ancak İngiliz oyunlarının" ithalini kınayan ve Fransızların kendi modellerini İngilizlerde değil Antik Çağ'da aramasının daha iyi olacağını belirten bir dizi makale yayınlamıştır (Weber, 1970).

Coubertin, Fransa'da sporu popülerleştirmek için kullanabileceği tek yolun uluslararası spor müsabakaları olduğunu fark etse de bir eğitimci olarak kalmayı tercih etmiştir. O, Fransız genç erkeklerin eksiğinin sağlık veya cesaret değil, dürtü ve tutku olduğunu belirtmiştir (Coubertin, 1929a). Genel bir kural olarak, büyük ulusal sorunların çoğunun eğitimden kaynaklandığını ve sporla bütünleştirilmediği sürece eğitimin hiçbir türünün amacına ulaşamayacağını öne sürmüştür (Coubertin, 1896).

Coubertin sporla ilgili öncü yaklaşımları şahsen incelemek için Almanya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'yı ziyaret etmiştir (Kidd, 1996). Coubertin; Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da, üniversitelerin ve kolejlerin öğrencilerine sunduğu mükemmel tesislerden çok etkilense de (Guttmann, 1992) fiziksel gelişim için Alman beden eğitiminin katı kurallarından muhtemelen daha iyi yollar olduğu sonucuna varmıştır. Coubertin her ne kadar gözlem ve deneyimlerini *Universités Transatlantiques* adlı eserinde coşkuyla yazmış olsa da Fransa'da uygulanmaya değer fikirlere ulaşamamıştır (Kidd, 1996). Bunun üzerine Coubertin arayışlarına spora düşkün bir ülke olan İngiltere'de devam etmiştir (Hoberman, 1995). Coubertin'in İngiliz spor eğitimine olan hayranlığı Thomas Arnold Hughes'un rugby okulu anılarını yazdığı *Tom Brown's School Days* adlı eserinin Fransızca çevirisini okuduğunda artmıştır. Coubertin, Thomas Arnold'a duyduğu hayranlığı şöyle özetler:

“Ülkesinin mevcut refahından ve muazzam genişlemesinden her şeyden daha fazla sorumlu olan modern zamanların en büyük eğitimcisi. Onunla spor, büyük bir devlet okuluna girdi ve değişim yaşadı. Kendi elleriyle şekillendirdiği ilk neslin dünyaya tanıtıldığı günden itibaren Britanya İmparatorluğu yeni bir görünüme kavuştu.” (Coubertin, 1894).

Coubertin, İngiliz gençliğinin sporlarında aksettirilen fiziksel sağlık ve karakter birleşimine hayran kalmış ve 1883’te bu okulu ziyaret ettikten sonra İngilizlerin eğitimde spor yaklaşımının Fransa’yı canlandırmaya yardımcı olacağına tamamen ikna olmuştur (Kidd, 1996). Klasik tarih çalışmaları ve eğitim programlarını karşılaştırarak farklı alanlarda seyahat etmekten edindiği deneyimler ona, spor ve karakterin gençliğin başarılı gelişimi için gerekli olduğunu göstermiştir (Hill, 1992). Coubertin’in enternasyonalizm fikri de İngiltere temasları sırasında Fransız sporunun, spor alanında daha gelişmiş ülkelerle rekabet etme ihtiyacını görmesiyle oluşmuştur (Koulari, 2004). Aslında Coubertin hem vatansever hem de enternasyonalist eğilimler içinde olmuştur. Fransa-Prusya savaşında Fransa’nın yenilgisiyle travma geçiren Coubertin, sporu daha sağlıklı Fransız gençliği için bir formül olarak önerirken bir enternasyonalist olarak sporu dünya barışını güçlendirmek için bir arabulucu olarak kabul etmiştir (Hoberman, 1986).

Coubertin, *L’École Monge* ve *L’École Alsacienne* gibi ilerici okullardan eğitimcilerle yakın çalışarak İngiliz orta öğretiminde baskın bir unsur olan sporun sürekli olarak propagandasını yapmıştır. Ayrıca Coubertin 1890’da arkadaşı Georges St.-Clair ile birlikte en önemlisi *Union des Sociétés Françaises de Sports Athlétiques* olan bir dizi spor birliğini örgütlemiştir. Coubertin tarafından Olimpiyat Oyunları’nı yeniden canlandırmak için bir “üs” olarak kullanılan birlik, yaklaşık 7.000 katılımcıdan oluşan bir topluluk haline gelmiştir. Tüm bu gelişmeler onu Antik Olimpiyat Oyunları’nın yeniden canlandırılmasının yakın olduğuna inandırmıştır (Hill, 1992).

Coubertin, Antik Olimpiyat Oyunları’nı yeniden canlandırma düşüncesini sporun genç nesillerin fiziksel, ahlaki ve entelektüel gelişimi için bir araç olarak hizmet edeceği “genel bir yeniden canlanma” çerçevesinde tasarlamış ve bu düşüncüyü 1906 ile 1918 yılları arasında kademeli olarak olgunlaştırmıştır (Koulari, 2004). Bu bağlamda

Coubertin'in Olimpiyat Oyunları'nın döngüsünü yenilemek istemesindeki amaç ne kalabalıkları eğlendirmek ne de sporu, sporun hatırına tasarlamak olmuştur. Olimpiyat Oyunları'nı, örgütlü spor aracılığıyla sağlam iradenin yetiştirilmesi için bir "bahçe" olarak görmüştür (Coubertin, 1929b). Olimpiyat Oyunları'nın periyodik kutlamalarıyla ilgili "felsefi ve dini doktrini" tanımlamak için "Olimpizm" terimini ortaya atan Coubertin öncelikle Olimpizmin sembolik dili olan sporcu yeminini, geçit törenini, Olimpik evrenselciliği ve barışseverliği yansıtan Olimpiyat bayrağını da bu dönemde tasarlamıştır (Koulari, 2004).

Olimpiyat Oyunları "insan baharının dört yılda bir kutlanmasıdır" şeklindeki ünlü sözüyle düşüncesinin özünü ortaya koyan Coubertin *Address from Olympia to the Youth of the World* başlıklı yazısında şöyle seslenir:

"Arkadaşlarım ve ben Olimpiyat Oyunlarını bir müze ya da sinema için uygun bir nesne olsun diye size geri getirmeye çalışmadık; ne de ticari veya seçim çıkarlarının onlara el koyması dileğimiz değil. Yirmi beş asırlık bir kurumu canlandırmaktaki amacımız, büyük atalarımızın tasarladığı gibi, 'sporunun dininin' yeni ustaları olmanız gerektiği idi." (Coubertin, 1927).

Coubertin 1906'daki *Opening Address to The Conference of Arts, Letters and Sports* başlıklı bir başka yazısında "sporunun dini" ile ne demek istediğini öncelikle açıklayarak dini töre ile etik katılımı birbirinden ayırmıştır.

"... Burada özel bir anlamı olan 'din' terimini açıklamalıyım. Antik sporunun gerçek dini, Zeus sunağı önünde kutsal bir adamadan ibaret değildi; (öyle olsa) bu sadece geleneksel bir iyi niyet gösterisi olurdu. Bu, bir şeref yemini etmek ve her şeyden önce ona katı bir şekilde sadık kalmaya çalışmak anlamındaydı. Oyunlara katılan bir kişi (sporcu), bu tür erdemlerin ilerlemesi ve uygulanmasıyla bir şekilde arınmalıdır. Böylece ahlaki güzellik ve fiziksel kültürün derin kapsamı ortaya çıktı." (Coubertin, 1906a).

Coubertin sporun en önemli yanının "dini bir duygu" olduğunu belirtmiş ve 1935'te bu dini duyguyu şöyle açıklamıştır:

“Antik ve modern Olimpizmin benzer olan ilk temel özelliği bir “din” olmasıdır. Bu nedenle, yenilenen Olimpizm etrafında, mevcut çağı farklı kılan enternasyonalizm ve demokrasi tarafından dönüştürülen ve genişletilen ama yine de kaslarının zaferi için hırslı genç Yunanları Zeus sunaklarının ayaklarına götürenle aynı dini duyguyu yeniden yaratmakta en başından beri haklı olduğumu düşünüyorum (Coubertin, 1935).

Yukarıdaki alıntıda Coubertin, dinin kendisinden ziyade dini duygu veya duyarlılığın olimpizm açısından önemli olduğuna ve sporun ahlaki değerine vurgulamaya çalışmıştır. Roesch (1979), Coubertin’in olimpizm için bilinçli olarak sarf ettiği “sözde kült” ifadelerin olimpizmi veya sporu bir din olarak tanımlamadığını belirtmiştir. Bu bağlamda bireysel sporcu; dini, mezhebi veya ülküsü ne olursa olsun dini inancına göre yaşar ve hareket eder, olimpizm bunun yerine alamaz. Aslında Coubertin olimpizmin büsbütün seküler olan özgürlük, adalet, dostluk ve barış gibi değerlerini zaten tanımlamış ve bu değerlerde ısrarcı olmuştur (Coubertin, 1906a; 1910a). Coubertin, Olimpiyat Oyunları’nı diğer büyük spor organizasyonlarından ayrı tutmuş ve oyunlara farklı bir anlam atfetmiştir:

“Olimpiyat bir ciddiyet ve bir tören gerektirir. Eskiden var olan ve neredeyse hiç değişmeden aktarılabilen bir tane var. Bu yemindir. Oyunların açılışından önce yarışmacı olarak kabul edilen sporcular Zeus tapınağına gittiler ve Oyunların kurallarına her açıdan uyacaklarına söz verdiler. Kendilerini lekesiz ve stadyumda görünmeye değer ilan ettiler (Coubertin, 1910a).

Coubertin tarafından yazılan Olimpiyat yemin metni, ilk kez 1912 Stockholm Olimpiyatları’nda eskrim dalında Olimpiyat yarışmacısı olan ve daha sonra Belçika Olimpiyat Komitesi Başkanlığı yapan Victor Boin tarafından 1920 yılında Antwerp’te okunmuştur:

“Olimpiyat Oyunlarında adil rekabete sadık kalarak, onları yöneten kurallara saygı duyarak ve ülkemizin onuru ve sporun şanı için gerçek sportmenlik ruhuyla katılmayı arzulayarak yer alacağımıza yemin ederiz.”

Coubertin'e (1929a) göre, modern yemin anlayışı ancak bu kavramın arınma ve kutsallaştırma gibi dini fikirlerden kaynaklandığını algılasak genişler. Nitekim Coubertin (1910a), bunun Oyunların ahlaki başarısı ve sporun ahlaki eğitim amacına hizmet etmesi için gerekli bir koşul olduğunu düşünüyordu:

“Ahlaki nitelik, antik çağda dini gerekliliklerle bağlantılı olarak var olmuştur. Zamanımızda kendisini yeniden ortaya koyacağına inanıyoruz. Olimpiyatlar, katılımcıları arındırarak ve böylesine olağanüstü bir etkinliğe layık gerçek seçkinler yaratan bir akım olarak büyüyecektir.”

Coubertin'in bir meslektaşı olan Carl Diem (Diem, 1967), Coubertin'in bu Olimpiyat yeminini üzerinde çok kafa yorarak ve birçok eleştiriye karşın ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bunun amacının Olimpiyat yarışmasının gençliğin en kutsal duygularından ortaya çıktığını ve gençleri harekete geçiren en onurlu duygulara adanmışlıkla ve en yüksek ahlaki ciddiyetle yürütüleceğini bildirmek olduğunu söylemiştir.

Coubertin, yarışmacıların oyunların ahlaki taahhütlerini yerine getireceklerine ve sorumluluklarını üstleneneceklerine yönelik yeminin bir ciddiyet sağladığı, Olimpiyatlarda ritüel, tören ve sembolizmin bir tür ağırbaşlılık ve dindarlık oluşturmak rolü oynadığını düşünmüştür:

“Antik ve modern Olimpizmin ilk temel özelliği din olabilmesidir. Antik çağ sporcusu, bir heykeltıraş olarak egzersizle vücudunu yontarak tanrıları onurlandırıyor. Modern sporcu da aynı şekilde ülkesini, soyunu, bayrağını yüceltiyor...” (Coubertin, 1935).

Yemin metni, 1920'den 1960'a kadar yukarıdaki şekliyle kalmıştır. Zaman içinde spor müsabakalarının değişen doğasını yansıtacak şekilde değiştirilmiştir. 1972'den sonra Oyunların açılış töreninde bir hakem ve antrenör de sporcuyla birlikte yemin etmiştir. İlk kez 2000 yılında Sidney'de yeminde dopingle ilgili atıfta bulunulmuştur. Pyeong Chang 2018 Kış Olimpiyatları'ndan bu yana tören sırasında zaman kazanmak için sporcuların, görevlilerin ve antrenörlerin yeminleri bir araya getirilmiş, her temsilci kendi temsil ettiği

grup için “tüm sporcular adına,” “tüm hakemler adına” ve “tüm antrenörler ve görevliler adına” diyerek yeminlerine başlamışlardır. Yemin metninin son hali şu şekildedir:

“Bu Olimpiyat Oyunlarında; kurallara ve fair-play ruhuna saygı duyarak ve uyarak katılmaya söz veriyoruz. Hepimiz kendimizi doping ve hile yapmadan spor yapmaya adadık. Bunu; sporun zaferi ve takımlarımızın onuru için ve Olimpizmin Temel İlkelerine saygıyla yaparız.”

Olimpiyat yemin töreni katılan her bir sporcunun kişisel taahhüdünü içermiştir. Madalya törenleri ise başarılarından dolayı kazananları halkın önünde kürsüye çıkararak hem onları hem de bayrak ve marşlarını dünyaya sergileyerek ülkelerini onurlandırır. Bu iki tören ve meşale taşıma geleneği Antik Dönem’lere kadar uzanır.

Olimpiya’daki kutsal Altis’te güneş ışınlarının tutuşturduğu Olimpiyat ateşini 1936’da Berlin’e götürme fikrinde olan Diem şu ifadeleri kullanmıştır:

“... Oyunların sembolizmine bir katkı olarak değerlendirilmelidir. Olimpiya’da Hestia’nın¹² sunağında ebedi bir ateşin korunduğu ve onu sürekli yenileme ayrıcalığının stadyum yarışının galibine düştüğü antik dönemlerle bir bağlantı oluşturur. Bu şekilde sembollere önem veren Yunanlar, gençliğin atalarının kuvvetini ve ruhunu devralması ve onları gelecek nesillere aktarması gerektiği fikrini ifade ettiler.” (Diem, 1967).

Toohey ve Veal (2000), Coubertin’i Modern Olimpiyat Oyunları’nın itici gücü ve tasarımcısı olarak kabul etmenin abartı olmayacağını belirtmiştir. Onun fikirlerinin çoğu Antik Yunan’a ve Yunanların demokrasiyi, onun değerlerini ve ilkelerini nasıl tanımladıklarına dayanmıştır (Hill, 1992). Yunan uygulamaları ile 19. yüzyıl İngiliz spor düşüncesinin sentezinden doğan, enternasyonalizm ve barışa odaklanan Olimpizm ülküsü, Olimpiyat Oyunları’nın yeniden canlandırılması için Coubertin’e ilham vermiştir (Toohey ve Veal, 2000).

¹² Yunan mitolojisinde ocak tanrısıdır. Simgesi ateştir. Her şehirde onun adına yanan kutsal bir ateş bulunmaktadır ve sönmesine izin verilmez.

Coubertin'in Olimpizmi, "soylu bir erkeğin" değerler sistemine ve "sporunun dininde (religio athletae)" bulunan etik niteliklere atıfta bulunması yanında Olimpik eğitimi de içine almıştır. Ona göre Olimpizmin bir felsefi ve eğitici yönü vardır (Parry, (2007). Olimpizm bir taraftan manevi ve ahlaki bir duruştur, diğer taraftan içerisinde "daha yüce bir hayat ülküsüne ulaşmayı ve mükemmellik arayışını, şövalyeliğin ahlaki niteliklerini ve güzelliği kutsayan bir estetiği barındıran "sporunun dinidir" (Coubertin, 2000).

8.2. Modern Olimpiyatlarda Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

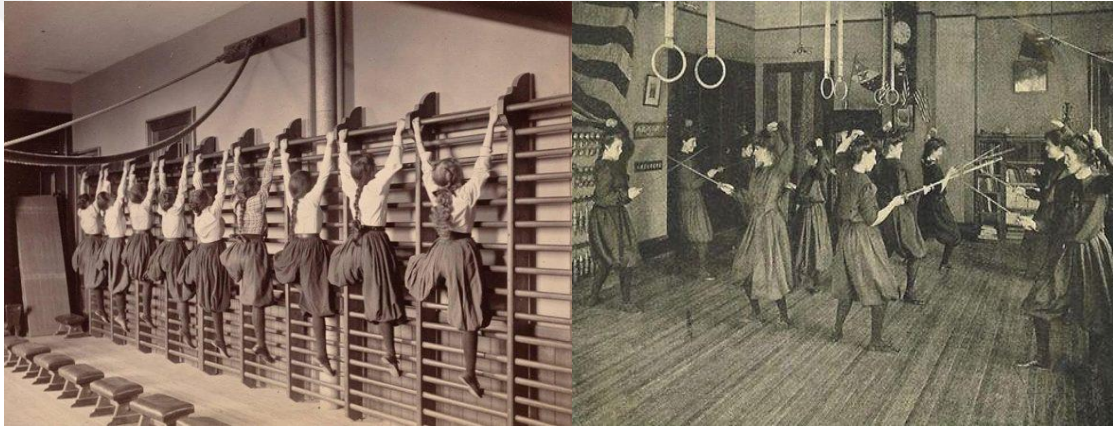
Coubertin'in olimpiyat hareketine en büyük katkısı elbette olimpizm felsefesine dayanan Modern Olimpiyat Oyunları'dır. Onun büyük ideallerine rağmen olimpizm birçok eleştiriye maruz kalmıştır (Hoberman, 1986; Simson ve Jennings, 1991; Hill, 1992). Milliyetçiliğin yükselişi, birbirini izleyen boykotlarla spora siyasetin karışması, sporun ticarileşmesi, sporcuların profesyonelleşmesi ve aynı zamanda olimpiyat arenasında ırk, cinsiyet ve etnisiteye karşı ayrımcılık, olimpizm ideolojisine yönelik önemli sorun ve eleştirilerden bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ideolojinin tartışmaya açık yanlarından biri de toplumsal cinsiyet ayrımcılığıdır.

Coubertin'in olimpizm ideali içinde kadın sporuna bakış açısı tartışmaya açık bir bahis olarak hep canlı kalmıştır. Hatta konu fizyoloji, antropoloji ve pedagoji gibi alanlardan siyaset ve medya alanlarına taşınmıştır. Boulongne (2000); Coubertin'in çalışmalarının yeterince bilinmemesi, feminist birlikler ve radikal siyasi grupların eylemleri, üniversite düzeyinde Olimpik histografyanın yeterli olmaması ve bunlara ilaveten tarihsel ve kültürel bağlamlarından çıkarılarak çarpıtılmış sözel aktarımların her türlü argümanın gelişimini körükleyen günlük bir dilin yayılmasını teşvik etmesi gibi nedenlerin Coubertin'in düşüncelerinin anlaşılmasının gerekçeleri olduğunu ileri sürmüştür. Diğer taraftan Clastres (2008), Coubertin'in Olimpizminin "kültürlü ve seçkin bir erkekçilik" ve "cumhuriyetçi bir beyefendilik" olduğunu belirtmiştir.

Coubertin'in kadınların spora katılımlarına ilişkin bakış açısını toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bağlamında anlamının en tarafsız ve doğru yolu; onun söylemlerini, uygulamalarını ve bunlara karşı olan görüşleri hep birlikte ele alarak çözümlemektir.

Coubertin 1889’da Birleşik Devletler’e yaptığı seyahatlerle ilgili raporunda, kolejlerde kadınlara verilen beden eğitimiyle ilgili olarak şunları kaydetmiştir:

“Amerikalılar, kadınların da fiziksel egzersiz yapma hakkı olduğunu düşünüyorlar. Ve neden olmasın? Kadınlar da dışarıda doğal hareketlere erkekler kadar ihtiyaç duyar. Berkeley okulunda erkeklerinkinden farklı aletlere sahip bir spor salonu kadınlara tahsis edilmiştir... Öte yandan Wellesley’de kadın öğrenciler binicilik, kürek, yüzme ve tenis sporlarına katılıyor ve bundan büyük zevk alıyor gibi görünüyorlar.” (Eyquem, 1966).

Res. 25: Solda Boston Charleston Lisesi, 1897, beden eğitimi dersinde İsveç merdivenine tırmanan kızlar, sağda New York Bennet Kız Okulunda iyi donanımlı bir beden eğitimi sınıfı. <https://elizabethcunce.com/2021/03/01/myrtlemondays-sports-for-victorian-girls/>, 03.01.2022.

Coubertin’in yukardaki ifadelerinden ilk bakışta, kadınların fiziksel egzersize katılımlarında bir sakınca görmediği ve bundan bir endişe duymadığı sonucuna varılabilir. Coubertin, kadınsı çekiciliğe ve güzelliğe duyarlı olduğu için kadınların fiziksel aktivite ihtiyacını göz ardı etmemiştir ancak belli sınırlar içinde ve erkeklerinkinden farklı olması gerektiği düşüncesi yine bu ifadelerinden anlaşılmaktadır.

1900’de Paris’te yapılan feminizmle konulu bir kongreye katılan ve aynı zamanda Olimpiyat Oyunları’nı da izleyen insan bilimleri öğrencisi Pierre Laborde tarafından bir arkadaşına yazılan mektup, Coubertin’in kadınlara, geleneklere, Fransa’daki kadın ve hukuka ilişkin tutumuna ve o dönemde feminist hareketlerin kadın sporuna etkisine ilişkin olarak güzel bir örnektir:

“Kendinizi hazırlayın dostum. Sporcu kadınlarımız beyaz, zarıf, güzel giyinmişlerdi ve ellerinde tuttıkları raket sadece topu okşamakla kalmıyordu. Şevkleri ve dayanıklılıkları beni şaşırttı. Kadınların stadyuma girişi bana düşünecek çok şey verdi. Feminist kongre, sayısız olaya sahne olmasına rağmen anlamsız değildi. Baron de Coubertin’in bu konuda yazdıklarını onaylıyorum. Fransızlar; kalıtım yoluyla, eğilimleriyle ve zevkleriyle, iki cinsiyetin görünürdeki eşitliği fikrine karşı çıkıyorlar. Gerçek eşitlik ilkesini, kendisini çok gürültülü göstermediği ve kökleşmiş gelenekleri sarsmadığı sürece kabul edeceklerdir. Bu durumda hareket, kadınlarla ilgili eski bir mevzuatın revize edilmesine neden olarak ülke için çok yararlı olabilir. Bugün Napolyon yasaları kadınları hala kesinlikle mantıksız olan bir vesayet altına sokmaktadır; istihdam edilmek istedikleri bazı kariyerler onlara kapalıdır. Kısacası neden sporcu kadın olmasın?” (Eyquem, 1966).

Coubertin 1902’de yaptığı aşağıdaki açıklama feminist hareketlerin çoktan başladığının farkında olduğu anlaşılmıştır. Öyle görünüyor ki o henüz böyle bir hareketi destekleyip desteklemeyeceğine karar vermemiştir. Feminist hareketin kadınları erkeklerle eşit hale getirmesi fikrine muhalefet etmemekle birlikte insan eşitliği ilkelerinin köklü geleneklerinin ortadan kalkmasına ve kadının kendisine verilen rolün dışına çıkmasına karşı olmuştur.

“Kadınlar, erkeklerin alışık olduğu hemen hemen tüm işlerde eşit olduklarını muhtemelen kanıtladılar. Ancak bunu yaparken, varoluşlarının gerekli koşullarına sadık kaldıklarını ve doğa kanunlarına itaat ettiklerini kanıtlayamadılar.” (Coubertin, 1902).

Kadınların zamanla spora katılıma daha fazla ilgi duymaya başlaması ve kadınların özgürleşme hareketinin daha azimli bir karaktere bürünmesi, Coubertin’in tavırlarını sertleştirmesine neden olmuştur. *Olympic Review* dergisinde farklı spor alanlarında kadınları eleştiren ve alay eden makaleler daha sık yer almaya başlamıştır. Bu derginin editörlüğünü Coubertin’in yaptığı ve makalelerin çoğunu bizzat kendisinin yazdığı daha önce ifade edilmiştir. “Kar Sporları” üzerine yazdığı makalede kadınları ayıplayan ve küçümseyen tarzı özellikle dikkate şayandır:

“Bunlar iyi sporlar, bazı kadınlar ellerini atmaya çalışsalar da erkek sporları olarak sınıflandırılabilirler; bu adı kesinlikle hak ediyorlar. Bir çocuğun oyuncağı olarak kalan kızak söz konusu olduğunda ise oldukça farklı bir mesele... Ayrıca, bizim bakış açımıza göre söylersek, kış İsviçre’inde insan gözünün seyredebileceği en estetik olmayan görüntüyü ortaya koymaya katkıda bulundular (kadınlar), bu manzara aziz atalarımızın, Yunan sporcuların öfkeden kesinlikle bayılacakları bir manzara. Bir kızak zaten kendi içinde yeterince çirkin bir nesnedir, tıpkı zarif olmayan bir tabure gibi... Etekleri kaldırılmış bir bayanı bu pozisyonda kayarken, elinde tuttuğu ve kızığı yönlendirmesine yardımcı olan iki küçük sivri uçlu sopayla pisti tırmaladığını görmek gözler için gerçek bir suçtur. Daha çirkin bir şey hayal edilemezdi. Bu çirkinlik bazen ahlaksızlığa bile dönüşüyor...” (Coubertin, 1908a).

1969 yılında UOK üyesi ve genel direktörü olan Monique Berlioux, Coubertin’in sporda kadına yönelik tutumunu açıklarken “Coubertin’in, kadınların genel olarak spora katılımlarından değil belirli sporlara olan sevgisinden korktuğunu, bunun nedeninin de muhtemelen onun estetik duygusunun, ‘hafif giyimli,’ yorucu egzersizler yapan terle kaplanmış kadınların görüntüsü karşısında utanç duymasından kaynaklandığını” belirtmiştir (Berlioux, 1966). Bu açıklama Coubertin’in “Sporcular bacaklarını veya göğüslerini göstermekten korkarlarsa, kalabalığın insan güzelliğine saygı duyması için ilham vermeyi kim başaracak?” ifadeleriyle tam bir tezat oluşturmuştur (Coubertin, 1906b). Elbette Coubertin burada “gerçek” sporcular ve insan güzelliğinin “gerçek” temsilcileri olan erkek sporculardan söz etmiştir. Erkeklerin vücutlarını sergilemelerine tam destek verirken kadınların spor esnasında vücutlarının herhangi bir bölümünü göstermesini ahlaksızlık olarak kabul eden Coubertin’in çifte standardını açıkça ortaya koymuştur. Coubertin insan güzelliğini, toplum içinde gösterilecek kadar sağlıklı ve sergilenmeye değer erkek güzelliği ve dekoratif bir nesne gibi pasif bir şekilde özenle örtülürse takdir edilen kadın güzelliği olarak iki sınıfa ayırmıştır.

Havacılık 1900’lü yılların başında kadınlar arasında çok ilgi çeken bir spor dalı olmaya başlamıştır. Coubertin bir makalesinde bu konuda da eleştirilerini ve karşı çıkışlarını sürdürmüştür:

“Ancak bu spora kadınlar kabul edilmemelidir. Kadınların at yarışlarına katılmasına izin veriyor muyuz? Kadın jokeyler ortaya çıkarsa, onların kafataslarını kırmalarını seyirci stantlarından sakince izler miyiz? Kadın takımlarının polo veya futbol şampiyonaları için yarışmasına izin verir miyiz? Vermeyiz değil mi? Seyircilerin, gözlerinin önünde parçalanmış bir kadının cesedini görme riskine maruz kalmaları uygun değildir.”

Bu sözlerin devamında erkek havacılık sporcuları Coubertin tarafından övülmüştür:

“Aksine, tehlikeyle bu ani temas nedeniyle heyecanlanmış görünüyordı, kazayı ve onun korkunç sonuçlarını görmek, enerjilerini kamçılama etkisine sahipti. Erkekler işte böyledir.” (Coubertin, 1910b).

Coubertin başka bir makalesinde, kadınların bu faaliyetlere katılımını yasaklayan kamu kanunları önermiştir. Kadınların balonla uçarak kahramanlık sergilemesinde bir amaç görmemiştir. Ona göre böyle bir faaliyet için gerekli nitelikler erkeklerde takdire şayandır ama kadınlarda nahoştur. Ayrıca Coubertin, havacılığa ayıracak yeterli zamanı olan kadınların evde yapacaklarına yeterli zamanı olmayacağını ileri sürmüştür (Leigh, 1974). Coubertin kadınların sadece havacılık sporlarına katılmasına itiraz etmekle kalmamış aynı zamanda binicilik sporunu da onlara uygun görmemiştir. Coubertin bu itirazını popüler bir kadın binici olmaması, biniciliğin zarif bir kadın için ancak serbest zaman etkinliği olabileceği ve kadınlar açısından olumsuz fizyolojik etkileri olduğu gibi gerekçelere dayandırarak sağduyulu ve bilgili ebeveynlerin bunu asla kabul etmemeleri gerektiğini belirtmiştir (Coubertin, 1913). Coubertin ayrıca kadınların eskrim platformuna ait olmadığı gerekçesiyle kadınlar arasında eskrim yarışmaları fikrini de reddetmiştir. Ona göre:

“Erkek eskrim yoluyla savaşmayı öğrenir. Silahsız bir erkek tam değildir, erkeklik silahlarla kutsanarak tamamlanır. Eskrim; gerektirdiği hareket türü, pozisyon ve sinir gerginliği nedeniyle kadın sağlığına uygun değildir. Kadınların fiziksel olarak çok zorlayıcı olmayan savunma tekniklerini öğrenmesinde sakınca kendilerini savunmaları

uygundur ama bir kadına ‘bir erkek gibi dövüşmeyi’ öğretmenin ahlaki ya da fiziksel bir gerekçesi yoktur.” (Coubertin, 1911).

Coubertin, *Ode to Sport* adlı yazısında, sporcu erkek çocuğa verilen önemi şöyle tasvir etmiştir:

“Ey Spor, Sen Bereketsin! Daha mükemmel bir ırka doğru düz ve asil yollara yönelirsin, hastalık tohumlarını havaya uçurursun ve onun gerekli sağlamlığını tehdit eden kusurları düzeltirsin. Ve sporcunun canlı ve sağlam oğullarının onu arenada takip etmeleri ve sırayla mutluluk veren defneler getirmeleri için büyümelerini görme arzusunu hızlandırırısın” (Coubertin, 1912a).

Sınıfçılık, cinsiyetçilik ve ırkçılık 19. yüzyıl Avrupa’sının örgütleri ve sosyal yapılarıyla bağlantılı olarak gelişmiştir. “Ayrı alanlar” düşüncesinin baskın olduğu bu sosyal ortamda kadınların rolü ev meseleleriyle sınırlıyken erkekler kamu işleriyle ilgilenmiştir. Coubertin’in spor kültürü bu yapıdan etkilenmiş dolayısıyla döneminin erkek fiziğine ve sosyalliğine imtiyaz tanıyan cinsiyetçi ön yargılarını tam olarak paylaşmıştır. Coubertin, kadınların Olimpiyat Oyunları’na katılmasına izin verme olasılığına karşı olduğunu da açıkça ifade etmekte hiçbir zaman tereddüt etmemiştir:

Kadınların Olimpiyat Oyunlarına katılmasına izin verme sorunu çözüme kavuşturulmadı. Cevap, antik çağda buna izin verilmediği için olumsuz olamayacağı gibi kadın yarışmacıların 1908 ve 1912’de yüzme ve tenise kabul edilmesinden dolayı olumlu olamaz. Dolayısıyla tartışmanın sona ermediği aşikârdır. Çok hızlı bir karara varılamaması ve bu konunun uzamış olması güzel. Olimpiyatlara son halini verecek olan Paris kongresinde oldukça doğal bir şekilde çözülecektir. Hangi yöne gidecek? Ben bir kâhin değilim ama kendi adıma oylama öncesi taraf olmaktan korkmuyorum. Olimpiyat Oyunlarının erkeklere ayrılması gerektiğini düşünüyorum (Coubertin, 1912b).

Coubertin oyunların erkeklere özel olmasını aşağıdaki pasajda bazı gerekçelerle açıklamaya çalışmıştır.

“Bir kapı ya açık ya da kapalı olmalıdır. Kadınların tüm Olimpiyat etkinliklerine girmesine izin verebilir miyiz? Hayır? Öyleyse neden diğerleri kapalıyken bazı sporlar onlara açık olsun? Her şeyden önce, izin verilen ve verilmeyen olaylar arasına engel

koymak için hangi prensip kullanılabilir? Sadece kadın tenisçiler ve yüzücüler yok. Kadın eskrimciler, kadın biniciler ve Amerika’da kadın kürekçiler var. Gelecekte kadın koşucular hatta kadın futbolcular olacak mı? Kadınların yaptığı bu tür sporlar, Olimpiyat için bir araya gelen kalabalıklar önünde tavsiye edilecek bir manzara oluşturur mu? Böyle bir iddiada bulunulabileceğini sanmıyorum. Ancak başka bir neden daha var. Yarışmanın bireyler veya takımlar arasında olup olmadığına bakılmaksızın kadınlar için ayrı etkinlikler mi yapılır...? ...çünkü cinsiyetler arası eşitlik dogması genişleme eğilimindedir. ...Şu anda tenis ve yüzme dışında bu tür (kadın) kulüpler yok denecek kadar az.” (Coubertin, 1912b).

Ona göre; oyunlar sırasında kadınlar için ayrı spor örgütlerinin kurulması, ayrı etkinliklerin sahnelenmesi ihtiyacı nedeniyle oluşacak organizasyon sorunları, halka açık spor müsabakalarında birbirleriyle rekabet eden kadınları izlemenin uygunsuzluğu ve kadınların üst seviyede rekabete dayalı olimpiyat ortamında rekor kırma aciziyetine neden olan sınırlı fiziksel yetenekleri, kadınların oyunlara katılmaması başat nedenlerdir.

Oyunlar sadece erkek sporculara özel hale getirilmeye çalışılmasına, ilginin tamamen erkek sporculara yöneltilmesine ve kadınların katılımları olabildiğince zorlaştırılmasına rağmen Charlotte Cooper 1900 Paris Olimpiyat Oyunları’nda ilk kadın modern Olimpiyat şampiyonu olmuştur. Bu Oyunlarda 1318 erkek ve sadece 19 kadın yer almıştır (kadın sporcu sayısı 1904 St. Louis Oyunları’nda sekize düşürülmüştür). Bu kadınların hepsi, sosyal olarak kabul edilebilir sporlara katılım sağlamak için gerekli sermaye ve serbest zamana sahip olan ayrıcalıklı geçmişleri olan kadınlar arasından çıkmıştır. Okçuluk, daha sonra golf ve tenis bu seçkin kadınların en popüler sporları olmuştur (Guttmann, 1992; Toohey ve Veal, 2000). UOK, kadınların Olimpiyatlara katılımını 1912 yılında yasaklamış, kadınlar oyunların birkaç resmi olmayan etkinliğinde performans sergilemişlerdir (Hargreaves, 1994).

Coubertin, I. Dünya Savaşı’ndan hemen sonra 1918’de dünya barışı ve savaş sonrası toplumun yeniden yapılanması konusunda Lozan Yunan Liberal Kulübü’nde yaptığı bir konuşmada, kadınlar için eşitlik konusunda kesinlikle zamanının ilerisinde bir

akılcı yaklaşıma sahip olmadığını ve insan ırkının yarısının eşitliğini inkâr ettiğini şu ifadelerle yansıtmıştır:

“Komünizmin ütopyasına kapılmayalım. Eşitlik, ailenin eşiğinde durdurulmalıdır. Çünkü erkekler (eşitliğin) asla evlerine girmesine veya aile işlerine karışmasına izin vermeyecektir. Yakın sosyal ilişkiler kalıtım, gelenek ve günlük alışkanlıklar tarafından yönetilir.” (Coubertin, 1918).

Sporu, eşitsizliklerin giremediği demokrasinin temel bir hücresi ve bu anlamda sınıfların dengeleyicisi olarak niteleyen Coubertin, sosyal barış adına işçi sınıfı da dâhil olmak üzere “her spor herkes için” sloganını ortaya atmıştır (Coubertin, 1919a). Spor tüm kötü içgüdülere karşı duran, hastalıklara panzehir olan, fiziksel ve ahlaki sağlığın ve temizliğin garantisi bir unsur olarak kabul etmiştir. Coubertin, en mütevazı vatandaşlardan biri olarak nitelendirildiği kadının; fiziksel aktiviteden elde edilecek neşeyi, canlılığı, sakinliği ve saflığı hak ettiğini, sosyal reform açısından sporun erkekler için büyük bir rolü varken kadınlar için neden bir kötülük olarak görüldüğünü ifade ederken (Coubertin, 1919b) düşüncelerindeki çelişkiyi açıkça dile getirmiştir.

Coubertin, kadınların örgütlü sporunu oyunlara dâhil etmek istemediğini ve bu nedenle ortaya çıkabilecek yapısal ve bürokratik sorunları abartılı bir şekilde dile getirmiştir. Onu derinden endişelendiren bir diğer konu, halka açık yarışmalar yoluyla kadın fizikselliğinin teşhir edilmesi olmuştur:

“Erkekler arasındaki yarışmaların daha seyrek olmasını istesem de geleneğin devam etmesi konusunda kesinlikle ısrar ediyorum. Spor rekabetinin bu şekli, tüm riskleri ve sonuçlarıyla birlikte spor eğitiminde hayati önem taşır. Dişi bir unsur ekleyin olay korkunç bir hal alır. Amsterdam deneyimi, kadınların Olimpiyat Oyunlarına girmesine izin verme konusundaki muhalefetimi haklı çıkardı. Genel olarak bakıldığında dokuzuncu Olimpiyatlarda gerçekleşen kadın etkinliklerinin tekrar edilmesine şu ana kadar olan tepkiler olumsuzdur. Bazı kadınlar futbol (oynamak) ya da boks (yapmak) istiyorlarsa müsabakaların seyircisiz olması şartıyla onlara müsaade edelim. Çünkü bu tür müsabakalara akın eden seyirciler bir sporu izlemek için orada değiller (Coubertin, 1928).

“Kişisel olarak kadınların halka açık yarışmalara katılmasını onaylamıyorum, bu da kadınların çok sayıda spora girmemesi gerektiği anlamına gelmiyor, sadece ilgi odağı olma peşinde koşmamalılar! Olimpiyat Oyunlarında, eski zamanların turnuvalarında olduğu gibi, onların özel rolü şampiyonları taçlandırmak olmalıdır”(Coubertin, 1935).

Coubertin muhtemelen Orta Çağ şövalyelik kavramının çağdaş görünümünden etkilenmiştir. Yazılarından birinde antik spor kurumunu canlandırmaya çalışan Dr. Brookes’u Antik Çağ’ın yiğitliğini bilmemekle bu nedenle Orta Çağ’ın bazı şövalye geleneklerini ön plana çıkarmakla itham etmiştir (Coubertin, 1890). Başka bir yazısında, antik ideal ile şövalyelik geleneklerinin birleşiminin sağlıklı ve tatmin edici tek unsur olduğunu ve kendi gücüyle kendisini kamuoyuna dayatacağını ifade etmiştir (Coubertin, 1912b).

Spor, Viktorya Dönemi’ne ait kıyafet yönetmeliği ve beden kültürünün sosyal kısıtlamaları açısından kadınlar için kültürel özgürlük sunmuştur (Roche, 2000). Ancak kadınların hayatının birçok alanında daha fazla özgürlüğe sahip oldukları I. Dünya Savaşı’ndan sonra bile sporda erişim ve fırsat eşitliği reddedilmiştir (Birrell ve Cole, 1994). Kültürel anlamda kadınlar için uygun olan davranışa göre kadın sporculardan davranış ve kıyafet standartlarını belirleyen alçakgönüllülük, ağırbaşlılık ve ahlak ilkelerini göstermeleri toplumca talep edilmiştir (Toohey ve Veal, 2000). Toplumsal yapıdan muhtemelen etkilenmiş olan Coubertin, kadınlar için kamusal rekabetin uygunsuz olduğuna inanırken kadınların olağanüstü başarılarından dolayı erkek sporculara minnettarlıklarını göstermelerinin daha doğru olduğu düşüncesine sahip olmuştur.

“Kadınlara açık olduğu bildirilen sporlarda erkek yarışmalarının yanına kadın yarışmalarının, ünlü erkek Olimpiyatları yanına küçük bir kadın Olimpiyatının eklenmesi gibi bir başka olasılık daha var. Bunun çekiciliği nedir? Organizatörler zaten fazla çalışıyor, son tarihler zaten çok yakın, konaklama ve sıralamadan kaynaklanan sorunlar zaten çok, maliyetler zaten aşırı ve tüm bunların ikiye katlanması gerekiyor! Kim tüm bunları üstlenmek ister? Bizim görüşümüze göre, bu kadınsı yarı Olimpiyat mantıksızdır, biçimsizdir, ilgi çekici değildir ve eklemek için tereddüt etmiyorum, uygunsuzdur.

Uygulamaya koymaya çalıştığımız ve denemeye devam etmemiz gerektiğine inandığım Olimpiyat Oyunları kavramıyla uyumlu değildir... Enternasyonalizme dayanan erkek sporunun sanatsal bir ortamda kadınların alkışlarıyla periyodik olarak yüceltilmesi...” (Coubertin, 1912b).

Bu alıntı, Coubertin’in kadınların spora katılımına neden karşı çıktığı hususunda başka bir gerekçe ortaya koymuştur. Coubertin’e göre kadınların fiziksel yetenekleri fiziksel egzersizlerle sınırlı olduğundan rekabetçi sporda başarılı bir performans sergileyemezler. Olimpiyat Oyunları bir fiziksel egzersiz gösterisi değildir. Oyunların amacı rekorları geliştirmek veya en azından korumaktır. Olimpizmin herhangi bir biçiminin varlığının temel nedeni, UOK’nin *citius, altius, fortius*: daha hızlı, daha yüksek, daha güçlü şeklindeki sloganıdır. Kadınların spor tutkularının ne olduğu fark etmez. Kadınlar koşu, eskrim, binicilik vb. sporlarda erkeklerden üstün olduklarını iddia edemezler. Burada cinsiyetlerin kuramsal eşitliği ilkesini devreye sokmanın amaçsız bir gösteriye izin vermekten başka bir anlam veya etkisi yoktur (Coubertin, 1912b).

19. yüzyılda kadın sporunda yorucu rekabetten ziyade zarif hareket vurgulanmış, eril gelişme sonucunda kadınlık kaybının oluşacağına yoğunlaşmıştır. Bununla bağlantılı olarak yoğun spor rekabetinin genç bir kadının sağlığına zarar vereceği ve onu anne olamayacak hale getireceği kaygısı sıkça dile getirilmiştir. Kısacası kadınların fiziksel aktivite kıstasları sporla ilgili olmaktan ziyade hijyenik ve estetik olarak ele alınmıştır (Guttmann, 1992). Ayrıca kadınların, yarışmaların çoğunda gerekli olan fiziksel çabayla başa çıkamayan kırılgan bireyler olduğuna dair yaygın bir görüş kabul görmüştür. Hargreaves (1994), UOK tarafından 1925 yılında düzenlenen “spor ve kadın” temalı konferansın tıbbi raporunda 19. yüzyılın aşırı zorlama (yorulma) nazariyesinin onaylandığını, egzersizin türü ve miktarı konusunda ihtiyatlı olunmasının salık verildiğini, sonraki yıllarda kadınların spora katılımlarının sınırlandırılması gerektiğinin bilimsel gerekçelerinin altının çizildiğini not düşmüştür.

“Kadınlar sporla ahlaki bir algı kazanabilir mi? Ben buna inanmıyorum. Beden eğitimi ve fiziksel kültürü onaylıyorum. Bunlar, genç kızlar ve kadınlar için mükemmel. Ancak spor eğitimin temeli olan erkek çabasının zorluğu ihtiyatlı ama kararlı bir şekilde

uygulandığında, kadın söz konusu olduğunda çok korkulacak bir durumdur. Bu sağlamlığa, fiziksel olarak yalnızca sinirler normal kapasitelerinin ötesine gerildiğinde ve ahlaki olarak yalnızca en değerli dışıl özellikler geçersiz kılındığında ulaşılır.” (Coubertin, 1928).

Coubertin, sporla çarpıtılabilecek kadın dişillığının kadın sporunun fiziksel egzersiz ötesine yani rekabet sporuna geçmeden sınırlandırılarak korunması konusunda ısrarcı olmuştur. Olimpiyat Oyunlarının bireysel erkek sporcuyla yüceltmek için kurulduğunu her zaman vurgulamıştır (Coubertin, 1931). Onun açısından gerçek Olimpik kahraman, bireysel erkek sporcudur (Coubertin, 1936). Coubertin’e göre kadın kahramanlığı da hayali değildir. Hatta erkek kahramanlığı kadar takdire şayandır (Coubertin, 1928). Coubertin kadın kahramanlığını İsveçli bir kadın üzerinden örnekler. Kadın, en küçüğü izci olarak düzeni sağlamak ve mesaj taşımak görevini yerine getiren altı oğlunun hepsinin oyunlara bir şekilde katılmasını sağlamıştır. Antik ideallere göre doğru olan budur! UOK bu kadını Olimpiyat madalyasıyla ödüllendirmiştir (Coubertin, 1997). Böylece, kadınların kahramanlığı tıpkı Antik Yunan’da olduğu gibi spora kendilerinin katılımıyla değil Olimpik erkek sporcular yetiştirmeleriyle ilişkilendirilmiştir.

Coubertin, kadınların Olimpiyat Oyunları’na katılımı konusundaki muhalif fikrini Olimpizmin demokratikleştirilmesi düşüncesiyle çelişmesine rağmen değiştirmemiştir (Coubertin, 1928). Coubertin, sosyalist ve işçi hareketleriyle sosyal değişimlerin yaşandığı dönemlerdeki yazılarında bile kadınların oyunlara kabulüne, kutsallığın muhafazası bağlamında şiddetle karşı olmaya devam ettiğini ve bunun, amaçlarıyla ters düştüğünü sürekli dile getirmiştir (Coubertin, 1934). Kendisini çocuk ve kızlara yönelik herhangi çaba içinde olmamakla kınayanların vasatı mantığı aşamadıklarını belirtmiştir. Coubertin, kızlardan çok erkek yetişkin ve ergenlere odaklanarak amaçladığı yeniliğin sosyal bir reform olduğunu ifade ederken bu reformun dilbilgisi veya sağlığı amaçlamadığını belirtmiştir. Coubertin bu sosyal reformu, yeni bir eğitim türü ilkesine sıkı bir şekilde bağlı kaldığı takdirde değeri ve gücüyle yeni bir çağın temeli olarak görmüştür (Coubertin, 1976).

BÖLÜM 9: KADINA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI BAĞLAMINDA KADINLARIN MODERN OLİMPİYATLARDA YER ALMA SÜRECİ

Tezin bu bölümünde “Kadın sporcular Modern Olimpiyat Oyunları’nda toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla nasıl yüzleşmiş, nasıl mücadele etmiş, hangi gelişmeler bu mücadeleye katkı sağlamış ve sonuçları neler olmuştur? Kadınların günümüz Modern Olimpiyatlar’ında sporcu olarak tam bir eşitliğe sahip olduğu söylenebilir mi?” şeklindeki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Bir dizi ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin sonucu olarak gelenekselden moderne geçişin sağlanmasıyla spor, tarih sahnesinde yeniden ortaya çıkmıştır. Olimpiyat Oyunları’nı yeniden canlandırma fikri artık hayalî veya sıra dışı bir konu olarak kalmamış, 1894’te nihayet gerçekleşinceye kadar Yunanistan’da ve farklı birçok ülkede dile getirilmiştir. Olimpiyat Oyunları’nın yeniden canlandırılması çabaları daha önceki bölümlerde anlatılan süreci tamamlayarak Modern Olimpiyat Oyunları’nın 1896 yılında Atina’da başlamasıyla neticeye ulaşmıştır.

9.1. Erken Dönem Modern Olimpiyatlarında Kadınlar

9.1.1. Atina 1896

1896 yılında ilk kez Atina’da yapılan Modern Olimpiyatlar’ın Antik Döneme olan bağlılığı, bu oyunlara ait resmi olmayan ama oyunların resmi raporunda yer verilen alttaki afişin en tepesine Antik Olimpiyat Oyunları’nın tarihinin yazılmasıyla ve Tanrıça Athena’yı temsil eden, elinde Antik Oyunlar’ın en büyük ödülü olan yeşil bir taç tutarken resmedilen kadın figürü gibi referanslarla perçinleşmiştir (Timmers, 2012). Oyunlara dokuz spor dalında 245 erkek yarışmacı yer almıştır (Mallon ve Widlund, 1998). Bu olimpiyatlar esnasında 2 Yunan kadının resmi girişleri reddedildiği için maraton rotasında koştuğu ileri sürülmüştür (Lennartz, 1994). İlk oyunlara kadınların katılmamasının nedeni oyunların yeterince tanıtılamaması olarak söylenmiş olsa da asıl nedenin o zamanlarda batının kültürel bağlamından dolayı rekabetçi spora kadınların katılım geleneğinin olmaması olduğu ifade edilmiştir (Guttmann, 1991). Ancak tarihçilerin daha çok kabul ettiği diğer neden, 1896 Atina Oyunları programında kadınları yasaklayan veya

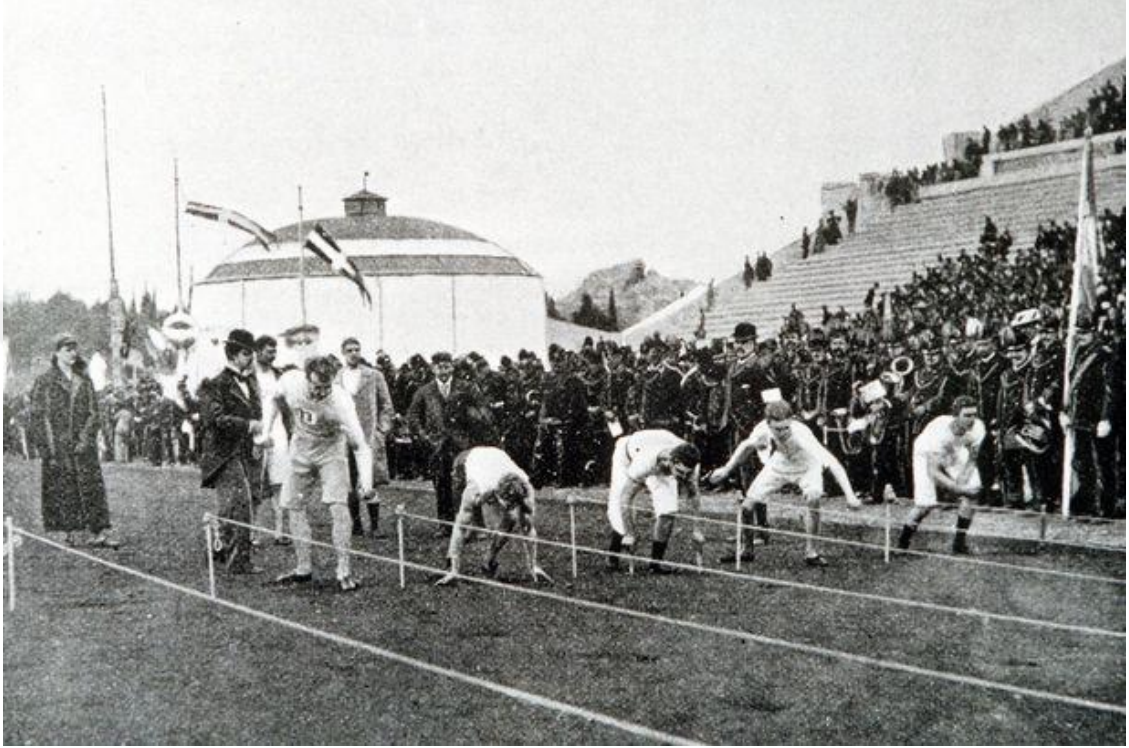
dışlayan herhangi bir kural ve düzenleme maddesinin bulunmamasına rağmen oyunların bizzat Coubertin tarafından denetlenmesi ve antik geleneği sürdürmeye çalışan Coubertin'in kadın sporu fikrini onaylamadığı için kadınları dışlamış olmasıdır (Lambros & Polites, 1896).

Res. 26: Atina 1896 Olimpiyatları'nın resmi olmayan afişi. <https://olympics.com/en/olympic-games/athens-1896/stories>, 07/02/2022.

1896 Atina Oyunları'nda hiçbir kadın sporcunun yer almamasından sonra, Modern Olimpiyat Oyunları'nı düzenleyenler öncelikle olimpik yarışmalar için yeni kurallar getirmişlerdir. Bunun sonucu olarak 1900 Paris ve 1904 Saint Louis Oyunları kadınların olimpiyatlara giriş kapısı olmuştur. O dönemde oyunların hangi sporlara veya

cinsiyete açık olacağına dair hiçbir UOK yönergesi olmadığından programlama daha çok sağduyu ve ev sahibi ülkenin çıkarlarına göre yapılmıştır (Miragaya, 2006).

Res 27: Modern Olimpiyat Oyunlarının ilk yarışı, 100m, 6 Nisan 1896. <https://olympics.com/en/olympic-games/athens-1896/stories>, 08.06. 2021

9.1.2. Paris 1900

1900 Paris Oyunları, Paris'teki Dünya Fuarı sırasında yapılmıştır. Oyunlar öncesinde Fransız hükümeti içinde yaşanan sorunlar nedeniyle birkaç aylık erteleme yaşanmıştır. Fransız Hükümeti, Coubertin'in komitesini dağıtmış, oyunların yönetimini onlardan tamamen alarak yönetim bilgisi ve verilen görev hakkında henüz bilgi sahibi olmayan fuarın düzenleme komitesine devretmiştir (Whitney, 1900). Dolayısıyla Coubertin'e oyunların programı ve yönetimi hakkında söylenecek fazla bir söz hakkı bırakılmamıştır. Düzenlemede acemilik yaşayan organizasyon komitesi fuarda yapılan çeşitli uluslararası spor yarışmalarından bazılarını olimpiyat sporu olarak kabul etmiştir (Leigh, 1974).

Esasında Coubertin, kadınların katılımına şiddetli bir muhalefet yapmıştır ancak yine de kadınlar bu oyunlara tekler tenis, karışık çiftler ve golf sporlarında resmen kabul

edilmişlerdir. Yani kadınların Modern Olimpiyatlar'a sporcu olarak resmen katılımı 1900 Paris Oyunları'yla başlamıştır. Tanıtımın çok iyi olmamasından dolayı 15 ülkenin katıldığı bu oyunların çok da güvenilmeyen kayıtlarını irdelleyen Mallon (1998); golfta 10, çim kort tenisinde 7, krokette 3 ve binicilik ve yelkende birer kadının yani toplamda 22 kadının yarıştığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla 1896 ve 1900'de yapılan ilk iki oyunlarda yer alan kadın olimpiyatçı grubu, 1235 erkekle birlikte toplam katılımın yaklaşık % 2'sini oluşturmuştur.

Üst sınıftan bir kadın olan İsviçreli "Kontes" Hélène de Pourtalès, yelkende kazanan takımın üyesi olarak Modern Olimpiyat Oyunları'nda yarışan ilk kadın ve ilk kadın olimpiyat şampiyonu olurken günler sonra İngiliz tenisçi Charlotte Cooper, bireysel dalda ilk kadın olimpiyat şampiyonu unvanını kazanmıştır (Fuller, 2018). Bayan Margaret Abbot, golf yarışmasında Birleşik Devletler adına kadınlarda ilk olimpiyat şampiyonluğunu almıştır. New York'taki Birleşik Devletler Olimpiyat Evi'ne başarısını gösteren bir onurluk asılmıştır (Mezo, 1956).

Res. 28: Solda Hélène de Pourtalès, Modern Olimpiyatlar'da ilk kez yarışan ve takım müsabakalarında altın madalya kazanan ilk kadın sporcu ve sağda Charlotte Cooper, Modern Olimpiyatlar'da bireysel tenis müsabakalarında altın madalya kazanan ilk kadın sporcu <https://www.thevintagenews.com/2016/08/19/13-olympic-moments-changed-history/?chrome=1>, 24/12/2021.

Oyunların aşağıda görülen resmi olmayan afişinde o zamanlar bir kadın sporcunun sergilenmesi alışılmadık bir durum olsa da elinde geleneksel eskrim sporunun teçhizatını tutan siyahlar giymiş bir kadın resmedilmiştir. Üstelik kadınlar bu oyunlarda eskrim yarışmalarına katılmamışlardır. Dolayısıyla poster, bu oyunların gerçek yapısını yansıtamamıştır (Berlioux, 1983).

Res. 29: Paris 1900 Oyunlarının gayriresmi afişi, (<https://www.olympic-museum.de/poster/olympic-games-poster-1900.php>, 13.05.2021).

9.1.3. St. Louis 1904

Modern Olimpiyatlar'ın üçüncüsü olan 1904 St. Louis Oyunları'nı uluslararası bir yarışma olarak kabul etmek gerçekçi olmayabilir. O dönemde Avrupa'dan sadece gemi ile yapılan ve oldukça pahalı olan seyahatler, gerçek anlamda amatör olan ve masraflarını kendileri karşılamak zorunda olan sporcuların çoğunun bu yarışmalara katılamamasına neden olmuştur. Dolayısıyla oyunlara 525'i Birleşik Devletler'den 630 sporcu katılmış, tüm sporcuların içinde yarışan kadın sporcu Birleşik Devletler'den sadece 6 okçu olmuştur (Mallon, 1999a). Oyunların programında tenis ve golf olmasına rağmen bunlara sadece erkeklerin katılımına müsaade edilmiştir. Çünkü Amatör Atletizm Birliği Genel Sekreteri ve 1904 oyunları organizasyon komitesi başkanı, kadınların olimpiyat arenasına girmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Bu nedenle tenis ve golf yarışmalarına kadın sporcuların katılımı kabul edilmemiştir (Leigh, 1974).

9.1.4. Atina 1906 (Resmi Olmayan Olimpiyat Oyunları)

UOK içinde kuruluşundan kısa bir süre sonra ortaya çıkan anlaşmazlıklardan biri de Yunanistan'ın Modern Olimpiyatlar'ın sürekli olarak Atina'da yapılmasını istemesiyle yaşanmıştır. Coubertin ise oyunların dünyanın çeşitli başkentlerinde yapılması gerektiği fikrinde ısrarcı olmuştur. Modern Olimpiyat Oyunları'nın 10. yıldönümü 1906 Atina Oyunları'yla kutlanmıştır. Bu oyunlar normal döngünün bir parçasını oluşturmamış, oyunların her zaman Atina'da yapılması gerektiğini düşünenlerle tüm dünyaya yayılmasını destekleyenler arasındaki bir uzlaşmanın sonucunda gerçekleşmiştir (Hunter, 1948).

Ara Olimpiyatlar olarak da bilinen bu oyunlarda işler daha da dengesizleşmiş, toplam 847 yarışmacı içinde kadınlar hepsi çim tenisinde olmak üzere 1 Fransız ve 5 Yunan sporcuyla temsil edilmiştir (Mallon, 1999b). Yunanistan Kralı, bir grup Danimarkalı kadın cimmastikçiyi oyunlar sırasında gösteri yapmaları için davet etmiştir. Kral, gösteriden çok etkilenmiş ve tüm ekibi akşam yemeğinde ağırlamıştır. Bu davetin iyi bir reklam ve kadınların Olimpiyat Oyunları'na katılımı sorununu UOK'nin önüne getirmede etkili olduğu ileri sürülmüştür (New York Times, 1932, s.3). Atina 1906 Oyunları'na katılmayan Coubertin, 23 Mayıs 1906'da Paris'te *Consultative Conference of Arts, Letters and Sports* etkinliğini düzenlemiştir. Konferansı Atina'ya gitmemek için bahane olarak kullandığını da açıkça beyan etmekten imtina etmemiştir (Mayer, 1960).

9.1.5. Londra 1908

UOK, Londra'nın 1908 Olimpiyatları'na ev sahipliği yapma teklifini kabul ettiğinde İngiliz Olimpiyat Komitesi 1906'da oyunların programını hazırlamak için çalışmasına başlamıştır. UOK, İngiliz Olimpiyat Komitesinin oluşturduğu 1908 oyunları programını Lahey'de 1907'de yapılan toplantıda onaylamıştır (Mallon ve Buchanan, 2000).

1908 Londra Oyunları'nın düzenlemesi aşamasında tüm Britanya'da görülen kadınların oy hakkı talepleri, erkek cinsiyeti hakkındaki sessiz tartışmalar; özel, teknik ve spor okullarında kadınlar için takım sporları ve cimmastik olanaklarının sağlanması ve

işyerinde kadınların artan varlığı kadınların oyunlardaki yeri açısından etkili olmuştur (Polley, 2014).

İngilizler bu oyunlarda şimdiye kadar yapılan en büyük Modern Olimpiyat Oyunları'nı gerçekleştirmeyi ve oyunların programında rekabete dayalı 24 spor dalına yer vererek İngiliz spor kültürünün en iyilerini oyunlara dâhil etmeyi amaçlamıştır. Bu sporlar erkeklerin katılımına açık olmuş ve hepsi Edward Dönemi toplumunun erkeklerde değer verdiği takım çalışması ve dayanıklılıktan, cesaret ve teknik yeteneğe kadar değişen farklı özellikleri sınamıştır. Buna karşılık, kadınlar yalnızca üç rekabetçi sporda (okçuluk, artistik patinaj ve çim kort tenisi) resmi, yelken ve motorlu bot yarışında gayri resmi, trampelen ve cimnastikte gösteri amaçlı yarışabilmiştir. Bunlardan sadece okçuluk yarışmaları önemli etkinliklerin yapıldığı büyük stadyumda gerçekleşmiştir (Mallon ve Buchanan, 2000). Oyunlar programı hala erkeklerin egemenliğinde olmasına rağmen kadınların yarıştığı spor sayısı 1908 Londra Oyunları'nda şimdiye kadarki en yüksek sayıya ulaşmıştır. Yarışan 45 kadın (40'ı İngiliz) sayı olarak önceki oyunlardan çok daha fazla olsa da 1.979 yarışmacı erkeğe kıyasla yetersiz kalmıştır. Kadın sporcuların toplam sporcu içindeki yüzdesi (2,2), Paris 1900 yüzdesiyle (1,9) ve kadınların katıldığı spor dalı sayısı önceki oyunlarla karşılaştırıldığında elde edilen sonuçlar kadınlar açısından bazı olumlu gelişmelerin meydana geldiğini işaret etmiştir. Ancak 1908 Londra Oyunları'nda sporcu olarak yer alan kadınların orta ve üst sınıf kökenli oldukları unutulmamalıdır (Polley, 2014).

Bu oyunlarının dikkat çekici bir tarafı da kadın olimpiyat sporcularına medyada yer verilmesi olmuştur. Kadın okçunun “Bayan Newell” (*Daily Mirror*, 20 July 1908, s.1) ve patencinin “Bayan Syers” (*The Field*, 31 October 1908, p. 790) gibi kadınlık unvanlarıyla anılması önemli değişimleri yansıtmıştır. Ancak kadın sporcuların gazetelerde yer alan hikâyeleri geleneksel kadınlığı vurgulamaya devam etmiştir:

“Bayan Syers... ritim ve zamanlama konusunda mükemmel, dans adımları ve dönüşleriyle hatasız paten yaptı.” “Bayan Rendschmidt’in buz pateni, son derece alımlı olmasıyla göze çarptı. Buzun üzerinde sanki evinde gibiydi ve gösterisinde olabilecek en mutlu şekilde dans etti.” (The Field, 31 October 1908, p. 790).

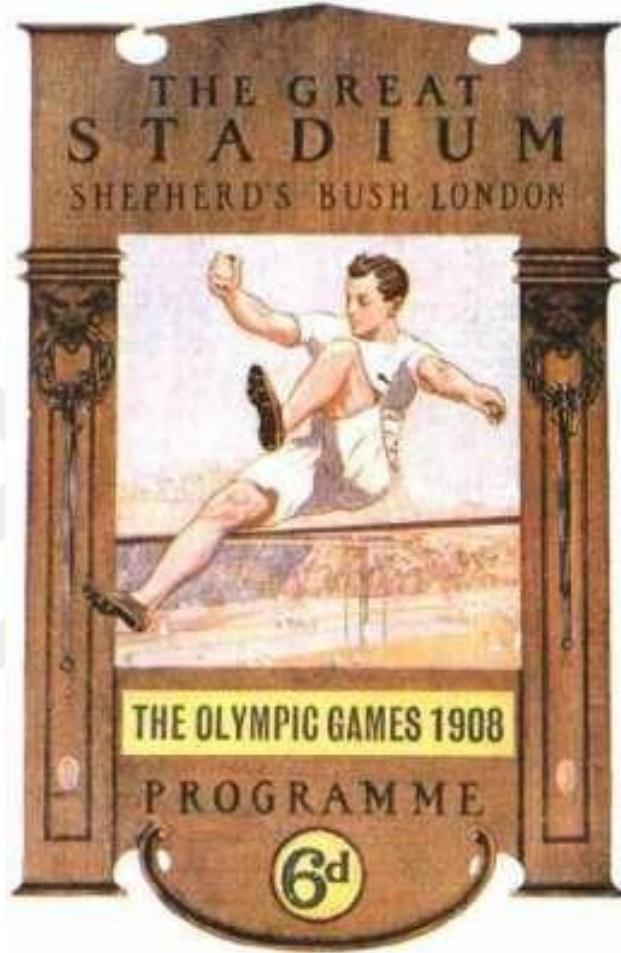

Res. 30: Danimarkalı kadın cimnastikçilerin gösterisi, Londra 1908 Olimpiyatları. The Sphere, 18 Temmuz 1908. <https://www.gettyimages.com/photos/gymnastics-poses?page=3&sort=oldest>, 08/02/2022.

Bu yaklaşım, diz boyu pantolonlarıyla bacaklarını diğer sporculara nazaran çok daha fazla ortaya çıkaran Danimarkalı cimnastikçilerle ilgili haberlerde en açık şekilde görülmüştür. Birçok gazete ve dergi, cimnastikçilerin performanslarını hayranlık uyandıran veya müstehcen gibi farklı şekillerde vurgulamıştır. Resimli gazetelerin hepsinin cimnastikçilerin fotoğraflarını basması ve *Daily Mirror*’ın (14 July 1908, s.1) ilk sayfasında yer vermesi tesadüf olmamıştır. *The Sphere*, Danimarkalı kadın cimnastikçilerin gösterisinin büyük coşku uyandırdığını belirtirken onların öne doğru eğilirken ‘yandan ve arkadan’ görüntüsünü sayfasına taşımıştır (18 July 1908, s.52).

Oyunların resmi olmayan afişinde bile büyük stadyumda (yıllar sonra bile erkek yarışmaları ağırlıklı olarak bu stadyumda yapılmıştır) yüksek atlayış yapan bir erkek

sporcu kullanılırken onun arkasında yüzme havuzu ve cürufu koşu parkuru yansıtılmıştır. (British Olympic Council, 1908).

Res. 31: Londra 1908 Olimpiyatları'nın resmi olmayan afişi. <https://www.olympic-museum.de/poster/olympic-games-poster-1908.php>, 18/10/2021.

Diğer taraftan aynı oyunlarda yarışan erkek sporcular gazetelerde şaşırtıcı becerileri, erdemleri, cesaretleri (Daily Mirror, 25 July 1908, p.9), güçleri (The Field, 31 October 1908, p. 790), uzun ve esnek bacakları, geniş göğüsleri, gözle görülebilen kaslarıyla (Daily Mail, 14 July 1908, p. 3) tasvir edilmiş, değerli eril özellikler sergileyen gerçek erkekler olmalarıyla ön plana çıkarılmıştır.

Coubertin oyunlarda kadınlara yönelik spor dallarının artmasına şiddetle karşı çıkmaya devam etse de kadınların sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel konumlarına

yönelik değişen tutumların yaşandığı bir çağda onun fikirleri hızla geçerliliğini yitirmeye başlamıştır (Polley, 2014). Britanya adına kadınlar yüzmede ilk madalyayı kazanan Jennie Fletcher'ın fabrika işçisi olması 1908 Londra Oyunları'nın ardından önce cinsiyet ve sonra sosyal sınıf kısıtlamalarının da kademeli olarak değiştiğini ortaya koymuştur. Eski tutum ve uygulamalar yeni düşünce biçimleriyle çatışmaya başlamış, Coubertin'in erkek sporu düşüncesi halen değerini korusa da günlerinin sayılı olduğu anlaşılmaya başlamıştır (Polley, 2014).

9.1.6. Stockholm 1912

UOK, 1912 Stockholm Olimpiyatları taslak programı İsveç Organizasyon Komitesi tarafından hazırlanmış, gözden geçirilmesi ve onaylanması için UOK'ye gönderilmiştir Organizasyon Komitesi, programın 1908 Londra Oyunları'ndaki gibi olmasına karar verdiği için UOK önemli bir değişiklik ortaya koyamamıştır (Miragaya, 2006). Ayrıca o zamanlar, UOK'de nispeten demokratik bir sürecin hüküm sürmesi ve UOK üyelerinin kadınları yüzme sporunda yarışmaya kabul etmeye meyilli olmaları, Coubertin'in bu konuda muhalefet unsuru olarak müdahil olması ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Coubertin 1934'te yazdığı *La Bataille Continue* adlı kitapta, “*bunun vermek zorunda kaldığı ama asla kabul edemeyeceği bir taviz*” olduğunu belirtmiştir (Leigh, 1974).

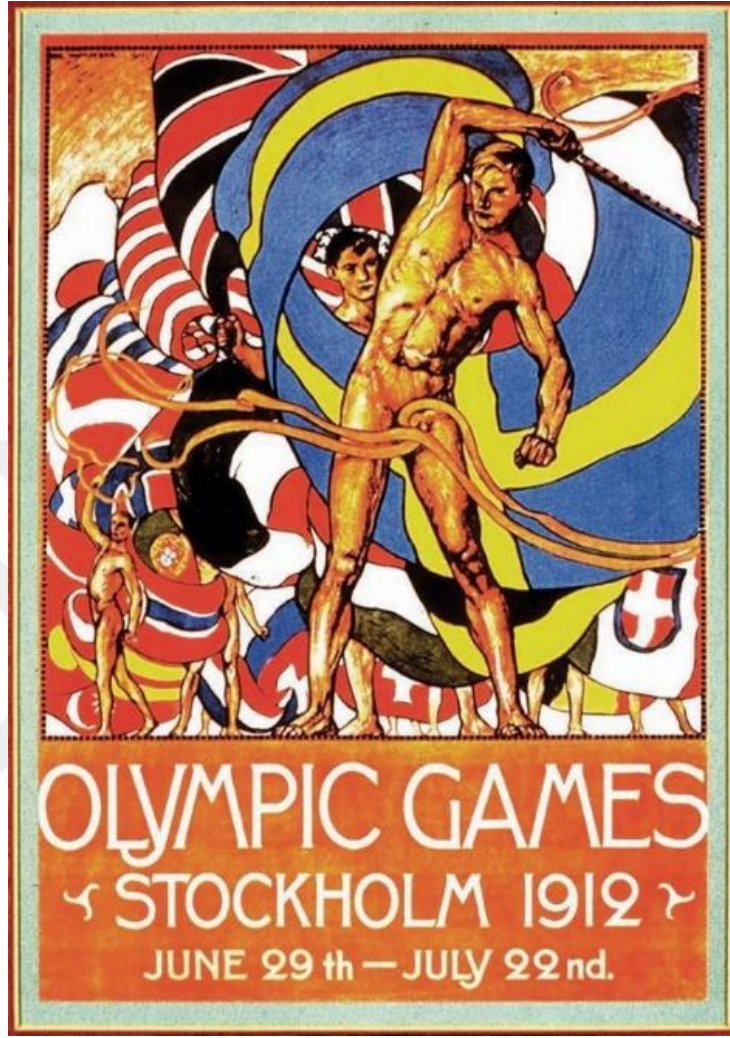
Londra Oyunları'nın başarısının ardından büyüme 1912 Stockholm Olimpiyatları'nda da devam etmiştir. Bu olimpiyata 28 ülke katılmış, 15 spor dalında yarışmalar düzenlenmiştir. Oyunlar ilk defa beş kıtadan yarışmacıları ağırlamış; Şili, Mısır, İzlanda, Japonya, Lüksemburg, Portekiz ve Sırbistan bu oyunlarla ilk kez olimpiyatlara katılmıştır (Llewellyn, 2011). Sporcu sayısı 57'si kadın olmak üzere toplam 2.380'e ulaşmıştır. Bu oyunlarda yüzme ve trampelen yarışmalarına kadınların katılmasına ilk kez izin verilmiştir. Bu etkinliklerin kadın madalya sporları olarak tanınması, kadınlara karşı tutumların değişmeye başladığının bir göstergesi olmuştur (Polley, 2014).

Diğer taraftan başta İskandinavya olmak üzere Avrupa'da tüm fiziksel aktivite programlarında yer alan, 1906 Atina ve 1908 Londra Oyunları'nda gösteri sporu olarak başarıyla sergilenen cimnastik, Stockholm'de de gösteri sporu niteliğinde kalmış, yarışma

sporu olarak kabul edilmemiştir. Çünkü İsveç, cimmnastiğın yarışma sporu olmasına karşı çıkmıştır. UOK'nin cimmnastiğın yarışma sporu olmasında ısrar etmesi üzerine İsveç, sadece erkekler için yarışma sporu olmasını kabul etmiştir (Lyberg, 1973'ten aktaran Leigh, 1974).

Oyunlara özel ilk resmi afiş Stockholm Oyunları'nda kullanılmıştır. O zamandan beri, ulusal Olimpiyat Oyunları organizasyon komiteleri aracılığıyla her oyuna özel afişler düzenli olarak hazırlanmıştır. Afişte, Olimpiyat Oyunları'nın ortak hedefine doğru ulusların yürüyüşünü temsil eden, ön planda İsveç bayrağı olmak üzere ülkelerin bayraklarını sallayan çıplak erkek sporcular yer almıştır. Orijinal tasarıma kurdeleler eklenerek cinsel bölgeler kapatılmasına rağmen çıplaklık eleştiri konusu olmuş, afiş Çin'de yasaklanmıştır (Heuer, 2004).

Stockholm'deki dikkate değer diğer ilkler, elektronik zaman ölçüm cihazlarının ve yarışmalarda bitiş çizgilerine yerleştirilen kameraların kullanılması olmuştur (Guttmann, 1992). Açılış seremonisinin yapıldığı 6 Temmuz 1912'de 25.000, toplamda 327.288 seyirci oyunları izlemiştir (Harris, 2015). Olimpiyatların dünyanın önde gelen uluslararası etkinliği haline bu oyunlarla geldiği kabul edilmiştir (Barney, 2007).

Res. 32: Stockholm 1912 Olimpiyatları'nın resmi afişi. <https://www.olympic-museum.de/poster/olympic-games-poster-1912.php>, 11/11/2021.

9.1.7. Berlin 1916

UOK, 1908 Londra Oyunları'ndan sonra gelecekteki Olimpiyat Oyunları'nın programını geliştirmek için bir komisyon atamıştır. Komite ayrıca o zamana kadar organizatör ülkelerin Olimpiyat Oyunları'nda yer alacak sporların seçiminde çok fazla yetkiye sahip olduğu kanaatiyle 1916'da yürürlüğe girmesi için bir plan hazırlamış ama I. Dünya Savaşı nedeniyle gerçekleştirememiştir (Miragaya, 2006).

1914'te başlayan I. Dünya Savaşı nedeniyle 1916 yılında Berlin'de düzenlenmesi planlanan oyunların yapılıp yapılmaması konusunda tartışmalar yaşanmış, hem evsahibi

ülke hem de katılımcı olacak ülkelerin çoğunun savaş halinde olması nedeniyle siyasetten uzak kalmayı tercih eden UOK oyunların yapılmamasına karar vermiştir (Polley, 2012).

9.1.8. Antwerp 1920

I. Dünya Savaşı'nın dünya çapında ilan edilen barış yoluyla sona ermesiyle 1920 Olimpiyat Oyunları'nın organizasyonu, Nisan 1919'da yapılan UOK toplantısında Belçika'nın Antwerp kentine verilmiştir. 1912 Stockholm'deki son oyunlardan sonra birçok Olimpiyat sporcusu asker olarak hizmet ettikleri savaş sırasında öldürülmüş veya yaralanmıştır. Savaşın bitiminden birkaç ay sonra oyunların planlama aşamasına geçildiğinde önemli bir olay daha yaşanmış, 1918'den 1919'a kadar tüm dünyayı kasıp kavuran İspanyol gribi salgını yaklaşık 50 milyon insanın ölümüne neden olmuştur (Mitschang, 2012). Bu salgında savaştakinden daha fazla olimpiyat sporcusu hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında savaşın hemen ertesine gelen oyunlar için seyahatlerini organize eden ulusal delegasyonlar, Birleşik Devletler sporcularının büyük bir kısmının kısa bir süre önce savaşta ölen Amerikan askerlerinin naaşlarını eve geri götürmek için kullanılmış ve keskin şekilde hissedilebilen formalin kokusuyla dolu bir gemiyle Antwerp'e gitmek zorunda kalmaları gibi savaş sonrası dönemin acı gerçekliği ile sürekli olarak karşı karşıya kalmışlardır. Dahası, oyunlarda yarışan sporcuların birçoğu henüz sona eren savaşta ülkelerine bizzat asker olarak hizmet etmiştir (Renson, 1996). Bu koşullar altında oyunlara 29 ülkeden 60'ı kadın 2.622 sporcu katılmıştır. Bununla birlikte 1920 oyunları; savaş ve salgın tarafından ağır şekilde zarar gören bir dünya için rahatlatıcı bir işlev görmüş (Mallon & Bijkerk, 2003), olimpiyatların savaşın küllerinden yeniden doğuşu olarak sembolize edilmiştir (Renson, 1996). Beş kıtadan ülkelerin ve sporcuların katılımı oyunlara ayrı bir değer katmıştır.

Daha önce de ifade edildiği üzere UOK ilk kuruluş yıllarında kadınlara, işçi sınıfından insanlara ve belirli etnik gruplara karşı yeterince kapsayıcı olmadığı için sık sık eleştirilmiştir (Chatziefstathiou, 2005). UOK, kendisini Olimpiyat fikrinin emanetçisi olarak görmüş, otoritesi de muhtemelen fikrin kendilerine ait olmasından kaynaklanmıştır (Berlioux, 1966). Ancak zaman zaman bu otoriteye karşı çıkmıştır. 1920'de Antwerp'deki 18. oturumda bazı UOK üyeleri önceki metinlerin yetersizliğini ileri

sürerek sadece alınan kararların değil oturum tutanaklarının da yayınlanmasını önermişlerdir. Gemisini istediği gibi yüzdürmek isteyen Coubertin bu öneriye karşı çıkmıştır (Mayer, 1960).

Birleşik Devletler Olimpiyat Komitesi, Coubertin'in bu özel uygulamalarını 1920'deki raporunda eleştirmiştir:

“Uluslararası Olimpiyat Komitesinin sekreteri ve kayıtları olmasına rağmen toplantılarında herhangi bir stenograf bulunmamakta ve tutanakların başkanın (Coubertin) hafızasından ve notlarından tutulduğu genel olarak anlaşılmaktadır. Bunlar belirsiz veya yanıltıcıdır ve sonuç olarak yanlış anlaşılma ve sorun yaratmaya neden olmaktadır.” (<https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll6/id/1368/>).

Bir eleştiri de Avrupa'da faaliyet gösteren cinnastik topluluklarından gelmiştir. Almanya, Fransa ve Belçika'daki cinnastik topluluklarının büyük bir kısmı, “İngiliz sporları” olarak adlandırdıkları diğer spor türlerine tahammül etme eğiliminde olmamışlardır. Öte yandan, Coubertin cinnastikçilerle yakınlık kurmamış ve cinnastik topluluklarını militarist amaçlara sahip olmakla suçlamıştır (Coubertin, 1898).

1920'de UOK ile uluslararası federasyonlar arasındaki ilişkiler sorunu düzenli olarak ortaya uzun tartışmaların konusu olmuştur. UOK üyeleri çoğu federasyonla bir anlaşma zemini aramış ancak ikisi arasında doğrudan bir iletişim hattı kurulamamıştır. Antwerp'deki oturum esnasında federasyonların UOK'nin yönetim anlayışını değiştirmeye yönelik bir harekete niyetlendiklerinden bahsedilmiştir. Aynı şekilde, Coubertin'in halefi olan Count de Baillet-Latour, UOK'nin yapısını değiştirmek için er ya da geç bir hareketin kurulacağını farkına varmıştır (Mayer, 1960).

Antwerp 1920 Oyunları ile UOK yavaş ama anlamlı bir şekilde daha kapsayıcı olmaya çalışırken yakın zamandaki bir travma ile ilgili olarak dünyanın rahat etmesine yardımcı olmuştur (Mallon ve Bijkerk, 2003; Truyens, 2020). Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasının müsebbibi olarak kabul edilen Almanya ve müttefikleri Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya ve Bulgaristan oyunlara kabul edilmemiştir. Yeni kurulmuş olan Sovyetler Birliği ise oyunlara katılmamayı tercih etmiştir.

Olimpiyatları simgeleyen beş halka bu oyunlarda ilk kez görülmüş, Olimpiyat Stadı'nda dalgalanan beyaz bir bayrakta sergilenmiştir. Böylece 1913'te Coubertin tarafından tasarlanan Olimpiyat sembolü ilk kez halkın önüne çıkmış, Olimpiyat görsel kimliği doğmuş, zamanla büyümüş, günümüzde dünyada en çok bilinen sembol haline gelmiştir. Aynı zamanda sporcu yemini Belçikalı Victor Boin tarafından ilk kez bu oyunlarda edilmiştir (<https://olympics.com/en/news/ninety-nine-years-ago-the-olympic-flag-was-flown-for-the-first-time>, 16.01.2022).

Res. 33: Olimpiyat bayrağının ilk kez kullanıldığı Antwerp 1920 Oyunlarının açılışı. <https://olympics.com/en/news/ninety-nine-years-ago-the-olympic-flag-was-flown-for-the-first-time>, 21/12/2021.

Oyunların resmi afişinde bir erkek disk atıcısı, çıplak ve kaslı vücudu ile öne çıkarılmıştır (Timmers, 2012). Antwerp 1920 Oyunları afişi, bir önce düzenlenen Stockholm 1912 Olimpiyatları'nın resmi afişiyle büyük benzerlikler göstermektedir.

Res. 34: Antwerp 1920 Res: Olimpiyatları'nın resmi afişi. <https://www.olympic-museum.de/poster/olympic-games-poster-1920.php>, 10/11/2021.

9.2. Birinci Dünya Savaşı'nın, Toplumsal Değişimin ve Bilimselliğin Etkileri

I. Dünya Savaşı, kadınlar açısından toplumsal eğilimleri değiştirmiştir. *The American Woman* adlı eserin yazarı olan Ernest Groves'a göre bu savaş, kadın hakları hareketine ivme kazandırmış ve kadınların endüstriye girişindeki engelleri yıkmıştır. Savaş, daha önce toplumsal sözleşmeler, işverenlerin önyargıları veya erkek egemen işçi sendikalarının muhalefeti nedeniyle kadınlara yasaklanmış işlerde yetenek ve verimliliklerini gösterme fırsatı vermiştir (Groves, 1944). Kadınların kendi kendilerine yeterliliklerinin farkına varmaları, daha önce var olmadıkları sosyal ortamlarda toplumsal değişimin tohumlarını atmıştır. Barışın sağlanmasıyla sanayide çalışmak için evlerini terk eden kadınlar, yine işçi sendikaları ve “erkeksi” sosyal yasa ve kurallar tarafından,

zevk aldıkları ve erkekler kadar verimli bir şekilde yaptıkları işlerini bırakmaya zorlanmışlardır (Groves, 1944). Buna rağmen dört yıl süren ve çoğu erkek olmak üzere yaklaşık 10 milyon insanın öldüğü 1. Dünya Savaşı'ndan sonra kadının toplumdaki rolü gözden geçirilmiş; kadınlar, savaş esnasında ülkelerine karşı gösterdikleri bağlılıkları ve ihtiyaç anında yardımları nedeniyle İngiltere'de 1920'de seçme ve seçilme hakkı verilerek ödüllendirilmiştir. Böylece kadınlar, yıllardan beri süren bir hak mücadelesini kazanmışlardır. Devamında daha fazla meslek ve iş alanı kadınlara açılırken spor da bundan payını almıştır (Pop, 2013).

Çok açıktır ki kadınların Modern Olimpiyatlar'a katılımı ve burada elde ettikleri başarılar, cinsiyet ayrımcılığına dayalı çok sayıda engelle rağmen kazanılmıştır. Daha önceki bölümlerde izah edildiği üzere, 18 ve 20. yüzyılın başları arasında sağlık alanında yapılan pek çok araştırma ve epidemiyolojik çalışma kadınları dışlamış, sporun ve beden eğitiminin özellikle de yarışma sporlarının kadınlar açısından zararlı olduğu fikrini tüm topluma aşılarmıştır. Kadının spor hareketini küçümseyen makaleler ve yazılar, sporda kadınlara karşı olan tüm popüler önyargıları yansıtmıştır. 20. yüzyıl da kadına yönelik bu engeller ve önyargılardan tamamen bağımsız olmamıştır. Üstelik kadınların spora katılımına karşı muhalefet çok saygın kaynaklardan gelmiştir. Yarışma, aşırı performans ve rekor girişimlerinin kadını değıştirdiğı, yaraladığı ve onu kaslandırıp erkeksi bir hale soktuğı bu nedenle bizzat kadınların bu tür girişimlere şiddetle karşı çıkması gerektiğı, bir kadın sporcunun aşırı çaba sarf ederken oluşan biçimsiz yüzünün ve çıkıntılı boyun kaslarının çok itici olduğu sık sık ifade edilmiştir.

Dönemin eserlerinde, yarışmanın erkek işi ve kadının doğasına yabancı olduğu, kadınların sert ve erkeksi vücutlara sahip olmaması gerektiğı bu nedenle kadınların, rekabetçi sporlardan ve rekor kırmaktan uzak durmaları ısrarla vurgulanmıştır (Kuhn, 1926). New York Eyaleti Sağlık ve Beden Eğitimi Yöneticisi Rogers (1929), kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve ruhsal farklılıkların görmezden gelinmesi yerine vurgulanması gerektiğini belirterek birçok meslektaşının duygularını dile getirirken (ona göre) kadınların kadınlığını yok eden feminizme savaş açmıştır.

Atletizm dalları, kadınların erkeklere kıyasla performansta en büyük eksikliği gösterdiği spor dalı olmasına rağmen diğer fiziksel aktivitelere göre feminizme daha yakın görülmüştür. Üstelik bu sporlar tenis, yüzme ve golf gibi “sosyal” sporlar olarak kabul edilmemiştir. Kadınların atletizm yarışmalarına ciddi şekilde katılmaya başladığı dönemde saçlarını moda olduğu için erkek gibi kısa kestirmeleri yadırganmış, yarışmalarda şort giymeleri ve bir seyirci kalabalığının önünde bacaklarını sergilemeleri ise halkın çoğu tarafından müstehcen kabul edilmiştir (Leigh, 1974).

1920 yılının Ağustos ayında Antwerp’te gerçekleşen UOK’nin 18. oturumunda Paris’te düzenlenecek olan 1924 Oyunları’nın programıyla ilgili bir ön görüşme yapılmıştır. Bu toplantı sırasında Coubertin, kadınların oyunlara kabul edilmemesini önermiştir. Bu öneriyi komite Coubertin’e rağmen reddetmiş ve kadınların oyunlara katılımını onaylamıştır. Diğer taraftan komite, hem Antwerp 1920 hem de Paris 1924 Oyunları’nda kadınlar atletizm yarışmalarının programda olmasını kabul etmemiştir. 1924 yılına ait bir gazete makalesi okyanus ötesinde de kadın atletizmine hoş bakılmadığını sporculara ve feministlere alaycı bir gönderme yaparak şu şekilde yansıtmıştır:

“Cinsiyetlerin farklı olduğu gerçeğini kabul etmekle yetinmeyen, anayasa değişikliğiyle eşit ilan edilecekleri hususunda ısrar eden biraz fazla hırslı kadınlar, atletizm yöneticileri ve rekorları ödüllendirenler tarafından rencide edildiklerinin farkına varmalıdır. Örneğin bu hafta Chicago’da yüksek atlamada bir yarışma vardı. Hem erkekler hem de kadınlar rekabete katıldı ancak birbirlerine karşı değil, gerçekten haksız bir ayrımcılık. Oyunların yöneticileri, eşitlik yanlılarını kızdıracak bir nezaketle 4 fit 11 inç atlayan bir kadının başarısını yeni bir dünya rekoru olarak kabul ederken bir erkek aynı onuru kazanmak için 6 fit 6 inçlik yüksekliği geçmek zorundaydı. Neden kadına bu kadar sönük ve erkeğe bu kadar parlak bir zafer verildiği sorulabilir. Bırakın tüm katılımcılarla aynı düzeyde rekabet etsinler. O zaman dünya rekoru fiziksel zayıflığın açığa vurulmasından öte bir anlama gelirdi.” (New York Times, 1924, s.5).

Uzun yıllardır sosyal yaşamdan ve spordan uzak durması istenen kadınların ve her olanağa sahip erkeklerin vücut ve kas yapısı, nitelikleri ve antrenman düzeylerine bakılmaksızın rekorlarının karşılaştırılması elbette o yıllar için tuhaf bir kıyaslama olmuştur. Ancak pek çok kişi, kadınların yüzyıllardır süren hareketsizliği her türlü ağır spora katılarak telafi etmeye başladıkları için zamanla erkeklerle rekabet edebileceklerini dillendirmeye başlamıştır. *Gertrude Ederle*, Manş Denizi'ni yüzerek geçen ilk kadın olarak spor dünyasını sadece birkaç erkeğin gösterebileceği bu cesaret ve başarısıyla hayrete düşürmüştür.

Res 35: Ünlü Amerikalı yüzücü Lillian Cannon İngiliz Kanalı'nı (Manş Denizi) geçmek için yüzmeye başlamadan önce şans dilerken, <https://www.nydailynews.com/news/world/gertrude-ederle-woman-swim-english-channel-article-1.802472>, 19.01.2022.

Kadınların bu başarıları *The Literary Digest* adlı dergide (1923) “Erkeğin Tacı Tehlikede” başlıklı bir makalenin bile yazılmasına neden olmuştur. Makalede geçen şu bölüm çok çarpıcıdır: “*Açıkça söylemek gerekirse fiziksel beceri ve cesaret gerektiren oyunlarda erkek kardeşlerinin göklere çıkarılan meziyetleriyle başa çıkmak için herkülvari çabalar gösteriyorlar.*”

1924 Paris Oyunları'nda 100 metre sırtüstünde altın madalya kazanan *Sybil Lorina Bauer*, 1923 yılında daha önce bir erkek sporcunun elinde olan çeyrek mil sırtüstü yüzme rekorunu tam beş saniyelik derecesiyle ele geçiren ilk kadın sporcu olmuştur (Sisson, Zacher, Cayton, Andrew, 2007).

Res. 36: Sybil Lorina Bauer, https://pantheon.world/profile/person/Sybil_Bauer/, 18.09.2021.

Beden eğitimi ve sporun yapılma gerekçeleri ve motivasyonu ne kadar güçlü olursa olsun; kadınlara uygun görülmeyen terleme ve belirgin kas yapısı, kadınlar için kültürel rol modellerin eksikliği, kadın dostu ekipman ve programlar sunan tesislerin azlığı, kadınların iş ve aile sorumlulukları nedeniyle yeterince serbest zamana sahip olamamaları ve güvenlik endişeleri, fiziksel görünüş ve yeteneklerden utanma ve mahcubiyet gibi çoğunlukla geleneksel olan algıları içeren engeller çok etkili olmuştur (Oglesby, 2006). Buna rağmen ilk karşıt görüşler de 20. yüzyılın başlarında gelmiştir.

Amerikan futbolunun babası olarak anılan Camp (1922); sporun fiziksel ve mental dengeyi korumaya yardımcı olan bir güç olduğunu, rekabetin kadınların fiziksel, mental ve hatta ahlaki dayanıklılığını ve iradesini arttırdığını belirtmiştir. 19 yaşında ulusal golf şampiyonu olan *Glenna Collett*, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde kadınların oy kullanma ve spora katılma hakkı elde ettiklerini ve kadınların kıyafetlerindeki değişimin spor

pratığının etkisiyle oluşan yenilikçiliğin en önemli kanıtı olduğunu belirtmiştir (Collett, 1924).

Kadın sporunun yavaş da olsa toplumsal bir destek bulmaya başlamasıyla 1920'lerin başlarından itibaren toplumsal değişim daha da hız kazanmıştır. Yeni deneyimlere aç kadınlar bu deneyimlere iyice açık hale gelmişler, zamanın kabul görmüş geleneklerine ve ahlaki yapısına meydan okumuşlardır. Giyimdeki yeni modalara ayak uydurarak, dalgalı saçlarıyla ve her türlü güncel sporu denemeye başlayarak yeni özgürlüklere doğru kanat açmışlardır. Kadın sporcuların toplum tarafından kabul edilmemesine karşı çıkan "süfrajeter"ler¹³ kadınlara bazı yolların açılmasına önemli katkı sağlamıştır. Günün basını, ilk kadın sporcuları kadın hareketi bağlamında sporun öncüleri olarak tanımlamış ve birçok sporcu da kendilerini bu şekilde nitelendirmiştir (Hartman, 1972).

Res. 37: Süfrajeterler 1917'de New York'ta bir milyondan fazla kadının imzasını taşıyan pankartlar taşıdılar. The New York Times, 1917. <https://www.nytimes.com/>, 07.12.2021.

¹³ 20. yüzyılın başlarında Birleşik Krallık ve ABD'de pasif direniş, kamu toplantılarını bölme, açlık grevi yapma gibi yollarla kadınların seçme ve seçilme hakkını savunan, az çok organize olmuş, genellikle orta sınıfa mensup kadınlardan oluşan radikal kadın hakları savunucularına verilen addır.

Böylece kendilerini önemli görmeye başlayan kadın sporculara, kadınların rekabetçi sporlara katılmasına hem fizyolojik hem de ahlaki kaygılar nedeniyle karşı çıkan tıp alanından, spor federasyonlarının çoğundan ve özellikle bazı kadın beden eğitimcilerden ciddi muhalefet gelmiştir. Bu muhalefetin temel dayanağı; Viktorya Dönemi'nden beri güncelliğini koruyan, fiziksel zorlamanın kadını çocuk doğuramaz hale getirerek gelecek nesillere zarar vereceği ve yarışma sporlarına katılımın onları erkeksileştireceği gibi bilindik genel yargılar olmuştur (Leigh, 1974).

1920 Antwerp Oyunları'nda trampelen yarışmalarında şampiyon olan *Aileen Riggin*, kadınların Olimpiyat Oyunları'na katılımını, kadınların özgürlüğünün doğal bir uzantısı olarak gördüğünü belirtmiştir. Ona göre kadınlar ilk kez oy vermiş, yüzmüş ve gerçekten yaşamaya başlamıştır. Bu nedenle Olimpiyat Oyunları bir zamanlar daha zayıf olan kadın cinsiyetinin ulaşmaya çalıştığı birçok hedeften biri olmuştur (Riggin, 1932).

Res. 38: Aileen Riggin atlayış esnasında, <https://www.britannica.com/biography/Aileen-Riggin>, 03.05.2021.

1915-1926 yılları arasında tekler teniste sekiz kez Birleşik Devletler şampiyonu *Molla Mallory*, sporun erkekler kadar kadınlar için de önemli olduğunu “sağlık, mutluluk

ve sportif ruh, erkeğin olduğu kadar kadının da spordan kazanabileceği ödüllerdir” şeklinde belirtmiştir. Ortalama bir kadının hayatında zaten yaygın olan egzersiz eksikliğine dikkat çeken Mallory, rekabetçi sporların kadınlar için doğurganlıkla ilgili tehlikeler içerdiği iddiasında olanlara cevaben, her ikisi de birinci sınıf tenisçiler olan dörder çocuklu *May Bundy*’yi (dört çocuk) ve *Bayan George Wightman*’ı örnek göstermiştir (Mallory, 1922).

Kadınların yanında olan dönemin popüler fiziksel kültür uzmanı Bernarr MacFadden, dönemin önde gelen düşünce insanlarının rekabetçi sporlarda kadınlara yer bulamamasından üzüntü duyduğunu ve rekabete dayalı sporların kadınları erkeksi yaptığı görüşüne katılmadığını tam aksine kadınlar için gerekli olduğunu “*vücudu sağlamlaştırır, güçlü kılar, gözleri parlatır, cildi temizler, ulusun geleceği için güçlü anneler hayatı önemdedir*” sözleriyle vurgulamıştır (MacFadden, 1929). Zamanla, kadınların sadece “nazik” değil ağır sporlar yapmasının da faydalı olduğunu ileri sürenler ortaya çıkmıştır:

“Kadınlar bu sporlarla sadece iyi şekillenmiş bir vücut, güç ve zarafetle birleşen kollar ve omuzlar değil aynı zamanda oyunu son aşamasına kadar sürdürmek için gerekli erkeksi savaşıma iradesini de kazanırlar.” (La Gatta ve Grantland, 1930).

Ottawa Sözleşmesi kadınların ve kız çocuklarının hayatlarını iyileştirmeye yönelik uluslararası adımlardan biri olmuştur. Sözleşmeye göre:

“Sağlığın geliştirilmesi, sağlık koşullarındaki mevcut farklılıkları azaltmayı ve tüm insanların sağlık açısından tam potansiyellerine ulaşmalarını sağlamak için kadınlara ve erkeklere eşit fırsatlar ve kaynaklar sağlamayı amaçlar. Bu nedenle, sağlığı geliştirmesi faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinin her aşamasında, kadın ve erkeğin eşit ortaklar haline gelmeleri, yol gösterici bir ilke olarak benimsenmelidir” (World Health Organization [WHO], 1986).

Özellikle 20. yüzyılın sonlarında ve günümüze yaklaştıkça elde edilen veriler, kadınların aktif bir yaşam tarzıyla sağlığı destekleyen çok çeşitli faydalar elde ettiğini ortaya koymuştur (Gregg vd., 2003; Gulati vd., 2003; Manson vd., 2002). Dolayısıyla kadınların spor ve fiziksel aktiviteye katılımının kadına zarar değil aksine onların

sağlığına katkı yaptığı iyice kabullenilmeye başlanmıştır. Spor ve fiziksel aktiviteye katılımın, küresel ölümlerin yüzde 60'ından fazlasını oluşturan ve yüzde 66'sı gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen sayısız bulaşıcı olmayan hastalığı önleyebileceği ifade edilmiştir. Kızların çocukluk dönemi sağlığında, yaşamın daha sonraki evrelerinde görülebilecek kronik hastalık riskini azaltmaya olumlu bir etkisi olabileceği ileri sürülmüştür (WHO, 2007a). Fiziksel egzersiz ve aktivitenin, dünya genelinde kadınlar arasındaki ölümlerin üçte birini ve gelişmekte olan ülkelerde 50 yaşın üzerindeki kadınlar arasında görülen tüm ölümlerin yarısını oluşturan kalp damar hastalıklarının önlenmesine katkı sağlayabileceği belirtilmiştir (WHO, 2007b).

Fiziksel aktivitenin aynı zamanda kadınların erkeklere göre daha çok risk altında olduğu osteoporozun etkilerinin azaltılmasında yardımcı olduğu (Borer, 2005), onların bağımsız yaşama sürelerini uzattığı ve kalitelerini artırdığı bilinmektedir (Pernambuco vd., 2012). Spor ve fiziksel aktiviteye katılım, Alzheimer hastalığı gibi mental bozuklukların yönetimi de dahil olmak üzere her yaşta kadın için ruh sağlığını korumayı kolaylaştırabilir (WHO, 2007c). Bunun yanında özsaygı, güven ve sosyal bütünleşmeyi artırıp stres, kaygı, yalnızlık ve depresyonu azaltmaya yardımcı olabilir (McKercher vd., 2009; Elavsky, 2010; Tilvis vd., 2012; Herring vd., 2014). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kadınlar arasındaki depresyon oranları erkeklerinkinin neredeyse iki katı olduğu için bu özellikle önemlidir (WHO, 2007c).

9.3. Bir İnsan Hakkı Olarak Kadınların Spora Katılımını Destekleyen Kurum-Kuruluşlar ve Gelişmeler

“Kadın, utanç verici muhafazakârlığın alayları ve çamur atmaları arasında, dikkatlice serpilmiş tohumlardan yavaş yavaş yetiştirildi. Kararlı küçük bir ‘yeni kadın grubu’ yeşermeye başladı. Kendilerine eşit bir şans verildiği takdirde, kadınların erkeklerin entelektüel eşiti olduğu fikrinin kabul edilmesi için ilk çabaları sergilediler. Birbiri ardına aşırı büyümüş eski önyargılar kadınların durmadan artan entelektüel gücüyle günümüze eski ve özgün bir engel kalmayınca kadar bastırılmış, gelişmenin bir araya toplama gücü hayal bile edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Kültürlü bir annenin kılavuzluğunun etkilerinin haddi hesabı yoktur.” (Bengough, 1896).

20. yüzyılın başında, kadınların artan özgürlüğüyle ilgili yazı ve eserlerin çoğunda olumlu bir yaklaşım dikkat çekmeye başlamıştır. Ancak bu kesinlikle, kadınların özgürleşmesinin kabul edildiği ve hatta bunun memnuniyetle karşılandığı anlamına gelmemiştir. Yine de, kadınlara karşı daha olumlu bir tutum ve iyimser bir ruh halinin izleri görülmeye başlanmıştır (Leigh, 1974).

İlk kadın hareketleri, kadınlara daha eşit bir eğitim sağlayan yasaların değiştirilmesinde oldukça başarılı olmuştur. Eşit eğitim lehine en güçlü argüman, eğitilmiş bir annenin oğulları üzerinde sahip olabileceği olumlu etkiye dayandırılmıştır. Kadınlar için eşit eğitim hedefi, kadınların toplumdaki geleneksel rollerini önemli ölçüde değiştirmek için çok işe yaramamıştır. Bu bağlamda kadınların spora erişimi çok daha etkili bir faktör olmuştur. Kadınların değişen yasal statüleri dışında hiçbir sosyal başarı, kadınların spora katılımından daha kapsamlı etkilere sahip olmamıştır (Cozens ve Stumpf, 1953).

9.3.1. Birleşmiş Milletler'in (BM) Girişimleri ve Katkıları

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ve hak temelli bir eğitim, spor ve fiziksel aktivite anlayışı, 1945 yılında kuruluşundan beri BM'nin küresel kalkınma gündeminde yer almıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği çağrıları, BM Tüzüğünde (United Nations, 1945) ve 1948 yılında kabul edilen *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nde (İHEB) belgelenmiştir. İHEB'in 24. maddesiyle herkesin dinlenme ve serbest zaman hakkı olduğu kabul edilmiştir. Aynı beyannamenin 26. maddesi eğitimin insan kişiliğinin tam gelişimine yönelik olması gerektiğini, 27. maddesi ise herkesin toplumun kültürel yaşamına özgürce katılma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir (United Nations General Assembly, 1948). Spor ve fiziksel aktivite hakkı, 1978 yılında United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) tarafından kabul edilen *Uluslararası Beden Eğitimi, Fiziksel Aktivite ve Spor Sözleşmesi* tüzüğünde bir insan hakkı olarak tanınmıştır. Tüzüğe göre, "*Herkesin fiziksel, entelektüel ve ahlaki yeteneklerini geliştirme ve koruma konusunda özgür olması ve sonuç olarak beden eğitimi ve spora erişimin herkes için güvence ve garanti altına alınması, insan haklarının etkili bir şekilde kullanılmasının temel koşullarından biridir.*" (UNESCO, 1978). BM

tarafından kabul edilen *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme* (United Nations, 1979a), spor ve beden eğitimi alanında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması konusunda taraf Devletlere bağlayıcı yükümlülükler getirmiştir. Örneğin 10. madde taraf devletleri; kadınların eğitim, spor ve beden eğitimine aktif olarak katılmaları için erkeklerle aynı fırsat ve hakların sağlanması yoluyla kadınlara karşı tüm uygun önlemleri almaya davet etmiştir. Diğer taraftan 13. madde, taraf devletleri, ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi rekreasyon, spor ve kültürel yaşamın tüm yönlerinde de kadın ve erkek eşitliği temelinde aynı hakları sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun önlemleri almaya çağırır (United Nations, 1979a). Aynı sözleşmenin 4. madde 1. paragrafında yer alan 25 nolu genel tavsiyede; taraf devletlere olumlu eylem, ayrıcalıklı muamele veya kota sistemleri gibi geçici özel önlemlerin spor, kültür ve rekreasyon alanlarında uygulanması gerektiğini hatırlatılmıştır. Komite ayrıca, bu tür önlemlerin kırsal kesimdeki kadınlar da dâhil olmak üzere çoklu ayrımcılığa maruz kalan kadınlara yönelik olması gerektiğini vurgulamıştır (United Nations, 1979b). 1989 yılında kabul edilen *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de bir insan hakkı olarak beden eğitimi ve spor kavramını desteklemiştir. Madde 29 (1)'de, tarafların çocuğun eğitiminin onun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve fiziksel özelliklerinin en iyi düzeye ulaşmasına yoğunlaşmasında anlaştıkları belirtilmiştir (United Nations, 1989). 1995'te kabul edilen *Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu*; kadınlar, cinsiyet eşitliği ve sporla ilgili önemli politika önerileri sunmuştur. Platform, eğitim kurumları tarafından erişilebilir rekreasyon ve spor tesislerinin sağlanması, eğitim ve toplumsal kurumlarda her yaştan kadın için cinsiyete duyarlı programların erkeklerle eşit düzeyde oluşturulmasını salık vermiştir (United Nations, 1995). Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda başlıca küresel politika oluşturma organı olan *Kadının Statüsü Komisyonu*, daha önce *Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu*'nun uygulanmasında kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirmiş, kadın ve sağlık hakkında alınan 1999/17(I) tarihli kararda "hükümetleri, Birleşmiş Milletler sistemini ve sivil toplumu; kadınları, onların sağlığı ve mutluluğu üzerinde olumlu etkileri olan düzenli spor ve rekreasyon etkinliklerine katılımları için teşvik etmelerini ve onlara spor yapma, spor tesislerini kullanma ve

yarışmalara katılma konusunda eşit fırsatlar sağlanmasını istemiştir.” (United Nations, 1999). Uluslararası liderler 2000 yılında daha az yoksulluk, daha iyi eğitilmiş çocuklar ve sürdürülebilir bir çevreyle karakterize daha iyi bir dünya için bir vizyon geliştirmek üzere bir araya gelmiştir. Bu toplantıda 2015 yılı hedeflenerek BM’nin kalkınma hedefleri ele alınmıştır. Bu hedeflerden biri, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmektir. Bu hedefin, kadınların güçlendirilmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliğinden birlikte bahsetmesi dikkat çekmiştir (United Nations, 2011). BM Genel Sekreteri, özellikle toplumsal düzeyde kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla sporla ilgili girişimlerin ve sporun kalkınmada aktif bir araç olarak kullanımının teşvik edilmesi için *Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Barış için Spora İlişkin Kurumlar Arası Görev Gücü*’nü 2002 yılında toplamıştır. Toplantı raporunda, spor programlarının “herkes için spor” modeline dayanması ve başta kadınlar, engelliler ve gençler olmak üzere tüm gruplara katılım fırsatının sağlanması gerektiği belirtilmiştir (United Nations, 2003a). BM Genel Kurulu 2004 yılında 58/5 numaralı kararla “*BM’yi, hükümetleri, sporla ilgili kurumları ve uygun olduğu durumlarda uzman kuruluşları, beden eğitimi ve sporun barış, sosyal ve cinsiyet eşitliği kültürünü teşvik etmek, diyalog ve uyumu savunmak amacıyla dayanışma ve işbirliği fırsatları sunabilmesi için kolektif olarak çalışmaya*” davet etmiştir. Böylece sporun insani gelişmeye katkı sağlama gücünün farkına varılmış, 2005 “*Uluslararası Spor ve Beden Eğitimi Yılı*” ilan edilmiştir (United Nations, 2003b). BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 2006 yılında kabulü, engelliler için spora ilişkin politika çerçevesinde ileriye doğru atılmış önemli bir adım olmuştur. Sözleşme, engellilerin her düzeyde ana akım ve engelliliğe özgü spor faaliyetlerine katılma ve eğitime, kaynaklara, mekânlara ve hizmetlere eşit erişim hakkını teyit etmiştir. Ayrıca okul sistemindekiler de dâhil olmak üzere engelli çocukların, eğlence ve spor faaliyetlerine eşit erişim hakkını onaylamıştır (United Nations, 2006a). Bu sözleşmede engelli kadınlar ile erkekler ve kadınlar arasındaki eşitliğe özel olarak odaklanması, spora katılan engelli veya engelsiz kadınlar açısından çok önemli bir adım olmuştur (La Rivière-Zijdel, 2007). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan 2006 yılında *Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Barış İçin Spor Eylem Planı*’nı sunarken “*Kalkınma ve Barış için spor: İleriye Yönelik Yol*” ibaresini raporuna dâhil etmiştir. Eylem planında, spor yoluyla kalkınma ve barış projeleri

için ortaklıkları genişletmek ve güçlendirmek açısından üç yıllık bir dönem için yol haritası olarak yeni finansman mekanizmalarının, spor organizasyonlarının, sivil toplumun, sporcuların ve özel sektörün katılımını içeren düzenlemelerin teşvik edilmesi çağrısında bulunulmuştur (United Nations, 2006b). Spor programlarının toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek için önemli bir araç olabileceği anlayışı, özellikle 2005 yılının *Uluslararası Spor ve Beden Eğitimi Yılı* ilan edilmesinden sonra gelişmeye devam etmiştir. 2006'da Genel Kurul, üye ülkeleri cinsiyet eşitliğini ve kadınların desteklenmesini teşvik etmek için spor programları başlatmaya özellikle davet etmiştir (United Nations, 2006c).

9.3.2. UOK'de Değişim Sürecinin Olumlu Etkileri

BM'nin insan hakları ve kalkınma için barış ve spora getirdiği sistemli yapıdan hareketle, sporda mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliği uluslararası ve bölgesel bağlamda da ele alınarak kadınlar, cinsiyet eşitsizliği ve sporla ilgili küresel ve bölgesel politikalar ve normatif sistemler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte *Uluslararası Spor Bilimleri ve Beden Eğitimi Konseyi*, UOK, *Uluslararası Paralimpik Komitesi* gibi uluslararası kuruluşlar ve *Uluslararası Kadın ve Spor Çalışma Grubu*, *Uluslararası Kadın-Spor ve Uluslararası Kadın ve Kız Çocukları Beden Eğitimi Derneği* gibi birçok bağlantılı uluslararası gruplar aktif biçimde yer almıştır (United Nations, 2007).

Coubertin'in uğraşları sonucunda 1894'te 14 üye ile kurulan ve ilk uluslararası sivil toplum kuruluşlarından biri olan UOK, Olimpik hareketin kurucusu ve yönetim organı olmuştur. UOK böylece üç yüzyılı birbirine bağlayan bir köprü organizasyon haline gelmiştir (Zakus, 2000).

UOK başlangıçta; komiteye derinden bağlılar, amaca yönelik eğitilebilecek olanlar ve varlıkları gruba saygınlık katanlar olmak üzere tamamı erkek olan üyelerden oluşan üçlü bir cepheden oluşmuştur. Bu yönüyle UOK, demokratik özlemlere ve değerlere hizmet ettiğini iddia eden bir hareketin başındaki örgüt rolünü üstlendiğini iddia etmesine rağmen modern demokratik sosyal yaşamda aristokrat bir rol arayışını sürdürmüştür. (Anthony, 1997).

Coubertin 1896’da yapılacak ilk Modern Olimpiyatlar’ın kararının alınacağı 1894 Sorbon Kongresi’ne Avrupa’nın üst sınıflarının önde gelen üyelerini davet ederken bu anlayışla hareket etmiştir. Kongrede yaklaşık 2000 kişi bulunmuş ancak kararlar 50 önde gelen ülkeden davet edilen erkek delegeler tarafından alınmıştır. Bu üyeler arasında bir kadının da olduğu ancak davetiyesine *Baroness* yerine yıllar önce hayatını kaybeden kocası *Baron von Suttner*’in adının sehven yazılması nedeniyle katılım sağlayamadığı ileri sürülmüştür (DeFranz, 2000).

Coubertin, UOK’nin 14 üyesini, başlangıç döneminde tam hareket özgürlüğü sağlamak için bizzat kendisi belirlemiştir. Çünkü birilerinin kendi yarattığı hareketin yönünü ve işleyişini değiştirmesinden çekinmiştir. O dönemin sosyal yapısını müteakiben kadınların kurulların hiçbirinde yer almaması veya katılımcı ülkelerin sporcusu olarak adının geçmemesi beklenmeyen bir durum olmamıştır (Lambros ve Polites, 1896).

UOK’nin merkeziyetçi yapısı ve tek karar organı olarak hareket etmek istemesi kendi içinde ve dışında bazı muhalif gruplar oluşturmuştur. Hem ulusal hem de uluslararası spor federasyonlarının yönetmelik oluşturma ve olimpiyat kurallarını belirleme yetkisi olmasına rağmen UOK tarafından alınan kararlara yalnızca istişari etkileri olması belirgin bir memnuniyetsizlik yaratmıştır (McDonald, 1998).

Daimi üyeliğin olduğu UOK’nin görevden alınan, istifa eden veya hayatını kaybeden üyesinin yerine atanan yeni üye komite tarafından seçilmiştir. Üstelik ülkeler, kendilerini temsil etmek için bu komiteye üye gönderememiştir. Dolayısıyla UOK’nin fikirlerini tüm ülkelere dayatmak için yeterli güce sahip olan komite üyeleri, ulusal komiteleri ve spor federasyonlarını hâkimiyetleri altına almıştır (Mayer, 1960). UOK, bu kurallarıyla parlamenter demokrasi fikrinin kesinlikle karşısında olmuş ve bu nedenle ağır şekilde eleştirilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Coubertin 1908 yılında İngiliz hükümetinin verdiği yemekte yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bu çatışmaların nedenleri? Sevgili tanrım, size iki kelimeyle söyleyebilirim. Biz seçilmedik; kendi kendimizi görevlendiriyoruz, yetki alanlarımız sınırlı değil. Seçim ilkesinin etki alanını genişlettiğini ve kademeli olarak her kurumu kendi boyunduruğuna sokan bir kamuoyunu oluşturduğunu görmek için başka nedene ihtiyaç var mı? Bizim

durumumuzda tahammül edilmesi zor bir yasa ihlali var. Bu anormalliğin sorumluluğunu büyük bir memnuniyetle ve hiç çekinmeden kabul ediyoruz. Kendi adıma, geçmişte bu ülkede pek çok şey öğrendim ve bunların arasında özgürlüğü korumanın ve demokrasiye hizmet etmenin en iyi yolu her zaman her şeyi seçime bırakmak değil, tam tersine geniş seçim okyanusu içinde sürdürmektir. Böylece belirli uzmanlık alanlarında istikrarlı ve bağımsız bir çabanın sürekliliği sağlanabilir.” (Coubertin, 1908b).

Coubertin, eleştirilere kulak tıkayarak İsveç Parlamentosu’nda yaptığı konuşmada, Olimpiyat Oyunları’nın başka herhangi bir yönetim biçimi altında beşikte yok olacağını, girişimin başarısının yönetmeliğin UOK’ye sağladığı tam bağımsızlığa dayandığı inancını tekrarlamıştır (Coubertin, 1912c).

Üyelerin kendileri UOK politikalarını değiştirmedikçe Coubertin tarafından mali olarak desteklenen, Viktorya Dönemi ilkelerine ve Yunan Antik Oyunları’na sadık kalan ve erkek üstünlüğüne dayanan bu özel erkek kulübünün kadınların Olimpiyat’lara katılımına asla izin vermemesi ihtimali ortaya çıkmıştır. Bu konuda 1992 yılında bir öngöründe bulunan Miller, olimpiik hareket içinde kadınların tam özgürleşmesinin 21. yüzyıla kadar sağlanıp sağlanamayacağını şüpheli olduğunu belirtmiştir (Miller, 1991).

Cinsiyete özel kurallar içeren kural kitapları yanında sporcular arasında gereksiz bir ayrım yapan toplumsal cinsiyete özel dil ve ifadeler, UOK’nin ilk yıllarında resmi ve akademik yazışmalarda norm haline gelmiştir. Bu durum, 20. yüzyılın başında Olimpiyat tüzüğünde bile yalnızca eril cinsiyeti yansıtan bir dilin yerleşmesini sağlamıştır (Hall, 1978). Yaygın bir iddiaya göre, 1928 Amsterdam Olimpiyatları’na sınırlı sayıda kadın yarışmasının dâhil edilmesinin kabulü, bu karara şiddetle karşı olan Coubertin’in 1925’te UOK başkanlığından istifa etmesine neden olmuştur. Coubertin’in Amsterdam’da yarışacak erkek sporculara gönderdiği mektupla, kadınların Modern Olimpiyat Oyunları’nda yarışmalarına izin verilmesinin içerdiği tehlikeler konusunda onları uyarması bu iddiayı doğrulamıştır (Teetzel, 2010).

Coubertin, UOK başkanlığından resmen istifa ettiği Prag’daki Olimpiyat kongresinde bu komitenin örgüt yapısını bir kez daha onaylamıştır:

“Modern Olimpizm başarılı olduysa, başında hiç kimsenin sübvans etmediği, tüm seçim müdahalelerinden muaf ve milliyetçi tutkuların veya tüzel çıkarların etkilemesine izin vermeyen tamamen bağımsız bir komite olduğu içindir. Ulusal komitelerin veya uluslararası federasyonların temsilcilerinden oluşan bir üst komite ile Olimpizm birkaç yıl içinde ortadan kalkardı ve bugün bile bu temel süreklilik koşulu terk edilirse geleceği tehlikeye atılır.” (Coubertin, 1925).

Kadın sporcuların Modern Olimpiyat Oyunları’na katılımını artırmaya yönelik asıl adımlar, Coubertin’in UOK başkanlığı döneminin sona ermesinden sonra gelmiştir. Kadınlar I. ve II. Dünya savaşları arası dönemde birçok ülkede oy, kamu görevinde bulunma ve spora özgürce katılma hakkını kazanmıştır. Bununla birlikte UOK, bu değişimlere ayak uydurma konusunda çok istekli davranmamış ve %80’den fazlası erkek üyelerden oluşan bir kuruluş olmaya devam etmiştir (Lennartz, 2005). Çünkü Coubertin’in mirası olarak kalan erkek yanlılığı etkisini henüz yitirmemiş, Coubertin ayrılmış olsa da UOK’nin kadınlara her zaman mesafeli ve soğuk olan atmosferi tamamen ortadan kalkmamıştır (Chase, 1992).

Oyunların programını kontrol etmek UOK’nin yetkisindeymiş gibi gözüксе de bunun için yeterli bir idari yapı oluşturulamadığı için oyunların programını hazırlama sorumluluğu kendiliğinden organizasyon komitelerinin eline geçmiştir. Organizasyon komiteleri böylece oyunlara hangi etkinliklerin dâhil edileceğini belirleme özgürlüğünü de yavaş yavaş elde etmişlerdir (Miragaya, 2006). Kadınların olimpiyatlara girişinin, UOK’nin idari ve karar verme prosedürlerini çok katı hale getirmeden önce, ev sahibi ülkelerin organizasyon komitelerine ilk yıllarda sağlanan imtiyazın bir sonucu olarak beklenmedik şekilde gerçekleştiği belirtilmiştir (Hargreaves, 1984).

Modern Olimpiyat Oyunları’nın politika, idare ve yönetiminden sorumlu olan UOK’nin tüzüğünde 1980’lere kadar şu ifadeler yer almıştır: *“Olimpiyat Oyunlarında hiçbir ülkeye veya kişiye karşı ırk, din veya siyasi nedenlerle ayrımcılığa izin verilmez.”* İfadelerde belirtilen ayrımcılık çerçevesinin cinsiyeti kapsamaması dikkat çekici olduğu kadar bazılarınca bir bireyin Olimpiyat sporuna katılımının cinsiyeti nedeniyle kabul görmeyebileceği şeklinde de yorumlanmıştır (Kluka, 1992). Her şeye rağmen kadınlar

lehine girişimler artarak devam etmiş, 1980’de Juan Antonio Samaranch UOK başkanlığını devraldıktan sonra birçok miadı dolmuş kural ortadan kaldırılarak Olimpiyat Tüzüğü’nde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin sonrasında UOK, kadınların Modern Olimpiyat etkinliklerinde yarışıp yarışamayacakları kararını spor federasyonlarına devrederek üstündeki yükten kurtulmayı tercih etmiştir (Teetzel, 2010).

UOK 2004 yılında komisyon statüsüne yükseltilen *Kadın ve Spor Çalışma Grubu* adlı bir birimi 1995 yılında oluşturmuştur. Yılda bir kez toplanan komisyon, kadınların olimpiyatlara katılımlarını ve karar alma süreçlerindeki rollerini gözlemlemiş ve Olimpiyat hareketi içinde kadın ve sporda kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmek, öncelikli eylemleri belirlemek ve kadınların katılımını artırmak için dört yılda bir UOK *Dünya Kadın ve Spor Konferansı* adlı etkinlikleri düzenlemiştir (United Nations, 2007).

1996 yılında UOK’nin kadınların sporda ilerlemesindeki rolüne açık bir referans içerecek şekilde tüzüğünde değişiklik yapması tarihi bir adım olmuştur: Olimpiyat Tüzüğü uyarınca UOK’nin rolü, “*Olimpizmin tanıtımına öncülük etmektir. Bu amaçla UOK; kadın ve erkek eşitliği ilkesinin katı bir şekilde uygulanması amacıyla, özellikle ulusal ve uluslararası spor kuruluşlarının yürütme organlarında olmak üzere, her düzeyde ve tüm yapılarda kadınların sporda teşvik edilmesini destekler.*” (IOC, 1996).

İlk UOK *Dünya Kadın ve Spor Konferansı* 1996 yılında İsviçre’nin Lozan kentinde düzenlenmiştir. Katılımcılar, Uluslararası federasyonların ve ulusal olimpiyat komitelerinin kadınları sporda teşvik etmek amacıyla bir eylem planı tasarlamak ve uygulamak için en az yüzde 10’u kadınlardan oluşan özel komisyonlar veya çalışma grupları oluşturmasını önermiştir. Katılımcılar ayrıca, olimpik hareketin tüm politikalarında ve programlarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna özen gösterilmesi ve sporda aktif bir rol oynayabilmeleri için kadınların ihtiyaçlarının dikkate alınması çağrısında bulunmuştur. Aynı konferansta UOK, spor politikasına dahil kuruluşlar ve devlet kurumlarıyla işbirliği yaparak kadın ve sporla ilgili sorunları çözmek için inisiyatif alacağını duyurmuştur (First IOC World Conference on Women and Sport, 1996).

Paris’te Mart 2000’de düzenlenen *İkinci Dünya Kadın ve Spor Konferansı*’nda; Olimpik hareketin amacının hiçbir ayırım gözetmeksizin spor ve olimpik ideal aracılığıyla

barışçıl ve daha iyi bir dünya tesis etmek olduğu hatırlatılarak yerel, ulusal, kıtasal ve küresel spor hareketinde fırsat eşitliğini sağlamak için daha fazla zorluğun üstlenilmesi kararı kabul edilmiştir. Kararda katılımcılar, olimpiik hareketin 2005 yılı sonuna kadar kendi yapılarındaki karar alma pozisyonlarının en az yüzde 20'sini kadınlara ayırmasını ve 2020 yılına kadar yönetim organlarındaki kadın temsili açısından ileriye dönük hedeflerini belirlemesi talep edilmiştir (Second IOC World Conference on Women and Sport, 2000).

Üçüncü konferans Mart 2004'te Fas'ın Marakeş kentinde yapılmış, Paris konferansı sonrası süreç değerlendirilmiş ve kadınların sporda karşılaştıkları öncelikli sorunlarla ilgili yeterli ilerlemenin sağlanamadığı belirlenmiştir. Paris konferansında belirlenen “Uluslararası Spor Federasyonları, Ulusal Olimpiyat Komiteleri, Ulusal Federasyonlar ve spor organizasyonlarında kadınların karar verici pozisyonlarda en az %20 oranında temsil edilmesi” hedefine ulaşması karara bağlanmıştır (Third IOC World Conference on Women and Sport, 2004).

UOK'nin 2007 yılında yayınladığı tüzüğün 9. sayfasında düşülen not, “tüzükte yer alan kurallar içinde geçen eril cinsiyet ifadesinin gerçek kişiyle ilgili olarak kullanıldığını, eril cinsiyetin herhangi bir özel bir hüküm olmadıkça, kadın cinsiyetini de kapsadığı şeklinde anlaşılması gerektiğini” belirtmiştir. Anlaşılan UOK, kadın kelimesinin tüzüğün içinde doğrudan ve açıkça ifade edilmesini o zamana kadar bir türlü içine sindirememiştir (IOC, 2007).

Ürdün Lut Gölü'nde Mart 2008'de “Sosyal Değişim Aracı Olarak Spor” temasıyla gerçekleştirilen dördüncü konferansın açılış konuşmasını yapan UOK Kadın ve Spor Komisyonu Başkanı Anita DeFranz (2000) şu ifadeleri kullanmıştır:

“Pekin 2008 Oyunlarında kadınlar katılımcıların yaklaşık %45'ini oluşturacak. Artık UOK'nin kadınlar için ne yapabileceği değil, kadınların UOK ve spor alanına ne katkı yapabileceği önemlidir. Kadınlar sorumluluk almak için adım atmalıdır. Kadınların spora katılım olanaklarını artırma peşinde koşan kadınlara ihtiyacımız var.”

UOK Başkanı Dr. Jacques Rogge ise sadece insanlığın yarısını temsil ettikleri için değil, aynı zamanda toplumda ve özellikle gençlere spor sevgisini aktarmada önemli bir rol oynadıkları için sporun kadınlara ve katılımlarına ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. (Güney) Kıbrıs Ulusal Olimpiyat Komitesi Yürütme Kurulu Üyesi Clea Hadjistephanou-Papaellina; kadınların sporda karşılaştığı sorunların çözümü için eğitimin çok önemli olduğunu ve bu nedenle beden eğitimi ders saatlerinin artırılacağını ve okul müfredatlarına olimpiyat eğitimi ile ilgili bir ders ekleneceğini ilave etmiştir (Fourth IOC World Conference on Women and Sport, 2008).

Beşinci konferans Şubat 2012’de Los Angeles, Birleşik Devletler’de 135 ülkeden 800 delegenin katılımıyla düzenlenmiş, “*Birlikte Daha Güçlü: Sporun Geleceği*” teması altında kadınların spora katılımını artırma yöntemleri tartışılmıştır. Rogge, kadınların spora katılımının ekonomik, siyasi ve sosyal nedenlerden olumsuz etkilendiğini, daha iyileştirilmesi gerektiğini, spora katılımın doğuştan gelen bir hak olduğunu ve bu hakkın gelecek nesillere aktarılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 1990 Paris oyunlarına katılan 2.2’lik kadın sporcu yüzdesinin 2008 Pekin Oyunları’nda %42.4’e yükseldiğine dikkat çekilmiştir. Los Angeles Deklarasyonu’nu duyuran Rogge; kadınların yönetim ve liderlik becerilerini geliştirmeye daha fazla kaynak ayrılacağına, UOK’de liderlik rollerine dâhil edilecek minimum kadın sayısının tekrar gözden geçirileceğine, kadınların ilgili uluslararası ve ulusal tüm kurumların yönetim kurullarında daha adil bir şekilde temsil edileceğine, kadınların ve kız çocuklarının gelişimini, haklarını ve refahını destekleyen tüm kurum ve kuruluşlar arasında daha fazla işbirliğine, UOK ile BM ve kuruluşları arasında daha yakın çalışma ortaklıkları kurulmasına güvence vermiştir (Japanese Center for Research on Women in Sport, 2021).

Kadınlar adına sevindirici en güncel gelişme, UOK Yönetim Kurulu tarafından Mart 2020 alınan kararlardır. Olimpiyat Oyunları’nda toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olarak; tüm ulusal olimpiyat komitelerinin oyunların tüm yayınlarında en az bir kadın ve bir erkek sporcu tarafından temsil edilmesi ve ülke bayraklarının açılış töreninde bir kadın ve bir erkek sporcu tarafından ortaklaşa taşınması karara bağlanmıştır (IOC, 2020).

Uluslararası Kadın ve Spor Çalışma Grubu, İngiliz Spor Konseyi ve UOK desteğiyle Mayıs 1994'te Brighton, Birleşik Krallık'ta organize edilen *Birinci Uluslararası Kadın ve Spor Konferansı* esnasında kurulmuştur. Konferansta özellikle kadınların spora katılımlarında karşılaştıkları dengesizliklerin çözümü için gerekli olan değişim sürecinin nasıl hızlandırılacağı konusu ele alınmıştır. Ulusal olimpiyat komitelerini, uluslararası ve ulusal spor federasyonlarını, eğitim ve araştırma kurumlarını temsil eden 82 ülkeden 280 katılımcı delegenin desteğiyle *Brighton Deklarasyonu* bu konferansta kabul edilmiştir. Deklarasyon; “*sporun yürütülmesi, geliştirilmesi veya teşvik edilmesinden sorumlu olan veya doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen tüm hükümetlere, kamu yetkililerine, kurumlara, işletmelere, eğitim, araştırma ve kadın kuruluşlarına veya bireylere ya da sporda kadınların istihdamı, eğitimi, yönetimi ve gelişimiyle ilgilenen kişilere yöneliktir. Bu deklarasyon, kadınlara veya spora ilişkin tüm spor, yerel, ulusal ve uluslararası tüzükleri, yasaları, kuralları, yönetmelikleri ve düzenlemeleri tamamlamayı*” amaçlamaktadır. Brighton konferansı, sporda kadınların eşitliğini sağlamak için stratejik ve koordineli bir uluslararası çabanın başlangıcı olmuştur. 2014 yılında Helsinki’de güncellenen deklarasyon, kadınların spora her düzeyde ve tüm işlev ve rollerde katılımını artırmaya yönelik eylemlere rehberlik etmesi gereken ilkeleri sağlamak için sonraya havale edilen ilk kalıttır (International Working Group on Women and Sport, 1994).

İkinci konferans 1998’de 74 ülkeden 400 delegenin katılımıyla Windhoek, Namibya’da “Değişime Uzanmak” genel teması altında yapılmıştır. Konferansta kabul edilen *Windhoek Eylem Çağrısı*; kız çocukları ve kadınların spora tam olarak katılmaları için eşit fırsatların yaratılması amacıyla dünya genelinde uygulanması tavsiye edilen bir eylem planı olmuştur. Sağlık, eğitim ve insan haklarında kadınlara yönelik daha geniş hedeflere ulaşmanın bir yolu olarak sporun teşvik edilmesi istenmiş, *Brighton Deklarasyonu*’nun amaçları daha da geliştirmiştir (International Working Group on Women and Sport, 1998).

İkinci konferansta öne çıkan fikirler, Mayıs 2002 yılında “Değişime Yatırım” temasıyla Montreal’de yapılan üçüncü konferansta kabul edilen *Montreal Bildirisi* ile

güçlendirilmiştir. Daha büyük hedefleri gerçekleştirmenin yolunun, bilgilendirme ve destek kampanyaları yanında toplumsal değişim ve gelişim projelerine sporun entegrasyonu da dâhil olmak üzere çeşitli eylemlerden geçtiği kabul edilmiştir (International Working Group on Women and Sport, 2002).

Mayıs 2006'da Japonya'nın Kumamoto kentinde düzenlenen dördüncü konferansta, katılımcıların sporda ve spor aracılığıyla cinsiyet eşitliğini sağlamak için işbirlikçi bir ağ oluşturmaya olan bağlılıklarını ifade ettikleri *Kumamoto İşbirliği Taahhüdü* onaylanmıştır (International Working Group on Women and Sport, 2006).

Mayıs 2010'da Avustralya'nın Sidney kentinde düzenlenen beşinci konferans Okyanusya'da yapılan ilk konferanstır. Teması; "*Kadınlar: Oyna, Düşün, Değiştir*" olan konferansta; yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde tüm spor organizasyonlarının yönetim kurul ve komisyonlarında kadın sayısının artırılmasına odaklanılmıştır. Spor organizasyonlarında lider rolü üstlenen kadınların gerçek zamanlı olarak hem ulusal hem de uluslararası olarak izlenebildiği bir web tabanı oluşturulmuştur (International Working Group on Women and Sport, 2010).

"*Değişime öncülük et, değişim ol*" temasıyla 100'e yakın ülkeden 800'den fazla delegenin iştirakiyle düzenlenen altıncı konferans, Haziran 2014'te Finlandiya'nın Helsinki kentinde yapılmıştır. Fiziksel aktivitenin özellikle kadınlar açısından organize sporun önemli bir uzantısı olarak benimsenmesi vurgulanarak aslen 1994'te kabul edilen *Brighton Deklarasyonu* güncellenmiştir. Konferans katılımcıları, "*Brighton'dan Helsinki'ye Kadın ve Spor İlerleme Raporu*"nun da altını çizdiği spor politikası, liderlik, antrenörlük, katılım, sağlık, mutluluk ve güvenlik alanlarındaki değişime öncülük etme ihtiyacını dile getirmiş, olumlu değişimi hızlandırmak için uluslararası spor camiasını acil ve somut adımlar atmaya çağırmıştır. (International Working Group on Women and Sport, 2014).

Botswana, Gaborone'de Mayıs 2018 tarihinde "*Geleceği belirle, değişimin parçası ol*" temasıyla düzenlenen 7. konferansta; kadın hakları, saygı ve sporda adalet talep eden kültürel akımdan yararlanmak için odak noktası olarak görülen beş stratejik eylemi kabul etmiştir. "Büyük Beş" olarak adlandırılan bu eylem planı; farklı kimlik,

kültür, geçmiş ve deneyimlere sahip bireysel yaşamlarını ve topluluklarının kapsayıcılığını geliştirerek kadınların spora erişimini iyileştirmeyi amaçlamıştır (International Working Group on Women and Sport, 2018).

9.3.3. Diğer Kurum ve Kuruluşların Katkıları

2001 yılında, Japonya'nın Osaka kentinde düzenlenen *Birinci Asya Kadın ve Spor Konferansı*, Asya Kadın ve Spor Çalışma Grubu'nun kurulmasına vesile olmuştur. Grup, Asya'daki kadınların ve erkeklerin ve her cinsiyetten çocukların spora tam olarak katılmaları için eşit fırsatlar yaratmayı amaçlayan *2001 Asyalı Kadınlar ve Spor Eylem Planı*'nı yayımlamıştır. geliştirmiştir (Interim Asian Women and Sport Working Group, 2001). 2003 yılında Katar'da düzenlenen ikinci konferansta, tüm taraflar kadınları ve sporu aktif olarak desteklemeye yönelik alınan "*Doha Konferansı*" kararlarını kabul etmiştir (Second Asian Conference on Women and Sport, 2003). 2005'te Yemen'de yapılan üçüncü konferansta Asya'da kadınların (engelli kadınlarda dâhil olmak üzere) sporda sürekli tanıtımının ve gelişiminin önemi vurgulanmış, tüm Asya hükümetlerinden ve ulusal olimpiyat komitelerinden ulusal bir kadın ve spor politikası oluşturmaları talep edilmiştir (Third Asian Conference on Women and Sport, 2005).

Afrika Engelliler Spor Konfederasyonu 2002 yılında, engelli kadınların ve kızların spor ve rekreasyona katılımına ilişkin bir oluşturulan hareket planıyla kadınların ve kızların, spor ve rekreasyonun her düzeyinde katılımlarının artırılması amaçlanmıştır. Konfederasyon, üye ülkeleri, hareket planında belirlenen hedeflere ulaşmanın yolları konusunda Spor Bakanlarına tavsiyede bulunma görevini üstlenmeye çağırmıştır (ASCD, 2002).

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, sporda kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığa ilişkin 1701 sayılı tavsiye kararını 2005 yılında geçirmiştir. Tavsiye kararı; genel olarak bakanlar komitesini kadın sporunu ve kadınların spora katılımını teşvik etmeye çağırmıştır. Tavsiye kararında, kadınların okul temelli beden eğitime önem verilmesi ve üst düzey spora katılımlarının desteklenmesi, ücret ve para ödülü açısından erkeklerle eşitliğin ve kadınların spor organizasyonlarının yönetim organlarında daha fazla rol almasının sağlanması vb. konularda yer almıştır (CE, 2005). Ayrıca, kadınların,

gençlerin ve çocukların sporda cinsel taciz ve istismarının önlenmesine ilişkin Avrupa Konseyi kararına istinaden (3/2000) spora ilişkin cinsel istismarla mücadele çağrısı da yapılmıştır (CE, 2000).

İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları Federasyonu (CGF) kadınların sporda katılımcı ve karar verici olarak rollerini desteklemiştir. Mart 2006 Tüzüğü'nün 6. maddesinde Oyunların cinsiyet eşitliğini teşvik etmede lider konumunu koruduğu ve sporda sonraki programların erkekler ve kadınlar için dengeli bir katılım ve içeriğe sahip olacağı; 17. maddesinde kadınların ve erkeklerin, tüm kurul ve komisyonlarda en az %20 oranında temsil edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Commonwealth Games Federation, 2006).

9.3.4. Kadınların Spora ve Olimpiyatlara Katılımında Bir Öncü: Alice Joséphine Marie Milliat ve Dünya Kadın Oyunları

Fransa'da kadınların atletizm, yüzme, basketbol, futbol ve bisiklet gibi spor federasyonlarına katılımları veya desteklenmeleri erkekler tarafından reddedildiğinden önceki bölümlerde söz edilmişti. Kadınların spora olan gereksinimlerinin erkekler tarafından dikkate alınmamasının doğal neticesi Fransa'da kadın spor kulüplerinin gelişmesi olmuştur.

1911 yılında Fransa'da, *Pierre Payssé* tarafından kurulan *Fémina-Sport* ilk kadın spor kulübüdür. Bir diğer kadın spor kulübü olan *Académia* 1915 yılında *Gustave de Lafreté* tarafından kurulmuştur (Leigh, ve Bonin, 1977). Önceleri futbol, ragbi ve bisiklet sporlarına sponsor olan *Fémina-Sport* 1917'de atletizm dalında ilk ulusal şampiyonayı düzenlemiştir. Bu etkinlikte, stadyumda performans sergileyerek kamuoyunu cesaretlendirmeye ve ailelerini utandırmaya cesaret eden bu ilk sporcular, sporu sadece bir kavga vesilesi olarak kullanan vahşi, duygusal olarak rahatsız ve fanatik kadınlar olarak görülmüştür. Bu şampiyonada gülle atmada şampiyon olan *Violette Gouraud-Moriss'in* yarışma performansını artırmak için göğüslerini aldırıldığının öğrenilmesi büyük bir skandala neden olmuştur (Leigh, ve Bonin, 1977).

Aralık 1917’de, Fransa’daki kadın spor kulüplerinin liderleri (hepsi erkek), ilk ulusal kadın spor federasyonunu *Fransa Kadın Spor Dernekleri Federasyonu* adıyla kurmuştur. *Femina-Sport* kulübünün üyesi ve kürek sporcusu Alice Joséphine Marie Milliat (1884-1957) federasyona sayman olarak seçilmiştir. Uluslararası kadın sporunda son derece tartışmalı ve baskın bir figür olma yolunda ilerleyen Milliat, yetenekleri ve gayreti nedeniyle 1918’de genel sekreter ve 1919 yılında oybirliğiyle federasyon başkanı olmuştur (Eyquem, 1944).

Milliat’ın kararlılığı ve sahip olduğu yetenekleri sayesinde böyle bir başarıya imza atabilmiştir. Zamanının bir kadınına göre çok iyi eğitilmiş olan ve birkaç dili akıcı biçimde konuşabilen Milliat, bu nitelikleriyle sadece mütevazî bir çevirmen olarak geçimini sağlamıştır. Evlenen, kısa süre içinde dul kalan, bir daha evlenmeyen ve çocuğu olmayan Milliat belki de bu nedenle enerjisini onu gerçekten tasalandıran kadın sporunun ilerlemesi için harcayabilmiştir. Milliat, aynı zamanda çok belli etmese de militan ruhlu olmayan feminist bir görüş içinde olmuştur (Leigh, ve Bonin, 1977).

Başlangıçta erkekler tarafından organize edilen *Fransa Kadın Spor Dernekleri Federasyonu*’nun yönetimi 1920’de tamamen kadınların eline geçmiştir. O yıl kız öğrenciler için etkinlikler düzenlenmiş ve Fransız kadınların katıldıkları ilk uluslararası futbol müsabakaları İngiltere’de yapılmıştır (Eyquem, 1944). Aynı zamanlarda Avusturya’da faaliyete geçen *Amatör Atletizm Federasyonu* tarafından 1918’de ilk ulusal kadınlar şampiyonası yapılırken spor, savaş sırasında bile İngiltere, Polonya, İtalya, İsviçre, Belçika ve Norveç’te gelişimini sürdürmüştür (Pallett, 1955).

UOK’nin resmi yayınlarında destekleyici bir kanıt bulunmamasına rağmen UOK’nin eski tarihçisi Dr. F. Messerli, o dönemde spor dünyasındaki kadınların atletizmin kadın sporu olarak 1920 ve 1924 oyunlarına dahil edilmesi için UOK’ye yoğun taleplerde bulunduğunu yazmıştır (Messerli, 1952). UOK ve Uluslararası Amatör Spor Federasyonunun (UASF) kadın atletizmiyle ilgilenmeyi reddetmesi Milliat’nın kadınların sporda haklı davasını bir sonraki aşamaya taşımasına yol açmıştır. Kadın sporlarıyla ilgili uluslararası bir federasyonunun kurulmasının temelleri İngiltere, İtalya, Fransa, Norveç ve İsveç’ten kadın temsilcilerin katılımıyla 1921’de Monte Carlo’da düzenlenen bir

toplantıda atılmıştır. Fikirleri bu toplantıda netleşen Milliat, kadın sporlarını yönetecek uluslararası bir organizasyon kurmaya karar vermiştir (Webster, 1930).

Res. 39: Madame Alice Milliat. https://www.liberation.fr/sports/2019/05/11/1915-1935-alice-milliat-militante-du-sport-feminin_1725909/, 06/02/2022.

UOK'nin kadın sporlarını dışlayıcı tutumuna tepki gösteren farklı ülkelerden kadınlar Milliat öncülüğünde bir araya gelmiştir. Bu grup, daha sonra kadın sporlarının yaygınlaşmasında ve kadınların Olimpiyat Oyunları'nda yarışmalarında çok önemli bir rol oynayan *Uluslararası Kadın Sporları Federasyonu* (UKSF) adlı kendi uluslararası birliklerini 31 Ekim 1921'de Paris'te kurmuştur (Roche, 2000). Çok aktif bir organizasyon olan UKSF, daha da ileri giderek sadece kadınlara ait yarışmaların yer aldığı *Kadın Olimpik Oyunları* adını verdikleri oyunların bir denemesini 1921'de Monte Carlo'da başarıyla düzenlemiştir (Toohey ve Veal, 2000). Daha sonra 1922'de Paris'te Pershing Stadyumu'nda yapılan ve 5 ülkeden kadın sporcuların katılımıyla 11 dalda yapılan bir gün süren ilk organizasyonu yaklaşık 20 bin seyirci izlemiştir. Bu oyunlar, kadınların atletizm dalında ilk kez yarıştıkları organizasyon olarak tarihe geçmiştir

(UOK, kadınları ilk kez kadınların sadece beş dalda yarıştıkları 1928 Amsterdam Oyunları'nda atletizm müsabakalarına kabul etmiştir). Belki de ilk kez bir kadın spor etkinliği, daha önceki 'gerçek' (yani erkek) olimpiyatlara denk saygı, hayranlık ve coşkuyla sunulmuştur (Eyquem, 1944). UKSF bu oyunları 1926, 1930 ve 1934 yıllarında devam ettirmiştir. Kuruluş yılında beş ulustan üyesi olan Federasyon, kapatıldığı 1936 yılına kadar 30 ulustan üyeye ulaşmıştır (Guttman, 1992).

1912 yılında kurulan UASF'nin kurucu başkanı ve UOK'nin etkili bir yönetim kurulu üyesi olan Sigfrid Edström, Olimpiyat Oyunları'na çok yakın olan *Kadın Olimpik Oyunları* organizasyonunun neden olduğu baskı sonucu 1924 yılında kadınların atletizm etkinliklerine katılımı lehinde oy kullanmış ama Olimpiyat Oyunları'na katılımlarını desteklememiştir (Guttman, 1992). UOK'nin *Kadın Olimpik Oyunları* adına karşı sergilediği sert muhalefet sonucunda Edström ve Miliat arasında yapılan zorlu müzakerelerin ardından UKSF'nin "Olimpik" kelimesini kullanmamasına karar verilmiştir. UKSF, bu etkinliğin adını *Dünya Kadın Oyunları* olarak değiştirmek zorunda kalmıştır (Roche, 2000).

Res. 40: 1926 Women's World Games, 1000m şampiyonu Edith Trickey bitiş çizgisinde. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Women%27s World Games 1926 Miss Trickey.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Women%27s_World_Games_1926_Miss_Trickey.jpg), 24/01/2022.

Bunun bir karşılığı olarak UASF, kadın sporlarının UKSF kontrolünde kalmasını kabul etmiştir. Ancak işçi hareketinde olduğu gibi, kadın hareketi de iç çatışmalarla karşı karşıya kalmıştır. Çünkü bazı kadınlar, kadın sporunun rekabetçi ve ayrımcı erkek sporundan farklı olarak daha çok işbirliğine dayalı bir model izlemesini istemiştir. Her şeye rağmen *Dünya Kadın Oyunları*’nın başarısı sonucunda UASF tarafından kadınların Olimpiyat Oyunları’nda sınırlı sayıda spor yarışmasına kabul edilmesine izin verilmesi tavsiyesi UOK tarafından 5 Nisan 1926 yılında kabul edilmiştir (Guttmann, 1992).

Kadınların oy hakkı elde etmesinin kadın sporlarının kabulüne ve tanınmasına yardımcı olabileceğine inanan Milliat, feminist meseleler ile kadınların spora katılımı arasında ilişki olduğuna dair inancını Londra’da 1934 yılında düzenlenen Kadınlar Dünya Oyunları sırasında yaptığı bir açıklamada belirtmiştir:

“Ülkemde oyun alanı olmadığı için her türlü kadın sporu engelleniyor. Oyumuz olmadığı için ihtiyaçlarımızı kamuoyuna duyuramıyoruz, doğru alanlarda baskı yapamıyoruz. Kızlarıma her zaman, Fransa’nın kadın sporunda diğer uluslar nezdinde yerini koruması için çabalanması gerekenin oy hakkı olduğunu söylerim.” (Milliat, 1934).

Önce Fransa’da daha sonra tüm dünyada sesini duyuran ve otoritesi asla sorgulanmayan Milliat, iki Dünya Savaşı arasında kadın sporu konusunda en önemli otorite olarak saygınlık görmüştür (Eyquem, 1944). Kadınların spor ihtiyacı ve hakkı uğruna verilen mücadelenin öncüsü olan Milliat’ın 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya koyduğu kurumsal ve organizasyonel çaba semeresini vermiş, kadın sporları ve kadınların spor olaylarına katılımları daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır (Memiş ve Yıldırım, 2011).

9.3.5. Kadınların Spora Katılımına Karşı Devam Eden Olumsuz Yaklaşımlar ve Engeller

Birçok olumlu gelişmeye rağmen bazı organizasyonlar kadınları uluslararası müsabakalara katılım ve büyük spor tesislerinin kullanımı açısından ayrımcılığa maruz bırakmaya devam etmiştir. Örneğin Birleşik Devletler’de her yıl düzenlenen masterler

turnuvasına ev sahipliği yapan ve erkeklere özel üyelik politikasını değiştirmeyen Augusta Ulusal Golf Kulübü bunlardan biri olmuştur. Bu durum ulusal kadın örgütleri ve kadın hakları aktivistlerinin güçlü muhalefetine yol açmıştır (Shapiro, 2006). Diğer taraftan birçok özel organizasyon değişime karşı duramamış veya ayak uydurmuştur. İskoçya’da 250 yıldır faaliyetlerini sürdüren ve golf sporunda dünya çapında otorite olarak kabul edilen Royal & Ancient Club, kadınların yarışmalarda yer almasına uzun yıllar önce koymuş olduğu yasağı 2005 yılında kaldırmıştır (International Labour Office, 2006). Birleşik Devletler Profesyonel Bowlers Derneği, 2004 yılında kadınların katılımlarının yolunu açmıştır (Macur, 2006).

Kadınların spora katılımını zorlaştıran bazı fiziksel engeller (uygun tesislerin ve kaynakların yaygın olarak bulunmaması vb.) genel olarak tüm dünyada yaygın olsa da, katılımın zamana ve mekâna göre değiştiği ve birçok kısıtlamanın bağlama özgü olduğunu unutmamak gerekir. Bazı ülkelerde kadınların hareketliliğine yönelik belirli kısıtlamalar, kadınların kamusal alanlarda düzenlenen etkinliklere katılmalarını olanaksız hale getirmiştir. Spor giyim, kadınların spora katılımına karşı sürekli bir tartışma ve direniş alanı olmuştur. Lili de Álvarez (İspanya) 1931’de Wimbledon’da, kadın tenisçilerin giymesi beklenen uzun elbiseler yerine şortla oynayarak toplumsal adetlere karşı gelmiştir. Spor aksesuarları geleneksel olarak erkekler tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Örneğin Spalding Sports, bir kadın eli için özel olarak tasarlanmış ilk beyzbol eldivenini ilk kez 1996 yılında piyasaya sürmüştür. (www.northnet.org/stlawrenceaauw/timelne2.htm ve www.northnet.org/stlawrenceaauw/timelne3.htm and www.northnet.org, 03.12.2021).

Kadınların spora ve beden eğitimine erişiminin ve katılımının önündeki diğer bir engel sosyal kısıtlamalardır. Kadınların fiziksel yeteneklerinin daha düşük olduğu algısı ve kadınların sporu da içeren toplumsal faaliyetlere katılımına kısıtlamalar getiren ev işi ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar neredeyse tüm dünyada benzerlik göstermiştir. Yaygın bir sosyal kısıtlama, sporun hem erkek hem de kadın katılımını etkileyen ve üstesinden gelinmesi zor olan “eril” veya “dişil” olarak klişeleştirilmesi olmuştur. Erkekler sportif faaliyetlerden kaçındıklarında “efemine” olarak damgalanmış ve kadınlar

genellikle cimnastik ve buz pateni gibi “dişi” olarak algılanan özelliklerin sergilendiği “estetik” sporlara yönlendirilmiştir. Kadınların “hanımefendi” ve ağırbaşlı olmalarını bekleyen kabul edilmiş davranış normları, bazı bağlamlarda kadınları geleneksel erkek özellikleri sergileyen spor faaliyetlerine, özellikle temas sporları ve “acı verici” sporlara katılmaktan dışlamıştır (Meier, 2005). Kadınlar bu tür sporlarla uğraştıklarında, “erkeksi” veya “kadınsı olmayan” gibi olumsuz özelliklerle etiketlenebilmiştir. Bazı önde gelen spor figürleri, kadın sporcu olmanın ne anlama geldiğine dair bu tür geleneksel kavramlara meydan okumuştur. Fransa’dan Dünya Boks Birliği şampiyonu *Myriam Lamare*, kadınların “acı verici” sporlara katılımıyla ilgili efsaneleri ortadan kaldırırken 2006 Dünya Kadınlar Günü’nde sarf ettiği sözlerle spor ve kadın arasındaki hassas dengeyi mükemmel şekilde vurgulamıştır: *Boks yapabilen bir kadın, kelimenin tam anlamıyla, hem hayat verebilen hem de onu savunabilen bir kadındır. Güçlü ve kadınsıyım, savunmasız ve aktifim.*” (International Labour Organization, 2006).

Geleneksel görüşler, geçmişte olduğu gibi sonrasında da bazı toplumlarda erkeklerin kadınlara yönelik tutumlarını ve spordaki rollerini büyük ölçüde etkilemeye devam etmiştir. Bu açıdan kız çocuklarının spora katılımını teşvik etmek için ebeveynlerin tutumları özellikle önemli bir etken olmuştur. Bazı babalar kızlarının spora katılımına şiddetle karşı çıkarken Hindistan’ın Bihar eyaletinde fakir bir çiftçi olan Rajkumar Singh gibi bazıları bu durumu kabullenmiştir: *“Başlangıçta çok fazla tereddüt yaşadım. Ama bugün milli futbolcu iki kızın babası olmaktan gurur duyuyorum.”* (BBC News, 2006).

Kadınların ve kız çocuklarının spora yönelik tutumları da zaman zaman kısıtlayıcı bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni muhtemelen onların, kişisel gelişim ve esenliğe katkısı açısından sporun değerinin farkına varamamış, spor hakkı ve spor potansiyelleri konusunda bir anlayış geliştirememiş olmalarıdır. Diğer taraftan kadınların sporla ilgili birçok olumsuz algıyı da içselleştirmiş olmaları olasıdır. UOK Kadın ve Spor Komisyonu Başkanı Anita DeFrantz da dâhil olmak üzere, *“spor, doğuştan gelen bir haktır ve tüm insanlara aittir”* fikrini destekleyen savunucular bu algıyı değiştirmeye çalışmışlardır (Olympic Movement, 2004).

Sporda cinsiyet gelenekselliğinin olmamasının en önemli neticesi Çinli kadın sporcuların uluslararası yarışmalarda özellikle Modern Olimpiyatlar'da kayda değer başarılar elde etmesinde görülmüştür. Bu başarının sırrı Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti tarafından elit kadın sporuna öncelik verilmesine yönelik tutumlara bağlanmıştır. Ancak, aynı hükümet bir tezat oluşturacak şekilde kadınların sporun yönetimi, antrenörlük ve diğer karar alma pozisyonlarında yeterince temsil edilmesi hususunda istekli olmamıştır (Riordan, 2000).

Kadınlara ve geleneksel cinsiyet rollerine yönelik klişeleşmiş tutumlar, spor kuruluşlarının organizasyon kültürlerinde dikkati çekmiştir. Bu tutumlar fiziksel kaynakların kadın sporu için eşit dağılımını engellemiş, kaynakların genellikle erkek sporculara sağlananlardan daha az veya daha düşük standartta olmasına sebebiyet vermiş, donanım veya oyun alanları gibi kaynakların paylaşımında erkek sporculara veya takımlara öncelik verilmiştir. Wimbledon Tenis Şampiyonasında tek erkek ve kadın finallerinin merkez kortta yapılması gerekirken hava koşulları veya diğer faktörler nedeniyle yapılan ertelemeler müsabakaların aynı anda oynanmasını gerektirdiğinde kadınlar müsabakası her zaman başka bir korta alınmıştır. Kadın müsabakalarının ikinci plana atılması, Wimbledon'ın "en ilgi çekici müsabakaların en çok seyirci kapasitesine sahip kortlarda oynanması" gerektiği açıklamasıyla mantıklı hale getirilmeye çalışılmıştır (http://www.wimbledon.org/en_GB/about/guide/schedule.html, 07.03. 2022).

Kadın sporunun değerine yönelik geleneksel tutumlar aynı zamanda ücretlerde, ödüllerde ve diğer mali teşviklerde de eşitsizliği tetiklemiştir. Örneğin, Birleşik Devletler Ulusal Kadınlar Basketbol Birliği'ndeki (WNBA) ortalama maaş, erkekler Ulusal Basketbol Birliği'nin (NBA) ortalamasının yalnızca yüzde 2'sidir. Ayrıca, Fransa, Avustralya, Wimbledon ve ABD Tenis Açık gibi uluslararası yarışmalarda erkekler ve kadınlara farklı para ödülleri verilmiştir. Wimbledon ilk kez 2007'de tek erkekler ve tek kadınlar kazananı için eşit para ödülü takdir etmiştir (www.pay-equity.org/PDFs/sportsprofessional.pdf, 11.02. 2022).

Kadının modern toplumda değişen rolü, toplumsal değişimin en önemli yönlerinden biridir. Kadınlar ekonomik olarak aktif işgücüne katılımlarını sürekli ve

istikrarlı bir şekilde artırmıştır (Collver ve Langlois, 1962). Bilimsel ilerlemeler, teknolojik gelişmeler ve sanayileşme; ekonomik sistem, mesleki yapı ve aile düzeninde değişiklikleri meydana getirmiştir. Bu değişiklikler de kadın emeğinin sırasıyla arz ve talebini artırmıştır (Wilensky, 1968). Sanayi toplumlarında, bireyleri ekonomik sistemdeki görev ve mevkilere toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak beceri ve yeteneklere göre yerleştirmeleri beklenmiştir.

Metheny (1965), kadın olmanın anlamının herhangi bir kültürde ve herhangi bir zamanda hâkim olan inanç, gelenek, uygulama ve tutumlarda nasıl yorumlandığına ve kadının kişisel ihtiyaçlarını ve yeteneklerini, içinde yaşadığı kültür içinde kabul ettiği rollerle ilişkili olarak nasıl yorumladığına dikkat çekmiştir. Çünkü sanayileşmiş ve bilgiye dayalı toplumlarda yaşayan kadınların rolleri ve tarıma dayalı toplumlarda yaşayanların rolleri arasında bariz bir tezat oluşmuştur (Naisbitt & Aburdene, 1990). Önceleri kadınların ev dışında çalışarak sorumlulukları paylaşması, onlar için yeni fırsatların yaratılması ve hayatlarının tüm yönlerini kontrol altında tutabilmelerine yoğunlaşmıştır. Kadınların iş gücüne katılmasını sağlayan toplumlar onların spora daha eşit şekilde katılmalarına müsaade etmiştir. Daha sonra doğurganlık, sağlık hizmetleri, beslenme, okuryazarlık, hayatın idamesi için ekonomik ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi kadınlar açısından üzerinde durulan konular olmuştur (Semyonov, 1981).

Spor çok eski yıllardan bu yana erkek alanına özel eril bir aktivite olarak onanmıştır. Kadınların spora katılımı birçok ülkede sınırlı olmuş veya kabul edilmemiş, sporda kadınların statüsü ve rolleri net bir şekilde tanımlanmamıştır (Metheny, 1965). Muhtemelen bunların bir sonucu olarak kadınların uluslararası Olimpiyat hareketinde katılımcı olarak rolleri tam olarak belirtilmemiş veya kabul edilmemiştir. Daha önceki bölümlerde açıklandığı gibi Coubertin, Olimpiyatların enternasyonalizmle ciddi ve periyodik olarak yüceltilen erkek sporu olduğunu ve ödülünün de kadınların alkışlarından oluştuğunu ifade etmiştir (Leigh, 1974).

Kadınlar bir dereceye kadar spora katılmış olsalar da, kadınlar için spor faaliyetleri ve kadınlar tarafından spor faaliyetlerine katılım 20. yüzyılın ortalarından özellikle II. Dünya savaşıdan sonra hızla artmıştır (Gerber vd., 1974; Spears, 1978).

Kadın sporcu sayısının yıllara bağlı bu yükselişı; özellikle sanayileşme, kadınların işgücüne katılımı ve kadının kendi ülkesinin sosyal sistemindeki değerini etkileyen politik ve sosyal koşullardaki değişimlerin uluslararası Olimpiyat hareketine katılım olanakları açısından katalizör görevi görmesiyle ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla kadınların spordaki artan varlığı, Olimpiyat Oyunları'ndaki kadın sporcu sayısındaki dikkate değer artışa yansımıştır (Semyonov, 1981). 1896'da Atina'da oyunlarda görülmeyen kadın sporcuların katılım yüzdesi daha sonraki yıllarda sürekli olarak artış göstermiştir. Rio 2016 Olimpiyatları'nda kadın sporcu sayısı toplam 11.238 sporcu içinde 5.059'a (%45) ulaşp erkeklere iyice yaklaşırken pandemi nedeniyle 2021 yılına ertelenen 2020 Tokyo Olimpiyatları'nda yer alan 5386 kadın, toplam 11.037 sporcunun yaklaşık % 49'una takabül etmektedir (<https://www.statista.com/>, 05.03.2022). Bu, Modern Olimpiyat tarihinde kadın-erkek sporcu sayısının neredeyse dengelendiği ilk oyunlar olmuştur.

Tablo 1. Modern Olimpiyat’larda Kadın Sporları, Sporcu Sayıları ve Yüzdeleri

Yıl	Spor Dalı	Kadın Yarışma Sayısı	Toplam Yarışma Sayısı	Kadın Yarışma %	Kadın Sporcu Sayısı	Kadın Sporcu %
Atina 1896	-	-	-	-	-	-
Paris 1900	2	2	95	2.1	22	2.2
St. Louis 1904	1	3	95	3.1	6	0.9
Londra 1908	2	4	110	3.6	37	1.8
Stokholm 1912	2	5	102	4.9	48	2.0
Antwerp 1920	2	8	156	5.1	65	2.5
Paris 1924	3	10	126	7.9	135	4.4
Amsterdam 1928	4	14	109	12.8	277	9.6
Los Angeles 1932	3	14	117	12.0	126	9
Berlin 1936	4	15	129	11.6	331	8.3
Londra 1948	5	19	136	14.0	390	9.5
Helsinki 1952	6	25	149	16.8	519	10.5
Melbourne 1956	6	26	151	17.8	376	13.3
Roma 1960	6	29	150	19.3	611	11.4
Tokyo 1964	7	33	163	20.2	678	13.2
Mexico City 1968	7	39	172	22.7	781	14.2
Münih 1972	6	43	195	22.1	1.059	14.6
Montreal 1976	11	49	198	24.7	1.260	20.7
Moskova 1980	12	50	203	24.6	1.115	21.5
Los Angeles 1984	14	62	221	28.1	1.566	23
Seoul 1988	17	72	237	30.4	2.194	26.1
Barcelona 1992	19	86	257	33.5	2.704	28.8
Atlanta 1996	21	97	271	35.8	3.512	34.0
Sidney 2000	25	120	300	40.0	4.069	38.2
Atina 2004	26	125	301	41.5	4.329	40.7
Pekin 2008	26	127	302	42.1	4.637	42.4
Londra 2012	28	140	302	46.4	4.676	44.2
Rio 2016	28	145	306	47.4	5.059	45
Tokyo 2020	33	174	339	51.3	5.386	49

Tablo 2. Modern Olimpiyat’larda Sporcuların Cinsiyete Göre Dağılımları

Yıl	Kadın Sporcu Sayısı	Kadın Sporcu %	Erkek Sporcu Sayısı	Erkek Sporcu %	Toplam
Atina 1896	-	-	241	100,0	241
Paris 1900	22	2,2	975	97,8	997
St. Louis 1904	6	0,92	645	99,08	651
Londra 1908	37	2,0	1971	98,0	2008
Stokholm 1912	48	2,0	2359	98,0	2407
Berlin 1916	Birinci Dünya Savaşı nedeniyle yapılmadı				
Antwerp 1920	65	2,5	2561	97,5	2626
Paris 1924	135	4,5	2954	95,5	3089
Amsterdam 1928	277	9,3	2606	90,7	2883
Los Angeles 1932	126	9,5	1206	90,5	1332
Berlin 1936	331	8,5	3632	91,5	3963
X	İkinci Dünya Savaşı nedeniyle yapılmadı				
X					
Londra 1948	390	9,5	3714	90,5	4104
Helsinki 1952	519	10,5	4436	89,5	4955
Melbourne 1956	376	11,4	2938	88,6	3314
Roma 1960	611	11,5	4727	88,5	5338
Tokyo 1964	638	12,4	4473	87,6	5151
Mexico City 1968	781	15,0	4435	85,0	5216
Münih 1972	1059	15,0	6075	85,0	7134
Montreal 1976	1260	21,0	4824	79,0	6084
Moskova 1980	1115	21,5	4064	78,5	5179
Los Angeles 1984	1566	23,0	5263	77,0	6829
Seoul 1988	2194	26,0	6197	74,0	8391
Barselona 1992	2704	29,0	6652	71,0	9356
Atlanta 1996	3512	34,0	6806	66,0	10318
Sidney 2000	4069	38,0	6582	62,0	10651
Atina 2004	4329	41,0	6296	59,0	10625
Pekin 2008	4637	42,5	6305	57,5	10942
Londra 2012	4676	44,0	5892	56,0	10568
Rio 2016	5059	45,0	6179	55,0	11238
Tokyo 2020	5386	49,0	5651	51,0	11037

Son yirmi yıl içerisinde UOK, organizasyon komiteleri ve uluslararası spor federasyonlarıyla işbirliği içinde oyunlarda yer alan kadın spor dallarını da artırmıştır. 2012 Londra Oyunları’nda kadın boksunun eklenmesi, 2016 ve 2020 için yeni sporların

ilave edilmesiyle kadınlar olimpiik programda yer alan tüm spor dallarında yarışabilir hale gelmiştir (<https://www.statista.com/>, 07.03.2022).

Tablo 3. Kadın Spor Dallarının Yıllara Göre Olimpiik Programa Alınışları

Yıl	Spor Dalı	Yıl	Spor Dalı
1900	Tenis, Golf	1984	Atıcılık, Bisiklet
1904	Okçuluk	1988	Tenis*, Masa Tenisi, Yelken
1908	Tenis*, Paten	1992	Badminton, Judo, Biatlon
1912	Su Sporları	1996	Futbol, Softbol
1924	Eskrim	1998	Curling, Buz Hokeyi
1928	Atletizm, Cimnastik	2000	Halter, Modern Pentatlon, Tekvando, Triatlon
1936	Kayak	2002	Kızak (bobsleigh)
1948	Kano	2004	Güreş
1952	Binicilik	2012	Boks
1964	Voleybol, Kızak (luge)	2016	Golf*, Ragbi
1976	Kürek, Basketbol	2020	Beyzbol/Softbol, Karate, Kaykay, Spor Tırmanışı, Sörf
1980	Hokey		

*Yeniden dâhil edilen sporlar. (https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Olympic-Movement/Factsheets/Women-in-the-Olympic-Movement.pdf#_ga=2.196242796.1387851327.1545035637-2118090758.1543323217, 09/02/2020).

Kadınların eşitliğini ve sporda tarafsızlığı destekleyen hareketler, 1896’da 245 erkeğin 10 spor dalında 50 altın madalya için yarıştığı bir Olimpiyat programından güncel katılım seviyelerine geçişi hızlandırmıştır. 2008 Pekin Olimpiyatları’nda erkekler 165, kadınlar 127 etkinlikte yarışırken 10 karma etkinlik yapılmıştır. Nicel olarak bakıldığında UOK, erkek ve kadın yarışmalarının sayısı arasındaki farkı kapatmaya yönelik adımlar atmıştır ancak adil bir etkinlik programı elde etmek için önemli değişikliklerin yapılmasına hala gerek duyulmaktadır (Chappelet ve Kübler-Mabbott, 2008). Çünkü kadın ve erkek yarışmalarından oluşan Olimpiyat programında, eşit sayıda erkek ve kadının katılımı sağlanamamakta ya da kadınların kendi seçtikleri etkinliklerde rekabet edebilmeleri garanti altına alınamamaktadır. Örneğin, buz hokeyi yarışmalarında 276 erkek ve 160 kadın yer alırken kadınlar resmi olarak sadece “çiftli kızak” etkinliğinde yarışabilmektedirler (<http://www.fih.ch/inside-fih/our-official-documents/rules-of-hockey/>, 14/02/2020). Buna ek olarak çeşitli Olimpiik disiplinlerlerdeki erkek ve kadın yarışmaları farklı süre ve mesafelerde yapılmaktadır. Sürat pateninde en uzun kadın

yarışması 3.000m iken erkekler için 10.000m'dir (<https://www.isu.org/inside-isu/rules-regulations/isu-statutes-constitution-regulations-technical>, 19/02/2020). Benzer şekilde, tüm kadın biatlon yarışmaları erkekler yarışmalarından 2,5 ila 5 km daha kısadır. Erkeklerin etkinliklerinden daha kısa süre ve mesafeye sahip kadın etkinliklerini içeren bir etkinlik programı, kadınların beceri ve fiziksel uygunluğu hakkında değer yargıları anlamına gelir (Postow, 1980). Spor, bazı insanların kadınların insan olarak değeri hakkındaki varsayımlarını etkiler ve sporun organizasyonu toplumsal cinsiyet farklılıkları yaratabilir ve artırabilir (Schulz, 1990). Bu nedenle kadınlara erkeklere göre zorluk açısından daha kolay etkinlikler sunmak, kadınların daha zayıf ve dolayısıyla daha aşağı insanlar olduğu varsayımını sürdürmek anlamına gelir (McDongagh ve Pappano, 2008). Kadınların Modern Olimpiyatlar'daki mevcut durumunu incelemenin başlangıç noktası; kadınların katıldığı etkinliklerin sayısını, bu etkinliklerin niteliğini, kadınlara sunulan fırsatları, UOK ve uluslararası federasyonlar tarafından erkeklere ve kadınlara atıfta bulunurken kullanılan dili dikkate almayı gerektirir. Olimpiyat Oyunları'nda yer alan etkinlik programları öncekilerle karşılaştırıldığında cinsiyetler açısından elbette daha dengelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığına inanılabilir ama fırsat eşitliği henüz tam olarak mevcut değildir (Teetzel, 2010).

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından farklı etkinliklerde cinsiyetlerin eşitliği ve her iki cinsiyetten katılımcıların sayısının eşitlenmesi için daha çok evrensel/batılı bir yaklaşımla mücadele edilmiştir. Bu şekilde toplumsal cinsiyetin hegemonik sınırlarını aşmak da dâhil olmak üzere pek çok başarı elde edilmiştir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliğindeki iyileştirmeler sonucunda kadınların spora katılımlarının artmasının kadın sporcuların vücutlarının daha fazla sömürülmesine yol açtığı öne sürülmüştür (Brackenridge 2001). Bu eğilim, kadın bedeninin korunmasının ve mahremiyetinin önemli olduğu İslam kültüründe toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmasını olumsuz olarak etkilemiştir. Batı tarzı spor kıyafetlerinin giyilmesinin toplumsal giyim kurallarıyla yasaklandığı bazı Müslüman ülkelerde spor kıyafetleri kadınlar için daha özel bir sorun teşkil etmiştir. Kadınların bu tip spor kıyafetlerini hem yerel hem de uluslararası spor yarışmalarında giymeleri kendi halkınca hoş karşılanmamıştır. Barselona 1992 Oyunları'nda 1.500 metreyi kazanan Cezayirli Hassiba Boulmerka, yarışmada şort

giydiği için ölüm tehditleri almış ve Oyunların ardından sürgüne zorlanmıştır (Murray, 2002).

Res. 41: Solda Hassiba şortlu, http://www.chinadaily.com.cn/olympics/2007-07/25/content_6014565.htm, 23.09.2021, sağda Al-Ghasara özel kıyafetleriyle Olimpiyatta yarışırken, https://www.zimbio.com/photos/Susanthika+Jayasinghe/_wIkqg2pHRk/Olympics+Day+11+Athletics, 30.10.2021.

Müslüman kadın sporcular için siyasi, sosyal ve kültürel bağlamdaki farklılıklar onların dini ve sportif kimliklerini müzakere etme yeteneklerini belirlemiştir (Hamzeh ve Oliver, 2010). Ruqaya Al-Ghasara (Bahreyn) 2008 Pekin Olimpiyatları'nda İslami ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış bir kıyafetle yarışmayı seçmiştir (Al-Ansari, 2011). İranlı kadın sporcular 1996 Atlanta Oyunları'nda kano yarışmalarına tesettürlü olarak katılmıştır (Murray, 2002).

Faslı şampiyon Nezha Bidouane gibi bazı Müslüman sporcu kadınlar, batılı spor kıyafetleriyle yarışmayı sorun olarak görmemiştir çünkü onlara göre inançları içselleştirilmiş ve özeldir. Üstelik en üst uluslararası spor seviyesinde yarışmak ve kazanmak aile, toplum ve ülke tarafından ömür boyu desteklenen, saygı duyulan ve onurlandırılan bir başarıdır (El-Faquir, 2011). Türk sporcu Zeynep ise uluslararası spor kariyerini sürdürmek için çoğunluğu Müslüman olan ülkesinin laik spor yarışma kuralları gereği baş ve vücut örtüsünü zorunlu olarak çıkarmak zorunda kalmıştır. Zeynep'in bir sporcu olarak başarı elde etmek için Müslüman kimliğini yeniden müzakere etmek zorunda kalması çok fazla bireysel çatışma yaratmıştır (Koca ve Hacısoftaoğlu, 2011).

Bu örneklerde olduğu gibi bazı kadınlar spora katılımlarıyla ilgili olarak inanca dayalı seçimler yapmakta özgürken, diğerleri siyasal İslam'ın veya siyasal laikliğin bireylerin seçimlerini ortadan kaldıracabileceği durumlarda daha az özgür olabilmektedirler. Birçok spor malzemesi üreticisi bu nedenle; Müslüman kadınların artan ihtiyaçlarını, dini ibadetleri ve hareket özgürlüğünü kolaylaştıran özel olarak tasarlanmış ürünlerle karşılamanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Bazı Müslüman kadınların dini özgürlük için özel tercihi olan başörtüsünü, dini tarafsızlığa hakaret ve dini bağlılığın kamusal bir sembolü olarak görenler için gerilim yaratmaktadır (Committee of Atlanta, 2011).

Belki de bu nedenlerle Müslüman kadınların İslami kurallara uygun olarak düzenlenmiş sportif faaliyetlere katılımı için koşulları sağlamak amacıyla UOK desteğiyle *Müslüman Kadın Spor Vakfı* tarafından 1993, 1997, 2001 ve 2005 yıllarında *İslami Kadın Oyunları* (Jahromi, 2011) İran'da ve *Körfez İşbirliği Konseyi Kadın Oyunları*; Kuveyt, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Katar'da düzenlenmiştir (Al-Sinani ve Benn, 2011). Oyunlar, bazı Müslüman kadınların kendilerini ifade etmeleri ve özgüvenlerini geliştirmeleri için uygun bir ortam sağlamada başarılı olmuş, Müslüman kadınlar bu tür ortamları hem dini hem de sportif kimliklerini koruyabilecekleri bir alan olarak görmüşlerdir (Ahmad, 2011). Ancak bazı kesimler bu tür koşulları, siyasal İslam'ın kadınları baskılamak için kullandığı bir işaret olarak değerlendirmiş, kadınların ana akım spor fırsatlarından ve ödülllerinden dışlanmasını sürdürdüğü için sona erdirilmesi gereken bir uygulama olarak görmüştür (Committee of Atlanta, 2011). Ancak Müslüman olmayan ülkelerde, kadınlara özel ayrılmış tesislerin olmaması Müslüman kadınların spora katılımı için bir engel olmaya devam etmiştir (Women's Sports Foundation, 2006).

BÖLÜM 10: SONUÇ

İlk insanların doğa ve diğer canlılara karşı yaşam mücadelesinde kullandığı hareket ve davranışlar; çeşitli etkileşim, gelişim ve dönüşümler sonucunda önce beden ve askeri eğitime, devamında eğlence amaçlı ve yarışma içeren serbest zaman etkinliklerine ve sonrasında kurallı ve kurumsal bir yapıya yani modern spora evrilmiştir. Bu kurumsal yapı içerisinde modern spor önce ulusal kimliğini kazanmış, daha sonra düzenlenen uluslararası organizasyonlarla evrensel bir işleve sahip olmuştur.

Modern Olimpiyat Oyunları şüphesiz günümüzün evrensel bağlamda en büyük spor organizasyonudur. Modern Olimpiyat Oyunları'nın esin kaynağı olan Antik Olimpiyat Oyunları; bazı kaynaklara göre MÖ 1200, diğer bazı kaynaklara göre MÖ 1500'de başlatılmıştır. İlk kayıt altına alınarak resmileştirilen tarih MÖ 776'dır. Dini temalı bir spor festivali olarak dört yılda bir düzenlenen Antik Olimpiyat Oyunları, Roma İmparatoru I. Theodosius'un tüm pagan adetlerini 393 yılında yasaklamasıyla sona erdirilmiştir.¹⁴

Olimpiyatların 1896 yılına kadar sürecektir olan yarı unutulmuşluk dönemi böylece başlamıştır. Antik Olimpiyatlar'ın ruhu asla ölmemiş, yüzyıllar boyunca elverişli bir ortam ve gerekli koşulların oluşmasını adeta uykuda bekleyerek hayatta kalmıştır. Rönesans'ın bu dönemde önemli etkileri görülmüş, Antik Yunan kültürü Avrupa'da yeniden popüler hale gelmiştir. Bu popülerlik, olimpiyatları yeniden canlandırma girişimlerinde tezahür etmiştir. İngiltere'de *Cotswold Olimpiyatları* ve *Wenlock Olimpiyat Oyunları*, Almanya'da *Drehberg Festivali*, Fransa'da *Cumhuriyet Olimpiyatı*, İsveç'te *Olimpiyat Yarışmaları* ve Yunanistan'da *Zappas Olimpiyatları* adlarıyla düzenlenen etkinlikler, Antik Yunan'ın spor ve olimpik felsefesini yeniden canlandırmak için ortaya konan çabaların birer ürünü olmuştur. Coubertin kendisini Modern Olimpiyat Oyunları'nın kurucusu olarak görebilir veya başkaları bu sıfatı ona atfetmiş olabilir.

¹⁴ Bu çalışmada daha önce belirtildiği gibi Antik Olimpiyat Oyunlarının; Roma İmparatoru I. Theodosius'un getirdiği yasakları II. Theodosius'un daha da sertleştirmesi neticesinde aslında 426'da sona erdiği yönünde görüşler de bulunmaktadır (Young, 2004).

Ancak ‘Coubertin’in Olimpiyat Oyunları’ aslında dönemin sosyo-tarihsel koşullarının Modern Olimpiyat Oyunları’na giden tüm yolları açmasının ve başkaları tarafından daha öncesinde altyapısı hazırlanan uzun bir sürecin son aşaması olmuştur.

Gerek Antik gerekse Modern Olimpiyat Oyunları; felsefesi, ritüelleri ve cazibe merkezi olmasıyla dikkat çeken spor organizasyonlarıdır. Bunlar aynı zamanda sporda kadınlara karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığının da yoğun olarak görüldüğü ortamlar olmuştur. Kadınların spordan neden ve nasıl dışlandığı sporun toplumsal olarak nasıl cinsiyetlendirildiğiyle ilişkilidir çünkü spor ve toplumsal cinsiyet, toplumsal yapı içinde yaratılan zamana ve mekâna göre değişebilen sosyal ilişkilerin bir yan ürünüdür. Dolayısıyla Olimpiyat Oyunları’nda görülen toplumsal cinsiyet ayrımcılığı; toplumun günlük yaşamda kadına biçtiği rollerden, kadının rutin yaşam döngüsünde beden eğitiminde ve sporda nasıl, ne ölçüde ve hangi koşullara bağlı olarak yer bulabildiğinden bağımsız değildir.

Antik Yunan Mitolojisinin ilk dönemlerinde ana tanrıça; evreni doğuran, toprak ana gibi sıfatlar atfedilen kadına üstünlük verilmiş, hayranlık beslenmiştir. Zeus tarafından dünyaya tüm kötülükleri yaymak üzere gönderilen Pandora ile bundan sonra toplumda oluşturulmak istenen yeni kadın imgesinin ilk temelleri atılmıştır. Zamanla Yunan toplumundaki anaerkil yapı, erkek tanrıların iktidarı ele geçirmesiyle sona ermiş, kadınlar itibar konusunda irtifa kaybetmiştir. Plato’nun *Republic* ve Rodos’lu Apollonius’un *The Argonautica*’sı gibi az sayıda eserde; kadının erkeğin yoldaşı olduğu, kamusal yaşamda söz sahibi olabileceği, spora dayalı bir eğitim alması gerekliliği savunulmuştur. Yunan kadınları Antik Yunan’da hiçbir zaman bu rolleri üstlenememiş, bunlar, yazarların kendi kurguları olarak kalmıştır. Diğer taraftan kadını aşağılayan sayısız görsel ve yazılı esere ulaşılmıştır. Bu eserlerde kadına göre erkeğin; doğası gereği üstünlüğü, kadını yönetmesi gerektiği vurgulanırken kadının ise; “eksik erkek” olarak yönetilmesi gerektiği, erkekten aşağıda olduğu özellikle halkın aklına sokulmuştur. Eğitim hakkından yoksun bırakılan ve siyasi hakları tanınmayan dönemin kadınları; ergenlik çağından itibaren henüz “gözleri açılmadan” babalarının icazetiyle kendi sosyal sınıfından bir erkekle evlendirilmiştir. Kadının toplum tarafından belirlenen asli görevi;

doğurganlık, ev işleri ve çocuklara bakmak olmuştur. Sadece yaşlı kadınlara ev dışında bulunabilme özgürlüğünün verilmesi, yaşlı kadına verilen değeri değil doğurganlığını kaybeden kadının artık korunmaya değer görülmemesini işaret etmiştir. Öylesine ileri gidilmiştir ki kadınların sosyal yaşam haklarını düzenlemeye yönelik bir yasada; onların dışarıda nasıl giyinecekleri, nasıl ve neyle seyahat edecekleri, yanlarında ne kadar para, yiyecek-içecek bulundurabilecekleri ve ne büyüklükte bir sepet taşıyabilecekleri dahi belirlenmiştir. Sözde kadının iyiliğini gözeten bu yasa bile aslında kadının sosyal yaşam sınırlarını daraltmak ve davranışlarını kontrol etmek için çıkarılmıştır. Böylece kadınlar özgür birer vatandaş olarak esir hayatı sürdükleri bir toplum içinde, o topluma aidiyetleri kabul edilmeden ve kendileri de ona ait olduklarını hissedemeden yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu toplumsal gerçek içinde, doğal olarak, erkek çocuklar kızlara göre daha çok tercih edilmiştir. Antik Yunan toplumsal yaşamında kadınların durumu hakkında elde edilen bilgilerin neredeyse tamamının dönemin erkek tarihçilerin eserlerinden bir araya getirildiği dikkat çeken başka bir nokta olmuştur.

Antik Yunan; beden kavramı ve kültürünün öne çıktığı, beden eğitimi ve sporun önemli görüldüğü bir dönem olmuştur. Bu nedenle sporun tarihine yönelik araştırmaların çoğu Antik Yunan etrafında dönmüş, kaynakların çoğunda meseleye Antik Yunan ekseninden yaklaşmıştır. Hatta Antik sporla ilgili bazı klasik çalışmalar adeta Yunanlardan önce spor yokmuş gibi abartılı bir şekilde diğer kültürleri görmezden bile gelmiştir. Günümüzde var olan düşüncelerin, uygulamaların ve kurumların önemli bir kısmının Yunan Antik Dönemi'ne ait olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla; özellikle Avrupa'da sanat, bilim, felsefe ve demokrasi gibi eğitim sisteminin bir parçası olarak sağlık, spor ve beden eğitimi kavramları da köklerini Antik Yunan toplumunda bulmaktadır. Antik Yunan'da savaş olgusu güç ve kontrol ile ilgili olmuştur. Spor da bu açıdan fiziksel güç, üstünlük ve birinin diğerine boyun eğdirmesi ile ilişkilidir. Fiziksel ve biyolojik doğaları nedeniyle savaşa katılmayan Antik Yunan kadınının beden eğitimi ve spor faaliyetlerinde bulunması gereksiz, evle sınırlı yaşaması beklenen bu kadınların spor alanına dahli erkeğin kamusal alanına müdahale ve işgal anlamına geleceğinden bir tehdit olarak görülmüştür. Spor ayrıca kadının kadınsılığına uymaması açısından nahoş bir uğraş olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan aristokrasiden gelen bazı

kadınların günlük yaşamlarında koşu, binicilik, akrobasi, top ve su oyunları gibi rekabete dayalı olmayan bazı serbest zaman etkinliklerinde yer almalarına müsaade edilmiştir. Antik Yunan kent devletlerinden biri olan Sparta bu anlamda, kendine özgü yaşam tarzıyla diğer kent devletlerinden toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yapılmadığı farklı bir toplum olarak anılmıştır. Erkek ve kız çocukları arasında ayrımcılık yapılmamış, kız çocukları evlerine kapatılmamış, güçlü ebeveynlerin sağlam soyları sağlayabileceği düşünüldüğünden kızların erkekler gibi güçlü bir bedene sahip olmak için spor yapmaları özellikle desteklenmiştir. Elbette amaç spor yapmak değil yenilmez savaşçılar yetiştirebilmek olmuştur.

Yunan sporu Arkaik Dönemde gelişmiş, çeşitlenmiş ve altın çağını yaşamıştır. Onur, erdem, şan, statü ve militarizmi öne çıkaran spor yarışmaları, dini festivallerle iç içe ve halka açık olarak düzenlenmiştir. Başta Antik Olimpiyatlar olmak üzere Antik Dönem'in en ilgi çeken festivalleri olan Panhelenik Oyunlar tanrıları onurlandırmanın en kutsal yolu olarak görülmüş, zafer kazanan sporcuların tanrısal bir kimlik elde ettiğine inanılmıştır. Erkeğin hâkim olduğu Antik Yunan yaşamında bir erdem sayılan cesaret, erkekliğin sembolü haline gelmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, Antik Olimpiyatlar'a kadınların katılımı açısından da ana temadır. Antik Olimpiyatları sadece Demeter rahibesi ve bakirelerin izlemesine onay verilmiştir. Bu yasağı delmeye çalışan ama Olimpiya şampiyonu akrabalarının hatırına cezalandırılmayan Callipateira gibi bir istisna dışında evli kadınların oyunlara bırakınız sporcu olarak katılmaları, izlemeleri dahi yasaklanmıştır. Bu nedenle oyunların yapıldığı günlerde kadınların Olimpiya'ya yaklaşmalarına bile en ufak tahammül gösterilmemiş, yasağı ihlal eden kadınlar Typaeum Dağı'ndan nehre atılarak ölümlle cezalandırılmıştır. Diğer taraftan kadınlar yine dinsel bir kökene dayanan kendilerine ait bir organizasyona, sadece kadınların katılımına açık olan Hera Oyunları'na sporcu olarak katılabilmıştır. (Muhtemelen) Olimpiyat Oyunları'yla aynı zaman döngüsünde Olimpiya stadyumunda düzenlenen ve bakirelerin yarışabildiği bu oyunları, evli kadınlardan oluşan bir heyet yönetmiştir. Hera Oyunları'nda yer alan tek etkinlik koşu yarışı olmuştur. Olimpiyat Oyunları'nda erkekler birçok spor dalında yarışırken Hera Oyunları'nda kadınlar bahsedilen tek etkinlikte yarışmışlardır. Muhtemelen dönemin baskın erkek zihniyeti kadınların Olimpiyat Oyunları gibi

erkeklerinkine eş değer bir organizasyona sahip olmalarına sıcak bakmamış, belki de bu oyunları kadına sus payı olarak hak görmüştür. Erkeklerin Olimpiyat Oyunları'nda aynı yarışmada koştukları mesafe 190m civarındır. Hera Oyunları'nda bu mesafe yaklaşık 155m'ye düşürülerek güya kadınlara uygun hale getirilmiştir. Bu durum kadının fiziksel olarak zayıf olarak görüldüğünün açık bir göstergesidir. Her iki ihtimalde de kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı ayan beyan ortadadır.

Roma İmparatorluğu ekonomik, siyasi ve sosyal bağlamda kadınların daha özgür olduğu bir toplum görüntüsü çizmiştir. Kadınlar toplum içinde yapılan at ve araba yarışlarına, gladyatör dövüşlerine seyirci olarak katılabilmişlerdir. Bunun yanında arkeolojik kanıtlara dayanarak bazı kadınların koşu, kuvvet çalışması, top oyunları ve disk atma egzersizleri yaptığı sonucuna varılmıştır. Dahası bazı yazılı eserlerde gladyatör ve eskrim yapan yani sporcu kadınlara yapılan atıfların olması, kadınların Roma döneminde sıklığı ve yaygınlığı bilinmemekle birlikte ağır fiziksel egzersiz ve yarışmalara katıldıkları yönünde ele geçen bulgular olmuştur.

Orta Çağ Avrupa'sında kadınların fiziksel egzersiz yaptığına dair bulgular yok denecek kadar azdır. Bu dönemde ortaya çıkan şövalyelik eğitimleri erkeklerin bedenlerini eğitme yöntemi olmuştur. Şövalye karşılaşmalarında kadınların yarışmalarına izin verilmesi ilginç bir bulgudur ancak fiziksel olarak herhangi bir eğitimden geçmeyen kadınlar bu yarışmalara katılmamışlardır. Orta Çağ; sınıfsal farklılıkların oyun, serbest zaman ve spora ilişkin davranış kalıplarını etkilediği bir dönemdir. Aristokrat erkekler arasında at yarışı, at sırtında avcılık, şahin avcılığı, bilardo gibi etkinlikler yaygın hale gelirken avcılık, dans, çeşitli top oyunları, at ve koşu yarışı üst sınıftan kadınların favori etkinlikleri olmuştur. Alt sınıfta ise futbol, güreş ve çeşitli yerel etkinlikler öne çıkmıştır.

İngiltere'de Orta Çağ'a girerken tüm oyun ve sporlar, kumar ve fiziksel saldırganlık içermesi nedeniyle yasaklanmış, halkın spora olan ilgisini azaltmak için birçok önlem alınmıştır. Bunlara rağmen 17. yüzyılda kumar içeren rekreasyonel ve dini gün etkinlikleri hemen her yerde rastlanan sıradan etkinlikler olmuştur. Daha çok erkeklerin katıldığı bu kutlamalar Fransa'da katolik erkeklere özel olarak ortaya çıkmış sonrasında tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. 17. yüzyılın ortalarında İngiltere'de

iktidarı ele geçiren Püritenler, seks ve alkol tüketilen ortamlar olduğu için her türlü eğlenceyi yasaklamış, kadınlar, ailevi erdemler vurgulanan bir yasayla sosyal etkinliklerden dolayısıyla spordan uzaklaştırılmıştır. II. Charles (Restorasyon) döneminde, püritenlerin getirdiği sert tutumlarda gevşeme başlamış, sanayi devriminin de etkisiyle hem çalışan hem de çalışmayan kadının serbest zamanı kısıtlanmıştır. Restorasyon döneminden sonra Püritenlerin getirdiği yasakların büyük ölçüde kalkmasıyla kutlamalar geri gelmiş, alkol tüketimi sosyal bir sorun olmuştur. 18. yüzyılda alkol tüketimi daha da artmış, ritüellere karşı saygı azalmış, kutlama alanları özellikle saygın kadınlar için uygun olmayan yerler haline gelmiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısında insanların ilgisi spor yarışmalarına doğru kaymıştır. Bunlardan at yarışı ve yumruk dövüşü en çok seyirci çeken sporlar haline gelmiştir. Kadınlar hem sporcu hem de seyirci olarak bu ortamlarda görülmeye başlanmıştır. Akabinde tıp bilimcilerden kadınların bazı sporları yapmalarının fizyolojik nedenlerle sakıncalı olduğu uyarıları gelmeye başlamıştır. Alt sınıftan bazı sporcu kadınlar pugulistik müsabakalara iç çamaşırlarıyla katılırken kriket ve futbol müsabakalarında, at ve koşu yarışlarında seyirciler arasında yer alan rahat giyimli alt sınıf kadınların teşhir edilmesiyle seyirci sayısı artırılmaya çalışılmıştır. Saygın kadınların da seyirci olabildikleri tek tük spor müsabakaları olsa da bu tür faaliyetler istisnai durumlardır ve sporun bir erkek uğraşı olduğu görüşü devam etmiştir. Ancak aynı yüzyılda Thomas Gisborne, John Gregory ve Erasmus Darwin gibi yazarlar doğanın değil, sosyal düzenin genç kadınları hareketsiz hale getirdiğini belirterek kadınların daha sağlıklı olması için özellikle açık havada daha yoğun egzersiz yapmalarını salık vermiştir. 19. yüzyılda Britanya İmparatorluğu'nun siyasal, ekonomik ve emperyalist anlamda zirve yaptığı Viktorya Dönemi'nde serbest zaman ve spor yaklaşımında Püritenlerin eski anlayışlarının çoğuna bir geri dönüş yaşanmıştır. Tıp alanındaki gelişmeler, fiziksel egzersiz ve açık alan etkinlikleri konusundaki ilişkin bilinci artırmıştır. Britanya'nın ihtiyaç duyduğu erkek liderlerin spor yoluyla yetiştirilebileceğine inanılmıştır. Erkeklerle eğitim veren devlet okullarında ahlaki saflık ve sağlık konusuna hassasiyet gösterilmiştir. Bu nedenle erkek, erkeklik ve fair-play kavramlarından beslenen bir "beyefendi" olarak tanımlanmıştır. Evanjelik kilise, kadınların ahlaki olarak zayıf ve kararsız olduklarını ve bu nedenle kontrol edilmeleri

gerektiğini belirtirmiştir. Toplum ise sporun hormonal dengesizliklere ve onarılamaz hasarlara yol açabileceği, uygunsuz ve erkeksi olduğu gibi nedenlerle kadınların spora katılımlarına itiraz etmiştir. Çünkü “adil oyun ve erkekçe katılım” ve “kaslı hristiyanlık” ruhu bahane edilerek kadınlar spordan dışlanılmaya devam edilmiştir. Her yönden erkekten aşağı görülen kadının ilerlemesi toplum tarafından imkânsız hale getirilmiştir. Kadınlar Antik Yunan’da olduğu gibi toplum ve hukuk gözünde ikinci sınıf vatandaş kabul edilirken tüm bunlar kadınların spora katılım süreçlerini ve kendi örgütlerini kurmalarını geciktirmiştir. İngiliz toplumsal sınıf sisteminin en açık şekilde görüldüğü Edward Dönemi’nde, üst sınıf kadınlar için serbest zaman sporları hızla yaygınlaşmış, spora uygun giyim modası bile başlamıştır. Kadınlar bu faaliyetlerle evlerinden çıkma ve sosyal yaşama karışma şansını yakalamıştır. Ancak üst sınıftan kadınların bağımsızlık ve özgürlük ufuklarını genişleten bu değişimler, toplumun genelini etkisi altına alacak niteliğe ulaşmadığından toplumun ve erkeklerin kadınları tam anlamıyla eşit kabul etmelerini sağlayamamıştır. Viktorya Dönemi’nden kalma ilke ve davranış kalıplarıyla yetişmiş erkek baskın toplum, kadınlara spor ortamında yer vermeye henüz hazır hale gelmemiştir. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda toplumsal farkındalık ancak 20. yüzyılın başlarında oluşmaya başlamıştır.

Benzer durum toplumsal cinsiyet düzeninin etkin olduğu Fransa’da ortaya çıkmıştır. Erkeğin görevi iyi vatandaş olmaktır; kadın ise iyi bir eş ve anne olmakla görevlendirilmiştir. Kızlar kocalarına itaat etmek zorundayken erkekler eşlerini cezalandırma ve ıslah etme yetkisine sahip olmuştur. Fransa-Prusya savaşının kaybedilmesi nedeniyle, her zaman bir tehdit olarak görülen Almanya’ya karşı demografik yetersizlik endişesiyle ve güçlü bir neslin yaratılması hedefiyle kadınların erkek akranları gibi olmasa da bazı fiziksel aktiviteleri yapmalarına izin verilmiştir. Tıp mesleği, kadınların yaşamlarını üremeye ilgili reçeteler üzerinden kontrol altına alırken kadınların spora katılımlarını sağlıklı bulmuştur. Önceki yüzyılda alt sınıf kadınlar arasında bazı spor karşılaşmaları gerçekleştirilmiş, 19. yüzyılın sonlarında bunlar yerini üst sınıftan kadınların katıldığı çeşitli yarışmalara bırakmıştır. Yine 19. yüzyılda kadın ve erkek arasındaki farklılıkların “doğuştan” olmadığını halka anlatmaya çalışan feminist hareketler ortaya çıkmıştır. Zamanla Fransız kadınların spor ve fiziksel aktiviteye katılımı

hakkındaki toplumsal tutum, kati düşmanlıktan sınırlı da olsa bir kabullenmeye doğru evrilmiştir. Coubertin'in başı çektiği muhalefet, kadınların rekabetçi sporlara her türlü katılımını engellemeye çalışmış buna rağmen kadın sporunun gelişimi engellenememiştir.

Kadınlar açısından Almanya'daki koşullar, İngiltere ve Fransa'dakinden pek de farklı olmamıştır. Sanayi devrimi ve kapitalizmin toplumsal ilke ve davranış kalıplarını değiştirmesi, kadının yaşamında ve kadına olan yaklaşımlarda da değişimleri beraberinde getirmiştir. "Güçlüleri yalnızca güçlüler doğurur" fikrinden hareketle savaş için gerek duyulan güçlü erkek nesline sahip olabilmek için kadınların daha sağlam ve sağlıklı olması gerektiği düşünülmüştür. Neticesinde 19. yüzyılın sonlarında kadınlar spora daha fazla katılmaya başlamıştır. Ancak bu durum dönemin öjenik kültürüyle çelişmiştir. Kadınların bedeni onların toplumsal kaderini tayin etmiştir. Bu yüzyılda jinekologlar, erkeksileşme, doğurganlığı yitirme gibi duymaya alışık olduğumuz mesnetsiz gerekçelerle kadının spordan uzak durmasını sağlamışlardır. Erkeğin bir standart olarak kabul edildiği ve kadının standardın dışında ve yetersiz görüldüğü Alman toplumunda aynı zamanda işbölümü ve toplumun erkek egemen yapısına da bir tehdit olarak algılanan kadınların spor yapması onay görmemiştir.

Viktorya Dönemi'nin kadınları toplumun zayıf ve sorunlu parçası olarak gören ve adeta azınlık muamelesine tabi tutan görüşlerinin oluşturduğu ideolojiler, sadece Avrupa'ya değil Atlantik ötesine de ihraç edilmiştir. Bu ideolojilerin etkisinde kalan 19. yüzyıl Birleşik Devletler toplumunda fiziksel eşitsizliğin temel varsayımı olan "zayıf cinsiyet" algısı kadınlara dayatılmaya çalışılmış, kadın ve erkeklerin farklı toplumsal rollere sahip oldukları kitle iletişim araçları ve yazılı eserlerle devamlı şekilde vurgulanarak toplumun baskın bir tutumu haline getirilmiştir. "kaslı hristiyanlık" anlayışıyla desteklenen spor sadece erkekler için gerekli görüldüğünden kadınlara uygun olmadığı düşünülmüştür. Kadınların dışlanması, toplumun gözünde sporu daha erkeksi ve değerli kılmıştır. Spor ve erkeklik arasında sıkı bir ilişki olduğuna inanıldığından önceleri alt sınıfın sporu olan ve şiddetle bağdaştırılan boks, kadınsılaştırıcı eğilimlere tam bir karşıtlık içinde 19. yüzyılın ikinci yarısında üst ve orta sınıf erkeklerin sporu

haline gelmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de başlayan ve iç savaşın ardından Birleşik Devletlere ulaşan sanayi devriminin getirdiği iş dünyasındaki değişiklikler sonucunda alışık olmadıkları şekilde kadınlarla aynı ortamda çalışmaya başlayan erkekler, kendilerine ait bir dünyanın kadınların eline geçmesi korkusunu yaşamışlar ve onları bir tehdit olarak görmüştür. Bu nedenle erkekler, bir miktar farklılık ve özerklik sağlamak amacıyla erkeklik ve kadınlık arasında tam bir karşıtlık üzerine inşa edilen spor ortamına yönelmiş ve sporun erkeksi yapısını korumak için kadınları dışlama çabalarına girişmiştir. Sporda patlama bu koşullarda başlamıştır. Sporun uygulama ortamları kadınlara uygun olmayan bir şekle bürünmüştür. Kumar, alkol ve sigara tüketilen yerler olarak bu ortamlar erkek kalabalıklarıyla dolmuştur. Gazeteler, sansasyon ve tiraj hedefleriyle kadın sporcuları cinsel bir obje olarak bol bol kullanmıştır. Ancak 1890’lardan sonra sosyal reform hareketleri kadının “hasta yaratık” olarak görülmesi klişesine meydan okumaya başlamıştır. Kadınlar, erkek tekelinde olan tıp mesleğine yeniden girerek kendi bedenleri hakkında kendi tıbbi sonuçlarına ulaşmıştır. Artık sürekli artan sayıda kadın spor yapmaya başlamıştır. Neticesinde yüzücü, boksör, beyzbol oyuncusu, güreşçi, bisikletçi ve profesyonel uzun mesafe yürüyüşçüsü olarak sportif başarılar elde eden binlerce kadın sporcu sayına ulaşmıştır.

Özetle söylemek gerekirse; Büyük Britanya, Fransa, Avrupa’nın geneli ve Birleşik Devletler’de endüstrileşme bir yandan kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel hayatını olumlu etkilerken diğer taraftan toplumsal cinsiyet alanıyla ilgili sorunları da açığa çıkarmıştır. Ataerkil toplumda baskın hale gelen toplumsal cinsiyetçi tutumlar kadınların sporda yetersiz temsiline yol açmıştır. Kadınların ucuz iş gücü olarak aşırı çalıştırılması spora katılmak için yeterli zaman bırakmamıştır.

Coubertin, Fransa-Prusya savaşındaki yenilgiyi, Fransız gençliğinin fiziksel olarak yetersiz olmasına bağlamıştır. Coubertin sporu erkeklerin sağlıklı, karakter sahibi ve vatansever olmasında, topluma olumlu katkıda bulunmasında, entelektüel ve ahlaki niteliklerin tohumlarının erkeklere aktarılmasında hayati bir metot kabul ettiğinden eğitime ve spor pedagojisine özel önem vermiştir.

Yeni fikirler ve uygulamaları yerinde görmek için Almanya, İngiltere, Birleşik Devletler ve Kanada'ya ziyaretler yapmış, İngiliz spor eğitimine hayran kalmış, İngilizlerin eğitimde sporu kullanma biçimlerinin Fransa'yı canlandıracağına inanmıştır.

Coubertin İngiltere temasları sırasında enternasyonalizm fikrini de benimsemiş, spor alanında daha gelişmiş ülkelerle rekabet etmenin Fransız sporunun ve dünya barışının gelişimine katkı sağlayacağına ikna olmuştur. Coubertin'in örgütlü spor aracılığıyla sağlam iradenin yetiştirilmesi için bir "bahçe" olarak gördüğü Antik Olimpiyat Oyunları'nı yeniden canlandırma düşüncesi; Antik Yunan Dönemi, Antik Yunan Olimpiyatları ve 19. yüzyıl İngiliz spor yaklaşımının bir sentezi olarak enternasyonalizm ve dünya barışına odaklanmıştır.

Büyük Britanya'dan Fransa'ya, oradan Avrupa ve diğer birçok dünya ülkesine ve Birleşik Devletler'e ihraç edilen erkeklik kültürünün Coubertin'in kadınların Olimpiyat Oyunları'na katılımı hakkındaki görüşlerini etkilemesi şaşırtıcı olmamıştır. Coubertin'in Olimpiyatları canlandırma projesini başlattığı zamanlarda bir sapkınlık olarak görülen kadın sporundan toplumsal refah için uzak durulması gerektiği şeklindeki katı düşünce, kadınların Modern Olimpiyat Oyunları'na katılımında karşılaştıkları ilk engel olmuştur. Coubertin'in hem yaşam anlayışında ve spora yaklaşımda belirgin hale gelen ayrımcılığa dayalı cinsiyetçi yaklaşımı güçlü bir şekilde onaylaması ise diğer bir önemli engeli oluşturmuştur. Kadının çekiciliğine ve estetiğine önem veren Coubertin aslında onların da fiziksel aktivite ihtiyacı olduğunu kabul etmiş ama bunun belli sınırlar dâhilinde gerçekleşmesi gerektiğini öne sürmüştür. Çünkü Coubertin, fiziksel egzersiz ötesine yani rekabet sporuna geçildiğinde kadın dişillikinin zarar görebileceği bu nedenle korunması konusunda ısrarcı olmuştur.

Coubertin, kadınların hak arayışlarına öncülük eden feminist hareketlere bu nedenle doğrudan muhalefet etmemiştir ancak insan eşitliği konusunda kökleşmiş anlayışların yok olup gitmesine ve kadının kendine atfedilen toplumsal rolün dışına çıkmasına hep karşı olmuştur. Kadınların özgürleşme çabalarının kadınları spora daha fazla katılıma yönlendirmesi, Coubertin'in tutumlarının daha da sertleşmesine yol açmış, bizzat kendisinin kaleme aldığı yazılarda kadınları aşağılayan tarzını yansıtmıştır.

Bazılarına göre Coubertin, kadınların spora katılımlarından ziyade onların yorucu egzersizler sırasında ortaya çıkan ahlaktan ve estetikten uzak görüntülerinden utanç duymuştur. Hâlbuki Coubertin için gerçek sporcu ve insan güzelliğinin gerçek temsilcileri her zaman erkekler olmuştur. Bu nedenle Coubertin kadınların yetersiz fiziki yapıları nedeniyle bir erkek gibi mücadele edebilmesinin mümkün olmadığı ve kadınların yarışmalarda izlemeye değer bir çaba gösteremeyecekleri görüşünden ödün vermemiştir. Coubertin kadın sporuna olan karşıtlığını, kadınların spor faaliyetlerine katılımlarının yasaklanması için kamu kanunlarının çıkarılmasını bile önererek husumet düzeyine çıkarmıştır.

Coubertin'in kadınların Olimpiyatlara katılımına karşı itirazlarına gösterdiği gerekçelerde, 19. yüzyıl Avrupa'sının tıp biliminin sporun kadın fizyolojisine zararlı olduğunu ileri süren görüşünü de yansıtmaları dikkat çekmiştir. Dönemin sınıfçı ve cinsiyetçi toplumsal yapısı da Coubertin'in spor kültürüne derinden nüfuz etmiş, erkek fiziğine ve sosyalliğine imtiyaz tanıyan cinsiyetçi ön yargılar Coubertin'in görüşlerinde hayat bulmuştur. Bu nedenle Coubertin, kadınların Olimpiyat Oyunları'na katılmasına karşı olduğunu açıkça ifade etmekte tereddüt etmemiştir. Coubertin'in düşüncelerinin ve çalışmalarının yeterince anlaşılabilmesi nedeniyle böyle bir genel kanının oluştuğunu vurgulayanlar olsa da sayısız kaynak ve Coubertin'in kendi söylemleri, kadınların rekabet sporuna ve Olimpiyat Oyunları'na katılımlarına net bir biçimde karşı olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Gerçekte, kadınların Antik ve Modern Olimpiyat Oyunları'na katılmasını yasaklayan, onları dışlayan herhangi bir resmi belge, yasa vb. yoktur. Hem antik hem de modern zamanların davranış kuralları kadınların sporcu olarak katılımlarını zımnen engellemiştir. Her haktan yoksun Antik Yunan kadınları bu durumu kabullenmiştir. Modern çağın Olimpiyat Oyunları'na katılmaya başlayan kadınların da hakları yoktu ama onlar bu duruma katlanmak yerine katılım için bir mücadele etmeyi tercih etmiştir.

Modern Olimpiyat Oyunları 1896 yılında başlatıldığında sosyal, kültürel ve bireysel engellere karşı kadınların Olimpiyat Oyunları'nda sporcu olarak yer alma serüvenleri de beraberinde başlamıştır. Coubertin ve UOK'in antik ritüellere bağlılığı,

erillige önem veren politikaları, demokratik değerlere hizmet ettiğini belirtse de modern demokratik sosyal yaşamda aristokrat bir rol arayışını sürdürmesi ve toplumun dönemin baskın yapısına uyma isteği, modern oyunların ilklerinde kadın sporcu katılımının hiç olmamasına veya çok az olmasına sebebiyet vermiştir.

İlk oyunların yapılma kararının 50 erkek delegenin oyuyla alınmasından itibaren UOK'nin karar organlarında kadınların yer almasına uzun bir süre boyunca müsaade edilmemiştir. UOK'nin ilk yıllarında üyeler, iktidarının sorgulanmasını istemeyen Coubertin tarafından bizzat atanmıştır. Bazı eleştiriler gelmesine rağmen Coubertin ve UOK bunları görmezden gelmiş, mevcut uygulamaların Olimpiyat Oyunları'nın ve onun antik ruhunun korunması için gerekli olduğunda ısrarcı olmuş, en ufak bir taviz vermemiştir. Böylece UOK, bir erkek kulübü niteliğini korumaya devam etmiştir. Ulusal ve uluslararası spor federasyonlarının sahip oldukları yetkilere rağmen sadece UOK tarafından alınan kararlara istişari olarak katılabilmeleri tepkiye neden olan başka bir teamül olmuştur. UOK'nin fütursuz tutumları, icraatlardan memnun olmayan yeni muhaliflerin ortaya çıkmasına ve daha önce yeterince açık muhalefet koyamayanların da cesaretlenerek bu gruplara destek vermesine yol açmıştır. Ulusal olimpiyat komiteleri zamanla oyunların programını hazırlama ve oyunları düzenleme sorumluluğunu ellerine geçirmiştir. UOK'nin merkezîyetçi yapısının bu şekilde ortadan kalkmaya başlaması, kadınların olimpiyatlara daha yoğun bir şekilde ve yeni spor dallarıyla katılımlarının yolunu açan önemli değişimlerden biri olmuştur.

1896 Atina hiç bir kadın sporcunun yer almaması, 1900 Paris ise 5 dalda toplam 22 kadının ilk kez resmi olarak katılım sağlaması nedeniyle dikkat çekicidir. Olimpiyat Oyunları'nda tenis takım yarışmalarına katılan ilk kadın ve ilk kadın Olimpiyat şampiyonu olan İsviçreli Hélène de Pourtalès, tenis bireysel dalda ilk kadın olimpiyat şampiyonu unvanını kazanan İngiliz Charlotte Cooper ve Birleşik Devletler adına golf dalında ilk kadın olimpiyat şampiyonluğunu alan Margaret Abbot Olimpiyatlarda sporcu kadın öncüler olarak tarihe geçmiştir.

Katılan sporcuların yaklaşık %85'inin Birleşik Devletler'den olduğu 1904 St. Louis Oyunları'nın uluslararası vasıfta olduğu tartışmaya açıktır. Bu oyunlarda kadın

sporcu katılımının (%1) önceki oyunlardan bile dikkat çekici şekilde düşük olması, tek başına kadın sporcuların katılımına sıcak bakılmamasıyla ilişkili değildir. Avrupa-Amerika arası seyahatin süresi ve masrafı genel olarak tüm ülkelerin sporcularının katılımına engel teşkil etmiştir.

Toplam 6 kadın sporcunun yer aldığı 1906 Atina Oyunları, Modern Olimpiyatlar'ın onuncu yılında Yunanların baskısı sonucu normal döngüde yer almamasına rağmen yapılırken oyunlara gösteri amaçlı davet edilen Danimarkalı kadın cimmastikçilerin etkileyici performansı, UOK'nin kamuoyunun dikkatini çekmiştir.

Diğer taraftan 1908 Londra Oyunları'nın hazırlıkları esnasında Britanya'da kadınların oy hakkı taleplerinin artması, çeşitli okullarda kadınlar için spor imkânları yaratılması ve iş dünyasında kadın sayısının artması, kadınların oyunlarda sporcu olarak yer alması mücadelesine katkı sağlamıştır. Öncekilerden daha zengin bir spor çeşitliliğine sahip olan 1908 Londra Oyunları'nda kadınlar yalnızca üç rekabetçi spor dalında yarışmalarına rağmen sayıları o ana kadar kaydedilen en yüksek yüzdeye (2,2) ulaşmıştır. Ayrıca bilindiği kadarıyla medya ilk kez Olimpiyatlara katılan kadın sporculara oldukça geniş şekilde yer vermiştir. Ancak medya kadınların kadınsılıklarına, erkeklerin erkeksiliklerine vurgu yaparak bu kapsamı oluşturmuştur. Erken Modern Olimpiyat Oyunları'na katılan sınırlı sayıda kadın sporcunun kendi ülkelerinin orta ve üst sınıfına ait olmaları, sporun önceleri belli toplumsal sınıfların inisiyatifinde olduğunun göstergesidir.

1908 Londra Oyunları sonrasında kadınların sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yaşamlarındaki gelişmeler ve değişimler, Coubertin ve onunla aynı zihniyette olanların kadın karşıtı görüşlerinin etkisini hızla yitirmesine neden olmuştur. Dolayısıyla eski baskın tutum ve uygulamalara karşı oluşan yeni düşünce biçimleri ve UOK içinde belirginleşmeye başlayan nispeten demokratik yönetim yapısı, Coubertin'i kadınların 1912 Olimpiyatları'nda yüzme ve trampelen dalında yarışmalara kabul edilmesi gibi bazı tavizleri gönülsüz bir şekilde vermek zorunda bırakmıştır. Bir fabrika işçisi olan Jennie Fletcher'ın 1912 Olimpiyatları'nda yüzmede şampiyon olması gibi bazı başarılı örneklerin katkısıyla, toplumsal cinsiyet ve toplumsal sınıf ayrımcılığı kademeli olarak

azalmaya başlarken Olimpiyatlarda yarışan kadın sporcu ve spor dalı sayısı ters orantılı şekilde artmıştır. Bunlara rağmen Olimpiyat Oyunları'nın resmi ve resmi olmayan afişlerinde daha çok erkek sporcu figürleri kullanılmaya devam edilmiştir. Bu konuda bazen daha da ileri gidilerek Stockholm Oyunları'nın afişinde olduğu gibi erkek sporcuların çıplaklığını ve cinselliğini aşırı şekilde öne çıkaran bir afişin bazı ülkelerde yasaklandığı bile görülmüştür.

I. Dünya Savaşı ve hemen peşinden gelen İspanyol Gribi salgını milyonlarca insanın ve olimpiyat düzeyinde birçok sporcunun ölümüne neden olmuştur. Savaşın ertesinde oluşan zor koşullarda yapılan, adeta salgının ve savaşın küllerinden yeniden doğan 1920 Antwerp Oyunları'na beş kıtadan azımsanamayacak sayıda ülke ve kadın sporcu katılmıştır.

Savaş sonrasında özellikle kadın hakları ve kadınların endüstri ortamına girmeleri bağlamında önemli değişimler meydana gelmiştir. Böylece kadınlar daha önceleri kendilerine uygun görülmeyen ortamlarda beceri ve verimliliklerini gösterme fırsatı yakalamıştır. Kadınların erkek hamiliğinden bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde durabileceklerinin farkına varmaları, toplumsal yaşamda ve kurumlarda yer alabilmelerinin kapısını aralamıştır. Ancak erkek baskın toplum, işçi sendikaları ve erkeği yücelten toplumsal yasa ve kurallarla kadınları iş ortamından uzaklaştırılmaya çalışmıştır. Her şeye rağmen kadınlar İngiltere'de 1920'de seçme ve seçilme hakkı elde etmiş; meslek, iş ve spor alanındaki yerlerini genişletmiştir.

Toplumsal yaşamdan ve spordan uzaklaştırılan yeni deneyimlere aç bırakılmış kadınlar yüzyıllardır süren fiziksel hareketsizliklerini her türlü ağır spora katılarak telafi etmeye başlamıştır. Manş Denizi'ni yüzerek geçen ilk kadın olan Gertrude Ederle'nin, sadece birkaç erkeğin ulaşabileceği cesaret ve performansı ortaya koyması, Sybil Lorina Bauer'in bir yıl öncesinde bir erkek sporcunun elinde bulunan yüzme rekorunu eline geçirmesi, kadın ve erkeğin fiziksel özelliklerinin tamamen eşit olduğu anlamına gelmemekle birlikte kadınların rekabet sporunda hızla ilerlediğinin ve imkân sağlandığında erkekler gibi başarılı olabileceğinin işareti olmuştur.

Kadınlar yeni özgürlükler anlamına gelen değişen giyim ve saç tarzlarıyla toplumsal kabul görmüş geleneklere ve ahlaki yapıya karşı gelerek yeni ortaya çıkan her sporda yer alma arayışına girmişlerdir. Tezin önceki bölümlerinde zikredilen ilk kadın sporcular, kadın sporlarına ve kadınların spora katılımlarına öncülük ederken feminist kadın aktivistlerin ve kadın sporcuların toplumsal kabulüne destek veren süfrajelerin önemli etkileri görülmüştür. İlk kez oy veren, yüzen ve gerçekten yaşamaya başlayarak özgürleşen kadınların Olimpiyatlara katılımı bir hedef olarak belirlemesi ve neticesinde Olimpiyat Oyunları'na katılımlarının yavaş da olsa artması mantık dizgisine uygun doğal bir sonuç olmuştur. Sonraki yıllarda sağlık bilimlerindeki çalışmalar rekabet sporlarının kadınları erkeksileştirdiği görüşünün kabulünü iyice zora sokmuştur. Hatta sporun kadınların sağlığı açısından yapılması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda *Ottawa Sözleşmesi* atılmış önemli bir uluslararası adım olmuştur.

Kadın haklarını ve kadınların spora katılma hakkını insan hakları kapsamında değerlendiren, kadınlara karşı ayrımcılığın her türünü yasaklayan ve bu hakları küresel boyutta güvence altına alan BM tarafından ortaya konan çabalar çok etkili sonuçların elde edilmesini sağlamıştır. BM'nin taraf devletleri bağlayıcı kararları; kadın veya erkek, çocuk veya yaşlı, engelli veya engelsiz fark etmeksizin her insanın beden eğitimi ve spora katılım hakkına sahip olduğunu iyice pekiştirmiştir. Sporda görülen toplumsal cinsiyet eşitsizliği, BM'nin insan hakları ve kalkınma için barış ve spora getirdiği sistemli yapı sayesinde diğer uluslararası ve yerel örgütlerce de ele alınmış, böylece küresel ve bölgesel standart sistem ve politikalar oluşturulmuştur.

Marie Milliat, feminist görüşten de etkilenerken kadın sporlarının toplumsal olarak onaylanması ve sonrasında kadınların Olimpiyatlarda yer almaya yönelmeleri konusunda I. ve II. Dünya Savaşı arasında verdiği mücadeleyle benzersiz bir kadın lider olarak tarihe geçmiştir. Özverili ve akıllı bir süreç dâhilinde gerçekleştirdiği çalışmalarla başlangıçta Fransa'da daha sonra tüm Avrupa'da takdir toplayan ve sözünü geçiren bu kadın, önce Uluslararası nitelikte ilk kadın spor federasyonunu kurmuş, daha sonra *Women's Olympic Games* adıyla yaptığı organizasyonlarla kadınların sesini tüm spor dünyasına duyurmuştur. UOK ve kadın sporuna karşı olan tüm yapıları gönüllü veya gönülsüz olarak

dize getiren Milliat, Olimpiyat Oyunları'nda kadınların daha fazla spor dalında yarışmalarına gerçekten büyük engellerin üstesinden gelerek katkı sağlamıştır.

Samaranch'ın 1980 yılında başkan olmasından itibaren UOK, Olimpiyat Tüzüğü'nde günün koşullarında uygulanması uygun olmayan kuralları ortadan kaldırarak önemli değişiklikler yapmıştır. Bunun yanında ilk kez oluşturulan kadın çalışma grupları, kadınların olimpiyatlara katılım durumlarını gözlemlemiş ve Olimpiyat hareketi içinde kadın sporunda gelişme sağlamak için öncelikli eylemleri belirlemek amacıyla periyodik toplantılar ve konferanslar düzenlemiştir. UOK, kadınların spor ve olimpiyatlara katılımına yönelik, yıllardan beri sürdürdüğü muhalif tutumunu 1996 tüzüğünde ilk kez ve doğrudan sporun her düzeyinde kadın-erkek eşitliğine atıfta bulunarak bir dereceye kadar sona erdirmiştir. Sonraki yıllarda, hiçbir ayrımın olmadığı bir ortamda olimpik ideal aracılığıyla daha barışçıl ve daha yaşanılır bir dünya inşa etmek için küresel spor hareketinde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Tüm bu çalışmalar, kadınların spora katılım olanaklarını artırma peşinde koşan kadınların yanında bu gerçeğin farkında olan erkeklerin de desteğini sağlamıştır. Benzer etkinlikler *Uluslararası Kadın ve Spor Çalışma Grubu* tarafından da yapılmış, bu grubun periyodik toplantıları sonucunda kabul edilen *Brighton Deklarasyonu*, *Windhoek Eylem Çağrısı*, *Montreal Bildirisi* ve *Kumamoto İşbirliği Taahhüdü* gibi karar metinlerinde; tüm spor organizasyonlarının yönetim kademesinde kadın sayısının artırılması, organize sporun kadınlar açısından öneminin vurgulanması, liderlik, antrenörlük, katılım, sağlık, mutluluk ve güvenlik alanlarındaki değişime öncülük etme ihtiyacına cevap verecek politikaların üretilmesi için ivedi ve somut adımların atılması çağrısı yapılmıştır. Elbette tüm bunların farklı kimlik, kültür, geçmiş ve deneyimlere sahip kadınları kapsaması önemle vurgulanmıştır. Kadın hakları ve kadınların spora eşit katılımı için *Asya Kadın ve Spor Çalışma Grubu*, *Afrika Engelliler Spor Konfederasyonu*, *Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi*, *Milletler Topluluğu Oyunları Federasyonu*'nun verdiği mücadelelerin yarattığı etkiler de Olimpiyatlarda kadın sporcu sayısının artması sürecini hızlandırmıştır.

1896 Atina’da ortalıkta hiç görülmeyen kadın sporcuların 2016 Rio oyunlarında katılım yüzdesi (%45) erkeklere iyice yaklaşmıştır. UOK’nin kota tahsisine göre, pandemi nedeniyle 2021 yılına ertelenen 2020 Tokyo Olimpiyatlarına katılan 5489 kadın sporcu sayısı toplam 11.474 sporcunun yaklaşık % 49’una takabül etmektedir. Bu, Modern Olimpiyat tarihinde kadın-erkek sporcu sayısının neredeyse dengelendiği ilk oyunlar olmuştur. UOK, ulusal organizasyon komiteleri ve uluslararası spor federasyonlarının eşgüdümlü çalışmalarıyla birlikte oyunlarda kadınların yarışabildiği spor dalları da sürekli artmış, kadınlar sonunda olimpik programda yer alan tüm spor dallarında ve daha çok etkinlikte madalya için yarışma hakkını elde etmiştir. En büyük spor organizasyonunda kadın varlığının tescillenmesi, bu değişimlere karşı duramayan erkeklere hitap eden birçok uluslararası ve ulusal özel organizasyonun da kadınların katılımına uyguladıkları yasakları kaldırarak mevcut değişime ayak uydurmalarını sağlamıştır.

Bu başarı özetle; Antik Yunan’dan sanayi devrimine kadar hayatta kalmak için her zaman erkeğe bağımlı olarak yaşayan kadınların, sanayi devriminden sonra toplumların hızlı bir şekilde değişmesi sonucunda ekonomik g   ve eğitim olanakları elde etmesi ve kadınların mevcut toplumsal cinsiyet rol dağılımına meydan okuyabilecek konuma gelmesinden kaynaklanmıştır. Elbette ataerkil toplumların mevcut döngüyü kırması ve yeni modelleri kabul etmeye başlaması kolay olmamıştır. Yine de toplum, kadınların inisiyatif alması ve onları daha aktif ve katılımcı kılacak yeni bir düzenin oluşturulmasına öncülük etmiştir. Kadınlar fiziksel güç, biyolojik kader, eğitim, nitelik ve g   açısından daha aşağı bir konumdan ayrılarak  zg ven kazanmış ve asırlardır erkeklerin sahip olduğu hâkim pozisyonları paylaşmıştır.

Kadınların uzun yıllar boyunca devam eden zorlu bir süreçten sonra spor ortamında elde ettiği hakların, kadınların modern spor dünyasındaki rolünü ve statüsünü çok değiştirdiği aşık dır. Maalesef bu durum, Olimpiyatlarda erkeklerle eşit şekilde ve sayıda yarışabilme hakkını alan kadınların küresel spor ortamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili tüm engelleri aştığı, artık sorunlarının kalmadığı, karşılaştıkları güçlüklerin tamamen sona erdiği anlamına gelmemektedir.

Toplumsal kısıtlamalar, ülkeden ülkeye, kültürden kültüre değişen ölçüde kadınların spora katılımı açısından sınırlandırıcı bir unsur olmaya devam etmektedir. Kadınların fiziksel yeteneklerinin daha düşük olduğu algısı ve kadınların ev işi ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları nedeniyle spora katılım için yeterli serbest zamana sahip olmamaları güncelliğini korumaktadır. Etki faktörü ve alanı azalmış olsa da “eril” veya “dişil” klişesi varlığını sürdürmektedir. Erkeklerin sportif faaliyetlerden kaçınmaları durumunda “efemine” olarak damgalanması ihtimali helen bulunmaktadır. Kadınların, hanımefendi ve ağırbaşlı olmaları beklentisi özellikle temas veya dövüş sporlarına katılımları hususunda tereddüt yaşamalarına neden olmaya devam etmektedir. Bazı toplumlarda günümüzde de geçerliliğini koruyan gelenekselci görüşler, erkeklerin ve ebeveynlerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tutumlarını ve spor davranışlarını etkilemektedir.

Sporun kendileri açısından değeri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan kadınların içselleşmiş olumsuz algıları da bir kısıtlayıcıdır. Spora ayrılan tesislerin, kaynakların, ücretlerin ve ödüllerin ve kadın ve erkek sporları açısından eşit olmayan şekilde paylaştırılması güncelliğini koruyan bir sorundur. Hatta bazı spor dallarında erkek ve kadınlara farklı kuralların uygulanarak (mesafe, süre vb.) kadınlara zorluk açısından daha kolay etkinlikler sunulması, onların daha zayıf ve dolayısıyla daha aşağı cinsiyet olduğu varsayımının sürdürüldüğü şeklinde algılanmaktadır.

Ayrıca kadınların spora katılımlarının artmasıyla kadın sporcu bedeninin daha fazla sömürülmesi de toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir türü olarak kabul edilmektedir. İnanç boyutu da kadının uluslararası yarışmalarda yer almasını etkileyen bir unsurdur.

Spor dalının kendine özel kıyafetleriyle yarışma zorunluluğu, başın ve bedenin örtülmesinin mesnetsiz bir şekilde dini tarafsızlığa hakaret ve dini bağlılığın kamusal bir sembolü olarak görülmesi, uluslararası spor kariyerlerini sürdürmek isteyen Müslüman kadın sporcularda spor-inanç-toplum üçgeninde içsel çatışmalara neden olmaktadır. Çare olarak sadece Müslüman kadın sporculara yönelik olarak birkaç kez düzenlenen Kadın İslam Oyunları gibi organizasyonlar bazı kadın sporcular için daha rahat edebilecekleri bir ortam yaratmıştır ancak hiç bir zaman olimpiyatların niteliğine ulaşamadığı gibi

Müslüman kadını diğer sporcularla yarışmaktan soyutladığı, Olimpiyatlarda derece elde etmenin sağlayacağı onur ve ödüllendirmeden mahrum bıraktığı unutulmamalıdır.

Ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bulguların değerlendirildiği bu doktora çalışmasının sonuçları aşağıdaki maddelerde özetlenmiştir:

- Cinsiyetin anatomisi evrensel olmasına rağmen fiziksel özelliklerinin, yeteneklerinin ve ihtiyaçlarının farklı olduğu yönündeki algı neticesinde kadın ve erkeği farklı sınıflara ayıran toplumsal yapı, sınıflara uygun toplumsal normları (davranış, hak, sorumluluk ve beklenti) ve rolleri de cinsiyete dayalı olarak belirlemiştir.
- Erkeği öne çıkaran ve kadını aşağılayan bu rol dağılımıyla başlayan ve yüzyıllar boyunca Avrupa’da ve Birleşik Devletler’de işlevini yitirmeyen toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ilk izlerine toplumsal yaşamda anaerkil yapıdan baba erkil yapıya geçildikten sonraki Antik Yunan’da rastlanmıştır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadına verilen düşük statü, kadının toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi spora katılımına karşı oluşan muhalefetin birincil nedeni, kadın sporu önündeki en eski ve en büyük engel olmuştur.
- Antik Yunan’da kadını Olimpiyatlara sporcu olarak katılmaktan hatta seyretmekten bile men eden bakış açısı, oyunların kendi bağlamından ziyade Antik Yunan Dönemi’nde kadının değeriyle birlikte ele alındığında gerçekçi bir nedenselliğin oluşturulması mümkündür.
- Erkek sporuna kadınları karıştırmak istemeyen Yunan toplumunun bir çözüm olarak gördüğü Hera Oyunları’nda kazanan kadınların ödülleri Olimpiyat Oyunları’nda kazanan erkeklerin maddi ödülleriyle neredeyse aynıdır. Ancak Olimpiyat Oyunları’na katılma ve başarı göstermenin onursal neticesi ile Hera Oyunları’na katılan kadınların manevi kazanımları asla mukayese kabul etmez. Çünkü erkeklere ve Olimpiyat Oyunları’na verilen değer ile kadınlara ve Hera Oyunları’na biçilen değer arasında karşılaştırma yapmak mümkün değildir.
- Kadınların ayrıştırılarak yarıştırıldığı Hera Oyunları, bir bakış açısıyla kadınların spor yarışmalarında yer almalarının Antik Yunan’daki başlangıcı olarak kabul edilebilir. Diğer bir bakış açısıyla erkeklere özel Olimpiyatlara katılımlarının yasak olması büyük

spor organizasyonlarından kadını dışlayan toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ilk ve en somut örneği olarak değerlendirilebilir.

- Sadece Spartalı kadınlar ve soylu hanımefendilerden küçük bir azınlık sayılabilecek kadın grubu daha şiddetli fiziksel aktivitelerde yer alabilmiştir. Kadınların sosyal etkinliklere katılımında özellikle ait olunan toplumsal sınıf ve serbest zamana sahip olma etkenleri başat rol oynamıştır. Bu toplumların hiyerarşik yapısına göre kadınlar; erkeklere özel olarak kabul edilen etkinliklerden dışlanmış, kendilerini ifade edebilme ve eğlenme olanağını çoğunlukla dans, müzik, su oyunları, masa oyunları ve kültürel ritüellerde bulmuşlardır. Bu nedenle orta ve üst sınıftan kadın ve erkek sporu hakkında bilinenler daha fazladır. Antik Yunan toplumunun bu anlayışı daha sonra medeniyet sahnesine çıkan toplumlara bir miras olarak kalmıştır.

- Antik Yunan'ın topluma, kadına ve kadının spora katılımına ilişkin bakış açısı İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler'de orta ve üst sınıf erkeği güçlü, aktif, cesur ve rekabetçi; orta ve üst sınıf kadını zayıf, pasif, ürkek, duygusal, masum ve saf olarak tanımlanmıştır. Bu evcil tabloya hapsedilen kadınlara, sporun erkeğe yakışan vahşi ve rekabetçi doğası uygun görülmemiş, erkeklerin erkekliğinin şekillendirildiği ve sürdürüldüğü spor ortamında bulunmalarına gerek duyulmamıştır. Toplumsal yapı; kadınlara ahlakın, yurttaşlık değerlerinin ve sosyal uyumun koruyucusu olma görevini vermiştir. Böylece kadınların sporun kaba, rekabetçi ve saldırgan dünyasına teşvik edilmemesi ve kabul edilmemesi sağlanmıştır. Böyle bir dünyaya girmenin kadınları ve dolayısıyla ulusu yozlaştıracacağı varsayılmıştır. Bunun yerine özellikle üst sınıfa ait kadınların rekabetçi olmayan yumuşak ve naif bazı serbest zaman sporlarına katılımlarına müsaade edilmiştir. Böylece kadınlar rekabetçi spor da dâhil olmak üzere kamusal yaşamdan dışlanmış, ev ve kilisenin özel alanına hapsedilmiştir.

- Modern spor İngiltere'de 19. yüzyılda doğmuştur. Spor modernleşmiş olsa da erkek egemen toplumun modernlikten nasibini almayan iptidai düşüncelerinin baskın olmaya devam etmesi ve Modern Olimpiyatlar'ın başlamasına vesile olan öncülerin de aynı geleneksel düşüncelere sahip olması sonucunda kadınlar, hem rekabet sporunun hem de modern spor pratiklerinin kutlaması olarak kabul edilen Olimpiyatların başlangıcında oyunların dışına itilmiştir.

▪ Tartışmaya açık olsa da Modern Olimpiyatlar'ın kurucusu olarak kabul edilen Coubertin, Modern Olimpiyatlar'ı inşa etmeye çalışırken toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ayan beyan ortada olduğu Antik Olimpiyatlar'dan, dönemin Fransa'daki toplumsal koşullarından ve dönemin İngiliz sporundan etkilenmiştir. Kadınları görmezden gelme konusunda kesin bir tavır sergileyen Coubertin ve onun tarafından kurulan ve erkeklere özel bir kurum olan UOK üyelerinin kadınların genel anlamda spora ve Olimpiyatlara katılımına karşı sergiledikleri olumsuz tutum; toplumsal olay, gelişme ve değişimlerden bağımsız değildir. Dolayısıyla ağırlıklı olarak Coubertin'in düşünceleriyle şekillenen Modern Olimpik hareket ve felsefesi, belki de farkında olmadan başlangıcından itibaren kadına karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla yoğrulmuştur. Muhtemelen bundandır ki Coubertin'in modern spor görüşüne göre, Olimpiyat Oyunları'nı yeniden canlandırma projesinde kadınlar hiçbir zaman eşit ortaklar olarak veya herhangi bir ortak olarak görülmemiştir. Kadınlar çoğu zaman istemsiz bir şekilde sadece kadınlara özel yarışmalara, farklı spor türlerine ve etkinliklere katılmak zorunda bırakılmışlardır. Kadınların ayrıca liderlik ve karar alma pozisyonlarına erişimi gerek yerel gerekse uluslararası düzeyde kısıtlanmıştır. Kadın sporu hak ettiği değeri genellikle görememiş, dolayısıyla yetersiz kaynaklar, övgü ve ödüllendirmeye tabi tutulmuştur. Sporda geleneksel olarak tasvir edilen erkek egemenliği, fiziksel güç ve kuvvete ilişkin algıların manifestoları haline gelmiştir.

▪ Yeniden canlanan Olimpiyatların ilk oyunlarında (1896-1900-1904) yer alan spor dalları, kadın-erkek sporcu sayıları ve oranları, sporun hala bir erkek alanı olarak görüldüğü fikrini yansıtmaya devam ederken erkekler; erkekliği somutlaştıran hız, güç, dayanıklılık, disiplin, teknik yetenek ve takım çalışmasını çeşitli şekillerde sınavan sporlarda hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir.

▪ Modern Olimpiyatlar'da kadınların sporcu olarak yer alma haklarını elde etmeleri; toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyet eşitliği mücadeleleri ve kadın sporcuların büyük başarılarını içeren zorlu bir süreçte gerçekleşmiştir. Kadınların ortaya koyduğu haklı mücadele özellikle 20. yüzyılda dikkat çekmiş, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dur demek ve kadınları desteklemek için kadın ve spor da dâhil olmak üzere birçok alanda

kadınların hak, güvenlik, sağlık, istihdam, ekonomi, yetenek ve toplumsal rol düzenlemelerinin sağlanması önemsenmeye başlanmıştır.

- 20. yüzyılda UOK'nin eski gücünü yitirmesi, üyelerinin kadın haklarını daha gözetir hale gelmesi, tüzüklerinde yapılan değişiklikler, BM ve diğer uluslararası kuruluşlarca kadın haklarına ilişkin atılan adımlarının ulusal kuruluşlarca sıkı şekilde takip edilmesi, kadınların spora katılımına ilişkin geleneksel ve olumsuz varsayımların bilimsel olarak çürütülmesi, toplumsal kurum ve yapıların olumlu yönde gelişimleri, kadınların spor ve Olimpiyatlara katılım oranlarını gün geçtikçe artırmıştır.

- Artık kadınların genel sportif faaliyetlere katılma hakkı neredeyse tüm dünyada erkeklerle aynıdır. Son yıllarda milyonlarca kadın egzersiz ve spora katılmakta, birçok spor dalı her iki cinsiyet arasında paylaşılmaktadır. Kadınları yüzme havuzunda, atletizm pistinde, at sırtında yarışırken veya daha riskli sporlarda mücadele ederken görmek mümkündür.

- Kadın sporcu bir adım geriden gelse bile zaman içinde erkek sporcunun performansına ulaşabilmektedir. Günümüzde iyi antrenmanlı kadın sporcuların çoğu, aşağı yukarı her spor dalında, antrenmansız veya ortalama antrenmanlı erkek sporculardan muhtemelen üstündür. Üstelik spor ortamında erkek ve kadınların birbirleriyle değil hemcinsleriyle mücadele içinde olduğu unutulmamalıdır.

- Kadının fiziksel olarak zayıf olması nedeniyle egzersiz potansiyelinin erkekle eşit olamayacağını ileri süren asırlık ve ayrımcı bir iddianın artık savunulacak hali kalmamıştır. Kadınları toplumsal yaşamdan soyutlayan ve kadının spora katılımına olumsuzluklarla sirayet eden mesnetsiz ve gereksiz tutumun, aslında kadının gelişiminden çekinen erkek egemen toplumun erk mücadelesini ve kadın üzerinde oluşturduğu hâkimiyeti kaybetme korkusundan kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir.

- Biyolojik cinsiyet ayrımına toplumsal bir anlamın yüklenmesiyle Antik Yunan Dönemi'yle ortaya çıkan kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, şiddeti ve sıklığı günümüz toplumlarında oldukça azalmış olsa da bazı toplum ve kültürlerde halen varlığı devam eden bir olgu olarak kadınların spor faaliyetlerine ve Olimpiyatlara katılımları

açısından engel oluşturmaya devam etmektedir. Çünkü dünyanın bazı yerlerinde kadınların sosyal statü elde etme ve özgürleşme çabaları henüz tamamlanmamıştır.

▪ Kadınların özgüvenleri o kadar artmıştır ki çeşitli spor dallarında kendilerine uygulanan nicel imtiyazları bile toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olarak algılamakta ve karşı çıkmaktadırlar. Demek ki kadınların spor alanında erkeklerle her açıdan eşit olma mücadeleleri henüz sona ermemiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Sporda kadınlar ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, birçok araştırma konusuna göre nispeten yeni bir bilimsel çalışma bağlamıdır. Konuyla ilgili yürütülen bu doktora tezi, ulaşılabilen birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla bazı kaynaklara ulaşamamış olma ihtimali her zaman vardır. Bu nedenle sonraki çalışmalarda ilgili dönemlere ait farklı dillerde yazılmış birincil ve ikincil kaynaklara ulaşılmasıyla daha detaylı bilgiler toplanabilir, bu araştırma sonuçlarını destekleyici veya bunlarla farklılık gösteren sonuçlar ortaya konabilir.

- Modern Olimpiyatlar'da bazı spor dallarında kadın katılımcıların görece eksikliğini ortadan kaldırmak için organizasyon komitelerince gerekli destekler verilip önlemler alınmalıdır.

- Spor ortamlarında kadına sunulan hizmet esnasında dini ve kültürel değerler göz önünde bulundurulmalıdır.

- Sporda kadına yönelik TCA henüz tam olarak üstesinden gelinmiş bir sorun olmadığı anlaşılmıştır bu yüzden toplumun kültürü ve yapısı ile doğrudan ilişkili bu sorun; kitle iletişim araçları, spor eğitimi ve bilimsel çalışmalar yoluyla kadın sporu konusunda toplumun bilinçlendirilmesiyle çözümlenmeye çalışılmalıdır.

BÖLÜM 11: KAYNAKLAR

- Abrams, M. H., Donaldson, E. T., Smith, H. D., Adams, R. M., Monk, S. H. ve Lipking, L. (1997). *The Norton anthology of English literature*. R.S. Means Company. <https://www.bcuculuj.ro/hu/cuprins/pdf/Ameri/cuprins000248722.pdf>.
- Acker, J. (1990). Hierarchies, jobs, bodies: A theory of gendered organisations. *Gender and Society*, 4(2), 139-158. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/089124390004002002>.
- Aelianus, C. (1665). *Various History*. (T. Stanley, tr). <http://penelope.uchicago.edu/aelian/varhist10.xhtml#chap1>.
- African Sports Confederation of Disabled. (2002). *Policy: women and girls participation in sport and recreation*. www.iwg-gti.org/e/archives/ASCOD%20Policy.pdf.
- Ahmad, A. (2011). British Muslim female experiences in football: Islam, identity and the hijab. In: D. Burdsey (ed). *Race, ethnicity and football: persisting debates and emergent issues*. London: Routledge.
- Akdemir, S. (1991). Tarih boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de kadın. *İslami Araştırmalar*, 5(4), 260-270. http://isamveri.org/pdfdrg/D00064/1991_4/1991_4_AKDEMIRS.pdf.
- Al-Ansari, M. (2011). Women in sports leadership in Bahrain. In: T. Benn, G. Pfister and H. Jawad (eds). *Muslim women and sport*. London: Routledge.
- Al-Sinani, Y. ve Benn, T. (2011). Al-Sinani, Y., & Benn, T. (2011) The Sultanate of Oman and the position of girls and women in physical education and sport. In: T. Benn, G. Pfister and H. Jawad (eds). *Muslim women and sport*. London: Routledge,
- Altick, R. D. (1973). *The Weaker Sex. Victorian people and ideas*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı (6. Baskı)*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- American Association of University Women. (2005). *History of women in sports timeline*. <http://www.northnet.org/stlawrenceaauw/dirctry.htm>.
- Amman, M. T. (2006). *Kitle sporunun toplumsal dinamikleri (I. Baskı)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Andronicos, M. (1985). *Olimpiya*. Athens: Ekdotike Athenon S.A.
- Ansara, Y. G. ve Hegarty, P. (2014). Methodologies of misgendering: Recommendations for reducing cisgenderism in psychological research. *Feminism & Psychology*, 24(2), 259-270. <https://doi.org/10.1177/0959353514526217>.
- Anthony, D. (1997). Coubertin, Britain and the British: A chronology. *Journal of Olympic History*, 5(3), 17-21.
- Apollonius, R. (1964). *The argonautica of Apollonius Rhodius*. (G. W. Mooney, tr). Amsterdam: Adolf M. Hakkert.
- Aristophanes. (2021). *Lysistrata*. Jack Lindsay (ed). <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0242:card=46&highlight=exercise>.

- Aristotle. (1926). *Rhetoric*. Aristotle in 23 Volumes, Vol. 22. (J. H. Freese, tr). London: Harvard University Press; William Heinemann Ltd.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0060:book=1:chapter=5&highlight=wrestler>.
- Aristotle. (1935). *Economics*. Aristotle in 23 Volumes, Vol. 18. (G. C. Armstrong, tr). Harvard University Press.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0048:book=3:section=1&highlight=wife%2Cgood>.
- Aristotle. (1944). *Politics*. Aristotle in 23 Volumes, Vol. 21. (H. Rackham, tr). London: Harvard University Press.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0058:book=1:section=1254b&highlight=superior>.
- Bailey, K. D. (1987). *Methods of social research (3rd ed)*. London: Collier Macmillan.
<http://trove.nla.gov.au/work/10908767/version/266134813>.
- Baker, W. J. (1988). *Sports in the western world*. Chicago: University of Illinois Press.
- Barney, R. K. (2007). The Olympic Games in modern times: An overview. In: Gerald P. Schaus and Stephen R. Wenn (eds). *Onward to the Olympics: Historical perspectives on the Olympic games*. Canada: Wilfrid Laurier University Press.
- Barret, K. L. (2013). *Victorian women and their working roles*. Master of Arts. Department of English, State University, Buffalo: New York College.
- Bayhan, V. (2013). Beden sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 63, 147-164. <https://www.dogubati.com/dogu-bati-dergisi/dogu-bati-yayimlanmis-savilar/sayi-63-toplumsal-cinsiyet-1>.
- BBC News. (2006). Bihar's football crazy girls. 26 June.
http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/5094308.stm.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *The Developing Child (12th ed)*. London: Pearson.
- Bengough, W. (1896). The New Woman Athletically Considered. *Godey's Magazine*, 132 (Jan), 23.
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların insan haklarının gelişimi ve Türkiye*. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No:7. Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Bilgi Üniversitesi. http://stk.bilgi.edu.tr/docs/berktay_std_7.pdf.
- Berlioux, M. (1966). Conquest of the body, sports and freedom. In *Women*. Paris: Librarie Plon, 86.
- Berlioux, M. (1983). *Olympism through posters: 1896-1984*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Betts, J. R. (1953). The Technological Revolution and the Rise of Sport 1850-1900. *The Mississippi Valley Historical Review*, 40(2), 231-256.
- Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J., Harvey, G., Miles, L., Reid, S. ve Taplin S. (2014). *Antik Dünya Ansiklopedisi* (Z. Tür, Çev.), Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Birrell, S. ve Cole, C. (1994). *Women, sport and culture*. Champaign, Illinois: Human Kinetics.

- Blackless, M., Charuvastra, A., Derryck, A., Fausto-Sterling, A., et al. (2000) How sexually dimorphic are we? Review and synthesis. *American Journal of Human Biology*, 12(2), 15-66.
- Blundell, S. (1995). *Women in Ancient Greece*. USA: Harvard University Press.
- Bonnard, A. (1957). *Greek civilization*. London: George Allen and Unwin Ltd.
- Bora, A. (2016). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası (7. baskı)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Borer, K. T. (2005). Physical activity in the prevention and amelioration of osteoporosis in women. *Sports Medicine*, 35(9), 779-830.
- Borgers, W. (2003). From the temple of industry to olympic arena. The exhibition tradition of the Olympic Games. *Journal of Olympic History*, 11(1), 7-21. <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll10/id/3458/rec/1>.
- Borish, L. (1987). The robust woman and the muscular Christian: Catherine Beecher, Thomas Higginson, and Their Vision of American society and physical activities. *The International Journal of the History of Sport*, 4(2), 139-154.
- Boulongne, Yves-Pierre. (1999). *Pierre de Coubertin: humanism and education*: Conference given on November 17 at the Ministry of the Economy and Finance in Paris Lausanne.
- Boulongne, Yves-Pierre. (2000). Pierre de Coubertin and women's sport. *Olympic Review*, 26(31), 23-26. <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll1/id/36808/>.
- Brackenridge, C. (2001). *Spoilsports: understanding and preventing sexual exploitation in sport*. London: Routledge.
- Brailsford, D. (2001). *British sport-A social history*. Cambridge: Lutterworth Press.
- Brescoll, V. L., Uhlmann, E. L. ve Newman, G. E. (2013). The effects of system-justifying motives on endorsement of essentialist explanations for gender differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 891-908. <https://doi.org/10.1037/a0034701>.
- British Olympic Council. (1908). *Olympic games of London, 1908: IV. International Olympiad: Programme*. London. https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/67451/olympic-games-of-london-1908-iv-international-olympiad-programme-british-olympic-council?_lg=en-GB.
- Brooner, O. (1973). *Isthmia (Excavations by the University of Chicago under the auspices of the American School of Classical Studies at Athens) Volume II-Topography and Architecture*. American School of Classical Studies at Athens, Princeton: New Jersey.
- Bryson, L. (1994). Sport and the maintenance of masculine hegemony. In: S. Birrell & C. L. Cole (eds). *Women, sport, and culture*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Burns, F. (1985). Robert Dover's Cotswold Olimpicks Games. *Olympic Review*, 210, 230-236. <https://www.olympic.org/publications/olympic-review>.

- Cahn, S. K. (1994). Sports talk: Oral history and its uses, problems, and possibilities for sport history. *The Journal of American History*, 81(2), 594-609.
- Camp, W. (1922). What sports can do for girls. *Woman's Home Companion*, 49 (Nov). <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015014112653&view=1up&seq=64>.
- Cantarella, E. (1987). *Pandora's daughters: The role and status of women in Greek and Roman antiquity* (M. B. Fanti, tr). Baltimore and London: Johns Hopkins University Press.
- Caroll, M. (1907). *Greek woman: woman in all ages and in all countries*. Philadelphia: Rittenhouse. <https://archive.org/details/cu31924104606029>.
- Champerclos, G. (1899). The sports festival of the echo in Paris. *La Vie au Grand Air*, 11(39), pp. 460-462.
- Chancellor, E. B. (2007). *Life in regency and early Victorian times-How we lived, worked, dressed and played 1800-1850*. Huddersfield: Jeremy Mills Publishing.
- Chappelet, Jean-Loup ve Brenda, Kübler-Mabbott. (2008). *The International Olympic Committee and the Olympic System: The Governance of World Sport*. London: Routledge.
- Chase, L. F. (1992). *A policy analysis of gender inequality within the Olympic Movement*. In Proceedings: First International Symposium for Olympic Research (pp. 28-39). London, Ontario: International Centre for Olympic Studies.
- Chatziefstathiou, D. (2005). *The changing nature of the ideology of Olympism in the modern Olympic era*. Unpublished doctoral dissertation. London: Loughborough University.
- Christesen, P. (2007a). *The transformation of athletics in sixth-century Greece*. [file:///C:/Users/A%C4%B0CU/Downloads/The Transformation of Athletics in Sixth.pdf](file:///C:/Users/A%C4%B0CU/Downloads/The+Transformation+of+Athletics+in+Sixth.pdf)
- Christesen, P. (2007b). *Olympic victor lists and Ancient Greek History*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Chrysostom, D. (1940). *Discourses*. Vol. 3. (J. W. Cohoon and H. Lamar Crosby, tr). Loeb Classical Library Volume 358, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Clastres, P. (2008). *Olympic Games. A century of passion*. Paris: Les Quatre Chemins.
- Clegg, S., Kornberger, M. ve Pitsis T. (2011) *Managing and organizations: an introduction to theory and practice*. London: Sage publications.
- Collett, G. (1924). Sports for Women. *Woman's Home Companion*, 51 (Sep), <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=pst.000020219987&view=1up&seq=9&skin=2021>.
- Collver, A. ve Langlois, E. (1962). The Female Labor Force in Metropolitan Areas: An International Comparison. *Economic Development and Cultural Change*, 10(July), 367-85.
- Committee of Atlanta. (2011). *London 2012-Seven imperatives, league of law*. Paris: Women's International. <http://www.ldif.asso.fr>.

- Commonwealth Games Federation. (2006). *Constitution*. United Kingdom: CGF. <http://www.thecgf.com/about/constitution.pdf>.
- Connell, R. W. (2009). *Gender*. Cambridge, United Kingdom: Polity.
- Cornford, F. M. (1912). The origin of the Olympic Games. In: J. E. Harrison (ed). *Themis: A Study of the Social Origins of Greek Religion* (pp. 212-259). Cambridge University Press. <https://warburg.sas.ac.uk/pdf/bkb675b2264133.pdf>.
- Cott, N. F. (1977). *The bonds of womanhood*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Coubertin, P. (1890). The Olympic Games at Much Wenlock-A page from the history of athletics: What do you make of Much Wenlock? In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1894). Athletics in the Modern World and the Olympic Games. A speech given in Athens. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1898). The Olympic Games of 1896. *Century*, 31, 39-53.
- Coubertin, P. (1902). Education of young children and girls. *Olympic Review*, October, 61.
- Coubertin, P. (1906a). Opening address to the conference of arts, letters and sports. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1906b). About the Bern Festival. *Olympic Review*, September, 139.
- Coubertin, P. (1908a). Snow Sports: I. Sledges, Toboggans, Bobsleighs. *Olympic Review*, January, 9-14.
- Coubertin, P. (1908b). The Trustees of the Olympic Idea. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1910a). A modern Olympia. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1910b). Chronicle of the month. *Olympic Review*, July, 109-110.
- Coubertin, P. (1911). Fencing and women. *Olympic Review*, May, 78-80.
- Coubertin, P. (1912a). Ode to sport. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1912b). The women at the Olympic Games. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1912c). Speech to the Swedish Parliament. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Stuttgart: Olympischer Sportsverlag.
- Coubertin, P. (1913). Popular Riding: goal, conditions, means *Olympic Review*, (January), p. 11.

- Coubertin, P. (1918). What we can now ask of sport. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1919a). XXVth Anniversary of the Olympic Games. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1919b). Letter to IOC members. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Stuttgart: Olympischer Sportsverlag.
- Coubertin, P. (1925). Address to the Prague Congress. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Stuttgart: Olympischer Sportsverlag.
- Coubertin, P. (1927). Address from Olympia to the youth of the world. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1928). Educational use of athletic activity. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1929a). A modern Olympia. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1929b). Lecture given in Paris, 1929. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1931). The Olympic Games and gymnastics. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1934). Forty years of Olympism. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1935). The philosophic foundation of modern olympism. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1936). Message to the Olympia-Berlin Runners. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (1966a). Athletics in the Modern World and the Olympic Games. In: Carl Diem Institut (ed). *The Olympic Idea Discourses and Essays*. Köln: Deutschen Sporthochschule.
- Coubertin, P. (1976). The Unfinished Symphony. In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.

- Coubertin, P. (1997). The Fifth Olympiad (Stockholm 1912). In: N. Muller (ed). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism: Selected Writings*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Coubertin, P. (2000). Selected writings. In: N. Muller (ed.). *Pierre de Coubertin 1863-1937. Olympism*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Council of Europe. (2000). *Resolution on the prevention of sexual harassment and abuse of women, young people and children in sport*. Bratislava, Slovakia: 9th Conference of European Ministers. http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spres00.3_en.asp.
- Council of Europe. (2005). *Recommendation 1701: Discrimination against women and girls in sport*. Strasbourg, France: Parliamentary Assembly, 2nd Part of the 2005 Session. <http://assemblycoe.int/Documents/AdoptedText/ta05/EREC1701.htm>.
- Cox, R. W. (2000). *International sport: a bibliography*. London: Frank Cass.
- Cozens F. ve Stumpf F. (1953). *Sports in American Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- Crowley, D. (1990). *Introduction to Victorian style*. London: Apple Press Ltd.
- Crowther, N. (1999). Sports nationalism and peace in Ancient Greece. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 11(4), 585-589.
- Crowther, N. (2004). *Athletika: Studies on the Olympic Games and Greek Athletics*. Hildesheim: Weidmann.
- Crystal, D. (1995). *The encyclopedia of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çolak, R. (2012). Literatür taraması nasıl yapılır? <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/bilimselarastirmateknikleri.pdf>.
- Dacosta, L. (1997). *Environment and sport: an international overview*. Porto: Universidade do Porto & IOC.
- Daldal, İ. (2020). *Kraliçe Viktorya Dönemi giysilerinin günümüz kadın modasına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, N. (1968). *Society and culture in early modern France*. Stanford: Stanford University Press.
- Davies, N. (1998). *Europe: a history*. New York: Harper Perennial.
- De Beauvoir, S. (1993). *Kadın I "ikinci cins: genç kızlık çağı* (B. Onaran, Çev.), İstanbul: Payel Yayınları.
- Decker, W. (1992). *Sports and games of ancient Egypt*. New Haven: Yale University Press.
- DeFrantz, A. L. (1997). The changing role of women in the Olympic Games. *Olympic Review*, 26(15), 18-21. <https://www.olympic.org/publications/olympic-review>.
- Demiralp, D. (2018). Klasik sanatında etkin olan toplumsal düşünce ve Anadolu Unsurları. *Eskiçağ Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 7-11.

- Derek, B. (1993). *Sport and the making of Britain*. Manchester: Manchester University Press.
- Devambez, P. (1962). *Greek painting-the contact history of art*. London: Contact Books-Weidenfeld & Nicholson.
- Dickens, C. (2003). *A tale of two cities*. London: CRW Publishing Limited.
- Diem, L. (1967). *The ceremonies: a contribution to the history of the modern Olympic Games*. Athens: The International Olympic Academy.
- Dillon, M. (2000). Did parthenoi attend the Olympic Games? Girls and women competing, spectating, and carrying out cult roles at Greek religious festivals. *Hermes*, 128(4), 457-480. <https://www.jstor.org/stable/4477389>.
- Dökmen, Y. Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet-sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Drees, L. (1968). *Olympia: gods, artists, athletes*. New York: Praeger.
- Driega, A. (1997). Olympics before Coubertin. *Journal of Olympic History*, 5(2), 20-27. <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll10/id/3209/>.
- Duverger, M. (1973). *Sosyal bilimlere giriş* (Ü. Oskay, Çev.), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Eisen, G. (1974). *Sports and women in Antiquity*. The Third Canadian Symposium for the History of Sport and Physical Education, Dalhousie, Scotland.
- Elavsky, S. (2010). Longitudinal examination of the exercise and self-esteem model in middle-aged women. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 32(6), 862-880.
- Elçi, D. Ö. (2018). Batı ve doğu mitolojilerinde kadın imgesi: Tanrıça'lar. *Atlas Journal*, 4(11), 826-840. https://www.atlasjournal.net/Makaleler/934086657_1.%204-11_ID106.%20El%c3%a7i_826-840.pdf.
- El-Faquir, F. (2011). Women in sport in North Africa: voices of Moroccan athletes. In: T. Benn, G. Pfister and H. Jawad (eds). *Muslim women and sport*. London: Routledge, 236-248.
- Erwin, M. (1974). *The mother-law heraein as a precursor and basis of the father-law Olympic Games*. Proceedings of the International Seminar for the History of Physical Education and Sports. Wien: Austria.
- Euripides. (2021). *Hippolytus*. (E. P. Coleridge, tr). <https://chs.harvard.edu/CHS/article/display/5302>.
- Eyquem, M. T. (1944). *Women and Sport*. Paris: Éditions J. Susse. <https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/74594/la-femme-et-le-sport-marie-therese-eyquem>
- Eyquem, M. T. (1966). *Pierre de Coubertin: Olympic History*. Paris: Calmann Lévy.
- Fantham, E., Foley, H. P., Kampen, N. B., Pomeroy, S. B. ve Shapiro H. A. (1994). *Women in the classical world*. New York: Oxford University Press.
- Finley, M. I. ve Pleket, H.W. (1976). *The Olympic Games: The first thousand years*. London: Chatto and Windus.

- First IOC World Conference on Women and Sport. (1996). Resolution of the 1st IOC World Conference on Women and Sport. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Conferences-Forums-and-Events/Conferences/IOC-World-Conferences-on-Women-and-Sport/1st-IOC-World-Conference-on-Women-and-Sport-Final-Resolution-Lausanne-1996.pdf>
- Fossey, N. (2005). *Gender. Encyclopaedia of British Sport*. www2.umist.ac.uk/sport/SPORTS%20HISTORY/BSSH/Projects/EBS/entries2/Gender.
- Fourth IOC World Conference on Women and Sport. (2008). *Progress Report: From Marrakech to the Dead Sea: Tangible Progress for Women in Sport*. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Conferences-Forums-and-Events/Conferences/IOC-World-Conferences-on-Women-and-Sport/4th-IOC-World-Conference-on-Women-and-Sport-Progress-Report-Dead-Sea-2008.pdf>
- Fox, S. (1989). *The Sporting woman: A book of days*. London: Bulfinch Press.
- Frazer, J. G. (1921). *The library*. London: Harvard University Press.
- Freeman, C. (1999). *The Greek Achievement*. New York: Penguin Books.
- Freeman, C. (1999). *The Greek Achievement: The Foundation of the Western World*. New York: Viking Press.
- Fuller, L.K. (2018). *Gendered implications of olympic and the paralympic events. In: Female olympian and paralympian events*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76792-5_1.
- Gallagher, C. (1985). *The Industrial Reformation of English Fiction 1832-1867*. Chicago: UP of Chicago.
- Gallant, T. W. (2016). *Modern Greece: from the war of independence to the present*. Bloomsbury Publishing.
- Gardiner, E. N (1930). *Athletics of the Ancient World*. [file:///C:/Users/A%20C4%B0CU/Downloads/E Norman Gardiner Athletics of the Ancie%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/A%20C4%B0CU/Downloads/E%20Norman%20Gardiner%20Athletics%20of%20the%20Ancient%20World.pdf).
- Gardiner, E. N. (1910). *Greek athletic sports and festivals*. London: Macmillan Co.
- Gardner, P. (1881). Boat-Races at Athens. *Journal of Hellenic Studies*, 2, 315-317. DOI: <https://doi.org/10.2307/623571>.
- Garland, R. (1993). *The Greek way of life*. New York: Cornell University Press.
- Gash, S. (1999). *Effective literature searching for research (2nd ed)*. Aldershot: Gower Publishing Ltd.
- Geoghegan, V. (2008). Pandora's box: Reflections on a myth. *Critical Horizons*, 9(1), 24-41. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1558/crit.v9i1.24>
- Georgiadis, K. (2003). *Olympic revival: The revival of the Olympic Games in modern times*. Athens: Ekdotike Athenon S.A.
- Gerber, E., Felshin, J., Berlin, P. ve Wyrich, W. (1974). *The American Woman in Sport*. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Gillespie, M. P. (1995). *The picture of Dorian Gray: What the world thinks of me*. New York: Twayne Publishers.

- Gordon, M. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü (A Dictionary of Sociology)*. O. Akinhay ve D. Kömürçü, Çev.), Ankara: Bilim and Sanat Yayınları.
- Gorn, E. J. (1986). *The manly art: bare-knuckle prize fighting in america*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Gregg, E. W., Cauley, J. A., Stone, K., Thompson, T. J., Bauer, D. C., Cummings, S.R. ve Ensrud, K. E. (2003). Relationship of changes in physical activity and mortality among older women. *JAMA*, 289(18), 2379-2386.
- Groves, E. (1944). *The American Woman*. New York: Emerson Books.
- Gulati, M., Pandey, D. K., Arnsdorf, M. F., Lauderdale, D. S., Thisted, R. A., Wicklund, R. H., Al-Hani, A. J. ve Black, H. R. (2003). Exercise capacity and the risk of death in women: The St. James Women Take Heart Project. *Circulation*, 108(13), 1554-1559.
- Guttmann, A. (1991). *Women's sport: a history*. New York: Columbia University Press.
- Guttmann, A. (1992). *The Olympics: A history of the modern games*. Urbana: University of Illinois Press.
- Güzel, E. (2014). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve medyanın rolü. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(8), 185-199. <https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/guzel.pdf>.
- Hall, A. (1978). *Sport and Gender: A Feminist Perspective on the Sociology of Sport*. Calgary: University of Calgary.
- Hamzeh, M.Z. ve Oliver, K. (2010). Gaining research access into the lives of Muslim girls: researchers negotiating muslimness, modesty, inshallah, and haram. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 23(2), 165-180.
- Hargreaves, J. (1984). Women and the Olympic phenomenon. In: A. Tomlinson and Garry Whannel (eds). *Five Ring Circus: money, power and politics at the Olympic Games*. London: Pluto Press.
- Hargreaves, J. (1987). *Sport, power and culture: A social and historical analysis of popular sports in Britain*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sports*. London: Routledge.
- Harris, L. J. (2015). The Stockholm 1912 Olympics. In: *Britain and the Olympic Games, 1908-1920*. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-1-137-49862-5_5.
- Harris, H. A. (1964). *Greek athletes and athletics*. London: Hutchinson.
- Harris, H. A. (1972). *Sport in Greece and Rome*. New York: Cornell University Press.
- Hartman, M. (1972). *The Environment of the Woman Olympic Competitor*. International Olympic Academy Report. International Olympic Committee. Lausanne
- Henderson, K., Bialeschki, M., Shaw, S. ve Freysinger, V. (1996). *Both Gains and Gaps. Feminist Perspectives on Women's Leisure*. State College: Venture Publishing.

- Henriques, F. (1966). *Prostitution and society*. New York: Grove Press.
- Henry, B. ve Yeomans, P. H. (1984). *An approved history of the Olympic Games*. CA: Alfred Publishing, Sherman Oaks.
- Herring, M. P., O'Connor, P. J. ve Dishman, R. K. (2014). Self-esteem mediates associations of physical activity with anxiety in college women. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 46(10), 1990-1998.
- Heuer, A. (2004). Games posters. *Olympic Review*, January-March, 50, 44.
- Higgs, R. J. ve Isaacs, N. D. (1977). *The sporting spirit: Athletes in literature and life*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- Hill, C. (1992). *Olympic politics*. Manchester: Manchester University Press.
- Hoberman, J. (1986). *The Olympic crisis. Sport, politics and the moral order*. New Rochelle, NY: Caratzas Publishing.
- Hoberman, J. (1995). Toward a Theory of Olympic Internationalism. *Journal of Sport History*, 22(1), 1-37. <http://www.jstor.org/stable/43610134>.
- Hofstede, G., Hofstede, G. J. ve Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind: Intercultural cooperation and its importance for survival*. Newyork: McGraw-Hill.
- Holt, R. (1981). *Sport and society in modern France*. Oxford: Oxford University Press.
- Holt, R. (1991a). *Sport and the British: A modern history*. Oxford: Oxford University Press.
- Holt, R. (1991b). Women, men and sport in France, 1870-1914: An introductory survey. *Journal of Sport History*, 18(1), 121-134.
- Holt, R. (1997). Towards a general history of modern European Sport-Some problems and possibilities. In: A. Kruger and A. Teja (eds). *La Comune Eredita dello Sport in Europa*. Roma: CONI.
- Homer. (1900). *The Odyssey*. (T. Power and G. Nagy, tr). London. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Hom.+Od.+8.97&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0218>.
- Homer. (1924). *The Iliad*. (A.T. Murray, tr). London: Harvard University. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Hom.+Il.+23&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0134>.
- Houry, C. (2011). *American women and the modern summer Olympic games: A story of obstacles and struggles for participation and equality*. https://scholarship.miami.edu/discovery/delivery?vid=01UOML_INST:ResearchRepository&repId=12355270400002976#13355506500002976.
- Howell, R. A. ve Howell, M. L. (1987). Women in leisure activities in Ancient Greece and Rome, *Medicine and Sport Science*, 24, 83-100. (Doi:10.1159/000414162).
- Hughes, K. (2016). Gender roles in the 19th century. <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/gender-roles-in-the-19th-century>.
- Hunter, C. E. A. (1948). *The British Olympic Association and the Olympic Games*. The British Olympic Association Report 1948.

- Interim Asian Women and Sport Working Group. (2001). *Asian Women and Sport Action Plan 2001*. http://www.jws.or.jp/ae/actionplan_eng.pdf.
- International Labour Office. (2006). *Women in sports: How level is the playing field?* Geneva: World of Work. The magazine of the ILO. No. 56. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/dwcms_080599.pdf.
- International Labour Organization. (2006). *ILO celebrates International Women's Day; champion female athletes urge women to step up fight for social justice*. Press release ILO/06/8, 8 March.
- International Olympic Committee. (1996). *Olympic Charter 1996*. https://stillmed.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Olympic_Charter_through_time/1996-Olympic_Charter.pdf.
- International Olympic Committee. (2007). *Olympic Charter 2007*. Lausanne: IOC. https://stillmed.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Olympic_Charter_through_time/2007-Olympic_Charter.pdf.
- International Olympic Committee. (2020). *Factsheet: women in the Olympic movement Update-June 2020*. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Women-in-the-Olympic-Movement/Factsheet-Women-in-the-Olympic-Movement.pdf>.
- International Olympic Committee. (2021). *Promotion of women in sport through time*. <https://www.olympic.org/women-in-sport/background>.
- International Working Group on Women and Sport. (1994). *The Brighton Declaration on Women and Sport*. https://iwg--gti-org.directo.fi/@Bin/22427/Brighton+Declaration_EN.pdf.
- International Working Group on Women and Sport. (1998). *The Windhoek Call for Action. Namibia*. <https://iwgwomenandsport.org/wp-content/uploads/2020/12/The-Windhoek-Call-for-Action.pdf>.
- International Working Group on Women and Sport. (2002). *The Montreal Tool Kit: A Legacy of 2002 World Conference*. <https://www.icsspe.org/system/files/2002%20World%20Conference%20on%20Women%20and%20Sport%20-%20Montreal%20Toolkit.pdf>.
- International Working Group on Women and Sport. (2006). *Kumamoto Commitment to Collaboration Here*. <https://iwgwomenandsport.org/about/iwg-legacies-1994-2018/>.
- International Working Group on Women and Sport. (2010). *Sydney Scoreboard*. <https://iwgwomenandsport.org/about/iwg-legacies-1994-2018/>.
- International Working Group on Women and Sport. (2014). *Helsinki calls the world of sport to lead the change, be the change*. <https://iwgwomenandsport.org/wp-content/uploads/2020/09/Helsinki-calls-the-world-of-sport-to-LEAD-THE-CHANGE-BE-THE-CHANGE.pdf>.
- International Working Group on Women and Sport. (2018). *Determine the Future, Be part of the change*. <https://iwgwomenandsport.org/wp-content/uploads/2020/09/IWG-Botswana-Big-5-Legacy.pdf>.
- Jable, J. T. (1979). Journal surveys-antiquity. *Journal of Sport History*, 6(2), 37-39.
- Jahromi, K. (2011). Physical activities and sport for women in Iran. In: T. Benn, G. Pfister and H. Jawad (eds). *Muslim women and sport*. London: Routledge.
- Japanese Center for Research on Women in Sport. (2021). *IOC World Conference on Women and Sport*. <https://www.juntendo.ac.jp/athletes/en/internationalconference/ioc.html>.
- Kanter, R. M. (1977). *Men and women of the Corporation*. New York: Basic Books.

- Katz, M. (1992). Ideology and the status of women in Ancient Greece. *History and Theory*, 31(4), 70-97.
<https://www.jstor.org/stable/pdf/2505416.pdf?refreqid=excelsior%3Aca94cc0fbc19f12a2f383bf4928cdbeb>.
- Kennard, J. ve Carter, J. M. (1994). In the beginning: The ancient and medieval worlds. In D. M. Costa and S. R. Guthrie (eds). *Women and sport: interdisciplinary perspectives*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Kıryaman, E. (2016). *Images of the New Woman in the works of late victorian male writers*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir.
- Kidd, B. (1984). *The myth of the ancient games. Five ring circus: Money, power and politics at the Olympic Games*. London: Pluto.
- Kidd, B. (1996). Taking the rhetoric seriously: Proposals for Olympic education. *Quest*, 48(1), 82-92.
- Kieckhefer, R. (2004). *Ortaçağda büyü*. (Z. Biliz, Çev.), İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kieran, J. (1977). *The story of the Olympic Games; 776 B.C. to 1976*. Philadelphia and New York: J.B. Lippincott Company.
- Kirk, G. S., Edwards, M. W., Janko, R., Hainsworth, J. B. ve Richardson, N. J. (1985). *The Iliad: A commentary (Vol. 1)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Klarer, M. (1998). *An Introduction to Literary Studies*. London: Routledge.
- Kluka, D. A. (1992). Women, Sport and Leadership: Paths through the Olympic Movement. *ICHPER Journal*, 28(3), 4-8.
- Koca, A. C ve Hacisofoğlu, K. İ. (2011). Religion and the state-the story of a Turkish elite athlete. In: T. Benn, G. Pfister and H. Jawad (eds). *Muslim women and sport*. London: Routledge.
- Kotynski, E. J. (2006). *The athletics of the ancient olympics: A summary and research tool*. University of Vanderbilt. <http://www.oocities.org/ejkotynski/Olympics.pdf>
- Koulari, C. (2004). *Olympic Games, olympism and internationalism: a historical perspective*. Ministry of Culture, General Secretariat for the Olympic Games, Historic and Ethnological Society of Greece, 13-42. <https://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/16836/070inv01001.pdf>.
- Koulouri, C. (2010). From antiquity to Olympic revival: Sports and Greek national historiography (nineteenth–twentieth centuries). *The International Journal of the History of Sport*, 27(12), 2014-2052.
- Krane, V., Choi, P.Y.L., Baird, S., Aimar, C.M. ve Kauer, K. (2004). Living the paradox: female athletes negotiate femininity and muscularity. *Sex Roles*, 50(5), 315-329.
- Kratzmüller, B. (2004). The role of paides within the ancient Olympic Games. In: E. Albanidis (ed). *Ancient and Modern Olympic Games: Their Political and Cultural Dimensions*. Komotini: Demokritos University of Thrace University Press.

- Krumov, K. ve Larsen, K. S. (2013). *Cross-cultural psychology: Why culture matters: (Advances in cultural psychology: Constructing human development.)* IAP Information Age Publishing.
- Kuhn, W. (1926). Whither are we bound. *Mind and Body*, 33(December), 355.
- Kvande, E. (2007). *Doing gender in flexible organisations*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kyle J. (1902). The maidens' race on attic vases. *American Journal of Archeology*, 6, 53.
- Kyle, D. G (1983). Directions in ancient sport history. *Journal of Sport History*, 10(1), 7-34. <http://www.jstor.org/stable/43609089>.
- Kyle, D. G. (1987). *Athletics in ancient Athens*. Leiden: E. J. Brill.
- Kyle, D. G. (1990). E. Norman Gardiner and the decline of Greek sport. In D. G. Kyle and G. D. Stark (eds). *Essays on sport history and sport mythology*. Arlington, TX: University of Texas. <https://rc.library.uta.edu/uta-ir/handle/10106/27033>
- Kyle, D. G. (2007). *Sport and spectacle in the ancient world*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Kyle, D. G. (2013). Greek athletic competitions: The ancient olympics and more. In P. Christesen, Donald G. Kyle (eds.). *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity*. Malden, MA, Oxford: Chichester.
- Kyrieleis, H. ve Binder, S. (trans.) (2003). *The German excavations at Olympia: an introduction*. London: Classical Press of Wales. <https://researchers.mq.edu.au/en/publications/the-german-excavations-at-olympia-an-introduction>
- La Gatta J. ve Grantland R. (1930). Portray Our Glorious Sports Girls. *Ladies' Home Journal*, XLVII (Nov.), 23.
- La Rivière-Zijdel, L. (2007). The Convention as an instrument to advance sport participation of women and girls with disabilities: A response from the International Working Group on Women and Sport. In *International Disability in Sport Working Group, Sport in the United Nations Convention on the rights of persons with disabilities*. Boston, United States: Northeastern University.
- Lacey, W. K. (1983). *The family in Ancient Greece*. USA: Cornell University Press.
- Lambros, S. ve Politics, N. (1896). *Official Report of the 1896 Athens Olympic Games*. Athens: Charles Beck Editor.
- Lammer, M. (1981). Women and sport in ancient Greece: A plea for a critical and objective approach. *Medicine and Sport Science*, 14, 16-23.
- Lammer, M. (2010). The so-called olympic peace in Ancient Greece. In J. König (ed.). *Greek Athletics*. Edinburgh.
- Lefkowitz, M. F. ve Fant, M. B. (1977). *Women in Greece & Rome*. Toronto: Samuel-Stevens.
- Leigh, M. H. (1974). *The evolution of women's participation in the Summer Olympic Games, 1900-1948*. Doctoral dissertation, The Ohio State University.

- Leigh, M. H. ve Bonin, T. M. (1977). The pioneering role of Madame Alice Milliat and the FSFI in establishing international trade and field competition for women. *Journal of Sport History*, 4(1), 72-83.
- Lennartz, K. (1994). Two women ran the marathon in 1896. *Citius, Altius, Fortius*, 2(1), 19-20.
- Lennartz, K. (2005). The Munich october festival: An origin of the Olympic Games. *Journal of Olympic History*, 13(1), 35-44. <http://isoh.org/wp-content/uploads/2015/03/159.pdf>
- Lenskyj, H. J. (1996). *Out of bounds: women, sport, and sexuality*. Toronto: Women's Press.
- Lerner, G. (1986). *The preation of patriarchy*. New York: Oxford University Press.
- Levinsohn R. A. (1964). *History of sexual customs*. Alexander Mayce (trans) New York: Harper and Row.
- Literary Digest. (1923). *Man's Athletic Crown in Danger*. LXXVIIT, July 28, 56.
- Llewellyn, M. (2011). A tale of national disaster. *The International Journal of the History of Sport*, 28(5), 711-729.
- Lorber, J. (1987). From the editor. *Gender and society*, 1(2), 123-124. <http://www.jstor.org/stable/189944>
- Lucas, J. A. (1962). *Baron Pierre de Coubertin and the formative years of the modern international olympic movement, 1883-1896*. Unpublished doctoral dissertation. University of Maryland, College Park. <https://www.proquest.com/docview/302090966?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- MacDonald, G. H. (1998). *Regime creation, maintenance, and change: a history of relations between the International Olympic Committee and International Sports Federations, 1894-1968*. Faculty of Graduate Studies, University of Western Ontario.
- MacFadden, B. (1929). Athletics for women will help save the nation. *Amateur Athletic Union Bulletin*, IV (Feb.-July), pp. 7-8.
- MacLachlan, B. (2012). *Women in Ancient Greece: A sourcebook*. Oxford: Bloomsbury Publishing.
- Macur, J. (2006). *Woman breaks the pin barrier in making the pro bowlers tour*. In New York Times, 15 June. <http://www.nytimes.com/2006/06/15/sports/othersports/15bowler.html?ex=1308024000&en=7a2d3dcf68138dc8&ei=5088&partner=rssnyt&emc=rss>
- Maines, R. (2002). Carol Groneman. Nymphomania: A History. *The American Historical Review*, 107(2), 501-502. <https://doi.org/10.1086/ahr/107.2.501-a>
- Mallon, B. Ve Buchanan, I. (2000). *The 1908 Olympic Games: results for all competitors in all events, with commentary*. Jefferson, NC: McFarland.
- Mallon, B. ve Widlund, T. (1998). *The 1896 Olympic Games: results for all competitors in all events, with commentary*. Jefferson, NC: McFarland.

- Mallon, B. (1998). *The 1900 Olympic Games: results for all competitors in all events, with commentary*. Jefferson, NC: McFarland.
- Mallon, B. (1999a). *The 1904 Olympic Games: results for all competitors in all events, with commentary*. Jefferson, NC: McFarland.
- Mallon, B. (1999b). *The 1906 Olympic Games: results for all competitors in all events, with commentary*. Jefferson, NC: McFarland.
- Mallon, B. ve Bijkerk, A. T. (2003). *The 1920 olympic games. Results for all competitors in all events, with commentary*. McFarland & Company.
- Mallory, M.B. (1922). Shall we encourage athletics for girls? *Woman's Home Companion*, XLIX (November), 9-17.
- Mangan, J. A. ve Park, R. (Eds.) (1987). *From 'fair sex' to feminism. Sport and the socialization of women in the industrial and post-industrial eras*. London: Frank Cass.
- Mansel, A. M. (2014). *Ege ve Yunan tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Manson, J. E., Greenland, P., LaCroix, A. Z. ve et al. (2002). Walking compared with vigorous exercise for the prevention of cardiovascular events in women. *The New England Journal of Medicine*, 347(10), 716-725.
- Mayer, O. (1960). *A travers les anneaux olympiques* (Genève: Cailler). p. 20.
- McClees, H. (1924). *The daily life of the Greeks and Romans*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- McCrone, K. (1988). *Playing the game sport and the physical emancipation of English women 1870-1914*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- McDongagh, E. ve Pappano L. (2008). *Playing with the boys: why separate is not equal in sports*. New York: Oxford University Press.
- McKercher, C. M., Schmidt, M. D., Sanderson, K. A., Patton, G. C., Dwyer, T. ve Venn, A. J. (2009). Physical activity and depression in young adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 36(2), 161-164.
- McMillan, J. (2000). *France and women 1789-1914. Gender, society and politics*. London: Routledge.
- Measham, T., Donnelly, P., Measham, T. ve Spathari, E. (2000). *1000 years of the Olympic Games: Treasures of Ancient Greece*. Museum of Applied Arts & Sciences.
- Mechikoff, R. (2010). *A history and philosophy of sport and physical education: from ancient civilizations to the modern world (5th ed)*. New York: McGraw-Hill.
- Meier, M. (2005). *Gender equity, sport and development*. https://www.sportanddev.org/sites/default/files/downloads/59_gender_equity_sport_and_development.pdf
- Memiş, U. A ve Yıldırım İ. (2011). Batı kültürlerinde kadınların spora katılımlarının tarihsel gelişimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(3), 17-26

- Messerli, F. (1952). *Women's participation to the Olympic Games*. Lausanne, Switzerland: The I. O. C.
- Messner, M.A. (1988). Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain. *Sociology of Sport Journal*, 5, 197-211. <http://www.michaelmessner.org/wp-content/uploads/2014/05/ssj88.pdf>
- Metheny, E. (1965). Symbolic forms of movement: The feminine image in sports. In E. Metheny (ed.). *Connotations of Movement in Sports and Dance*. Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown and Company.
- Meyer, M. W. (1999). *The ancient mysteries: A sourcebook of sacred texts*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mezo, F. (1956). *The mode olympic garnies*. London: Collet's Holdings, Ltd.
- Miller S. G. (1991). *Arete: Greek sports from ancient sources*. Berkley, CA: University of California Press.
- Miller, S. (2004). *Ancient Greek athletics*. New Haven: Yale University Press.
- Milliat, A. (1934). Women's world games dramatize women's athletics. *Independent Woman*, XII (Oct.), p. 336.
- Miragaya, A. M. (2006). *The process of inclusion of women in the Olympic Games*. Doctoral dissertation, Universidad Gama Filho: Rio de Janeiro.
- Mitschang, T. (2012). Influenza. Past, present and future. *BioSupply Trends Quarterly*, 4(3), 30-31.
- Morgan, E. M. ve Davis-Delano, L. R. (2016). How public displays of heterosexual identity reflect and reinforce gender stereotypes, gender differences, and gender inequality. *Sex Roles*, 75(5-6), 257-271. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0613-2>.
- Mullins, S. (1983). Dr. Brookes and the Olympic Games. *Olympic Review*, 190-191, 570-573.
- Murray, S. (2002). Unveiling myths: muslim women and sport. New York: Women's Sports Foundation. <http://www.womenssportsfoundation.org/cgi-bin/iowa/issues/part/article.html?record=863>.
- Nagel, J. (1998). Masculinity and nationalism: Gender and sexuality in the making of nations, ethnic and racial studies, 21(2), 242-269.
- Naibitt, J. A. ve Aburdene, P. (1990). *Megatrends 2000*. New York: William Morrow Company.
- Nardo, D. (2000). *Women of Ancient Greece*. San Diego, Lucent Books.
- Nelis, D. P. (1991) *Iphias: Apollonius Rhodius, Argonautica*. *Classical Quarterly* 41(i), 96-105. <https://doi.org/10.1017/S0009838800003578>
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. Cilt I-II. (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.

- New York Times (1932). More than 250 women, record for Olympics will compete in the games at Los Angeles. April 14, p. 27.
- New York Times. (1924). Another denial of equality. March 22, p.14.
- Nunes, R. A. (2019). Women athletes in the Olympic Games. *Journal of Human Sport and Exercise*, 14(3), 674-683. <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.143.17>
- O'leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*. London: Sage Publications Ltd.
- O'Pry, K. (2012). *Social and political roles of women in Athens and Sparta*. Saber and Scroll, 1, 3. https://saberandscroll.weebly.com/uploads/1/1/7/9/11798495/1.2._a1.pdf
- Oakley, A. (2015). *Sex, gender and society*. United Kingdom: Ashgate Publishing Ltd.
- Oglesby, C.A. (2006). *Positive Embodiment: Contributions of Sport, Exercise and Physical Recreation to the Life-long Development of Girls and Women*. Brief prepared for the United Nations Division for the Advancement of Women.
- Olympic Movement (2004). Women in sport. *Olympic Review*, February. Lausanne, Switzerland. http://www.olympic.org/common/asp/download_report.asp?file=en_report_792.pdf&id=792.
- Onaran-Yüksel, M. (2000). *Karşılaştırmalı hukuk ışığında Türk iş hukukunda kadın-erkek eşitliği*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Outram, D. (1989). *The body and the French revolution*. New Haven: Yale University Press.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Journal of International Social Research*, 2(8), 302-313.
- Paleologos, C. (1976). The ancient Olympic Games. In L. Killanin ve J. Rodda (Eds.), *The Olympic Games*. New York: Macmillan.
- Pallett, G. (1955). *Women's Athletics*. Dulwich, England: The Normal Press, Ltd.
- Palmer, D. (1967). *Sports and games in the art of early civilization*. M.S. Thesis, University of Alberta.
- Park, R. (1991). Physiology and anatomy are destiny? Brains, bodies and exercise in nineteenth century American thought. *Journal of Sport History*, 18(1), 31-63.
- Park, R. J. (1994). From genteel diversions to bruising peg: Active pastimes, exercise, and sports for females in Late 17th and 18th Century Europe. In Costa, D. Margaret and Guthrie, Sharon R. *Women and Sport: Interdisciplinary Perspectives*. Champaign, ILL: Human Kinetics.
- Parke, H. W. (1967). *Greek oracles*. London: Hutchinson.
- Parratt, C. M. (2001). *More than mere amusement working class women's leisure in England, 1750-1914*. Boston: Northeastern University Press.
- Parry, J. (2007). The religio athletae, olympism and peace. In Parry J., et al.). *Sport and Spirituality (first ed.)*. London: Routledge.

- Patterson, M.H. (2009). Beyond Empire: The New Woman at Home and Abroad. *Journal of Women's History*, 21(1), 180-184.
- Pausanias. (1918). *Description of Greece*. W.H.S. Jones, Litt. D., ve H.A. Ormerod, M.A. (trans) in 4 Volumes. Cambridge, MA, Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Paus.+&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0160>
- Perikles (1910). *Thucydides. The Peloponnesian War*. London: J. M. Dent. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Thuc.+2.45.2&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0200>
- Pernambuco, C. S., Rodrigues, B. M., Bezerra, J. C. P., Carrielo, A., Fernandes, A. D. D. O., Vale, R. ve Dantas, E. (2012). Quality of life, elderly and physical activity. *Health*, 4(2), 88-93.
- Peters, A. (1996). *Sport, science and gender: towards a feminist perspective of sport science*. Olympic Perspectives: Third International Symposium for Olympic Research, 209-222.
- Petrie, C. (2000). *Victorian women expected to be idle and ignorant*. In Clarice Swisher (ed.). Victorian England. San Diego: Greenhaven Press, Inc.
- Pfister, G. ve Hartman-Tews, I. (2003). Women and sport in comparative and international perspectives. In Hartmann-Tews ve Pfister (eds.). *Sport and Women: Social Issues in International Perspective*. London: Routledge.
- Pfister, G. (1990). The medical discourse on female physical culture in Germany in the 19th and early 20th centuries. *Journal of Sport History*, (17)2, 183-198.
- Pfister, G. (2010). Outsiders: Muslim women and Olympic Games-barriers and opportunities. *The International Journal of the History of Sport*, 27(16-18), 2925-2957. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09523367.2010.508291>
- Pindar. (1885). *The Olympian and Pythian odes*. B.L. Gildersleeve, A. Mahoney (eds). New York: Harper and Brothers. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0101:text=intro:section=pos=6&highlight=zeus#note1>
- Plato. (1967 & 1968). *Laws*. Plato in Twelve Volumes, Vols. 10 & 11. (R. G. Bury, tr.). London: Harvard University Press. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plat.+Laws+8&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0166>
- Plato. (1969). *Republic*. Plato in Twelve Volumes, Vols. 5 & 6. (P. Shorey, tr.). London: Harvard University Press. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plat.+Rep.+5.&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0168>
- Plutarch. (1914). *Plutarch's Lives. Solon*. (B. Perrin, tr.). London. William Heinemann Ltd. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plut.%20Sol.%2021&lang=original>
- Polley, M. (1998). *Moving the goalposts-a history of sport and society since 1945*. London: Routledge.
- Polley, M. (2014). *Sport, gender and sexuality at the 1908 London Olympic Games from: Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*. London: Routledge.
- Pomeroy, S. B. (2002). *Spartan women*. New York: Oxford University Press.

- Pop, C. (2013). The modern olympic games-a globalised cultural and sporting event. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 728-734. DOI:10.1016/j.sbspro.2013.08.746
- Postow, B.C (2012). Women and masculine sports. *Journal of the Philosophy of Sport* 7(1), 51-58.
- Pritchard, W. (2000). Masks and faces: Female legibility in the Restoration Era. *Eighteenth-Century Life*, 24(3), 31-52. <https://www.muse.jhu.edu/article/10522>.
- Radford, P. (2012). The Olympic Games in the long eighteenth century. *Journal for Eighteenth-Century Studies*, 35(2), 161-184. <https://doi.org/10.1111/j.1754-0208.2012.00495.x>
- Randall, L. (1990). Women's sport: a review of three works. *Sporting Traditions*, 2, 210-225. <https://sporthistory.org/publications/sporting-traditions/>
- Ranum, I. (2009). *An adventure in modern marriage: Domestic Development in Tennyson's Geraint and Enid and The Marriage of Geraint*. Victorian Poetry 47.1 241-257. MLA International Bibliography. <https://muse.jhu.edu/article/261335>
- Reese, A. C. ve Vallera-Rickerson, I. (2002). *Athletries: the untold history of ancient Greek women athletes*. Costa Mesa, Calif. <https://espace.library.uq.edu.au/view/UQ:728566>
- Renson, R. (1996). *The games reborn. The VIIth Olympiad Antwerp 1920*. Pandora.
- Ridgeway, C. L. ve Smith-Lovin, L. (1999). The gender system and interaction. *Annual Review of Sociology*, 25(1), 191-216.
- Riggin, A. (1932). Woman's Place. *Collier's*, LXXXIX (May 14), 11.
- Riordan, J. (2000). Chinese women and sport: success, sexuality, suspicion. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 9(1), 87,119.
- Roche, M. (2000). *Mega-events and modernity: Olympics, expos and the growth of global culture*. London: Routledge.
- Rodgers, N. (2008). *The complete history and wars of Ancient Greece: the military and political story of the ancient Greeks including the persian wars, the battle of marathon and the campaigns of Alexander the Great and his conquest of Asia*. London: Hermes House Publishing.
- Roesch, H. E. (1979). *Olympism and religion*. Report of the 19th Session of the International Olympic Academy.
- Rogers, F. R. (1929). Olympics for Girls? *School and Society*, XXX (10), 190.
- Rollinger, R. (1994). Aspekte des Sports im Alten Sumer. Sportliche Betatigung und Herrschaftsidiologie im Wechselspiel, *Nikephoros* (4)7, 7-64.
- Romano, D. G. (1983). The ancient stadium: athletes and arete. *Ancient World*, 7(1-2), 9-16. <https://arespublishers.com/ANCW.html>
- Romano, D. G. (1993). *Athletics and mathematics in archaic Corinth: The origins of the Greek stadion*. Philadelphia: American Philosophical Society.

- Rosenberg, D. (1994). *World mythology*. McGraw-Hill Education.
- Rosenzweig, R. (1983). The Rise of the Saloon. In *Eight Hours for What We Will: Workers and Leisure in an Industrial City, 1870-1920*. New York: Cambridge University Press.
- Rowe, D. ve Brown, P. (1994). Promoting women sports. Theory, policy and practice, *Leisure Studies*, 13(2), 97-110. <https://doi.org/10.1080/02614369400390071>
- Rubarth, S. (2013). *Competing constructions of masculinity in Ancient Greece*. Atiner conference paper series No: MDT2013-0392. <http://www.atiner.gr/papers/MDT2013-0392.pdf>
- Rühl, J. K. (1997). The olympian games at Athens in the year 1877. *Journal of Olympic History*, 3, 26-34). <http://isoh.org/wp-content/uploads/2015/04/92.pdf>
- Ryan, M. P. (1975). *Womanhood in America: From colonial times to the present*. New York: Viewpoints.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>
- Santrock, J. W. (2012). Erken çocuklukta sosyo-duygusal gelişim. İçinde A. E. Aslan (Ed.). *Yaşam boyu gelişim* (13th ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarton, G. (1975). *Introduction to the history of science from Homer to Omar Khayyam*. Newyork: Robert E. Krieger Publishing Company. <http://ktp.isam.org.tr/pdficn/001227K-01ic.pdf>
- Scanlon, T. F. (1984). The footrace of the Heraia at Olimpiya. *Ancient World*, 9(3-4), 77-90. <https://arespublishers.com/ANCW.html>
- Scanlon, T. F. (2004). *Ancient olympics guide: Games for girls*. April-6. <https://archive.archaeology.org/online/features/olympics/girls.html>
- Scanlon, T. F. (2009). Contesting Ancient Mediterranean Sport. *The International Journal of the History of Sport*, 26(2), 149-160. Doi: 10.1080/09523360802655909
- Scanlon, T. F. (ed.). (2014). *Sport in the Greek and Roman worlds: Greek athletic identities and Roman sports and spectacle* (Vol. 2). Oxford: Oxford Readings in Classical Studies.
- Schulz, M. R. (1990). *The semantic derogation of woman*. In the feminist critique of language: A Reader. Deborah Cameron (ed.). London: Routledge.
- Schweinbenz, A. (2001). All dressed up and nowhere to run: women's uniforms and clothing in the olympic games from 1900 to 1932. https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/64164/all-dressed-up-and-nowhere-to-run-women-s-uniforms-and-clothing-in-the-olympic-games-from-1900-to-19?_lg=en-GB
- Scott, J. W. (1999). *Gender and the politics of history*. New York: Columbia University Press.
- Scott, J. W. (2013). *Feminist tarihin peşinde*. (Ö. Aslan, Çev.), İstanbul: BGST Yayınları.
- Scott, M. (2010). *Delphi and Olympia: The spatial politics of panhellenism in the Archaic and Classical Periods*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Second Asian Conference on Women and Sport (2003). *Doha Conference Resolutions*.
<http://www.sportanddev.org/data/document/document/49.pdf>.
- Second IOC World Conference on Women and Sport (2000). *Resolution of the 2nd IOC World Conference on Women and Sport*.
<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Conferences-Forums-and-Events/Conferences/IOC-World-Conferences-on-Women-and-Sport/2nd-IOC-World-Conference-on-Women-and-Sport-Final-Resolution-Paris-2000.pdf>
- Seçilmiş, K. (2004). *Antik zamandan günümüze olimpiyat oyunları*. İstanbul: İlpress Basım & Yayım.
- Semyonov, M. (1981). Changing roles of women: Participation in Olympic Games. *Social Science Quarterly*, 62(4), 735. www.pay-equity.org/PDFs/sportsprofessional.pdf
- Shaffer, D.R. ve Kipp, K. (2010). *Developmental psychology: Childhood and adolescence*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Shapiro, L. (2006). *Burk still is pressuring augusta national*. Thursday, 6 April. United States: Washington Post. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/05/AR2006040502281.html>.
- Shaulis, D. (1999). Pedestriennes: newsworthy but controversial women in sporting entertainment. *Journal of Sport History*, 1, 29-50.
- Shavn, A. (1984). The Olympic Games at Ramlösa in 1834 and 1836. *Olympic Review*, 204, 752-758. <https://www.olympic.org/publications/olympic-review>
- Simson, Y. ve Jennings, A. (1991). *The lords of the rings. Power, money and drugs in the modern olympics*. London: Simon and Schuster Ltd.
- Sinclair, T. A. (1967). *A history of Greek political thought*. London: Routledge & Keagan Paul Ltd.
- Sisson, R., Zacher, C.K. ve Cayton, A. R. L. (2007). *The American Midwest: An Interpretive Encyclopedia*. Bloomington, Ind. Indiana University Press. ISBN 978-0-253-34886-9. p. 901.
- Sloane, W. M. (1920). Modern olympic games. The official report of the American Olympic Committee.
- Smith-Rosenberg, C. (1973). Puberty to menopause: The cycle of femininity in nineteenth-century America. *Feminist Studies*, 1(3/4), 58-72.
- Sparhawk, R. M., Leslie, M. E., Turbow, P.Y. ve Rose Z. R. (1989). *Women in sport, 1887-1987*. Oxford: Scarecrow Press.
- Spears, B. (1978). Prologue: The Myth. In Carole A. Oglesby (ed.). *Women and Sport: From Myth to Reality*. Philadelphia: Lea and Febiger.
- Spears, B. (1984). A perspective of the history of women's sport in Ancient Greece. *Journal of Sport History*, 11(2), 32-47. <http://www.jstor.org/stable/43609020>
- Stone, A. (2006). *Luce Irigaray and the philosophy of sexual difference*. New York: Cambridge University Press.

- Stone, L. (1990). *The family, sex and marriage in England, 1500-1800*. East Sussex: Gardners Books.
- Struna, N. L. (1996). *People of Prowess: Sport, leisure, and labor in Early Angola-America*. Chicago: University of Illinois Press.
- Strutt, J. (2015). *The Sports and Pastimes of the People of England*. <https://www.gutenberg.org/files/48983/48983-h/48983-h.htm>.
- Svarlien, D. A. (1990). *The odes of Pindar*. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0162%3Abook%3DO.%3Apoem%3D4>
- Swaddling, J. (2008). *The ancient Olympic Games* (Revised Edition). Texas: University of Texas Press.
- Sweet, W. E. (1987). *Sport and recreation in Ancient Greece: A sourcebook with Translations*. Newyork: Oxford University Press.
- Syrgios, A. (2009). Olympic truce: From myth to reality. (Konstantinos Georgiadis, Angelos Syrgios (eds). *In Olympic truce: Sport as a platform for peace*. Athens: The International Olympic Truce Centre.
- Şenel, A. (1970). *Eski Yunanda eşitlik ve eşitsizlik üstüne*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Şentürk, F. (2003). *Tarihsel gelişim içinde olimpiyat tesislerinin incelenmesi ve Türkiye örneği ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Teetzel, S. (2010). Contradictory values and rules: The case of olympic sports. <https://ir.lib.uwo.ca/iaph/June26/Presentations/9/>.
- Tekin, A. (2009). *Rekreasyon*. Ankara: Ata Ofset Matbaacılık.
- Tekin, A. ve Tekin, G. (2014). Antik Yunan Dönemi: Spor ve antik olimpiyat oyunları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 18, 121-140. doi: [10.14225/Joh480](https://doi.org/10.14225/Joh480).
- Tekin, A., Tekin, G. ve Çalışır, M. (2016). Sporda şiddet bağlamında Antik Yunan Döneminde Boks. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(Ek Sayı), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/713103>
- Tekin, G. (2017). *II. yüzyıl müelliflerinden Pausanias'ın "Yunanistan'ın Tasviri" adlı eserine göre spor ve spor mekânları*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Tekkas, K. K., Beser, A. ve Park, S. (2020). Ambivalent sexism of nursing students in Turkey and South Korea: A cross-cultural comparison study. *Nursing & Health Science*, 22(3): 612-619. <https://doi.org/10.1111/nhs.12705>
- Third Asian Conference on Women and Sport (2005). *The Yemen Challenge*. Sanaa, Yemen. 11-12 May. <http://www.sportanddev.org/data/document/document/41.doc>
- Third IOC World Conference on Women and Sport, (2004). *New strategies, new commitments*. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Conferences-Forums-and-Events/Conferences/IOC-World-Conferences-on-Women-and-Sport/3rd-IOC-World-Conference-on-Women-and-Sport-Final-Report-Marrakech-2004.pdf>

- Thompson, J. C. (2013). *Women, money and the law in Ancient Athens*. <http://www.womenintheancientworld.com/womenandmoneyinancientathens.htm>
- Tilvis, R. S., Routasalo, P., Karppinen, H., Strandberg, T. E., Kautiainen, H. ve Pitkala, K. H. (2012). Social isolation, social activity and loneliness as survival indicators in old age; a nationwide survey with a 7-year follow-up. *European Geriatric Medicine*, 3(1), 18-22.
- Timmers, M. (2012). *A Century of Olympic posters*. London: V&A Publishing.
- Toohy, K. ve Veal, A. (2000). *The Olympic Games. A social science perspective*. London: CAB International.
- Trolan, E. J. (2013). The impact of the media on gender inequality within sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 91, 215-227. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.420>
- Truyens, J. (2020). *Antwerp 1920. Stories of the VIIth Olympiad*. Davidsfonds Uitgeverij.
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (2021). *Olimpiyat Oyunları Tarihi*. <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpiyat-Oyunlari-Tarihi/44/1>
- United Nations (1979b). *General recommendation No. 25, on article 4, paragraph 1, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Adopted by the General Assembly on 18 October 1979. New York.
- United Nations (2006a). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Article 30. Adopted by General Assembly Resolution 61/106 of 13 December 2006. New York.
- United Nations (2006b). *Sport for development and peace: the way forward*. Report of the Secretary-General (A/61/373). New York.
- United Nations (2006c). *Sport as a means to promote education, health, development and peace. Resolution 60/9*. Adopted by the General Assembly on 3 November. New York. Available from <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r60.htm>
- United Nations Division for the Advancement of Women. (2007). *Women 2000 and beyond: Women, gender equality and sport*. New York: United Nations Division for the Advancement of Women.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1978). *The international charter of physical education and sport*. Adopted by the General Conference at its twentieth session, 21 November 1978. Paris, France.
- United Nations General Assembly. (1948). *Universal declaration of human rights*. Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 217 A (III). New York, 10 December.
- United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace (2003a). *Sport as a tool for development and peace: Towards Achieving the United Nations Millennium Development Goals*. New York. <http://www.un.org/sport2005/>
- United Nations, (1979a). *The convention on the elimination of all forms of discrimination against women*. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article1>

- United Nations, (2007). *Women 2000 and beyond*. Division for the Advancement of Women. Department of Economic and Social Affairs. Published to promote the goals of The Beijing Declaration and the Platform for Action. (2015). Summary report: the Beijing declaration and platform for action turns 20 <https://www.un.org/womenwatch/daw/public/Women%20and%20Sport.pdf>
- United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
- United Nations. (1989). *Convention on the rights of the child*. Adopted by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989. New York.
- United Nations. (1995). *Report of the fourth world conference on women in Beijing*. 4-15 September 1995.
- United Nations. (1999). *Report on the forty-third session of the Commission on the Status of Women*. <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/43sess.htm#official>
- United Nations. (2003b). *Sport as a means to promote education, health, development and peace*. Resolution adopted by the General Assembly on 3 November 2003 [without reference to a Main Committee (A/58/L.2 and Add.1)] 58/5. <https://undocs.org/en/A/RES/58/5>
- United Nations. (2011). *UN women annual report 2011-2012*. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/un-women-ar-2012%20pdf.pdf?la=en&vs=1503>.
- Üstdal, K. M. ve Schulze, A. (2007). *Başarılı tezler nasıl hazırlanır*. İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Kitabevi.
- Valavanis, P. (2004). *Games and Sanctuaries in Ancient Greece: Olimpiya, Delphi, Isthmia, Nemea, Athens*. J. Los Angeles: Paul Getty Museum, <https://bmc.brynmaur.edu/2005/2005.01.20/>
- Van-Dalen, D. B., Mitchell, E. D. ve Bennett, B.L (1971). *A world history of physical education (2nd ed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Vertinsky, P. (1979). Sexual inequality and the legacy of Catharine Beecher. *Journal of Sport History*, 6(1), 38-49.
- Vertinsky, P. (1989). Feminist Charlotte Perkins Gilman's pursuit of health and physical fitness as a strategy for emancipation. *Journal of Sport History*, 16(1), 5-26.
- Vertinsky, P. (1990). *The eternally wounded woman: Women, doctors and exercise*. New York: Manchester University Press.
- Walton, Y. M. (1982). The Isthmian games. *Canadian Journal of History of Sport*, 13, 74-82.
- Weber, E. (1970). Pierre de Coubertin and the introduction of organised sport in France. *Journal of Contemporary History*, 5 (April), 3-26. <https://www.semanticscholar.org/paper/Pierre-de-Coubertin-and-the-introduction-of-sport-Weber/9ecb581f428089fe0f08e3f3f8c6401825d7c732>
- Webster, F. A. M. (1930). *Athletics of today for women. History, development and training*. London: Frederick Warne & Co., Ltd.
- Welter, B. (1966). The cult of true womanhood: 1820-1860. *American Quarterly* 18(2), 151-174. <https://english.hku.hk/staff/kjohnson/PDF/WelterBarbaraCULTWOMANHOODinAQ1966.pdf>

- Whisenant, W. A., Pederson, P. M. ve Obenour, B. L. (2002). Success and gender: determining the rate of advancement for intercollegiate athletic directors. *Sex Roles*, 47(9), 485-491.
- Whitney, C. (1900). Editorial notes: The month's review. *Outing*, 36(April), 199.
- Wilensky, H. L. (1968). Women's Work: Economic Growth, Ideology and Social Structure. *Industrial Relations*, 7(May): 235-48.
- Willard, F. (1991). *How I learned to ride the bicycle*. Sunnyvale: Fair Oakes Publishing Company.
- Wollstonecraft, M. (1988). *A vindication of the rights of woman*. New York: Norton.
- Wolven, E. L. (1921). *College sport and motherhood*. New York Times. July 3, 42.
- Women's Sports Foundation. (2006). *Muslim women in sport: A minority within a minority*. WSF Factsheet, December 2006.
- World Health Organization. (1986). *Ottawa Charter*.
https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/129532/Ottawa_Charter.pdf
- World Health Organization. (2007a). *Why move for health*. Geneva, Switzerland.
<http://www.who.int/moveforhealth/en/>
- World Health Organization. (2007b). *Women and physical activity*. Geneva, Switzerland.
http://www.who.int/moveforhealth/advocacy/information_sheets/woman/en/index.html
- World Health Organization. (2007c). *Physical activity and older people: For people of all ages, physical activity improves the quality of life in many ways*. Geneva, Switzerland. http://www.who.int/moveforhealth/advocacy/information_sheets/elderly/en/index.html
- Xenophon. (1918). *Hellenica*. Xenophon in Seven Volumes. 1 and 2. Carleton L. Brownson. London: Harvard University Press, Cambridge, MA; William Heinemann, Ltd.,
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Xen.+Hell.&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0206>
- Xenophon. (1925). *Constitution of the Lacedaimonians*. Xenophon in Seven Volumes, 7. E. C. Marchant, G. W. Bowersock, tr. London. Harvard University Press, Cambridge, MA; William Heinemann, Ltd.,
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Xen.%20Const.%20Lac.%201.4&lang=original>
- Xenophon. (1925). *On Hunting*. Xenophon in Seven Volumes, 7. E. C. Marchant, G. W. Bowersock, tr. London: Harvard University Press. Cambridge, MA; William Heinemann, Ltd., <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Xen.+Hunt.+13.18>
- Xenophon. (1979). *Symposium*. Xenophon in Seven Volumes, 4. London: Harvard University Press. Cambridge, MA; William Heinemann, Ltd.,
<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Xen.+Sym.+2&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0212>
- Yıldırım, İ. (2014). Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler. *Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, 18 (210-212), 555-570.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Young, D. (1984). *The Olympic Myth of Greek Amateur Athletics*. Chicago.
- Young, D. C. (1996). *The modern Olympics. A struggle for revival*. London: The Johns Hopkins University Press.
- Young, D. C. (1998). Further thought on some issues of early Olympic history. *Journal of Olympic History*, (6)3, 29-41.
- Young, D. C. (2004). *A brief history of the Olympic Games*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Zakus, D. H. (2000). Change and development of the International Olympic Committee. In *Bridging three centuries: Intellectual crossroads and the modern Olympic*. Fifth International Symposium for Olympic Research. University of Western Ontario. Ed. Wamsley, K. B., Martyn, S. G., MacDonald, G. H Barney, R. K. 165-75. London, Canada: International Centre for Olympic Studies.
- Zouboulakis, M. (2014). Greece: Ancient Greece. *Encyclopedia of Law and Economics*. New York: Springer Science+Business Media.